BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA

SCRIPTORES
HISTORIAE AVGVSTAE

EDIDIT

ERNESTVS HOHL

VOLVMEN I

ADDENDA ET CORRIGENDA
ADIECERVNT
CH. SAMBERGER ET W. SEYFARTH

EDITIO STEREOTYPA
EDITIONIS QVINTAE (MCMLXXI)

STVTGARDIAE ET LIPSIAE
IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI MCMXCVII

ADMONEBVNTVR, QVI HVNC LIBRVM LEGENT,
VT ADDENDA ET CORRIGENDA CONSVLANT
LATERCVLO ☐ IN MARGINE APPICTO

Die Deutsche Bibliothek – CIP-Einheitsaufnahme

Scriptores historiae Augustae / Ed. Ernestus Hohl. –
Stutgardiae ; Lipsiae : Teubner
(Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana)

Vol. 1. / Addenda et corr. adiecerunt Ch. Samberger et W. Seyfarth. –
Ed. stereotypa ed. 5. (1971). – 1997
ISBN 3-8154-1772-4 kart.

Printed in Germany
Druck: Winkler-Druck-GmbH, Gräfenhainichen
Bindung: Buchbinderei Bettina Mönch, Leipzig

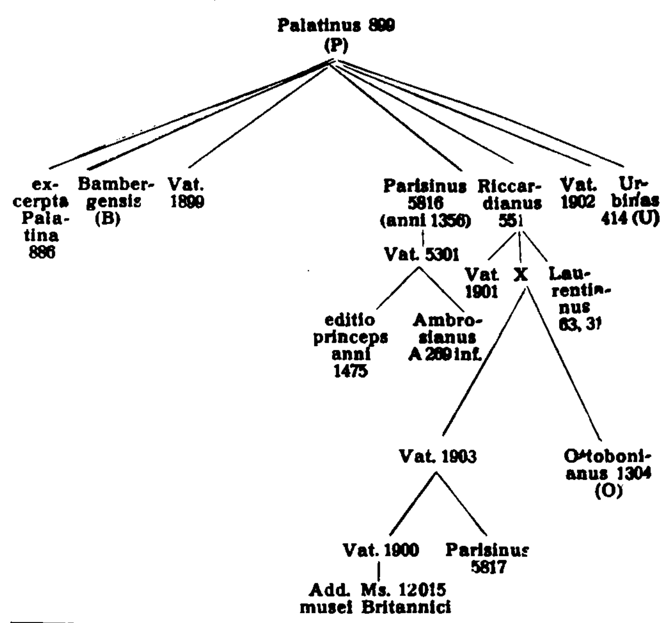
HERMANNO · DESSAU

D · D · L · M

EDITOR

PRAEFATIO

Quae abhinc quattuordecim annos de codicibus scriptorum historiae Augustae, qui a recentioribus vocantur[1]), enucleavi[2]), non sum repetiturus; sed depingere iterum stemma iam pridem a me propositum[3]) ex re est.

1) Nomen Casaubonus a vita Taciti Augusti 10, 3, in qua Cornelius Tacitus appellatur scriptor historiae Augustae, haud scio an parum apte mutuatus esse videatur, dum respicias, quantum discrepet harum vitarum genus ab illius annalibus.

2) Beiträge zur Textgeschichte der Historia Augusta. Klio XIII, 1913, p. 258—288; 387—423.

3) l. l. p. 288.

Cum a codice Palatino Latino 899 (P) saeculo nono litteris minusculis Francicis scripto, nunc Romae in bibliotheca Vaticana reposito, ceteri, quos enumeravi, libri originem trahant, illi nullius sunt momenti ad ipsa scriptorum verba constituenda; sed cum Palatinus (P) multorum virorum doctorum et sciolorum manibus raro emendatus, saepius depravatus exstet, codicem Bambergensem (B), illius quod est exeuntis noni saeculi vetustissimum exemplar, adhibui ad redintegrandam priscam Palatini lectionem.

Enisus igitur, ut quam diligentissime praebeam verum Palatini textum (P^1) correctorum aut glossatorum seu bonis seu malis artibus nondum affectum, significavi et scribarum, qui alternis vicibus munere suo functi sunt, mendosam scripturam (P^a) et ab ipsis vel ab aequalibus eodem fere tempore correctam (P^b). Refutatam vero a me vel immutatam illius codicis lectionem numquam non typis uncisque designavi. Quae cum ita sint, quid arrideat, decernas, cum crebras det ansas ad haesitandum, deliberandum typographi opus; neque increpare licet nimiam in horum scriptorum verba seu licentiam seu indulgentiam editoris, quippe qui nil legentibus insciis inculcet.

Sui iuris sunt neque ex Palatino pendent, ut praeteream codicem Murbacensem ab Erasmo anno 1518 inspectum, sed iam dudum desideratum, Seduli Scotti excerpta Cusana et Parisina [1], Florilegium Vaticanum Latinum 5114 [2], Σ codicum familia. [3] Quae quamquam exhibet textum mancum, depravatum, summo arbitrio immutatum, tamen haud spernendum affert testimonium. Cum enim in P quaternionibus compluribus alienis in locis positis [4] sit perturbatus ordo nonnullarum vitarum, in Σ omnino non est confusus. Accedit, quod conservavit Σ, quae in P desunt, enuntiata quaedam et verba ut in v. A 19, 5 [5]; illos, quos cum omiserit P, de codicibus familiae Σ, rarius autem de Seduli Scotti excerptis deprompsi locos, ut a Palatini memoria facile distinguerentur, hisce inclusi uncis { }.

Minimi denique sunt momenti excerpta Palatina 886, quae

---

1) Klio XIII, p. 401 sq. Rhein. Mus. 69, 1914, p. 580 sqq.
2) Klio XIII, p. 411 sqq. 3) Klio XIII, p. 387 sqq.
4) Klio XIII, p. 263 sqq.
5) Klio XIII, p. 389 sq.; 422. Klio XV, 1918, p. 78, adn. 2.

utrum ex ipso codice Palatino fluxerint an ex simili codice, cum Lindsayio[1]) haesites.

Legis ergo has vitas in eam formam a me redactas, quam effingit testis optimus Palatinus, additis, quas ex Σ familiae codicibus ratione et via selegi, lectionibus. Nam infarcire apparatum criticum omnibus eorum nugis, ineptiis, mendis eo magis supersedi, quod idoneis argumentis mihi quidem probatur ex uno eodemque archetypo et Palatinum et hanc familiam originem ducere. Praeterquam quod in omnibus ad unum libris vitae Valerianorum et Gallienorum exstant mutilae et interciderunt eorum, qui illos antecesserunt, imperatorum vitae inde a Philippis Deciisque. plerique loci obstant et hic et illic depravati. Et fortasse propius accedimus ad archetypum iam minus sanum vel ad exemplar quidem, a quo descriptus est Palatinus, cum intellegimus facere identidem Σ familiae lectionem cum ipso Palatino nondum emendato (P^a). Cuius rei haec affero exempla:

Hel. 5, 1 (I p. 226, 5) subaret P^a, *Murbacensis test. Erasmo,* Σ
subigeret P^b

Hel. 25, 9 (I p. 242, 9) caenebat P^a
caenabat P^b
canebat (*vel* cauebat) Σ
cenabat *editiones*

Gall. 13, 10 (II p. 92, 22) ua**ria P (ualeria ?P^a)
ualeria Σ

T 29, 1 (II p. 126, 16) diputat P^a
deputat P^b, *editiones*
disputat Σ

Cl. 13, 7 (II p. 144, 15) uitalia P^a, Σ
genitalia P^b

Saepius in Σ familiae codicibus idem atque in P obstat mendum, sed ab illis mirum in modum limatum, ut

Max. 11, 6 (II p. 11, 20) uulnera eta magis P^1
uulnera et a magnis Σ
uulneratae magis *editiones*

T 22, 3 (II p. 121, 18) aucis P
anceps Σ
ducis *editiones* (*ut iam* B *corr.*)

et huiusmodi innumera.

---

1) W. M. Lindsay, Palaeographia Latina III, 1924, p. 25.

OM 12, 4 (I p. 210, 24) pudoris affectassent *editiones*
pudore suffectussent P[1]
pudore suspecti essent Σ

Confusa est littera 'a' aperta cum littera 'u'; unde apparet et P et Σ familiam fluxisse ex fonte Francico.

Quot autem loci Σ familiae codicibus emendari possint, post Egnatium Casaubonumque [1]) etiam qui meum inspiciant apparatum subditum esse intellecturos confido.

Restat, ut omnibus qui me in hac editione praeparanda, perficienda, prelo tradenda adiuverunt, gratias agam ex animi sententia. Summa liberalitate mihi ad bibliothecam Vaticanam Apostolicam aditum dederunt litterarum cultor, eminentissimus vir Cardinalis Ehrle, qui olim eam moderatus est, et qui nunc ei praesidet, Iohannes Mercati. Benigne miserunt codices, ut mihi praesto essent, Bambergensem Lipsiam, Romam nuperque Rostochium praefectus bibliothecae Bambergensi, Admontensem Tubingam ordinis Sancti Benedicti sodales. Ut codices Palatinus 899 et Vaticanus 1897 phototypice in meum depingerentur usum, permisit benevolo animo Mercati, pecunia ab Iohanne Geffcken, qui tum universitatem Rostochiensem regebat, anno 1924 ex universitatis fisco mihi suppeditata. Societatis universitatis Rostochiensis fautricis ope adiutus proximo anno Romam iter feci, codices iterum examinaturus. Neque vero fieri potuit, ut haec editio tandem prelo traderetur in hac temporum iniquitate sine munificentia, qua societas Germanica egentibus litteris sustentandis destinata sumptus sublevavit. Mecum qui utitur his voluminibus, maximam habebit gratiam collegae liberalissimo Rudolfo Helm, qui indefessus, quidquid exaraveram schedarum, est perscrutatus mecumque suum communicavit praesens consilium; propter doctissimi viri erga editorem amicitiam benevolentiamque multis in locis exstare emendatiorem hunc textum neminem fallet.

Scr. Rostochii m. Martio a. MCMXXVII.

ERNESTUS HOHL.

1) Gnomon II, 1926, p. 547.

PRAEFATIO
EDITIONIS CORRECTIORIS

Ut poteramus accuratissime conservavimus contextum verborum ab Ernesto Hohl constitutum, paucis admodum locis mutavimus. Ubi fieri poterat, in ipso contextu commutationes parvulas tacite instituimus partim ab Hohlio in addendis suis adnotatas (v. SHA ed. E. Hohl, Lipsiae 1955, 306 sqq.), partim novissimis virorum doctissimorum investigationibus defensas.

Ceteras commutationes et adnotationes sive ab Hohlio ipso sive a nobis adhibitas in „addendis et corrigendis" collocavimus eo more, ut et Hohlii et nostra addenda et corrigenda secundum ordinem paginarum conscripserimus nostra propria asteriscis significantes. Addenda et corrigenda dispertivimus in singula huius editionis volumina et conspectum librorum et operum, quae viri doctissimi huius aetatis ad SHA perfecerunt, ab Hohlio inchoatum amplificavimus, quoad necessarium videbatur.

Berolini m. Aprili a. MDCCCCLXIII

CH. SAMBERGER W. SEYFARTH

Hunc titulum atque indicem vitarum praebet P:

VITAE DIVERSORUM PRINCIPUM ET TYRANNORUM A DIVO HADRIANO USQUE AD NUMERIANUM DIVERSIS CONPOSITI

I Spartiani uita hadriani
II Itē eiusdem heluius uerus caesar
III Itē iuli capitolini antoninus pius
IIII Item iuli capitolini marcus antoninus philosophus
V Item eiusdem uerus
VI Aeli spart⟨*i*⟩ani [1]) didius iulianus
VII Aelii lampridii commodus antoninus
VIII Iuli capitolini heluius pertinax
VIIII Vulcacii callicani ·uc· auidius cassius
X Aelii spartiani seuerus
XI Eiusdem pescennius niger
XII Eiusdem antoninus caracallus
XIII Eiusdem antoninus geta
XIIII Aeli lampridii antoninus uarius heliogabalus
XV Eiusdem diadumenus antoninus
XVI Iuli capitolini opilius macrinus
XVII Eiusdem clodius albinus
XVIII Aeli lampridii alexander seuerus
XVIIII Iulii capitolini duo maximini [2])
XX Eiusdem gordiani tres
XXI Eiusdem maximus siue puppienus et balbinus
XXII Eiusdem ualeriani duo
XXIII Eiusdem gallieni duo
Eiusdem tyranni [3])
XXIIII Cyriades
XXV Postumi duo
XXVI Lollianus
XXVII Victorini duo
XXVIII Marius
XXVIIII Ingenuus
XXX Regilianus
XXXI Aureolus
XXXII Macrini duo
XXXIII Qui&us
XXXIIII Odenatus
XXXV Herodes
XXXVI Meonius
XXXVII Ballista
XXXVIII Valentes duo
XXXVIIII Piso
XL Aemilianus
XLI Saturninus
XLII Tetrici duo
XLIII Trebellianus
XLIIII Herennianus
XLV Timolaus
XLVI Celsus
XLVII Zenobia
XLVIII Victuria
XLVIIII Ticus
L Censorinus
LI Treuellii pollionis diuus claudius
LII Flaui uopisci syracusi diuus aurelianus
LIII Eiusdem tacitus
LIIII Eiusdem florianus
LV Eiusdem probus
LVI Eiusdem firmus saturninus proculus & bonosus
LVII Eiusdem carus charinus & numerianus

1) spartani P[1] *t.* B spartiani P *corr.*
2) maximini P[1] *t.* B maximiani P *corr.*
3) tyranni P[1] *t.* B traiani P *corr.*

SIGLA CODICUM

1. Palatinus eiusque suboles

B = codex Bambergensis E. III. 19 (= Klassiker 54), saeculi IX
cod. Laurent. 63, 31 = codex Laurentianus plut. LXIII, nr. 31 bibliothecae Laurentianae Florentinae, saeculi XV
O = codex Ottobonianus nr. 1304 bibliothecae Vaticanae, saeculi XV
P = codex Palatinus Latinus nr. 899 bibliothecae Vaticanae, saeculi IX
  P^a = lectio primae manus mendosa (semel fortasse recta: cf. I p. 226, 5)
  P^b = lectio vel ipsius scribae vel aequalis manu correcta
  P^1 = lectio primae manus
  P *corr.* = lectio recentioris manus
cod. Paris. 5816 = codex Parisinus Latinus nr. 5816, Petrarcae iussu anno 1356 scriptus
cod. Ricc. = codex Riccardianus nr. 551, a Poggio exaratus, bibliothecae Riccardianae Florentinae, saec. XV
Vat. 1899 = codex Vaticanus Latinus nr. 1899, saeculi XIV
Vat. 5301 = codex Vaticanus Latinus nr. 5301, saeculi XV
U = codex Urbinas nr. 414 bibliothecae Vaticanae, saeculi XV

2. Codices a Palatino seiuncti

Σ {
A = codex Admontensis nr. 297 anni 1439
Ch = codex Chigianus H. VII. 239, nunc bibliothecae Vaticanae, saeculi XV
R = codex Parisinus Latinus nr. 5807, 'Regius' Casauboni
V = codex Vaticanus Latinus nr. 1897, saeculi XIV
Vat. 1898 = codex Vaticanus Latinus nr. 1898, saec. XV
}
  Σ = duo pluresve huius familiae codices
(M = codex Murbacensis, ab Erasmo editionis Frobenianae auctore anno 1518 inspectus, nunc desideratus)

3. Excerpta

exc. Pal. = codex Palatinus Latinus nr. 886 bibliothecae Vaticanae, saeculi IX
exc. Seduli Scotti Cus. et Paris. = excerpta a Sedulio Scotto nono saeculo collecta, quae exhibent codex Cusanus C 14 nunc 37 (novissime 52) saeculi XII et codex Parisinus Latinus nr. 1750 eiusdem saeculi
Flor. Vat. = Florilegium Vaticanum Latinum 5114 saeculi XIV

SIGNA

In adnotatione hisce usus sum signis notisque:

* = littera erasa
a̲ = littera 'a' in rasura exstans
... = spatium trium fere litterarum
Fl(avius) = f̃l̃: codex Palatinus; 'avius' supplevit editor
⟨*a*⟩ = litteram 'a' addidit editor
[a] = litteram 'a' delevit editor
{in} = vocem 'in' omisit P, non omisit Σ
add. = addidit
adn. = adnotatio, adnotavit
adscr. = adscripsit
a. m. = alia manus
app. = apparatus
coll. = collato
coni. = coniecit
corr. = corrector, correctura, correxit
def. = defendit
del. = delevit
edd. = editiones, et quidem consensus editionum criticarum a Iordano Eyssenhardtioque et a Petero confectarum
em. = emendavit
exp. = expunxit (expunctum)
eras. = erasit (erasum)
marg. = margine
marg. inf. = margine inferiore
marg. sup. = margine superiore
om. = omisit
ord. mut. = ordine mutato
superscr. = superscripsit
suppl. = supplevit
ras. = rasura
t. = teste
v. = versus; vita
vulg. = vulgo, vulgata, i. e. textus priscarum editionum receptus

NOTAE VITARUM

quas excogitavit Carolus Lessing in Scriptorum historiae Augustae lexico:

A = Aurelianus
AC = Avidius Cassius
Ael. = Aelius
AP = Antoninus Pius
AS = Alexander Severus
C = Commodus
Car. = Carus, Numerianus, Carinus
Cc. = Caracallus
Cl. = Claudius
ClA = Clodius Albinus
Dd. = Diadumenus
DI = Didius Iulianus
G = Geta
Gall. = Gallieni duo
Gd. = Gordiani tres
H = Hadrianus
Hel. = Heliogabalus
MA = Marcus Antoninus
Max. = Maximini duo
MB = Maximus et Balbinus
OM = Opilius Macrinus
P = Pertinax
PN = Pescennius Niger
Pr. = Probus
Q = Quadrigae tyrannorum, i. e. Firmus Saturninus Proculus et Bonosus
S = Severus
T = Tyranni triginta
Tac. = Tacitus
V = Verus
Val. = Valeriani duo

CETERAE NOTAE

Bae. = Aemil. Baehrens, Adversaria critica in script. hist. Fleckeisens Jahrbücher 103, 1871, p. 649 sqq.
W. A. Bae. = W. A. Baehrens, Beiträge zur lateinischen Syntax, Philologus, Supplementband XII, 1912, p. 233 sqq.
Ball. = Susan H. Ballou, The Manuscript Tradition of the Historia Augusta, Leipzig and Berlin 1914 (cf. Hohl, Klio XV, 1918, p. 78 sqq.)
Baynes = Norman Baynes, The Historia Augusta, its date and purpose, Oxford 1926
Bernh. = Godofr. Bernhardy, De script. hist. Aug. prooemia dua, Halis 1847
Birt = Th. Birt, Römische Charakterköpfe, Leipzig 1916[2], p. 316
Boll = F. Boll apud Johannem Hasebroek, Die Fälschung etc. p. 12, adn. 24
Boxhorn = Marcus Boxhorn, editor anni 1632
Bra. = C. Brakman jr., Annaeana nova, Velleiana, ad scriptores hist. Aug., ad panegyricos Latinos, Leiden 1914
Brocks = Aemil. Brocks, Studien zu den s. h. A., Programm, Marienwerder 1877
Cas. = Isaac Casaubonus, editor anni 1603
CIL = Corpus inscriptionum Latinarum.
Closs = C. Aug. Cloß, Die Kaisergeschichte der 6 Schriftsteller: Aelius Spartianus usw., übersetzt, Stuttgart 1856/57
Corn. = I. I. Cornelissen, Coniectanea latina, Daventriae 1870
— —, Mnemosyne XI, p. 246 sqq.
Corp. Gloss. Lat. = Corpus glossariorum latinorum ed. G. Goetz
Da. = P. H. Damsté, Ad script. h. A., Mnemosyne XXXIX (1911) p. 185 sqq.; p. 225 sqq.; XL (1912) p. 259 sqq.
Dess. = H. Dessau
de Do. = A. v. Domaszewski
Draeger = A. Draeger, Zu den ShA, Philologus XX, 1863, p. 524 sq.
Egn., Egnat. = I. B. Egnatius, editor anni 1519
Ell. = Robinson Ellis, On the Hist. Aug., Hermathena vol. XIII (No. XXXI), 1905, p. 399 sqq.; vol. XIV (No. XXXII), 1906, p. 1 sqq.
Erasmus = Erasmus Roterodamus, auctor editionis Frobenianae, Basil. 1518
Eyss., Eyssenh. = Franciscus Eyssenhardt, una cum Henrico Jordan auctor editionis Berolinensis anni 1864
Gemoll = Gemoll, Spicilegium criticum in ShA, Programm, Wohlau 1876
Golisch = Jul. Golisch, Beiträge zur Kritik der ShA, Programm, Schweidnitz 1870, p. XIII—XVIII
— —, Zu den ShA, Fleckeisens Jahrbücher 103, 1871, p. 646 sqq.

Golisch = Jul. Golisch, Fortgesetzte Beiträge zu den ShA, Programm, Schweidnitz 1877
Gru., Grut. = Ianus Gruterus, editor anni 1611
Hasebroek = Joh. Hasebroek, Die Fälschung der vita Nigri und vita Albini, Heidelberger Diss., Berlin 1916
Hasebroek = Joh. Hasebroek, Untersuchungen zur Geschichte des Kaisers Septimius Severus, Heidelberg 1921
Haupt = M. Haupt, Opuscula III, Lipsiae 1876
He. = Rud. Helm
Heer = J. M. Heer, Der historische Wert der vita Commodi, Philologus, Supplementband IX, 1901
Herzog, Röm. St.-Verf. II, 1 = E. Herzog, Geschichte und System der römischen Staatsverfassung II, 1, Leipzig 1887
Hirschf., Kl. Schr. = Otto Hirschfeld, Kleine Schriften, Berlin 1913
—, V.-B.^{2} = —, Die kaiserlichen Verwaltungsbeamten bis auf Diocletian, 2. Aufl., Berlin 1905
Ho. = E. Hohl, Beiträge zur Textgeschichte der Hist. Aug., Klio XIII, 1913, p. 258 sqq.; p. 387 sqq.
— — —, Zur Historia Augusta, Rheinisches Museum 68, 1913, p. 316 sqq.
— — —, Textkritisches zur Hist. Aug., Rheinisches Museum 70, 1915, p. 474 sqq.
— — —, Zur Textgeschichte der Hist. Aug., Klio XV, 1918, p. 78 sqq.
ILS = Inscriptiones Latinae selectae, ed. H. Dessau, vol. I—III, Berolini 1892—1916
Jord. = Henricus Jordan, una cum Francisco Eyssenhardt auctor editionis Berolinensis anni 1864
Kell. = A. Kellerbauer, Zu den ShA, Fleckeisens Jahrbücher 115, 1877, p. 623 sqq.
Klebs = E. Klebs, Rheinisches Museum 47, 1892, p. 531, adn. 1
Klein = J. Klein, Kritische Bemerkungen zu den ShA, Rheinisches Museum 37, 1882, p. 274 sqq.
Klotz = A. Klotz, Berliner philologische Wochenschrift 1915, c. 496 sq.
Krauss = Fr. S. Krauss, De praepositionum usu apud sex shA, Diss., Vindobonae 1882
Kühner = R. Kühner, Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache
Lécrivain = Ch. Lécrivain, Études sur l'histoire Auguste, Paris 1904
Lenze = Guil. Lenze, Quaestiones criticae et grammaticae ad ShA pertinentes, Diss., Münster 1894
Less. lex. = Scriptorum historiae Augustae lexicon confecit Carolus Lessing, Lipsiae 1901—1906

Löfst., Löfstedt = E. Löfstedt, Beiträge zur Kenntnis der späteren Latinität, Diss. von Upsala, Stockholm 1907
— — —, E. Löfstedt, Philologischer Kommentar zur Peregrinatio Aetheriae, Uppsala/Leipzig 1911
Ma. = J. N. Madvig, Adversaria critica II, 1873
Magie = The ShA with an English translation by David Magie, vol. I; II. London 1922; 1924 (cf. Hohl, Gnomon II, 1926, p. 546 sqq.)
Menadier = Karl Menadier, Die Münzen und das Münzwesen bei den ShA, Diss., Berlin 1913 (= Zeitschrift für Numismatik 31, 1914, p. 1 sqq.)
Momms., St.-R. = Theodor Mommsen, Römisches Staatsrecht
—, Ges. Schr. = — —, Gesammelte Schriften, Bd. VII, Berlin 1909
Neue-Wagener = Neue-Wagener, Formenlehre der lateinischen Sprache, 3. Aufl.
Nov. = Novák, Observationes in ShA, Pragae 1896
Oberd. = J. Oberdick, Zu den ShA, Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien 19, 1868, p. 340 sqq.; 23, 1873, p. 803 sqq.
Obr. = Ulr. Obrecht, editor Argentoratensis anni 1677
Ohl. = F. Ohlenschlager, Römisch-germanisches Korrespondenzblatt VII, 1914, p. 13 sq.
Otto, Sprichwörter = A. Otto, Die Sprichwörter u. sprichwörtlichen Redensarten der Römer, Leipzig 1890
Paucker = C. Paucker, De latinitate ShA meletemata, Dorpati 1870
Pet.[1] = Hermanni Peter editio prior Lipsiensis anni 1865
Pet.[2] = — — editio altera Lipsiensis anni 1884
Pet., Die ShA = Hermann Peter, Die ShA, sechs litterargeschichtliche Untersuchungen, Leipzig 1892
Petsch. = M. Petschenig, Beiträge zur Textkritik der ShA, Sitzungsberichte der Wiener Akademie, Wien 1879, p. 355 sqq.
— — —, Bemerkungen zum Texte der ShA, Philologus 52, 1894, p. 348 sqq.
PIR = Prosopographia Imperii Romani ediderunt E. Klebs, H. Dessau, P. de Rohden, vol. I, II, III, Berolini 1897/98
Purser = L. C. Purser, Notes on Vopiscus, Hermathena, vol. XV (No. XXXIV), 1908, p. 1 sqq.
P.-W. = Pauly-Wissowa-Kroll, Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft
Rein. = S. Reinach, Une grande vente à Rome, Revue archéologique, 5. série, t. XII, 1920, p. 249 sqq.
Richter = Fr. Richter, Über die Scr. VI h. A., Rheinisches Museum 7, 1850, p. 16 sqq.
Rös. = E. Rösinger, De ShA commentatio critica, Programm, Schweidnitz 1868

Roos = A. G. Roos, Ad Spartiani vitam Hadriani, Mnemosyne 41, 1913, p. 144
Rühl = F. Rühl, Zu den ShA, Rheinisches Museum 62, 1907. p 1 sqq.
— — —, Varia, Rheinisches Museum 67, 1912, p. 156 sqq.
Saekel = A. Saekel, Zwei kritische Bemerkungen zu den ShA, Klio XII, 1912, p. 121 sqq.
Salm. = Claudius Salmasius, editor anni 1620
Sca. = Joseph Justus Scaliger
Schmalz, Synt. = Fr. Stolz - J. H. Schmalz, Lateinische Grammatik, 4. Aufl., München 1910
Schulz = Otto Th. Schulz, Das Kaiserhaus der Antonine, Leipzig 1907, p. 113, adn. 268
Schwendemann = Joseph Schwendemann, Der historische Wert der vita Marci bei den ShA, Heidelberg 1923
Sjögren = H. Sjögren, Kleine textkritische Beiträge, Eranos XIX (1919—1920), p. 169 sqq.
Stangl = Th. Stangl, Wochenschrift für klassische Philologie 1912, c. 1268 sq.
Th. l. L., Thes. l. L. = Thesaurus linguae Latinae
Thiele = W. Thiele, De Severo Alexandro imperatore, Berolini 1909
Ti. = E. Tidner, De particulis copulativis apud ShA quaestiones selectae, Diss., Uppsala 1922
Ti. II = — —, In ShA adnotatiuncuiae, Strena philologica Upsaliensis, 1922, p. 149 sqq.
Uhl. = Uhlig
Unger = R. Unger, Zur Kritik der ShA, Fleckeisens Jahrbücher 119, 1879, p. 493 sqq.; 123, 1881, p. 209 sqq.
Vahl. = J. Vahlen
Vielh. = L. Vielhaber, Zu den ShA, Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien, 18, 1867, p. 626 sqq.
Walter = F. Walter, Beiträge zur Textkritik der ShA, Programm, Regensburg 1909
de Wi. = P. von Winterfeld, Satzschlußstudien zur HA, Rheinisches Museum 57, 1902, p. 549 sqq.
Wölfflin = Eduard Wölfflin, Die Scriptores historiae Augustae. I. Sitzungsberichte der Bayer. Akademie, München 1891. p. 465 sqq.

CONSPECTVS LIBRORVM

Praeter libros p. XVI sqq. enumeratos Ernestus Hohl et nos his usi sumus scriptis:

H. Armini, Eranos 28, 1930, 36/38

W. A. Baehrens, Ad panegyricos latinos aliosque scriptores observationes, Mnemosyne 38, 1910, 395/436

Th. Birt, Marginalien zu lateinischen Prosaikern, Philol. 83, 1928, 164/182 (177 sq.)

J. Carcopino, Sur une statistique méconnue de l'armée Romaine au début du IIIe siècle ap. J. C., Mélanges Syriens offerts à Ms. René Dussaud I, Paris 1939, 215

W. Clausen, Am. Journal of Philol. 76, 1955, 60/61

M. Hallén, In scriptores historiae Augustae studia, Commentatio academica, Upsaliae 1941

M. Hammond, Septimius Severus, Roman Bureaucrat, Harvard Studies in Classical Philology 51, 1940, 137 sqq. (143 sq.)

W. Hartke, Römische Kinderkaiser, Berlin 1951

E. Hohl, Bericht über die Literatur zu den Scriptores Historiae Augustae für die Jahre 1924–1935, Burs. Jahresbericht 256, 1937, 127/156

Maximini duo Iuli Capitolini, aus dem Corpus der sog. Historia Augusta herausgegeben und erläutert, Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen, begründet von H. Lietzmann, fortgeführt von K. Aland, Heft 172, Berlin 1949

A. Klotz, Philol. Wochenschr. 48, 1928, 453/466; „Berichtigung", ibidem 912

Beiträge zur Textgeschichte und Textkritik der Scriptores Historiae Augustae, Rh. Mus. 78, 1929, 268/314

E. Löfstedt, Syntactica II, Lund 1933

Vermischte Studien zur lateinischen Sprachkunde und Syntax, Lund 1936

Coniectanea, Untersuchungen auf dem Gebiete der antiken und mittelalterlichen Latinität, 1. Reihe, Uppsala-Stockholm 1950

E. Norden, Alt-Germanien, 2. Aufl., Darmstadt 1962

J. H. Oliver, Hadrian's Precedent, the Alleged Initiation of Philipp II., Am. Journal of Philol. 71, 1950, 295/299

E. Pasoli, Note al testo degli ,,Scriptores Historiae Augustae'', Convivium N. S. 6, 1959, 729/734
In scriptores historiae Augustae, Opil. Macr. 3, 6–7 adversaria critica, L'Antiquité Classique 28, 1959, 232/242
Iuli Capitolini Opilius Macrinus ed., Bologna 1959 (zitiert: Pasoli)
G. Ch. Picard, Pertinax et les prophètes de Caelestis, Rev. Hist. d. Rel. 155, 41/62
A. Ronconi, Interpolazioni al testo della ,,Historia Augusta''?, Studi Ital. di Filol. Class., N. S. 9, 1931, 25/35
G. Thörnell, Ad scriptores historiae Augustae et Ammianum Marcellinum adnotationes, Skrifter utgivna av K. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala 24, 6, 1927, 3/8
P. Thomsen, Massilia in Syrien, Zeitschr. des Deutschen Palästina-Vereins 67, 1944, 75/81
F. Walter, Zu lateinischen Schriftstellern, Wiener Studien 48, 1930, 182/187 (183)
Zu den Scriptores Historiae Augustae, Philol. Wochenschr. 56, 1936, 558/560
H.-L. Zernial, Über den Satzschluß in der Historia Augusta, Berlin 1956

Praeterea ad textum corrigendum spectant opuscula a nobis nondum commemorata:

E. K. Borthwick, Class. Rev. 14. 1964, 142 (ad v. Gall. 8,3)
S. d'Elia, Rend. della Acc. di Arch., Lett. e Belle Arti di Napoli 35, 1960, 71–98 (ad. v. Al. Sev. 65,5)
H. Solin, Eranos 61. 1963. 65–67 (ad. v. Hel. 6,3. 12,1. 15,2)

VITAE PRINCIPUM

I

VITAE DIVERSORUM PRINCIPUM ET TYRANNORUM A DIVO HADRIANO USQUE AD NUMERIANUM DIVERSIS CONPOSITI **P** *(cf. T 33, 8* libellos, quos de vita principum edidi; *cf. A 1, 2; Pr. 2, 7)*

⟨*AELII*⟩ SPARTIANI

DE VITA HADRIANI

Origo imperatoris Hadriani vetustior a Picentibus, 1
posterior ab Hispaniensibus manat, si quidem Hadria
5 [h]ortos maiores suos apud Italicam Scipionum tempo-
ribus resedisse in libris vitae suae Hadrianus ipse com-
memoret. Hadriano pater Aelius Hadrianus cognomento 2
Afer fuit, consobrinus Traiani imperatoris, mater Do-
mitia Paulina Gadibus orta, soror Paulina nupta Ser-
10 viano, uxor Sabina, atavus Maryllinus, qui primus in
sua familia senator populi Romani fuit.

Natus est Romae VIIII. kl. Feb. Vespasiano septies 3 *a. p. Chr. n. 76*
et Tito quinquies consulibus. ac decimo aetatis anno 4
patre orbatus Ulpium Traianum praetorium tunc,
15 consobrinum suum, qui postea imperium tenuit, et
Caelium ⟨*A*⟩t[a]tianum equitem Romanum tutores ha-
buit. imbutusque inpensius Graecis studiis, ingenio eius 5
sic ad ea declinante, ut a nonnullis Graeculus diceretur,
quinto decimo anno ad patriam redit ac statim mili- **2**
20 tiam iniit, venando usque ad ⟨*re*⟩prehensionem stu-
diosus. quare a Tr*a*iano abductus a patria et pro filio 2
habitus nec multo post decemvir litibus i*u*dicandis da-

SPARTIANI DE VITA HADRIANI P (ad diocletianū aug̃. *add. a. m.*) 5 hortos P[1] *ante ras.* italicam P[1] *t.* B itali*am P *corr.* 6/7 cōmemoret P[1] *t.* B cōmemorat P *corr.*, Σ 12 Romae] *sed Italica Hadriani patria esse videtur; cf. Hieronym. chron. 197 b) Helm* 14 tunc P[1] *t.* B uirum Σ, P *corr. in ras.*

16 tatianum P Attianum *Salm.; verum nomen est non* Caelius *sed* Acilius Attianus *(ILS 8999)* 20 uenandi *Nov.* usque ad pręhensionem P[1] *t.* B usq; ad repręhensionem P *corr.*, Σ 21 troiano P[1] *t.* B 22 indicandis P[1] *t.* B

tus atque inde tribunus secundae Adiutricis legionis
3 creatus. post h⟨*a*⟩ec in inferiorem Moesiam transla-
4 tus extremis iam Domitiani[s] temporibus. ibi a mathe-
matico quodam de futuro imperio id dicitur compe-
risse, quod a patruo magno Aelio Hadriano peritia cae- 5
5 lestium callente praedictum esse conpererat. Traiano a
Nerva adoptato ad gratulationem exercitus missus {in}
6 Germaniam superiorem translatus est. ex qua festinans
ad Traianum, ut primus nuntiaret excessum Nervae,
a Serviano, sororis viro, (qui et sumptibus et aere 10
alieno eius prodito Traiani odium in eum movit) diu
detentus fractoque consulte vehiculo tardatus, pedi-
bus iter faciens eiusdem Serviani *b*eneficiar⟨*i*⟩um ante-
7 venit. fuitque in amore Traiani, nec tamen ei per
p⟨*a*⟩edagogos puerorum, quos Traianus impensius di- 15
8 ligebat, † Gallo favente defuit. quo quidem tempore
cum sollicitus de imperatoris erga se iudicio Vergilia-
nas sortes consuleret,

> 'quis procul ille autem ramis insignis olivae
> sacra ferens? nosco crines incanaque menta 20
> regis Romani, primam qui legibus urbem
> funda*b*it, Curibus parvis et paupere terra
> missus in imperium magnum, cui deinde subibit',

sors excidit, quam alii ex *Siby*llinis versibus ei prove-
9 nisse dixerunt. habuit autem praesumptionem imperii 25
mox futuri ex fano quoque Niceforii Iovis manante
responso, quod Apollonius Syrus Platonicus libris suis
10 indidit. denique statim suffragante Sura ad amicitiam
Traiani pleniorem redit, nepte per sororem Traiani

---

2 hec PΣ hoc *edd. cum* B 3 domitianis P^1 *t.* B -ani* P *corr.*
6 conpererat P^1 compererat P *corr.* 7 in *om.* P^1, *non om.* Σ,
add. P *corr.* 13 ueneficiarum *vel* -arium P^1 (-arũ B) uene-
ficia*** P *corr.* (beneficia *a. m. in marg.*) ueneficiarum R bene-
ficiarium *Cas., edd.* 14 ei] et *Momms.* 16 Gallo] alio *Momms.;*
post Gallo *falso lacunam statuit Pet.; sed videtur aliquid inter-
cidisse* 17/18 uirgilianas Σ, P *corr.* 19 *Aen. VI 808 sqq.*
22 fundauit P, *em. Cas. ex* R 24 sybillinis P

uxore accepta favente Plotina, Traiano leviter, ut Marius Maximus dicit, volente.

3 (a. p. Chr. n. 101) Quaesturam gessit Traiano quater et Articuleio consulibus, in qua cum orationem imperatoris in senatu 5 agrestius pronuntians risus esset, usque ad summam peritiam et facundiam Latinis operam dedit. 2 post quaesturam acta senatus curavit atque ad bellum Dac⟨*ic*⟩um Traianum familiarius prosecutus est; 3 quan*do* quidem et indulsisse vino se dicit Traiani moribus 10 obsequentem atque ob hoc se a Traiano locupletissime muneratum. 4 tribunus plebis factus est Candido et 5 (a. p. Chr. n. 105) Quadrato iterum conss., in quo magistratu ad perpetuam tribuniciam potestatem omen sibi factum adserit, quod p⟨*a*⟩enulas amiserit, quibus uti tribuni plebis 15 pluviae tempore solebant, imperatores autem numquam. unde hodieque imperatores sine paenulis a togatis videntur. 6 secunda expeditione Dacica Traianus eum primae legioni Minerviae praeposuit secumque duxit; quando quidem multa egregia eius facta cla-20 ruerunt. 7 quare adamante gemma, quam Traianus a Nerva acceperat, donatus ad spem successionis erectus est. 8 praetor factus est Sub[s]urano [bis] et Serviano iterum conss., cum sestertium iterum vicies ad ludos edendos a Traiano accepit. 9 legatus postea pr⟨*a*⟩etorius 25 in Pannoniam inferiorem missus Sarmatas compressit, disciplinam militarem tenuit, procuratores latius evagantes coercuit. ob hoc consul est factus. 10 (a. p. Chr. n. 108) in quo ma-

---

2 dicit P (it *a. m. in ras.*) 3 ar**culeio P *corr.* (Σ) articuleio P[1] *t.* B 7 atq; P (t *in ras.*) 7/8 dacicum P[1] *t.* B dacum Σ, P *corr. per ras.* dacicum P *corr.*[2] *in ras.* 8 quanto P[1] 22 subsurano bis P Suburano bis *Momms.* Suburano [bis] *He.; mendosa est utique consulatus notatio; nam Suburanus est consul II a. p. Chr. n. 104 sed una cum altero collega; iterum consulatu functi sunt Sura et Servianus a. p. Chr. n. 102, quod non quadrat; praeturam iniit Hadrianus circa annum 106 (ILS 308)* 23 iterum *post* sestertium *del. Momms. (Jord.)*

gistratu *ut* a Sura conperit adoptandum se a Traiano
esse, ab amicis Traiani contempni desiit ac neglegi.
11 et def*un*cto quidem Sura Traiani ei familiaritas cre[a]-
vit, causa praecipue orationum quas pro imperatore[s]
4 dictaverat, usus Plotinae quoque favore, cuius studio 5
etiam legatus expeditionis Parthicae tempore destina-
2 tus est. qua quidem tempestate utebatur Hadrianus
amicitia Sosi Papi et Pl*a*tori Nepotis ex senatorio or-
dine, ex [s]equestri autem Attiani, tutoris quondam sui,
3 et Liviani ⟨*et*⟩ Turbonis. in adoptionis sponsionem 10
venit Palma et Celso; inimicis semper suis et quos
postea ipse insecutus est, in suspicionem ad*f*ec⟨*ta*⟩tae
a. p. Chr. n. 118 4 tyrannidis lapsis. secundo consul favore Plotinae fac-
5 tus totam praesumptionem adoptionis emeruit. corru-
pisse eum Traiani libertos, curasse delicatos eosdem- 15
que s⟨*a*⟩epe *i*⟨*n*⟩isse per ea tempora, quibus in aula
6 familiarior fuit, opinio multa firmavit. quintum idu-
um August. die⟨*m*⟩ legatus Suriae litteras adoptionis
accepit, quando et natalem adoptionis celebrari iussit.
7 tertium iduum earundem, quando et natalem imperii 20
statuit celebrandum, excessus ei Traiani nuntiatus est.
8 Frequens sane opinio fuit Traiano id animi fuisse, ut
Neratium Priscum, non Hadrianum successorem relin-
queret, multis amicis in hoc consentientibus, usque eo
ut Prisco aliquando dixerit: ‘commendo tibi provin- 25
9 cias, si quid mihi fatale contigerit.’ et multi quidem
dicunt Traianum in animo id habuisse, ut exemplo

---

1 & P ut P *corr. in marg.* 3 definito P^1 *t.* B defũcto P *corr.* 3/4 cre*uit PB (a *eras.?*) crebuit *Pet.* 4 imperatores P^1 *t.* B -ore* P *corr.* 8 pl&ori PΣ Platori *Borghesi (Pet.)* 9 sequestri P^1 *t.* B *equ- P *corr.* 10 et *add. Hirschf. (cf. PIR II p. 339 nr. 179)* 11/12 quos postea P^1 *t.* B quo͛ postea (expunct.) P *corr.* 12 adiectę P adfectae *Salm., edd.* adfectatae *Petsch. (Less.)* 16 sepelisse PΣ saepe linxisse *Momms.* saepe inisse *Ell., de Wi.* 17 familiariorum *Pet. cum* B quintũ P^1 quinto Σ, P *corr.* 18 august' P suriae P^1 *t.* B syriae P *corr.* 20 tertiũ P tertio Σ

Alexandri Macedonis sine certo successore moreretur,
multi ad senatum eum orationem voluisse mittere
⟨*pe*⟩titurum, ut, si quid ei evenisset, principem Ro-
manae rei publicae senatus daret. additis dum taxat
5 nominibus ex quibus optimum idem senatus eligeret.
nec desunt qui factione Plotinae mortuo iam Traiano 10
Hadrianum in adoptionem adscitum esse prodiderint,
supposito qui pro Traiano fessa voce loquebatur.

Adeptus imperium ad priscum se statim morem in- 5
10 stituit et tenendae per orbem terrarum paci operam
intendit. nam deficientibus his nationibus, quas Tra- 2
ianus subegerat, Mauri lacessebant, Sarmat⟨*a*⟩e bellum
inferebant, Brittanni teneri sub Romana dicione non
poterant, Aegyptus seditionibus urgebatur, Li*b*ya deni-
15 que ac Pal⟨*a*⟩estina rebelles animos *e*fferebant. quare 3
omnia trans Eufraten ac Tigrim reliquit exemplo, ut
diceba[n]t Catonis, qui Macedonas liberos pronuntia-
vit, quia tueri non poterant. *Part⟨h⟩ama*sirin, quem 4
Traianus Parthis regem fecerat, quod eum non magni
20 ponderis apud Parthos videret, proximis gentibus dedit
regem.

Tantum autem statim clementiae studium habuit, ut, 5
cum sub primis imperii diebus ab Attiano per episto-
las esset admonitus, ut et B⟨*a*⟩ebius Macer praefectus
25 urbis, si reniteretur eius imperio, necaretur et Labe-
rius Maximus, qui suspectus imperio in insula exu-
labat, et Frugi Crassus, neminem laederet; quamvis 6
Crassum postea procurator egressum insula, quasi res
novas moliretur, iniusso eius occiderit. militibus ob 7

---

3 titurū P[1] iturum R iterum A 8 loquebatur P[1] *t.* B loqueretur Σ, P *corr. in ras.* 11 intendit P[1] *t.* B (intendit *in marg. adn. a. m. in* P) dedit Σ impendit P *corr.* 14 licya P litia Σ Libya *Cas. (Pet.)* 15 afferebant PM etterebant Σ 17 dicebant P dicebat Σ 18 tueri] *passive haud raro ponitur a iuris consultis; cf. Heumann-Seckel, Handlexikon zu den Quellen des röm. Rechts, s. v.* poterat *Bae.* sarmatosirin P Parthamosirim *Cas.* Parthamasirin *Dess.; intellegendus est Parthamaspates, cf. PIR III p. 13 nr. 98* 29 iniusso P iussu Σ

8 auspicia imperii duplicem largitionem dedit. Lusium
Quietum sublatis gentibus Mauris, quos regebat, quia
suspectus imperio fuerat, exarmavit Marcio Turbone
Iudaeis conpressis ad deprimendum tumultum Maure-
9 taniae destinato. post haec Antiochia[m] digressus est 5
ad inspiciendas reliquias Traiani, quas Attianus, Plo-
10 tina et Matidia deferebant. quibus exceptis et navi
Romam dimissis ipse Antiochiam regressus praepo-
sitoque Syriae Catilio Severo per Illyricum Romam
6 venit. Traiano divinos honores datis ad senatum et 10
quidem accuratissimis litteris postulavit et cunctis vo-
lentibus meruit, ita ut senatus multa, quae Hadrianus
non postulaverat, in honorem Traiani sponte decer-
2 neret. cum ad senatum scriberet, veniam petit, quod
de imperio suo iudicium senatui non dedisset, salu- 15
tatus scilicet praepropere a militibus imperator, quod
3 esse re*s* public*a* sine imperatore non posset. cum
triumphum ei senatus, qui Traiano debitus erat, detu-
lisset, recusavit ipse atque imaginem Traiani curru
triumphali vexit, ut optimus imperator ne post mor- 20
4 tem quidem triumphi amitteret dignitatem. patris pa-
triae nomen delatum sibi statim et iterum postea
distulit, quod hoc nomen Augustus sero meruisset.
5 aurum coronarium Italiae remisit, in provinciis minuit,
et quidem difficultatibus aerarii ambitiose ac dili- 25
genter expositis.
6 Audito dein tumultu Sarmatarum et Roxalanorum
7 praemissis exercitibus Moesiam petit. Marcium Turbo-
nem post Mauretania*m* praefecturae infulis ornatum

---

1 duplicem *om.* P[a], *add.* P[b] 2 gentilibus *Momms.* quos P Σ *(Schmalz, Lat. Syntax § 34 et 46 cft. He.; v. c. 11, 5)* quas *Kell. (Pet.)* 4 iudęi P[a] iudęis P[b] 4/5 mauritaniae P *in ras.* *(corr. ex* mauretaniae *t.* B) 10 datis ad senatū P[1] *t.* B dari a senatu P *corr. in ras.* 17 rei publice P[1] res publica P *corr.* 27 regis alanorum P *corr. in ras.* rex alanorum P[1] *t.* B Roxolanorum *Cas.* Roxalanorum *Pet.* 29 mauratanea P[1] *t.* B mauritaniae P *corr. in ras.* Mauretaniam *Pet. (c. 13, 6* post Africam *cft. He.)* Maure-

Pannoniae Daciaeque ad tempus praefecit. cum rege 8
*R*oxalanorum, qui de imminutis stipendiis querebatur,
cognito negotio pacem conposuit.
Nigrini insidias, quas ille sacrificanti Hadriano con- 7
5 scio sibi Lusio et multis aliis paraverat, cum etiam
successorem Hadrianus sibimet destinasset, evasit.
quare Palma Tarracenis, Celsus Bais, Nigrinus Fa- 2
ventiae, Lusius in itinere senatu iubente, invito Ha-
driano, ut ipse in vita sua dicit, occisi sunt. unde 3
10 statim Hadrianus ad refellendam tristissimam de se
opinionem, quod occidi passus esset uno tempore quat-
tuor consulares, Romam venit Dacia Turbon*i* credita,
titulo Aegyptiacae praefecturae, quo plus auctoritatis
haberet, ornato[s], et ad conprimendam de se famam
15 congiarium duplex praesens populo dedit ternis iam
per singulos aureis se absente divisis. in senatu quo- 4
que excusatis, quae facta erant, iuravit se numquam
senatorem nisi ex senatus sententia puniturum. sta- 5
t*u*m cursum fiscalem instituit, ne magistratus hoc
20 [h]on*e*re gravaretur. ad colligendam autem gratiam 6
nihil praetermittens infinitam pecuniam, quae fisco de-
bebatur, privatis debitoribus in urbe atque Italia, in
provinciis vero etiam ex reliqui[i]s ingentes summas
remisit syngrafis in foro divi *Tra*iani, quo magis se-
25 curitas omnibus roboraretur, incensis. damnatorum 7
bona in fiscum privatum redigi vetuit omni summa
in aerario publico recepta. pueris ac puellis, quibus 8
etiam Traianus alimenta detulerat, incrementum libe-
ralitatis adiecit. senatoribus, qui non vitio suo de- 9
30 coxerant, patrimonium pro liberorum modo senatoriae
professionis explevit, ita ut plerisque in diem vitae

---

taniae ⟨administrationem⟩ *Momms.* Mauretaniae ⟨curam⟩ *Schenkl* 2 mox alanorum PΣ 12 turbone P^1 14 ornatos P^1 ornatus Σ, P *corr.* 18/19 stati PΣ statum *Juret (Pet.) (cf. Hirschf. V.-B.*^{2} *p. 192, adn. 1)* 20 honore P^1 onere Σ, P *corr.* 23 reliquiis P^1 24 in *om.* P^a, *add.* P^b hadriani P (at traiani *superscr. a. m.*) trayani Σ 30 liberorum ⟨numero⟩ *? He.*

10 suae dimensum sine dilatione ⟨*p*⟩r⟨*a*⟩estiterit. ad honores explendos non solum amicis, sed etiam passim
11 aliquantis multa largitus est. feminas nonnullas ad
12 sustentandam vitam sumptibus iuvit. gladiatorium munus per sex dies continuos exhibuit et mille feras 5
8 natali suo edidit. optumos quosque de senatu in con-
2 tubernium imperatoriae maiestatis adscivit. ludos cir-
3 censes praeter natalicios decretos sibi sprevit. et in contione et in senatu saepe dixit ita se rem publicam gesturum, ut sciret populi rem esse, non propriam. 10
4 tertio consules, cum ipse ter fuisset, plurimos fecit, infinitos autem secundi consulatus honore cumulavit.
a. p. Chr. n. 119 5 ipsum autem tertium consulatum et quattuor mensi-
6 bus tantum egit et in eo saepe ius dixit. senatui legitimo, cum in urbe vel iuxta urbem esset, semper inter- 15
7 fuit. senatus fastigium in tantum extulit difficile faciens senatores, ut, cum At*tia*num ex praefecto praetorii ornamentis consularibus praeditum faceret senatorem, nihil se amplius habere, quod in eum conferri
8 posset, ostenderit. equites Romanos nec sine se de 20
9 senatoribus nec secum iudicare permisit. erat enim tunc mos, ut, cum princeps causas agnosceret, et senatores et equites Romanos in consilium vocaret et sen-
10 tentiam ex omnium deliberatione proferret. exsecratus est denique princ*ip*⟨*e*⟩s, qui minus senatoribus detu- 25
11 lissent. Serviano sororis viro, cui tantum detulit, ut ei venienti de cubiculo semper occurrerit, tertium consulatum, nec secum tamen, cum ille bis ⟨*ante*⟩ Hadrianum fuisset, ne esset secundae sententiae, non petenti ac sine precatione concessit. 30

9 Inter haec tamen et multas provincias a Traiano

---

1 restiterit P^1 restituerit Σ, P *corr.* praestiterit *Cas., edd.* 1/2 hores P^a honores P^b 2 passim P at pessimis *superscr. a. m.* pessimis Σ 6 Optumos P^1 Opti*mos P *corr.* 10 scirent *Ell.* 11 $\overline{cos}$. P 17 atutinum P^1 attianum P *corr.* 25 princeps P^1 principes P *corr.* 26 cui *in* P *lineola transfixum* 28 ante *om.* P^1Σ 29 non *in* P *a. m. in ras.*

adquisitas reli[n]quit et theatrum, quod ille in campo
Mar*t*io posuerat, contra omnium vota destruxit. et 2
haec quidem eo tristiora videbantur, quod omnia, quae
displicere[nt] vidisse⟨*t*⟩, Hadrianus mandata sibi ut
5 faceret secreto a Traiano esse simulabat. cum Attiani, 3
praefecti sui et quondam tutoris, potentiam ferre non
posset, nisus est eum obtruncare, sed revocatus est,
quia iam quattuor consularium occisorum, quorum
quidem necem in Attiani consilia refundebat, preme-
10 batur invidia. cui cum successorem dare non posset, 4
quia non petebat, id egit, ut peteret, atque, ubi pri-
mum petit, in Turbonem transtulit potestatem; cum 5
quidem etiam Simili alteri praefecto Septicium Cla-
rum successorem dedit. summotis his a praefectura[e], 6
15 quibus debebat imperium, Campaniam petit eiusque
omnia oppida beneficiis et largitionibus sublevavit
optimum quemque amicitiis suis iungens. Romae vero 7
praetor[i]um et consulum officia frequentavit, convi-
viis amicorum interfuit, aegros bis ac ter die, et non-
20 nullos equites Romanos ac libertinos, visitavit, solaciis
refovit, consiliis sublevavit, conviviis suis semper ad-
hibuit. omnia denique ad privati hominis modum fecit. 8
socrui suae honores praecipuos inpendit ludis gladia- 9
toriis ceterisque officiis.

25 Post haec profectus in Gallias omnes c⟨*ivit*⟩a⟨*te*⟩s **10**
variis liberalitatibus sublevavit. inde in Germaniam 2
transiit pacisque magis quam belli cupidus militem,
quasi bellum inmineret, exercuit tolerantiae documen-
tis eum imbuens, ipse quoque inter manipula vitam
30 militarem magistrans, cibis etiam castrensibus in pro-

---

1 relinquit P^1 2 marcio P 4 displicerent uidisse P^1 *t.* B^1 displicere ∗∗ uidisset P *corr.*, Σ 5 decr&o PΣ secreto *Momms.* *(edd.)* 7 nisus P^1 x *superscr. a. m.* 9/10 prȩmebatur P 11 putebat P^1 *t.* B 18 pr&orium P^1 19/20 et nonnullos equites Romanos ac libertinos *post* subleuauit *transposuit Uhl.*

25 casuariis PΣ causarios *Egn. (Pet.)* eas uariis *Momms.* ciuitates uariis *Rös., Damsté* 27 transit P^a transiit P^b *t.* B 29 eum] eos Σ uel eos *superscr. a. m. in* P 30 catrensibus P^a, *corr.* P^b

patulo libenter utens, hoc est larido, caseo et posca,
exemplo Scipionis Aemiliani et Metelli et auctoris sui
Traiani, multos praemiis, nonnullos honoribus donans,
3 ut ferre possent ea, quae asperius iubebat; si quidem
ipse post C⟨*a*⟩esarem Octavianum labantem discipli- 5
nam incuria superiorum principum retinuit ordinatis
et officiis et inpendiis, numquam passus aliquem a
castris iniuste abesse, cum tribunos non favor militum,
4 sed iustitia commendaret, exemplo etiam virtutis suae
ceteros adhortat*u*s, cum etiam vicena milia pedibus 10
armatus ambularet, triclinia de castris et porticus et
5 cryptas et topia dirueret, vestem humillimam frequen-
ter acciperet, sine auro balteum sumeret, sine gem-
mis fibula ⟨*sagum*⟩ stringeret[ur], capulo vix eburneo
6 spatham clauderet, aegros milites in hospi*t*iis suis 15
videret, locum castris caperet, nulli vitem nisi robusto
et bonae famae daret nec tribunum nisi plena barba
faceret aut eius aetatis, quae prudentia et annis tri-
7 bunatus robor inpleret, nec pateretur quicquam tribu-
num a milite accipere, delicata omnia undique summo- 20
veret, arma postremo eorum supe*l*lectilemque corri-
8 geret. de militum etiam aetatibus iudicabat, ne quis
aut minor quam virtus posceret, aut maior quam pa-
teretur humanitas, in castris contra morem veterem
versaretur, agebatque, ut sibi semper noti esse⟨*nt*⟩, et 25
11 eorum numerus sciretur. laborabat praeterea, ut con-
di[c]ta militaria diligenter agnosceret, reditus quoque
provinciales solerter explorans, ut ⟨*si*⟩ alicubi quip-
piam deesset, expleret. ante omnes tamen enitebatur,
ne qui*d* otiosum vel emeret aliquando vel pasceret. 30

---

5 octauianū P[1] *t.* B octaui**ū P *corr.* 7/8 ac*astris P (r *eras.*) 10 adhortatos P[1] *t.* B 14 sagum *add. Ho.* stringer&ur PΣ stringeret *Pet.* 15 hospicils P 16 uitem] aurem Σ at utrem *superscr. a. m. in* P 19 robor P[1] *t.* B robur P *corr.* 21 superlectilemq: P[1] *t.* B suppellectilemq: P *corr.* 25/26 esse et eorum P[1] *t.* B essent & eorum P *corr. in ras.*, Σ 26/27 condicta PΣ 28 ut P[1] ne Σ ut si P *corr.* 30 nequit P[1] *t.* B nequid P *corr.*

Ergo conversis regio more militibus Brittaniam petit, 2
in qua multa correxit murumque per octoginta milia
passuum primus duxit, qui barbaros Romanosque di-
videret.
5 Septicio Claro praefecto praetorii et Suetonio Tran- 3
quillo epistularum magistro multisque aliis, quo*d* apud
Sabinam uxorem *in* [i]us[s]u eius familiarius se tunc
egerant, quam reverentia domus aulicae postulabat, suc-
cessores dedit, uxorem etiam ut morosam et asperam
10 dimissurus, ut ipse dicebat, si privatus fuisset. et erat 4
curiosus non solum domus suae sed etiam amicorum,
ita ut per frumentarios oc⟨*c*⟩ulta omnia exploraret,
nec adverterent amici sciri ab imperatore suam vi-
tam, priusquam ipse hoc imperator ostenderet. unde 5
15 non iniocundum est rem inserere, ex quo constet eum
de amicis multa didicisse. nam cum ad quendam 6
scripsisset uxor sua, quod voluptatibus detentus et la-
vacris ad se redire nollet, atque hoc Hadrianus per
frumentarios cognovisset, petente illo commeatum Ha-
20 drianus ei lavacra et voluptates exprobravit. cui ille:
'num et tibi uxor mea, quod et mihi, scripsit?' et hoc 7
quidem vitiosissimum putant atque huic adiungunt,
quae de adultorum amore ac nuptarum adulteriis, qui-
bus Hadrianus laborasse dicitur, adserunt, iungentes
25 quod ne amicis quidem servaverit fidem.

Conpositis in Brittania rebus transgressus in Gal- **12**
liam Alexandrina seditione turbatus, quae nata est ob
Apidem, qui, cum repertus esset post multos annos,
turbas inter populos creavit, apud quem deberet lo-
30 cari, omnibus studiose certantibus. per idem tempus 2
in honorem Plotinae basilicam apud Nemausum opere
mirabili extruxit. post haec Hispanias petit et Tarra- 3

3 qui] ut et Σ ut *superscr. a. m. in* P 6 quos PΣ quod *Gru., edd.* 7 uniussu eius P[1] iniussu eius P *corr.* in usu eius *Petsch. (Pet.)* 9 murosam P[1] *t.* B morosam Σ, P *corr.* 15 quo PΣ (*cf. c. 5, 8* gentibus — quos) qua *edd.* 23 adultorũ P[1] *t.* B adul̃torũ (*i. e.* adulterorum) P *corr.* adulterorum Σ

cone hiemavit, ubi sumptu suo *ae*dem Augusti resti-
4 tuit. omnibus Hispanis Tarraconem in conventum vo-
catis dilectumque iculariter, ut verba ipsa ponit Ma-
rius Maximus, retractantibus Italicis, vehementissime
5 ceteris prudenter caute⟨*que*⟩ consuluit. quo quidem 5
tempore non sine gloria gravissimum periculum adiit
apud Tarraconem spatians per virdiaria servo in se
hospitis cum gladio furiosius inruente[m], quem reten-
tum ille ministris adcurrentibus tradidit et, ubi furio-
sum esse constitit, medicis curandum dedit in nullo 10
6 omnino commotus. per ea tempora et alias frequenter
in p*l*urimis locis, in quibus barbari non fluminibus
sed limitibus dividuntur, stipitibus magnis i*n* modum
muralis saepis funditus iactis atque conexis barbaros
7 separavit. Germanis regem constituit, motus Mauro- 15
rum compressit et a senatu supplicationes emeruit.
8 bellum Parthorum per idem tempus in motu tantum
13 fuit, idque Hadriani conloquio repressum est. post
haec per Asiam et insulas ad Achaiam navigavit et
Eleusinia sacra exemplo Herculis Philippique suscepit, 20
multa in Athenienses contulit et pro agonotheta rese-
2 dit. et in Achaia quidem etiam illud observatum ferunt,
quod, cum in sacris multi cultros haberent, cum Ha-
3 driano nullus armatus ingressus est. post in Siciliam
navigavit, in qua Aetnam montem conscendit, ut solis 25
4 ortum videret arcus specie, ut dicitur, varium. inde
Romam venit atque ex ea in Af⟨*r*⟩icam transiit ac
multum beneficiorum provinciis Africanis adtribuit.
5 ne⟨*c*⟩ quisquam fere principum tantum terrarum ta[n-
6 tu]m celeriter peragravit. denique cum post Africam 30

---

1 eadem P 2 tarraconā P[1] *t.* B tarraconē P *corr.* 5 caute P et caute Σ cauteque *Bra. propter clausulam; asyndeton def. Ti. p. 46* 7 uirdiaria P[1] uiridiaria P *corr.* 8 inruentē P[1] *t.* B, *virgulam erasit* P *corr.* 12 prurimis P[1] *t.* B 13 stipib; P[a], *corr.* P[b] im modū P 14 muralis PΣ ruralis *Ohl.* 26 uarium] *def. Sjögren* uarum *vel* curuum *Hirschf.* 27 aficā P[1] 29/30 tantum celeriter PR

Romam redisset, statim ad orientem profectus per
Athenas iter fecit atque opera, quae apud Athenienses
coeperat, dedicavit, ut Iovis Olympii *ae*dem et aram
sibi, eodemque modo per Asiam iter faciens templa
5 sui nominis consecravit. deinde a Capadocibus ser- 7
vitia castris profutura suscepit. toparchas et reges ad 8
amicitiam invitavit, invitato etiam Osdroe rege Par-
thorum remissaque illi filia, quam Traianus ceperat,
ac promissa sella, quae itidem capta fuerat. cumque 9
10 ad eum quid*a*m reges venissent, ita cum his egit, ut
eos p⟨*a*⟩eniteret, qui venire noluerunt, causa specia-
tim Farasmanis, qui eius invitationem superbe neglexe-
rit. et circumiens quidem provincias procuratores et 10
praesides pro factis supplicio adfecit, ita severe ut
15 accusatores per se crederetur inmittere. Antiochenses 14
inter haec ita odio habuit, ut Syriam a Phoenice se-
parare voluerit, ne tot civitatum metropolis Antiochia
diceretur. moverunt ea tempestate et Iudaei bellum, 2
quod vetabantur mutilare genitalia. sed in monte Ca- 3
20 sio, cum videndi solis ortus gratia nocte ascendisset,
imbre orto fulmen[e] decidens hostiam et victima-
r⟨*i*⟩um sacrificanti ·adflavit. peragrata Arabia Pelu- 4
sium venit et Pompei tumulum magnificentius ex-
truxit. Antinoum suum, dum per Nilum navigat, per- 5
25 didit, quem muliebriter flevit. de quo varia fama est 6
aliis eum devotum pro Hadriano adserentibus, aliis,
quod et forma eius ostentat et nimia voluptas Ha-
driani. et Graeci quidem volente Hadriano eum con- 7
secraverunt oracula per eum dari adserentes, quae Ha-
30 drianus ipse conposuisse iactatur.

Fuit enim poematum et litterarum nimium studio- 8

---

3 eadem P^1 6 Toparchas PM (tetra *superscr. a. m. in* P) toparcas A tetrarcas R 7 osdroe P^1 cosdroe P *corr.* 10 quidem P quidam Σ 14 pęsides P^a, *corr.* P^b 21 fulmine P^1 *t.* B fulmineo Σ fulmen* P *corr.* dicidens P^1 decidens P *corr.* 21/22 uictimarum P^1 uictimas P *corr.* uictimarium A 30 conposuisse P^1 composuisse P *corr.*

9 sissimus. arithmeticae, geometriae, picturae peritissimus. iam psallendi et cantandi scientiam prae se ferebat. in voluptatibus nimius. nam et de suis dilectis multa versibus composuit. [amatoria carmina scrip-
10 sit.] idem armorum peritissimus et rei militaris scien- 5
11 tissimus, gladiatoria quoque arma tractavit. idem severus laetus, comis gravis, lascivus cunctator, tenax liberalis, simulator ⟨*dissimulator*⟩, saevus clemens et semper in omnibus varius.

15 Amicos ditavit et quidem non petentes, cum petenti- 10
2 bus ni[hi]l negaret. idem tamen facile de amicis, quidquid insusurrabatur, audivit atque ideo prope cunctos vel amicissimos vel eos, quos summis honoribus evexit, postea ut hostium loco habuit, ut Attianum et Ne-
3 potem et Septicium Clarum. nam Eud⟨*a*⟩emonem prius 15
4 conscium imperii ad egestatem perduxit, Pol⟨*y*⟩aenum
5 et Marcellum ad mortem voluntariam coegit, Helio-
6 dorum famosissimis litteris lacessivit, Titianum ut conscium tyrannidis et argui passus est et proscribi.
7 Umidium Quadratum et Cat*i*lium Severum et Tur- 20
8 bonem graviter insecutus est, Servianum sororis virum nonagesimum iam annum agentem, ne sibi supervi-
9 veret, mori coegit; libertos denique et nonnullos mi-
10 lites insecutus est. et quamvis esset oratione et versu promtissimus et in omnibus artibus peritissimus, ta- 25 men professores omnium artium semper ut doctior
11 risit, contempsit, obtrivit. cum his ipsis professoribus et philosophis libris vel carminibus invicem editis saepe
12 certavit. et Favorinus quidem, cum verbum eius quondam ab ⟨*H*⟩adriano reprehensum esset atque ille ces- 30

4/5 amatoria carmina scripsit *glossema esse videtur omnibus codicibus inculcatum; del. Cas., edd.* 8 dissimulator *add. Ho.* (*cf. Sallust. Catil. 5, 4:* simulator ac dissimulator; *Epit. de Caes. 14, 6 de Hadriano:* simulans ... dissimulans) 11 nil *de Wi. propter clausulam* 16 Polęnũ P Polyaenum *vulg. (Jord.)* 20 catalium PΣ 29/30 eius quondam P eius quoddam Σ quoddam eius *Sed. Scott. in exc., quod probat Momms.*

sisset, arguentibus amicis, quod male cederet Hadriano
de verbo, quod idonei auctores usurpassent, risum
iocundissimum movit; ait enim: 'non recte suadetis, 13
familiares, qui non patimini me illum doctiorem omni-
5 bus credere, qui habet triginta legiones.'

Famae celebris Hadrianus tam cupidus fuit, ut li- **16**
bros vitae suae scriptos a se libertis suis litteratis
dederit iubens, ut eos suis nominibus publicarent; nam
et Phlegontis libri Hadriani esse dicuntur. catacannas 2
10 libros obscurissimos Antimachum imitando scripsit.
Floro poetae scribenti ad se: 3

> ego nolo C⟨*a*⟩esar esse,
> ambulare per Brittanos,
> ⟨*latitare per . . . .*,⟩
> 15 Scythicas pati ⟨*p*⟩ruinas

rescripsit: 4

> ego nolo Florus esse,
> ambulare per tabernas,
> latitare per popinas,
> 20 culices pati rutundos.

ama*v*it praeterea genus vetustum dicendi. controver- 5
sias declamavit. Ciceroni Catonem, Vergilio En⟨*n*⟩ium, 6
Salustio Coelium praetulit eademque iactatione de Ho-
mero ac Platone iudicavit. mathesin sic scire sibi visus 7
25 est, ut sero kalendis Ianuariis scripserit, quid ei toto
anno posset evenire, ita ut eo anno, quo perit, usque
ad illam horam, qua est mortuus, scripserit, quid ac-

---

1 leder& P^1 *t.* B^1 ceder& P *corr.*, Σ 7 litteris P^a litteratis P^b 9 catacannas P^1 *t.* B, M catacaimos P *corr.* catacaymos Σ catachannas *Bernh.; cf. Thes. l. L. III, 586 (de nomine proprio liberti Hadriani hariolatur Gerth, P.-W. X, 2450)* 14 latitare per ... *add. Gemoll (Pet.)* latitare per Germanos *Rös.* 15 ruinas P^1Σ *post* pruinas *omisso tertio versu* gladios pati cruentos *suppl. Birt* 20 culices P^1 calices Σ, P *corr.* rutundos P^1 rotundos Σ, P *corr.* 21 amabit P^1 22 uergillo P^1 uirgilio P *corr.* enium P^1 *t.* B 25 sero] semper *Momms.* fere *?He.* *an* sero kalendas Ianuarias (*pro* sero pridie kal. Ian.) *?Ho.*

8 turus esset. sed quamvis esset in reprehendendis musicis, tragicis, comicis, grammaticis, r⟨*h*⟩et[h]oribus, oratoribus facilis, tamen omnes professores et honoravit et divites fecit, licet eos quaestionibus semper agi-
9 taverit. et cum ipse auctor esset, ut multi ab eo tristes 5
recederent, dicebat se graviter ferre, si quem tristem
10 videret. in summa familiaritate Epictetum et ⟨*H*⟩eliodorum philosophos et, ne nominatim de omnibus dicam, grammaticos, r⟨*h*⟩et[h]ores, musicos, geometras, pictores, astrologos habuit, prae ceteris, ut multi ad- 10
11 serunt, eminente Fa*v*orino. doctores, qui professioni suae inhabiles videbantur, ditatos honoratosque a professione dimisit.

17 Quos in privata vita inimicos habuit, imperator tantum neglexit, ita ut uni, quem capitalem habuerat, fac- 15
2 tus imperator diceret 'evasisti'. his, quos ad militiam ipse per se vocavit, equos, mulos, vestes, sumptus et
3 omnem ornatum semper exhibuit. saturnalicia et sigillaricia frequenter amicis inopinantibus misit et ipse
4 ab his libenter accepit et alia invicem dedit. ad de- 20
prehendendas obsonatorum fraudes, cum plurimis s*i*mmatibus pasceret, fercula de aliis mensis etiam ultimis
5 quibusque {iussit sibi} adponi. omnes reges muneribus suis vicit. publice frequenter et cum omnibus la-
6 vit. ex quo ille iocus balnearis innotuit: nam cum quo- 25
dam tempore veteranum quendam notum sibi in militia dorsum et ceteram partem corporis vidisset adterere ⟨*parieti*⟩, percontatus, cur se marmoribus destringendum daret, ubi audivit hoc idcirco fieri, quod servum non haberet, et servis eum donavit et sumptibus. 30
7 verum alia die cum plures senes ad provocandam libe-

---

4 eo P[a] eos P[b] 7 miliaritate P[a] familiaritate P[b] 10 astrologas P[1] *t.* B 11 faborino P[1] 21/22 sūmatib; P summantibus Σ sigmatibus *Bernh. (Jord.)* simmatibus *Pet.* 23 quiq; P[a] quib;q; P[b] adponi P[1] iussit adponi P *corr.* iussit sibi adponi (apponi) Σ adponit *Pet.* 28 parieti *add. Kell. (Pet.)*

ralitatem principis parieti[s] se adtererent, evocari eos
iussit et alium ab alio invicem defricari. fuit et plebis 8
iactantissimus amator. peregrinationis ita cupidus, ut
omnia, quae legerat de locis orbis terrarum, praesens
5 vellet addiscere. frigora et tempestates ita patienter 9
tulit, ut numquam caput texer*it*. regibus multis pluri- 10
mum detulit, a plerisque vero etiam pacem redemit,
a nonnullis contemptus est, multis ingentia dedit mu- 11
nera, sed nulli maiora quam Hiberorum, cui et ele-
10 phantum et quinquagenariam cohortem post magnifica
dedit dona. cum a F⟨*a*⟩rasmane ipse quoque ingentia 12
munia dona accepisset atque inter haec auratas quo-
que clamydes, trecentos noxios cum auratis clamy[mi]-
dibus in harenam misit ad eius munera deridenda.

15 Cum iudicaret, in consilio habuit non amicos suos 18
aut comites solum sed iuris consultos et praecipue
Iu⟨*ven*⟩*t*ium Celsum, Salvium Iulianum, Nera*t*ium Pri-
scum aliosque, quos tamen senatus omnis probasset.
constituit inter cetera, ut in nulla civitate domus ali- 2
20 qua[e] transferend⟨*a*⟩e ad aliam urbem v*i*lis mate-
riae causa dirueretur. liberis proscriptorum duodeci- 3
mas bonorum concessit. maiestatis crimina non admi- 4
sit. ignotorum heredidates repudiavit nec notorum 5
accepit, si filios haberent. de thesauris ita cavit, ut, 6
25 {si} quis in suo rep⟨*p*⟩erisset, ipse potiretur, si quis
in alieno, dimidium domino daret, si quis in publico,
cum fisco aequabiliter partiretur. servos a dominis 7

---

1 parietis P[1] *t.* B[1] parieti P *corr. in ras.* 3 iactantissim' P accuratissimus Σ al accuratissimus *in* P *superscr. a. m.* 6 texer& P[1] *t.* B texerit Σ, *edd.* teger& P *corr., Sed. Scott. in exc.* 9 qui PΣ 11 dono *Cas. (Pet.)* dona *del. Momms. (Jord.) Petsch.* dona *def. Ti. p. 32* 13/14 clamymidib; P[1] *t.* B[1] (mi *exp.* P *corr.*) 15 consilia P 17 iuliū PΣ Iuuentium *Cas., edd. (cf. PIR II p. 186 et p. 255 nr. 590)* neraciū F 19/20 aliquę P 20 ullis P[1] ulli'* (*i. e.* ullius) P *corr.* ulla Σ uilis *Momms.* utilis *Cornelissen* 21 diruer&ur P[1] diruer&ur P *corr.* 25 si *om.* P[1] *t.* B, *non om.* Σ 26 dimidiu domidiū domino P[a] domidiū *del.* P[1] *t.* B

occidi vetuit eosque iussit damnari per iudices, si digni
8 essent. lenoni et lanistae servum vel ancillam vendi
9 vetuit causa non praestita. decoctores bonorum suorum, si su⟨*a*⟩e auctoritatis essent, catomidiari in
10 amphitheatro et dimitti iussit. ergastula servorum et 5
11 liberorum tulit. lavacra pro sexibus separavit. si dominus in domo interemptus esset, non de omnibus servis quaestionem haberi sed de his, qui per vicinitatem poterant sentire, praecepit.

19 In Etruria praeturam *im*perator egit. per Latina op- 10 pida dictator et aedilis et duumvir fuit, apud Neapolim demarc⟨*h*⟩us, in patria sua quinquennalis et item Hadriae quinquennalis, quasi in alia patria, et Athenis arc⟨*h*⟩on fuit.

2 In omnibus paene urbibus et aliquid aedificavit et 15
3 lu*d*os edidit. Athenis mille ferarum venationem in
4 stadio exhibuit. ab urbe Roma numquam ullum vena-
5 torem aut scaenicum avocavit. Romae post ceteras inmensissimas voluptates in honorem socrus suae aromatica populo donavit, in honorem Traiani balsama 20
6 et crocum per gradus theatri fluere iussit. fabulas omnis generis more antiquo in theatro dedit, histriones
7 aulicos publicavit. in circo multas feras et saepe cen-
8 *tu*⟨*m*⟩ leones interfecit. militares pyrric⟨*h*⟩as populo frequenter exhibuit. gladiatores frequenter spectavit. 25
9 cum opera ubique infinita fecisset, numquam ipse nisi
10 in Traiani patris templo nomen suum scripsit. Romae instauravit Pantheum, s⟨*a*⟩epta, basilicam Neptuni, sacras ⟨*a*⟩edes plurimas, forum Augusti, lavaccrum Agrippae, eaque omnia propriis *auctorum* no- 30

---

2 Lẹnoni P lonistae P[a], *corr.* P[b] 6 libertorum Σ .tulit *pro* sustulit *propter clausulam ? He.* 10 inperator P 16 lusos P[1] lusus P *corr.*[1] ludos P *corr.*[2] 18 uocauit P[a] auocauit P[b] aduocauit Σ 20 horem P[a], *corr.* P[b] 23/24 conto P[1]M centū P *corr.* (*cf. Cass. Dion. LXIX 8, 2 . . . λέοντας ἑκατὸν κτλ.*) cunctos Σ 28 pantheum P[1]A pantheon R, P *corr.* 30 agrippe P[1] agrippine Σ, P *corr.* auctorum *Pet. coll. Suet.*

minibus consecravit. fecit et sui nominis pontem et 11
sepulchrum iuxta Tiberim et aedem Bonae Deae. trans- 12
tulit et colossum stantem atque suspensum per De-
crianum architectum de eo loco, in quo nunc templum
5 Urbis est, ingenti molimine, ita ut operi etiam elephan-
tos viginti quattuor exhiberet. et cum hoc simulacrum 13
post Neronis vultum, cui antea dicatum fuerat, Soli
consecrasset, aliud tale Apollodoro architecto auctore
facere Lunae molitus est.

10 In conloquiis etiam humillimorum civilissimus fuit, **20**
detestans eos, qui sibi han⟨*c*⟩ voluptatem humanitatis
quasi servant*e*s fastigium principis inviderent. apud 2
Alexandriam i*n* musio multas quaestiones professori-
bus proposuit et propositas ipse dissolvit. Marius 3
15 Maximus dicit eum natura crudelem fuisse et idcirco
multa pie fecisse, quod timeret, ne sibi idem, quod
Domitiano accidit, eveniret. et cum titulos in operibus 4
non amaret, multas civitates Hadrianopolis appellavit,
ut ipsam Karthaginem et ⟨*At*⟩henarum partem. aqua- 5
20 rum ductus etiam infinitos hoc nomine nuncupavit.
fisci advocatum primus instituit. fuit memoriae ingen- 6.7
tis, facultatis inmensae; nam ipse orationes et dicta-
vit et ad omnia respondit. ioca eius plurima exstant; 8
nam fuit etiam dicaculus. unde illud quoque innotuit,
25 quod, cum cuidam canescenti quiddam negasset, eidem
iterum petenti sed infecto capite respondit 'iam hoc
patri tuo negavi'. nomina plurimis sine nomenclatore 9
reddidit, quae semel et congesta simul audiverat, ut
nomenclatores saepius errantes emenda*r*it. dixit et 10

Domit. 5 & ueterũ P *quod def. Ti. p. 137; sed in Pantheo etiamnunc exstat auctoris Agrippae neque restitutoris Hadriani titulus (ILS 129)* et ueteribus Σ 11 han P[1] 12 seruantis P seruantes *Roos* 13 im musio P 14 dissoruit P[a], *corr.* P[b] 19 Karthaginẽ & henarũ P[1] 22 orationes & P *quod def. Ti. p. 113* et orationes *edd.* orationes et ⟨epistulas⟩ *He.* 23 ioca] *in* P *corr. ex* loca 24 sqq. *cf. Auson. epigr. de Myrone qui Laidis noctem rogaverat. XXXVIII [XVII] p. 326 ed. Peiper* 27 numenclatore P 29 numenclatores P emendauit PΣ

veteranorum nomina, quos aliquando dimiserat. libros statim lectos et ignotos quidem plurimis memoriter
11 reddidit. uno tempore scripsit, dictavit, audivit et cum amicis fabulatus est [si potes⟨*t*⟩ credi]. omnes publicas rationes ita complexus est, ut domum privatam quivis 5
12 paterfamilias diligens non satis nov⟨*er*⟩it. equos et
13 canes sic amavit, ut eis sepulchra constitueret. op⟨*p*⟩idum Hadrianotheras in quodam loco, quod illic et feliciter esset venatus et ursam occidisset aliquando, constituit. 10

21 De iudici[bu]s omnibus semper cuncta scrutando
2 tamdiu requisivit, quamdiu verum inveniret. libertos suos nec sciri voluit in publico nec aliquid apud se posse, dicto suo omnibus superioribus principibus vitia imputans libertorum, damnatis omnibus libertis 15
3 suis, quicumque se de eo iactaverant. unde extat etiam illud seuer*u*⟨*m*⟩ quidem sed prope ioculare de servis. nam cum quodam tempore servum suum inter duos senatores e conspectu ambulare vidisset, misit, qui ei collafu*m* daret ⟨*diceret*⟩que: 'noli inter eos ambulare, 20
4 quorum esse adhuc potes servus.' inter cibos unice ama*v*it tetrafarmacum, quod erat de fasi*a*no, sumine, perna et crustulo.

5 Fuerunt eius temporibus fames, pestilentia, terrae motus, quae omnia, quantum potuit, procuravit mul- 25
6 tisque civitatibus vastatis per ista subvenit. fuit etiam

---

2 statim] strictim *Pet.* 4 *post* fabulatus (confabulatus Σ) est *add.* P *in contextu* si potes (potest P *corr.*) credi; *glossema om.* Σ 6 non satis nouit PΣ; *del. Haupt* non setius norit *Momms. (Pet.)* non satis nouerit (*scil.* prae imperatoris rei publicae scientia) *Ho.* 11 iudicib; P indicibus *?Cas.* iudicis (*pro* iudiciis) *He.* 14 dicto suo] *cf. AS 65, 5* 17 seuero P^1 seuere Σ, P *corr.* seuerum *Petsch.* saeue *Bernh. (Pet.) (cf. Norden, Germ. Urgesch. in Tac. Germ. p. 51, adn. 5)* 20 colla fundaret qui noli P^1 *t.* B colaphum daretque noli Ch R colaphum daret dicens noli A colafum daret et diceret noli P *corr. (a. m. in ras.)* 22 amabit P^1 amabat P *corr.* tetrafarmacum P fasiono P^1

Tiberis inundatio. Latium multis civitatibus dedit, tri- 7
buta multis remisit.
Expeditiones sub eo graves nullae fuerunt; bella 8
etiam silentio p⟨*a*⟩ene transacta. a militibus propter 9
5 curam exercitus nimia*m* multum amatus est, simul
quod in eos liberalissimus fuit. Parthos in amicitia 10
semper habuit, quod inde regem retraxit, quem Traia-
nus inposuerat. Armeniis regem habere permisit, cum 11
sub Traiano legatum habuissent. ⟨*a*⟩ Mesopotamen*is* 12
10 non exegit tributum, quod Traianus inposuit. Alba- 13
nos et Hiberos amicissimos habuit, quod reges eorum
largitionibus prosecutus est, cum ad illum venire con-
tempsissent. reges Bactranorum legatos ad eum ami- 14
citiae petend⟨*a*⟩e causa supplices miserunt.
15 Tutores saepissime dedit. disciplinam civilem non 22
aliter tenuit quam militarem. senatores et equites Ro- 2
manos semper in publico togatos esse iussit, nisi si
a cena reverterentur. ipse, cum in Italia esset, semper 3
togatus processit. ad convivium venientes senatores 4
20 stans excepit semperque aut pallio tectus discubuit aut
toga summissa. diligentia iudic*is* sumptus convivii con- 5
stituit et ad anticum modum redegit. vehicula cum 6
ingentibus sarcinis urbem ingredi prohibuit. sederi
equos in civitatibus non sivit. ante octavam horam 7
25 in publico neminem nisi aegrum lavari passus est.
ab epistolis et a libellis primus equites Romanos ha- 8
buit. eos, quos pauperes et innocentes vidit, sponte 9
ditavit, quos vero calliditate ditatos, etiam odio ha-
buit. sacra Romana diligentissime curavit, peregrina 10
30 contempsit. pontific*is* maximi officium peregit. causas 11
Romae atque in provinciis frequenter audivit adhibitis
in consilio suo consulibus atque praetoribus et op-

---

5 nimiae P[1] *t.* B nimiã* P *corr.* 9 a *add. Less.* Meso-
potamenos P[1] *t.* B Mesopotamiis ** P *corr. in ras.* 18 cę-
na P 21 iudices P iudicis *Salm., edd.* 22 anticũ P (q *a. m.*)
30 pontifices P[1]

12. 13 timis senatoribus. Fucinum lacum emisit. quattuor con-
14 sulares per omnem Italiam iudices constituit. quando
in Africam venit, ad adventum eius post quinquen-
nium pluit, atque ideo ab Africanis dilectus est.

23 Peragratis sane omnibus orbis partibus capite nudo 5
et in summis plerumque imbribus atque frigoribus in
2 morbum incidit lectualem. factusque de successore sol-
licitus primum de Serviano cogitavit, quem postea, ut
3 diximus, mori coegit. Fuscum, quod imperium praesa-
giis et ostentis agitatus speraret, in summa detestatione 10
4 habuit. Platorium Nepotem, quem tantopere ante di-
lexit, ut veniens ad eum aegrotantem Hadrianus in-
5 pune non a⟨*d*⟩mitteretur, suspicionibus adductus, e[s]t
eodem modo et Terentium Gentianum, et hunc vehe-
6 mentius, quod a senatu diligi tunc videbat, omnes 15
postremo, de quorum imperio cogitavit, quasi futu-
7 ro⟨*s*⟩ imperatores detestatus est. et omnem quidem
vim crudelitatis ingenit⟨*a*⟩e usque eo repressit, donec
in villa Tiburtina profluvio sanguinis p⟨*a*⟩ene ad ex-
8 itum venit. tunc libere Servianum quasi affectatorem 20
imperii, quod servis regi⟨*i*⟩s [s]c[a]enam misisset, quod
in sedili regio iuxta lectum posito sedisset, quod erec-
tus ad stationes militum senex nonagenarius pro-
ces⟨*s*⟩isset, mori coegit multis aliis interfectis vel
9 aperte vel per insidias. quando quidem etiam Sabina 25
uxor non sine fabula veneni dati ab Hadriano defuncta
est.

10 Tunc Ceionium Commodum, Nigrini generum insi-
diatoris quondam, sibi forma commendatum adoptare
11 constituit. adoptavit ergo Ceionium Commodum Ve- 30

---

7 lectualem P^1 letalem P *corr.* (c *et* u *exp.*), Σ 8/9 *c. 15, 8* 11 pletoriũ P Platorium *Borghesi (Pet.)* 12/13 inpune non amitter&ur P non impune admitteretur Σ 13 adductus ẽ. P adductus; et *Jord.* 16/17 futuro $P^1\Sigma$ 18 ingenuae P^a in-geni**te P^b *t.* B 20 libere] liuore *Momms.* 21 scęnam P scenam (sceuam A) Σ strenam *Sca.* 23/24 proceciss& P 25 aparte P^a, *corr.* P^b

rum invitis omnibus eumque A⟨*e*⟩lium Verum Caesa-
rem appellavit. ob cuius adoptationem ludos circen- 12
ses dedit et donativum populo ac militibus expendit.
quem pr⟨*a*⟩etura honoravit ac statim Pannoniis in- 13
5 posuit decreto consulatu[s] cum sumptibus. eundem *a.p.Chr. n. 137*
Commodum secundo consulem designavit. quem cum 14
minus sanum videret, saepissime dictitavit: 'in caducum
parietem nos inclinavimus et perdidimusqu*e* ter milies
sestertium, quod populo et militibus pro adoptione
10 Commodi dedimus.' Commodus autem prae valetudine 15
nec gratias quidem in senatu agere potuit Hadriano de
adoptione. denique accepto largius antidoto ingra- 16
vescente valetudine per somnum perit ipsis kalendis
Ianuariis. quare ab Hadriano Votorum causa lugeri
15 est vetitus. et mortuo [h]Aelio Vero Caesare Hadria- **24**
nus ingruente tristissima valetudine adoptavit Arrium
Antoninum, qui postea Pius dictus est, et ea ⟨*qui*⟩dem
lege, ut ille sibi duos adoptaret, Annium Verum et
Marcum Antoninum. hi sunt qui postea duo pariter 2
20 Augusti primi rem publicam gubernaverunt. et An- 3
toninus quidem Pius idcirco appellatus dicitur, quod
socerum fessum aetate manu sublevaret. quamvis alii 4
cognoment*u*⟨*m*⟩ hoc ei dicant inditum, quod multos
senatores Hadriano iam saevienti abripuisset, alii, quod 5
25 ipsi Hadriano magnos honores post mortem detulisset.
Antonini adoptionem plurimi tunc factam esse dolue- 6
runt, speciatim ⟨*C*⟩atilius Severus, praefectus urbi, qui

---

1 alliũ P[1] aeliũ P *corr.* 2 adoptionem Σ, *edd.* 5 consulatus cum sumptib; P senatus consulto Σ (ł. s. c. *superscr. a. m. in* F) 15 & mortuo P, *quod def. Ti. p. 63* sed mortuo *Cas. ex* R hęlio P 17 & eadem PΣ et ea quidem *Jord. (Pet.*[2]*)* 18/19 Annium Verum et Marcum Antoninum] *confusa sunt nomina; Antoninus Pius adoptavit M. Annium Verum i. e. Imp. Caes. M. Aurelium Antoninum Augustum et L. Ceionium Commodum i. e. Imp. Caes. L. Aurelium Verum Augustum* 23 cognomento P 24 abripuiss& P subripuisset Σ 24/25 alii — detulisset] *om.* P[a], *add.* P[b] *in marg. inf.*

7 sibi praeparabat imperium. qua re prodita successore
accepto dignitate privatus est.
8 Hadrianus autem ultimo vitae taedio iam adfectus
9 gladio se transfigi a servo iussit. quod cum esset pro-
ditum et in Antonini usque notitiam venisset, ingres- 5
sis ad se praefectis et filio rogantibusque, ut ⟨*a*⟩equo
animo necessitatem morbi ferret, iratus illis auctorem
proditionis iussit occidi, qui tamen ab Antonino ser-
10 vatus est. statimque testamentum scripsit nec tamen
actus rei publicae pr⟨*a*⟩etermisit, dicente Antonino par- 10
ricidam se futurum, si Hadrianum adoptatus ipse pa-
11 teretur occidi. et post testamentum quidem iterum se
est conatus occidere; subtracto pugione saevior fac-
12 tus est. petit et venenum a medico, qui se ipse, ne
25 daret, occidit. ea tempestate supervenit quaedam mu- 15
lier, quae diceret somnio se monitam, ut insinuaret Ha-
driano, ne se occideret, quod esset bene valiturus.
quod cum non fecisset, esse[t] caecatam. iussam tamen
iterum Hadriano eadem dicere atque genua eius oscu-
2 lare ⟨*oculos*⟩ receptura⟨*m*⟩, si id fecisset. quod cum 20
ex somnio implesset, oculos recepit, cum a⟨*qua*⟩, quae
3 in fano erat, ex quo venerat, oculos abluisset. venit et
de Pannonia quidam vetus caecus ad febrientem Ha-
4 drianum eumque conti[n]git. quo facto et ipse oculos
recepit, et Hadrianum febris reliquit. quamvis Marius 25
Maximus haec per simulationem facta commemoret.
5 Post haec Hadrianus Baias petit Antonino Romae
6 ad imperandum relicto. ubi cum nihil proficeret, ar-
cessito Antonino in conspectu eius apud ipsas Baias
7 perit die VI. iduum Iuliarum. invisusque omnibus se- 30

---

7 *post* ferret *Pet. transponendo inseruit* dicente Antonino — patereretur occidi *(v. 10 sqq.)* 13 est *del. Pet.* 18 ẽ& (*i. e.* esset) P^1 19 eus P^a, *corr.* P^b 20 oculos *add. Du.* *post* receptura *in* P *a. m. add. in marg.* uisũ 21 insomnio P ex somnio Σ insomnium *edd.* 21/22 aquę in fano P^1 aqua quę in fano P *corr.*, Σ 24 contingit P^1 *t.* B contiṇgit (n *exp.*) P *corr.* contigit Σ 30 VI * iduũ P^1 VI (o *suprascr.*) * iduũ P *corr.*

pultus est in villa Ciceroniana Puteolis. sub ipso mortis 8
tempore et Servianum nonaginta annos agentem, {ut}
supra dictum est, ne sibi sup*er*viveret atque, ut puta-
bat, imperaret, mori coegit et ob leves offensas plu-
5 rimos iussit occidi, quos Antoninus reservavit. et mo- 9
riens quidem hos versus fecisse dicit⟨*ur*⟩:

> animula vagula blandula
> hospes comesque corporis,
> quae nunc abibis in loc*a*
> 10 pallidula rigida nudula
> nec ut soles dabis iocos!

tales autem nec multo[s] meliores fecit et Graecos. 10
Vixit annis LX[X]II, mensibus V, diebus XVII. im- 11
peravit annis XXI, mensibus XI.
15 Statura fuit procerus, forma comptus, flexo ad pecti- 26
nem capillo, promissa barba, ut vulnera, qu⟨*a*⟩e in
facie naturalia erant, tegeret, habitudine robusta. equi- 2
tavit ambulavitque plurimum armisque et pilo se
semper exercuit. venatus frequentissime leonem manu 3
20 sua occidit. venando autem iugulum et costam fregit.
venationem semper cum amicis participavit. in con- 4
vivio tragoedias, comoedias, Attellanas, sambucas, lec-
tores, poetas pro re semper exhibuit. Tiburtinam villam 5
mire exaedificavit, ita ut in ea et provinciarum et lo-
25 corum celeberrima nomina inscriberet, velut Lycium,
Academian, Prytanium, Canopum, P⟨*o*⟩ecilen, Tempe
vocaret. et, ut nihil praetermitteret, etiam inferos finxit.
Signa mortis haec habuit: natali suo ultimo, cum 6
Antoninum commendaret, praetexta sponte delapsa ca-
30 put ei *a*peruit. anulus, in quo imago ipsius sculpta 7
erat, sponte de digito delapsus est. ante diem natalis 8

---

2 ut *om.* P, *non om.* Σ   2/3 *c. 15, 8; 23, 2; 8*   3 suprauiuer& P superuiueret Σ *(cf. H 15, 8)*   6 dicit P[1]   9 quae P quo Σ *(an* quos — locos *? Ho.)*   20 costam P (al cossam) cossam A coxam R   26 academian P[1] -am P *corr.*   picilen P Poecilen *Egn.*   30 operuit PΣ

eius nescio qui ad senatum ululans venit; contra quem
Hadrianus ita motus est, quasi de sua morte loquere-
9 tur, cum eius verba nullus agnosceret. idem cum vellet
in senatu dicere[t] 'post filii mei mortem', 'post meam'
10 dixit. somniavit praeterea se a patre potionem sopori- 5
feram impetrasse. item somniavit a leone se oppres-
sum esse.
27 In mortuum eum a multis multa sunt dicta. acta eius
2 inrita fieri senatus volebat. nec appellatus es⟨*se*⟩t
3 divus, nisi Antoninus rogasset. templum denique ei 10
pro sepulchro aput Puteolos constituit et quinquennale
certamen et flamines et sodales et multa alia, quae ad
4 honorem quasi numinis pertinerent. qua re, ut supra
dictum est, multi putant Antoninum Pium dictum.

---

1 qui* P 4 dicer& P[1] dicere* P *corr.* 9 est PΣ esset *edd.* 13/14 *c. 24, 5* 14 *post* putant *add.* ob hec Σ *(superscr.* P *corr.)* VITA DIVI HADRIANI EXPLICIT P

⟨*AELII*⟩ SPARTIANI

*A*ELIUS

Diocletiano Augusto A⟨*e*⟩l⟨*ius*⟩ Spartianus suus sal.

5 In animo mihi est, Diocletiane Auguste, tot princi- **1**
pum maxime, non solum eos, qui principum locum
in hac statione, quam temperas, retentarunt, ut usque
ad divum Hadrianum feci, sed illos etiam, qui vel
Caesarum nomine appellati sunt nec principes aut Au-
10 gusti fuerunt vel quolibet alio genere aut in famam aut
in spem principatus venerunt, cognitioni[s] numinis
tui sternere. quorum praecipue de *A*elio Vero dicen- 2
dum est, qui primus tantum Caesaris nomen accepit,
adoptione Hadriani familiae principum adscitus. et 3
15 quoniam nimis pauca dicenda sunt, nec debet prologus
*i*normior esse quam fabula, de ipso iam loquar.

Ceionius Commodus, qui et ⟨*A*⟩elius Verus appella- **2**
tus est, quem sibi Hadrianus aevo ingravescente mor-
bis tristioribus pressus peragrato iam orbe terrarum
20 adoptavit, nihil habet in sua vita memorabile, nisi
quod primus tantum Caesar est appellatus, non testa- 2
mento, ut antea solebat, neque eo modo quo Traianus
est adoptatus, sed eo prope genere, quo nostris tem-
poribus a vestra clementia Maximianus atque Con-

---

1 INCIPIT EIUSDEM SPARTIANI HELVIUS P 3 DIOCLETIANO AUGUSTO P al P[1] *t.* B æl' P *corr.* 5 tot P[1] tot P *corr.* tot *om.* Σ 6 principum PΣ principem *Salm. (Jord.)* 12 helio P 16 mormior P[1] enormior P *corr.* morosior Σ at morosior *superscr. in* P *a. m.*

stantius Caesares dicti sunt, quasi quidam principum
fili, vir⟨*tu*⟩*te*[t] designati augustae maiestatis heredes.
3 Et quoniam de C⟨*a*⟩esarum nomine in huius prae-
cipue vita est aliquid disputandum, qui hoc solum no-
men indeptus est, Caesarem vel ab [h]elephanto, qui 5
lingua Maurorum caesai dicitur, in proelio caeso eum,
qui primus sic appellatus est, doctissimi viri et eru-
4 ditissimi putant dictum, vel quia mortua matre, sed
ventre caeso, sit natus, vel quod cum magnis crinibus
sit utero parentis effusus, vel quod oculis caesiis et 10
5 ultra humanum morem viguerit. certe quaecumque illa,
felix necessitas fuit, unde tam clarum et duraturum
cum aeternitate mundi nomen effloruit.
6 Hic ergo, de quo sermo est, primum Lucius Aurelius
Verus est dictus, sed ab Hadriano ascitus in *A*eliorum 15
familiam, hoc est in Hadriani, transscriptus et appel-
7 latus est Caesar. huic pater Ceionius Commodus fuit,
quem alii Verum, alii Lucium Aurelium, multi Annium
8 prodiderunt. maiores omnes nobilissimi, quorum origo
9 pleraque ex Etruria fuit vel ex Faventia. et de huius 20
quidem familia plenius in vita Lucii Aurelii Ceionii
Commodi Veri Antonini, filii huiusce, quem sibi adop-
10 tare Antoninus iussus est, disseremus. is enim liber
debet omnia, quae ad stemma generis pertinent, con-
tinere, qui habet principem, de quo plura dicenda sunt. 25
3 Adoptatus autem *A*elius Verus ab Hadriano eo tem-
pore, quo iam, ut superius diximus, parum vigebat et
2 de successore necessario cogitabat, statimque praetor
factus et Pannonis dux ac rector inpositus, mox con-
sul creatus et, quia erat deputa⟨*t*⟩*us* imperio, iterum 30

---

2 uiri & PΣ uiri (*scil.* plane uiri) et *def. He.* ueri et *Cannegieter, Obr., Golisch, Momms.* uirtute *Bernh., edd. cf. Cl. 12, 3*
5 indeptus P adeptus Σ ał adept' *in* P *superscr. a. m.*
6 pro^{e}lio P 8 sed P, *om.* A et *Vielh. (Pet.)* 15 hellorũ P
24 stegma P[a] stemma P[b] 26 hellus P 27 *H 23, 1*
29 inpositus P[1] imp- P *corr.* 30 deputans P ał iã deputatus *add. a. m. in* P *in marg. ex* Σ

consul designatus est. datum etiam populo congia- 3
rium causa eius adoptionis conlatumque militibus
sestertium ter milies, circenses editi, neque quicquam
praetermissum, quod posset laetitiam publicam fre-
5 quentare. tantumque apud Hadrianum principem va- 4
luit, ut praeter adoptionis adfectum, quo ei videbatur
adiunctus, solus omnia, quae cuperet, etiam per lit-
teras impetraret. nec provinciae quidem, cui praepo- 5
situs erat, defuit. nam bene gestis rebus vel potius feli- 6
10 citer etiamsi non summi, medii tamen optinuit ducis
famam. hic tamen valetudinis adeo miserae fuit, ut 7
Hadrianum statim adoptionis paenituerit potueritque
eum amovere a familia imperatoria, cum saepe de aliis
cogitaret, si forte vixisset. fertur denique ab his, qui 8
15 Hadriani vitam diligentius in litteras ret⟨*t*⟩ulerunt, Ha-
drianum Veri scisse genituram et eum, quem non mul-
tu⟨*m*⟩ ad rem publicam regendam probarat, ob hoc
tantum adoptasse, ut suae satisfaceret voluptati et,
ut quidam dicunt, iuri iurando, quod intercessisse inter
20 ipsum ac Verum secretis conditionibus ferebatur. fuisse 9
enim Hadrianum peritum matheseos Marius Maximus
usque adeo demonstrat, ut eum dicat cuncta de se
scisse, sic ut omnium dierum usque ad ⟨*h*⟩oram mortis
futuros actus ante perscripserit. satis praeterea con- 4
25 stat eum de Vero saepe dixisse:

'ostendent terris hunc tantum fata neque ultra
esse sinent.'

quos versus cum aliquando in hortulo spatians can- 2
titaret, atque adesset unus ex litteratis, quorum Ha-
30 drianus speciosa societate gaudebat, velletque addere

---

3 ter] *cf. c. 6, 3;* quater *H 23, 14* 8 imperar& P[a], *corr.* P[b] 12 potueritq; P *(cf. Löfstedt, Philol. Kommentar zur Peregrin. Aetheriae p. 208)* petiueritque Σ at petiuerit *superscr. in* P *a. m.* 16/17 multo P multum Σ, *edd.* 17 probarat PA probaret R 19 iuri P[1] iure P *corr.* 25 eũ de PV eundem A eundem de R *(Pet.)* 26 *Verg. Aen. VI 869* 28 ortulo P[a], *corr.* P[b]

— — 'nimium vobis Romana propago
visa potens, superi[ori], propria haec si dona
fuissent,'

3 Hadrianus dixisse fertur 'hos versus vita non capit Veri', illud addens: 5

— — 'manibus date lilia plenis;
purpureos spargam flores animamque nepotis
his saltim accumulem donis et fungar inani
munere.'

4 cum quidem etiam illud dicitur cum risione dixisse: 10
5 'ego mihi divum adoptavi, non filium.' nunc tamen cum eum consolaretur unus de litteratis, qu⟨*i*⟩ *a*derat, ac diceret: 'quid? si non recte co*n*stellatio eius collecta est, quem credimus esse victurum?', Hadrianus dixisse fertur: 'facile ista dicis tu, qui patrimonii tui, non rei 15
6 p. quaeris heredem.' unde apparet eum habuisse in animo alium deligere atque *h*unc ultimo vitae suae
7 tempore a re publica summovere. sed eius consiliis iuvit eventus. nam cum de provincia *A*elius redisset atque orationem pulcherrimam, quae hodieque legitur, 20 sive per se seu per scriniorum aut dicendi magistros parasset, qua kalendis Ianuariis Hadriano patri gratias ageret, accepta potione, qua se ⟨*a*⟩estimaret iu*v*ari,
8 kalendis ipsis Ianuariis perit. iussusque ab Hadriano, quia Vota intervenieba⟨*n*⟩t, non lugeri. 25

5 Fuit hic vitae laetissimae, eruditus in litteris, Hadriano, ut malivoli locuntur, acceptior forma quam
2 moribus. in aula diu non fuit, in vita privata etsi m*i*nus probabilis, minus tamen reprehendendus ac me-

---

1 *Verg. Aen. VI 870* 2 superiori P[1] *ut videtur* (superiora B) superis** P *corr.* 6 *Verg. Aen. VI 883* 8 accu*mule P 10 cū (at eū *superscr. a. m.*) quidem P cum quidem Σ risione P irrisione Σ inrisione *Jord., Petsch.* 12 quod erat P[1] *i.* B qui aderat Σ, P *corr.* 13 cohstellatio P[1] 13/14 *post* collecta est *Momms. add.* substituetur 17 nunc PΣ hunc *edd.* 19 iuuit] defuit *Momms. (Jord.)* fauit *Golisch* helius P 23 existimaret *Jord.* iubari P[1] *t.* B[1] 25 interueniebat P[1] 29 munus P[1] mi*nus P *corr.*

mor familiae suae, comptus, decorus, pulchritudinis
regiae, oris venerandi, eloquentiae celsioris, versu faci-
lis, in re publica etiam non inutilis. huius voluptates ab 3
his, qui vitam eius scripserunt, multae feruntur, e⟨*t*⟩
5 quidem non infames sed aliquatenus diffluentes. nam 4
te*t*rafarmacum, seu potius pentefarmacum, quo postea
semper Hadrianus est usus, ipse dicitur repperisse,
hoc est sumen, fasianum, pavonem, pernam crustu-
latam et aprunam. de quo genere cibi aliter refert 5
10 Marius Maximus, non pente*f*armacum sed te*t*rafarma-
cum appellans, ut et nos ipsi in eius vita persecuti
sumus. fertur etiam aliud genus voluptatis, quod Ve- 6
rus invenerat. nam lectum eminentibus quattuor ana- 7
cliteriis fecerat minuto reticulo undique inclusum eum-
15 que foliis rosae, quibus demptum esset album, replebat
iacensque cum concubinis velamine de liliis facto se
tegebat unctus odoribus Persicis. iam illa frequentan- 8
tur a nonnullis, quod et accubitationes ac mensas de
rosis ac liliis fecerit et quidem purgatis. quae et si
20 non decora, non tamen ad perniciem publicam prompta
sunt. atque idem *Apicii* (ab aliis relata), idem *Ovidii* 9
libros amorum in lecto[s] semper habuisse, idem Mar-
*t*ialem, epigrammaticum poetam, Vergilium suum di-
xisse {atque ad verbum memoriter ⟨*s*⟩*ci*sse fertur}. iam 10
25 illa leviora quod cursoribus suis exemplo Cupidinum

---

6 terrafarmacū P^1 pentefarmacum P pentafarmacum *Pet.* *post* pentefarmacum *add.* Σ ut alii ferunt 10 pentafarmacū P 10/11 terrafarmacū P^1 11 *H 21, 4* 15 album] *cf. Apic. de re coquin. I 3, 1 (4); IV 2, 9 (129)* 16 aliis P^a liliis P^b 21/22 atq; idem ouidii ab aliis relata idem apicii libros amorum P; *scriptorum nomina transpos. Salm.; cf. Ti. II p. 156* ab aliis] Caelii *Pet.* atque ad uerbum memor (memor *om.* A) iterasse fertur. idem croballius relatum idem apicii uidi libros amorum Σ; *ex* Σ *mutuatus verba* atque ad uerbum memoriter ⟨*s*⟩*cisse* fertur *inseruit Ho.* 22 lectos P lecto Σ semper ⟨fertur⟩ *Jord.* 22/23 marcialem P 23 epigammaticum P^a, *corr.* P^b uirgilium P^a uerg- P^b uirg- P *corr.* 25 leuora P^a, *corr.* P^b

alas frequenter adposuit eosque ventorum nominibus saepe vocitavit, Boream alium, alium Notum et item Aquilonem aut Circium ceterisque nominibus appellans et indefesse atque inhumaniter faciens cursitare. **11** idem uxori conquerenti de extraneis voluptatibus (5) dixisse fertur: 'patere me per al*ia*s exercere cupiditates meas: uxor enim dignitatis nomen est, non voluptatis.'

12 Eius est filius Antoninus Verus, qui adoptatus est a Marco, — ve*l* certe cum Marco — et cum eodem **13** aequale gessit imperium. nam ipsi sunt qui primi duo (10) Augusti appellati sunt, et quorum fastis consularibus sic nomina praescribuntur, ut dicantur non duo An- **14** tonini set duo Augusti. tantumque huius rei et novitas et dignitas valuit, ut fasti consulares nonnulli ab his sumerent ordinem consulum. (15)

6 Pro eius adoptione infinitam pecuniam populo et **2** militibus Hadrianus dedit. sed cum eum videret homo paulo argutior, miserrimae valetudinis, ita ut scutum **3** solidius iactare non posset, dixisse fertur: 'ter milies perdidimus, quod exercitui populoque dependimus; si (20) quidem satis in caducum parietem incu[i]b⟨*u*⟩imus et qui non ipsam rem publicam, sed nos ipsos sustentare **4** vix possit.' et haec quidem Hadrianus cum praefecto **5** suo locutus est. quae cum prodidisset praefectus, ac per hoc Aelius C⟨*a*⟩esar in dies magis magisque solli- (25) citudine, utpote desperati hominis, adgravaretur, pr⟨*a*⟩efecto suo Hadrianu⟨*s*⟩, qui rem prodiderat, successorem dedit volens videri, quod verba tristia tem- **6** perasset. sed nihil profuit. nam, ut diximus, Lucius Ceionius Commodus Verus *A*elius Caesar (nam his (30) omnibus nominibus appellatus est) perit sepultusque est imperatorio funere, neque quicquam de regia ni

---

6 patere P (re *a. m.*) aliis P 8/9 *Verus non a Marco sed ab Antonino Pio est adoptatus; cf. eundem errorem MA 5, 1* 9 uer' P uel Σ 12 non duo P[1] non tantum duo Σ, P *corr.* 19 ter] *cf. c. 3, 3* (quater *H 23, 14*) 21 incuibimus P[1] incū*bᵘimus (*i. e.* incumbimus *vel* incubuimus) P *corr.* incubuimus Σ 27 hadriani P[1] 29 *c. 4, 7* 30 helius P

mortis habuit dignitate⟨*m*⟩. doluit ergo illius mortem, 7
ut bonus pater, non, ut bonus princeps. nam cum amici
solliciti quaererent, qui adoptari posset, Hadrianus
dixisse fertur ⟨*h*⟩is 'etiam vivente adhuc Vero decre-
5 veram'. ex quo ostendit aut iudicium suum aut scien- 8
tiam futurorum. post hunc denique Hadrianus diu an- 9
ceps, qui*d* faceret, Antoninum adoptavit Pium cogno-
mine appellatum. cui conditionem addidit, ut ipse sibi
Marcum et Verum Antoninus adoptaret filiamque suam
10 Vero, non Marco daret. nec diutius vixit gravatus 10
languore ac diverso genere morborum saepe dicens
sanum principem mori debere, non debilem.

Statuas sane *A*elio Vero per totum orbem colossas 7
poni iussit, templa etiam in nonnullis urbibus fieri.
15 denique illius merito filium eius Verum, nepotem ut- 2
pote suum, qui pereunte *A*elio in familia ipsius Ha-
driani remanserat, adoptandum Antonino Pio cum
Marco, ut iam diximus, dedit saepe dicens: 'habeat res
publica quodcumque de Vero.' quod quidem contra- 3
20 rium his, quae de adoptionis paenitentia per auctores
plurimos intimata sunt, cum Verus posterior nihil
dignum praeter clementiam in moribus habuerit, quod
imperatoriae familiae lumen adfer⟨*r*⟩et.

Haec sunt, quae de Vero Caesare mandanda litteris 4
25 fuerunt. de quo idcirco non tacui, quia mihi proposi- 5
tum fuit omnes, qui [vel] post Caesarem dictatorem,
hoc est divum Iulium, vel Caesares vel Augusti vel
principes appellati sunt, quique in adoptationem ve-
nerunt, vel imperatorum filii aut parentes Caesarum
30 nomine consecrati sunt, singulis libris exponere, meae
satisfaciens conscientiae, etiamsi multis nulla sit ne-
ces⟨*s*⟩itas talia requirendi.

---

1 dignitate P^1 ⟨honores⟩ habuit dignitate *He.* 4 is P his A (*om.* R) 7 quit P^1 8 appellaturū P^a, *corr.* P^b 10 non Marco] *scil. postea Antonini Pii genero; cf. AP 1, 7* 13 hello P 16 helio P 18 *c. 5, 12; 6, 9* 23 adfer& P 26 uel *del. edd.*
32 EXPLICIT VITA P

IULI CAPITOLINI

ANTONINUS PIUS

1 Tito Aurelio Ful⟨*vo*⟩ Boionio Antonino Pio paternum genus e Gallia Transalpina, Nemausense scilicet, 2 avus Titus Aurelius Fulvus, qui per honores diversos 5 ad secundum consulatum et praefecturam urbis per- 3 venit, pater Aurelius Fulvus, qui et ipse fuit consul, 4 homo tristis et integer, avia materna Boionia Procilla, mater Arria F*a*dilla, avus maternus Arrius Antoninus, bis consul, homo s[c]anctus et qui Nervam miseratus 10 5 esset, quod imperare coepisset, soror uterina Iulia Fa- 6 dilla, vitricus Iulius Lupus consularis, socer Annius 7 Verus, uxor Annia Faustina, filii mares duo, duae feminae, gener per maiorem filiam Lamia Sil⟨*v*⟩anus, per minorem Marcus Antoninus fuere. 15

a. p. Chr. n. 86 8 Ipse Antoninus Pius natus est XIII. kl. Oct. Fl. Domitiano XII et Cornelio Dol*ab*ella conss. in villa Lanuvina. educatus Lori in Aurelia, ubi postea palatium 9 extruxit, cuius hodieque reliqui⟨*a*⟩e manent. pueritiam egit cum avo paterno, mox cum materno, omnes suos 20 religiose colens, atque adeo et consobrinorum et vitrici et multorum adfinium hereditate ditatus est.

2 Fuit vir forma conspicuus, ingenio clarus, moribus clemens, nobilis, vultu placidus, ingenio singulari, elo-

---

1 INCIPIT IULI CAPITOLINI ANTONINUS PIUS FELICITER P (ad diocletianũ aug̃. *add. a. m. in marg.*) 3 fulboionio P[1] fuluio boionio P *corr.* 8 tristis] ał cast' *superscr. in* P *a. m.* castus Σ *(at cf. Corn. Nep. 15, 2, 2)* boiunia P 9 fidilla P[1] 10 scanctus P[1] 17 dolouella P[1] dolobella P *corr.* 18 lori in P lorina R ał lorina *superscr. in* P *a. m.* 23 ingenio *om.* R, *del. Salm. (Pet.)* 24 clemens P clementia Σ ingenio] indole *?He.*

quentiae nitidae, litteraturae praecipuae, sobrius, dili-
gens agri cultor, mitis, largus, alieni abstinens, et om-
nia haec cum mensura et sine iactantia, in cunctis 2
postremo laudabilis et qui merito Numae Pompilio *ex*
5 bonorum sententia conparatu*r*. Pius cognominatus est 3
a senatu, vel quod soceri fessi iam aetatem manu prae-
sente senatu levaret (quod quidem non satis magn*a*⟨*e*⟩
pietatis est argumentum, cum impius sit magis, qui
ista non faciat, quam pius qui de*b*itum reddat) vel 4
10 quod eos, quos Hadrianus per malam valetudinem
occidi iusserat, reservavit, vel quod Hadriano contra 5
omnium studia post mortem infinitos atque inmen-
sos honores decrevit, vel quod, cum se Hadrianus inter- 6
imere vellet, ingenti custodia et diligentia fecit, ne id
15 posset admittere, vel quod vere natura clementissimus 7
et nihil temporibus suis asperum fecit. idem fenus 8
trientarium, hoc est minimis usuris exercuit, ut patri-
monio suo plurimos adiuvaret. fuit quaestor liberalis, 9
praetor splendidus, consul cum Catilio Severo. hic in 10 *a. p. Chr. n. 120*
20 omni {vita sua} privata in agris *f*⟨*r*⟩equentissime vixit,
sed clarus in locis omnibus fuit. ab Hadriano inter 11
quattuor consulares, quibus Italia committebatur, elec-
tus est ad eam partem Italiae regendam, in qua pluri-
mum possidebat, ut Hadrianus viri talis et honor⟨*i*⟩
25 consuleret et quieti.

Huic, cum Italiam regeret, imperii omen est factum. **3**
nam cum tribunal ascendisset, inter alias adclamatio-
nes dictum est 'Auguste, dii te servent'. proconsu- 2
latum Asiae sic egit, ut solus avum vinceret. in pro- 3
30 consulatu etiam sic imperii omen accepit: nam cum
sacerdos femina Tralli⟨*bu*⟩s ex more proconsules sem-

4/5 & bonorũ P   5 conparatus P Σ   7 magni P[1] magne P *corr.*   9 deuitũ P[1]   20 omni priuata P[1] *quod defendit Petsch.* omni uita sua priuata Σ, P *corr.* omni priuata ⟨uita⟩ *edd.* magis P[a] in agris P[b]   sequentissime P[1] *t.* B fequ- P *corr.*   24 honor P[1]   27 in alias P[a], *corr.* P[b]   31 tral*lis P Trallibus *Cas.* *(Pet.)*

per hoc nomine salutaret, non dixit 'ave pro con-
4 sule', sed 'ha*v*e imperator'. C*yz*ici etiam de simulacro
5 dei ad statuam eius corona translata est. et post con-
sulatum in virdiario taurus marmoreus cornibus ramis
arbori[bu]s adcrescentibus adpensus est, et fulg*ur* caelo 5
sereno sine noxa in eius domum venit, et in Etruria
dolia, quae defossa fuerant, supra terram reperta sunt,
et statuas eius in omni Etruria examen apium replevit,
et somnio saepe monitus *est* pen*at*⟨*ib*⟩us *sui*s Ha-
driani simulacrum inserere. 10

6 Proficiscens ad proconsulatum filiam maiorem ami-
7 sit. de huius uxore multa dicta sunt ob nimiam liber-
tatem et vivendi facilitatem, quae iste cum animi do-
8 lore compressit. post proconsulatum in consiliis Ha-
driani Romae frequens *d*ixit de omnibus, quibus Ha- 15
drianus consulebat, mitiorem sententiam semper osten-
dens.

4 Genus sane adoptionis tale fertur: mortuo *A*elio
Vero, quem sibi Hadrianus adoptaverat et Caesarem
2 nuncupaverat, dies senatus habebatur; eo Arrius An- 20
toninus soceri vestigia levans venit atque idcirco ab
3 Hadriano dicitur adoptatus. quae causa sola esse adop-
tionis nec potuit omnino nec debuit, maxime cum et
semper rem publicam bene egisset Antoninus et in
proconsulatu se s[c]an⟨*c*⟩tum gravemque praebuisset. 25
4 ergo cum eum Hadrianus adoptare se velle publicasset,
acceptum est spatium deliberandi, utrum adrogari ab
5 Hadriano vellet. adoptionis lex huiusmodi data est,
ut quemadmodum Antoninus ab Hadriano adoptaba-
tur, ita sibi ille adoptaret M. Antoninum, fratris uxoris 30

1/2 proconsul* P (e *eras. t.* B) 2 habe imperator P^1 Cilici P^1 Cilicie P *corr.* Cidici *Salm.* Cyzici *edd.* 4 uirdiario P^1 uiridario P *corr.* 5 arboribus P Σ fulgor P 8 statua P^a, *corr.* P^b 9 monitus sed pęnitus eius P monitus se penitus eius Σ monitus est penatibus suis *Cas.* monitus est dis penatibus eius *Pet.* 15 uixit P dixit Σ 18 helio P 21 leuans P lauans R ł lauans *superscr. in* P *a. m.* 25 scantū P^1 *t.* B sanctū P *corr. in ras.*

suae filium, et L. Verum, *A*elii Veri, qui ab Hadriano
adoptatus fuerat, filium, qui postea Verus Antoninus
est dictus. adoptatus est V. kl. Mart. die in senatu 6
gratias agens, quod de se ita sensisset Hadrianus. fac- 7
5 tusque est patri et in imperio proconsulari et in tri-
bunicia potestate collega. huius primum hoc fertur, 8
quod, cum {ab} uxore argueretur quasi parum nescio
quid suis largiens, dixerit: 'stulta, posteaquam ad im-
perium transivimus, et illud, quod habuimus ante, per-
10 didimus.' congiarium militibus populo de proprio de- 9
dit et ea, quae pater promiserat. et ad opera Hadriani 10
plurimum contulit et aurum coronarium, quod adoptio-
nis suae causa oblatum fuerat, Italicis totum, medium
provincialibus reddidit.

15 Et patri, cum advixerit, religiosissime paruit. sed 5
Hadriano apud Baias mortuo reliquias eius Romam
pervexit sancte ac reverenter atque in hortis Domitiae
conlocavit, etiam repugnantibus cunctis inter divos
eum ret⟨*t*⟩ulit. uxorem Faustinam Augustam appel- 2
20 lari a senatu permisit. Pii appellationem recepit. patri
et matri atque avis et fratribus iam mortuis statuas
decretas libenter accepit. circenses natali suo dicatos
non respuit aliis honoribus refutatis. clipeum Hadriano
magnificentissimum posuit et sacerdotes instituit.

25 Factus imperator nulli eorum, quos Hadrianus pro- 3
vexerat, successorem dedit fuitque ea constantia, ut
septenis et novenis annis in provinciis bonos praesi-
des detineret. per legatos suos plurima bella gessit. 4
nam et Brittannos per Lollium Urbicum vicit legatum
30 alio muro cespiticio summotis barbaris ducto et Mau-
ros ad pacem postulandam coegit et Germanos et Da-
cos et multas gentes atque Iud⟨*a*⟩eos rebellantes con-

---

1 helii P 7 ab *om.* P, *non om.* Σ 10 militibus *del. edd., sed cf. Ti. p. 33 sq.* 15 cum aduixerit P[1] *ut videtur, (Pet.)* cū adduxerit B cum (quoad *suprascr.*) aduixit** P *corr.* quoad uixit Σ dum aduixit *Salm. (Jord.); cf. Less., lex. p. 17* 18 duos P[a] diuos P[b] 20 recipit P[1] *t.* B

5 tudit per praesides ac legatos. in Achaia etiam atque
⟨*apud*⟩ ⟨*A*⟩egyptum rebelliones repressit. Alanos mo-
6 lientis saepe refrenavit. procuratores suos et modeste
suscipere tributa iussit ⟨*e*⟩t e*x*ce*d*entes modum ratio-
nem factorum suorum reddere praecepit nec umquam 5
ullo laetatus est lucro, quo provincialis oppressus est.
2 contra procuratores suos conquerentes libenter audi-
3 vit. his, quos Hadrianus damnaverat, in senatu in-
dulgentias petit dicens etiam ipsum Hadrianum hoc
4 fuisse facturum. imperatorium fastigium ad summam 10
civilitatem deduxit; unde plus crevit recusantibus auli-
cis ministris, qui illo nihil per internuntios agente nec
terrere poterant homines aliquando nec ea, quae oc-
5 culta non erant, vendere. senatui tantum detulit im-
perator, quantum, cum privatus esset, deferri sibi ab 15
6 alio principe optavit. patris patriae nomen delatum
a senatu, quod primo distulerat, cum ingenti gratia-
7 rum actione suscepit. tertio anno imperii sui Fausti-
nam uxorem perdidit, quae a senatu consecrata est
delatis circensibus atque templo et flaminicis et sta- 20
tuis aureis atque argenteis, cum etiam ipse hoc con-
cesserit, ut imago eius cunctis circensibus poneretur.
8 statuam auream delatam a senatu positam suscepit.
9 M. Antoninum quaestorem consulem petente senatu
10 creavit. Annium Verum, qui postea dictus est An- 25
11 toninus, ante tempus quaestorem designavit. neque de
provinciis neque de ullis actibus quicquam constituit,
nisi quod prius ad amicos ret⟨*t*⟩ulit, atque ex eorum
12 sententia formas composuit. visus est sane ab amicis
et cum privatis vestibus et domestica quaedam gerens. 30
7 tanta sane diligentia subiectos sibi populos rexit, ut
omnia et omnes, quasi sua essent, curaret. provinciae
2 sub eo cunctae floruerunt. quadruplatores extincti sunt.

1/2 In achaia &iam atq; egyptum P In Achaiam etiam atque Aegyptum *Krauss* 2/3 mollentis P[1] -tes P *corr.* ⟨bella⟩ mollentis *He.* 4 terdecentes P[1] *t.* B Terdecem R Terdecies A excedentes P *corr. in ras.* et excedentes *edd.*

publicatio bonorum rarior quam umquam fuit, ita ut 3
unus tantum proscriberetur affectat⟨*a*⟩e tyrannidis
reus, hoc est Atilius Titianus, senatu puniente, a quo
conscios requiri vetuit, filio eius ad omnia semper
5 adiuto. perit et Priscianus reus affectatae tyrannidis, 4
sed morte voluntaria. de qua coniuratione quaeri
vetuit.

Victus Antonini Pii talis fuit, ut esset opulentia sine 5
reprehensione, parsimonia sine sordibus, et mensa eius
10 per proprios servos, proprios aucupes, piscatores ac
venatores instrueretur. balneum, quo usus fuisset, sine 6
mercede populo exhibuit nec omnino quicquam de
vitae privatae qualitate mutavit. salaria multis sub- 7
traxit, quos otiosos videbat accipere, dicens nihil esse
15 sordidius, immo crudelius, quam si rem p. is adroderet,
qui nihil in eam suo labore conferret. unde etiam Me- 8
somedi lyrico salarium inminuit. rationes omnium pro-
vinciarum adprime scivit et vectigalium. patrimonium 9
privatum in filiam contulit, sed fructus rei publicae
20 donavit. species imperatorias superfluas et praedia 10
vendidit et in suis propriis fundis vixit varie ac pro
temporibus. nec ullas expeditiones obiit, nisi quod ad 11
agros suos profectus est et ad Campaniam dicens gra-
vem esse provincialibus comitatum principis, etiam
25 nimis parci. et tamen ingenti auctoritate apud omnes 12
gentes fuit, cum in urbe propterea sederet, ut undique
nuntios, medius utpote, citius posset accipere.

Congiarium populo dedit, militibus donativum ad- 8
didit. puellas alimentarias in honorem Faustinae
30 Faustinianas constituit. opera eius haec extant: Ro- 2

---

2 proscribar&ur P^a, *corr.* P^b 4 conscio P^a, *corr.* P^b 10 ser-
uos ꝑ·rios (p *suprascr.*) aucupes P 11/12 mercede P^a mercedem Σ sine mer-
cede P^b 15 adrider& P^a adroder& P^b (si res p. his arrideret Σ
perperam, at cf. P^a adrid.) 18 uectigalium] uectigalia *?Ho.*
22 obit P^a obiit P^b 23/24 pfectus — grauem ẽẽ *om.* P^a, *add.*
P^b *in marg. inferiore* 23 et *om. edd., sed cf. Ti. p. 124*
27 accipere P ał anticipare *a. m. in marg.* anticipare Σ

mae templum Hadriani honori patris dicatum, Grae-
costadium post incendium restitutum, instauratum
amphitheatrum, sepulchrum Hadriani, templum Agrip-
3 pae, pons sub[p]licius; Fari restitutio, Cai[a]et⟨a⟩e por-
tus, Terracinensis portus restitutio, lavacrum Ostiense, 5
4 Antiatium aquae ductus, templa Lanuviana. multas
etiam civitates adiuvit pecunia, ut opera vel nova fa-
cerent vel vetera restituerent, ita ut et magistratus
adiuvare[n]t et senatores urbis ad functiones suas.
5 hereditates eorum, qui filios habebant, repudiavit. pri- 10
mus constituit, ne poenae causa legatum relictum ma-
6 nere⟨t⟩. successorem viventi bono iudici nulli dedit
7 nisi Orfito praefecto urbi, sed petenti. nam Gavius
Maximus praefectus praetorii usque ad vicensimum
annum sub eo pervenit, vir severissimus, c[i]ui Tatius 15
8 Maximus successit. in cuius demortui locum duos
praefectos substituit Fabium Repentinum et Cornelium
9 Victorinum. sed Repentinus fam[os]a percussus est,
quod per concubinam principis ad praefecturam venis-
10 set. usque adeo sub eo nullus percussus est senator, 20
ut etiam parr*i*cida confessus in insula deserta ponere-
11 tur, quia vivere illi naturae legibus non licebat. vini,
olei et tritici penuriam per aerarii sui damn*a* emendo
et gratis populo dando sedavit.

9 Adversa eius temporibus haec provenerunt: fames, 25
de qua diximus, circi ruina, terrae motus, quo Rhodio-
rum et Asiae oppida conciderunt, quae omnia miri-
fice instauravit, et Romae incendium, quod trecentas
2 quadraginta insulas vel domos absumpsit. et Narbo-

---

4 supplicius P^1 subl- R, P *corr.* caięte P 6 Antiatum *Pet. per errorem* 7 pęcunia P 11/12 manere $P^1\Sigma$ 13 g*a-ulus P (r *eras.*) 15 ciuitatius P^1 cui*tatius P *corr.* 17/18 Cornelium Repentinum et Furium Victorinum *Borghesi (cf. PIR I p. 462 nr. 1168)* 18 uicturinũ P^a uictor- P^b famosa percussus P^1 famosa uoce perc. P *corr.* famose perc. Σ fama superfusus *Petsch.* fama aspersus (*cf. T 8, 2* aspersus .. ioco) *seu* fama perstrictus *(cf. MA 15,5; AS 20,2) Ho.* 21 parracida P^1 23 damno PR damna A 26 *c. 8, 11* 29 absumsit P^a, *corr.* P^b

nensis civitas et Antioc⟨*h*⟩ense oppidum et Cartha-
ginense forum arsit. fuit et inundatio Tiberis, ap- 3
paruit et stella crinita, natus est et biceps puer, et uno
partu mulieris quinque pueri editi sunt. visus est in 4
5 Arabia[m] iubatus anguis maior solitis, qui se a cauda
medium comedit. lues etiam in Arabia fuit. hordeum
in Moesia in culminibus arborum natum est. quattuor 5
praeterea leones mansueti sponte se capiendos in
Arabia praebuerunt.

10 Pharasmanes rex ad eum Romam venit plusque illi 6
quam Hadriano detulit. Pacorum regem La*z*[i]is dedit.
Parthorum reg*em* ab Armeniorum expugnatione solis
litteris reppulit. Abgarum regem ex orientis partibus
sola auctoritate deduxit. causas regales terminavit. 7
15 sellam regiam Parthorum regi repetenti, quam Traia-
nus ceperat, pernegavit. R⟨*ho*⟩*e*met[h]alcen in regnum 8
Bosforanum audito inter ipsum et *Eup*atorem nego*t*io
remisit. Olbiopolitis contra Tauroscythas in Pontum 9
auxilia misit et Tauroscythas usque ad dandos Olbio-
20 politis obsides vicit. tantum sane auctoritatis apud 10
exteras gentes nemo habuit, cum semper amaverit
pacem, eo usque ut Scipionis sententiam frequentarit,
qua ille dicebat malle se unum civem servare quam
mille hostes occidere.

25 Mensem Septembrem atque Octobrem Antoninum at- **10**
que Faustinum appellandos decrevit senatus, sed id
Antoninus respuit. nuptias filiae suae Faustinae, cum 2
Marco Antonino eam coniungeret, usque ad donativum
militum celeberrimas fecit. Verum Antoninum post 3
30 quaesturam consulem fecit. cum Apollonium, quem 4
e Calchide acciverat, ad Tiberianam domum, in qua
habitabat, vocasset, ut ei Marcum Antoninum trade-

1/2 carthaginiense P *corr.* 7 Quattuo[r] P 8 mansueti *del. Da.*
10 Pharesmanes P[a] Σ Pharas- P[b] 11 ladiis P Lazis *Cas. (Jord.)*
12 reges P -em Σ 15 rep&enti P 16 Rimethalcen P (*cf. PIR III p. 132 nr. 53:* Rhoemetalces) 17 curatorem P Eupatorem *Cary; cf. PIR II p. 42 nr. 87* negocio P 25 mensem P menses Σ

ret, atque ille dixisset 'non magister ad discipulum
debet venire, sed discipulus ad magistrum', risit eum
dicens: 'facilius fuit Apollonio a Calchide Romam ve-
nire quam a domo sua in palatium.' cuius avaritiam
5 etiam {in} mercedibus notavit. inter argumenta pieta- 5
tis eius et hoc habetur, quod, cum Marcus mortuum
educatorem suum fleret vocareturque ab aulicis mi-
nistris ab ostentatione pietatis, ipse dixerit: 'permittite',
inqui*t*, 'illi, ut homo sit. neque enim vel philosophia
6 vel imperium tollit affectus.' praefectos suos et locu- 10
7 pletavit et ornamentis consularibus donavit. si quos
repetundarum damnavit, eorum liberis bona paterna
restituit, ea tamen lege, ut illi provincialibus red-
8 derent, quod parentes acceperant. ad indulgentias pro-
9 nissimus fuit. edita munera, in quibus elephantos et 15
corocottas et tigrides et rhinocero[n]tes, crocodillos
etiam atque h*i*ppopot*a*mos et omnia ex toto orbe ter-
rarum cum tigridibus exhibuit. centum etiam leones
una missione edidit.

11 Amicis suis in imperio suo non aliter usus est quam 20
privatus, quia et ipsi numquam de eo cum libertis per
fumum aliquid vendiderunt; si quidem libertis suis
2 severissime usus est. amavit histrionum artes. pi-
scando se et venando multum oblectavit et deambu-
latione cum amicis atque sermone. vindemias privati 25
3 modo cum amicis agebat. r⟨*h*⟩et[h]oribus et philosophis
per omnes provincias et honores et salaria detulit.
orationes plerique alienas esse dixerunt, quae sub eius
nomine feruntur; Marius Maximus eius proprias fuisse
4 dicit. convivia cum amicis et privata communicavit 30

---

3 calchida P 5 mercedib; P in mercedibus Σ mercedis *Momms.* 7 Uọç̣ar&urq; (et superscr.) P (et *superscr. a. m.*) et uetaretur Σ 9 inquid P 11 ormentis P^a, *corr.* P^b 14 acciperant P^1 16 cocrodillos P^a, *corr.* P^b 17 hyppopatomos P 18 cum tigridibus *post* leones *(v. 18) transposuit Pet., sed cf. MA 17, 7* cunctis gaudentibus *? He.* 25 priuati P^1 priuatI P *corr.* 28 esse *om. Pet. per errorem*

et publica nec ullum sacrificium per vicarium fecit, 5
nisi cum aeger fuit. cum sibi et filiis honores peteret, 6
omnia quasi privatus fecit. frequentavit et ipse ami- 7
corum suorum convivia. inter alia etiam hoc civili- 8
5 tatis eius praecipuum argumentum est, quod, cum do-
mum ⟨*H*⟩omulli visens miransque columnas porphy-
reticas requisisset, unde eas haberet, atque ⟨*H*⟩omullus
ei dixisset: 'cum in domum alienam veneris, et mutus
et surdus esto', patienter tulit. cuius ⟨*H*⟩omulli[i]
10 multa ioca semper patienter accepit.

Multa de iure sanxit ususque est iuris peritis Vindio **12**
Vero, Salvio Valente, Volusio M⟨*a*⟩eciano, Ulpio Mar-
cello et Diaboleno. seditiones ubicumque factas non 2
crudelitate sed modestia et gravitate compressit. intra 3
15 urbes sepeliri mortuos vetuit. sumptum muneribus
gladiatoriis instituit. vehicularium cursum summa dili-
gentia sublevavit. omnium, quae gessit, et in senatu
et per ⟨*e*⟩dicta rationem reddidit.

Perit anno septuagensimo, sed quasi adulescens desi- 4
20 deratus est. mors autem eius talis fuisse narratur:
cum Alpinum caseum in cena edisset avidius, nocte
reiectavit atque alia die f[r]ebre commotus est. tertia 5
die, cum se gravari videret, Marco Antonino rem publi-
cam et filiam praesentibus praefectis commendavit
25 Fortunamque auream, quae in cubiculo principum poni
solebat, transferri ad eum iussit, sign*u*⟨*m*⟩ tum tri- 6
buno aequanimitatis dedit atque ita conversus quasi
dormiret, spiritum reddidit apu*d* Lorium. alienatus in 7
febri nihil aliud quam de re p. et de his regibus,

---

2 paterent P^a peteret P^b 4 In alia P^a In·alia (t *superscr.*) P^b 6 omul-
li P homulli *exc. Paris. Seduli Scotti,* Σ 12 Saluio Valente]
cf. PIR III p. 170 nr. 116 13 diaboleno P Σ Iauoleno *Jord.;*
cf. PIR II p. 428 sq. nr. 40 17 quam P^1 18 per dicta P^1
perdicta (*i. e.* per edicta) P *corr.* 19 septuage*simo P (n *eras.*)
fuit annus vitae septuagesimus quintus 19/20 desiratus P^a,
corr. P^b 21 cęna P 22 frebre P^1 f*ebre P *corr.* 26 signa-
tum PR signum tum *Petsch. (Pet.) cf. MA 7, 3* 28 apunlo-
rium P^1

8 quibus irascebatur, loquutus est. privatum patrimonium filiae reliquit. testamento autem omnes suos legatis idoneis prosecutus est.

13 Fuit statura elevata decorus. sed cum esset longus et senex incurvareturque, tilia[ti]ciis tabulis in pec- 5
2 tore positis fasciabatur, ut rectus incederet. senex etiam, antequam salutatores venirent, panem siccum comedit ad sustentandas vires. fuit voce rauca et sonora cum iocunditate.

3 A senatu divus est appellatus cunctis certatim adni- 10 tentibus, cum omnes eius pietatem, clementiam, ingenium, sanctimoniam laudarent. decreti etiam sunt omnes honores, qui optimis principibus ante delati
4 sunt. meruit et flaminem et circenses et templum et sodales Antoninianos solusque omnium prope princi- 15 pum prorsus ⟨*sine*⟩ civili sanguine et hostili, quantum ad se ipsum pertinet, vixit et qui rite compararetur Numae, cuius felicitatem pietatemque et securitatem cerimoniasque semper obtinuit.

---

4 docorus P[a], *corr.* P[b]   5 tiliaticiis P ciliaticis Σ   12 decr&·i P   16 prorsus ciuili P prorsus a ciuili R prorsus sine ciuili *edd.* prorsus ciuili sine *He.*   19 VITA ANTONINI PII EXPLICIT P

VITA
MARCI ANTONINI PHILOSOPHI
IULI CAPITOLINI

Marco Antonino, in omni vita philosophanti viro et 1
5 qui sanctitate vitae omnibus principibus antecellit,
pater Annius Verus, qui in praetura decessit, avus 2
Annius Verus, iterum consul et praefectus urbi, adscitus in patricios a principibus [a] Vespasiano et Tito
censoribus, patruus Annius Libo consul, amita Galeria 3
10 Faustina Augusta, mater Domitia Calvilla, Cal*v*isii
Tulli bis consulis filia, proavus paternus Annius Verus 4
praetorius ex [s]Uccubitano municipio ex ⟨*H*⟩*i*spania
factus senator, proavus maternus Catilius Severus bis
consul et praefectus urbi, avia pater⟨*na*⟩ Rupilia Fau-
15 stina, Rupili Boni consularis filia, fuere.

Natus est Marcus Romae VI. kl. Maias in monte 5
Caelio in hortis avo suo iterum et Augure consulibus. *a. p. Chr. n. 121*
cuius familia in originem recurrens a Numa probatur 6
sanguinem trahere, ut Marius Maximus docet; item
20 a rege Sallentino Malemnio, Dasummi filio, qui Lopias condidit. educatus est in eo loco, in quo natus 7

INCIPIT MARCI ANTONINI PHILOSOPHI EIUSDEM IULI CAPITOLINI P 4 uita sua Σ, P *corr.* 5 sanctite P[a], *corr.* P[b] 6 uerus fuit Σ, P *corr.* 7 iterum consul] *potius* ter; *cf. PIR I p. 70 nr. 535* urbi P[1] urbis R, P *corr.* 8 a principibus *del. Salm. (Pet.)* a *ante* Vespasiano *om.* Σ 10 domitia caluilla P *(verum nomen est* Domitia Lucilla; *cf. PIR II p. 27 nr. 158)* calbisii P 12 succubitano P Uccubitano *Kubitschek* y spania P 14 abia P[a], *corr.* P[h] pater P[1] patris Σ paterna P *corr.* 20 sallentino P Solentino *Eutrop. VIII 9, 1* 20/21 Lupias *vulgo*

est, et in domo avi sui Veri iuxta aedes Laterani.
8 habuit et sororem natu minorem Anniam Cornificiam,
9 uxorem Anniam Faustinam, consobrinam suam. Mar-
cus Antoninus principio a⟨*e*⟩vi sui nomen habuit Ca-
10 tilii[s] Severi, materni proavi. post excessum vero 5
patris ab Hadriano Annius Verissimus vocatus est, post
virilem autem togam Annius Verus. patre mortuo ab
avo paterno adoptatus et educatus est.

2 Fuit a prima infantia gravis. at ubi egressus est
annos, qui nutricum foventur auxilio, magnis prae- 10
2 ceptoribus traditus ad philosophiae scita pervenit. usus
est magistris ad prima elementa Euforione litteratore
et Gemino comoedo, musico Androne eodemque geo-
metra. quibus omnibus ut disciplinarum auctoribus
3 plurimum detulit. usus praeterea grammaticis Graeco 15
Alexandro Coti*aens*i[s], Latinis Trosio Apro et Po-
4 l⟨*i*⟩on*e* et Eutychio Proculo Siccensi. oratoribus usus
est Graec*i*⟨*s*⟩ Ani*ni*o Macro, Caninio Celere et Herode
5 Atti[o]co, Latino Frontone Cornelio. sed multum ex
his Frontoni detulit, cui et statuam in senatu petit. 20
Proculum vero usque ad proconsulatum provexit
6 [h]on*e*ribus in se receptis. philosophi⟨*a*⟩e operam
vehementer dedit et quidem adhuc puer. nam duo-
decimum annum ingressus habitum philosophi sump-
sit et deinceps tolerantiam, cum studeret in pallio et 25
humi cubaret, vix autem matre agente instrato pelli-
7 bus lectulo accubaret. usus est etiam Commodo ma-
gistro, cuius ei adfinitas fuerat destinata, usus est et
3 Apollonio Chalcedonio stoico philosopho. tantum
autem studium in eo philosophiae fuit, ut adscitus iam 30

---

1 uiri P[1] 4 aui sui *del. ut ex v. 1 sumptum Momms.* aeui sui *Salm. (edd.)* 4/5 catiliis P[1] -lii* P *corr.* 7 M̃ *ante* annius *add. a. m. in* P 16 cotidianis PΣ Cotiaensi *Uhl., edd.* 16/17 polono P polione ACh pollione R; *cf. PIR III p. 60 nr. 416 et Schwendemann, p. 8, adn. 4* 18 graeco P animo P[1] 19 attio · colatino P 22 honoribus PΣ oneribus *edd.* operam P 27 Commodi *Obr. (Pet.): sed cf. c. 4, 5*

{in} imperatoriam tamen ad domum Apollonii discendi
caus⟨*a*⟩ veniret. audivit et Sextum Ch⟨*a*⟩eronensem 2
Plutarchi nepotem, Iunium Rusticum, Claudium Maxi-
mum et Cinnam Catulum stoicos, peripat[heth]eticae 3
5 vero studios*us* audivit Claudium Severum, ⟨*s*⟩et prae-
cipue Iunium Rusticum, quem et reveritus est et secta-
tus, qui domi militiaeque pollebat, stoicae disciplinae
peritissimum; cum quo omnia communicavit publica 4
privataque consilia, cui etiam ante praefectos praetorio
10 semper osculum dedit, quem et consulem iterum de- *a. p. Chr. n. 162*
signavit, cui post obitum a senatu statuas postulavit.
tantum autem honoris magistris suis detulit, ut ima- 5
gines eorum aureas in larario haberet ac sepulchra
eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret. stu- 6
15 duit et iuri audiens Lucium Volusium M⟨*a*⟩ecianum.
tantumque operis et laboris studiis inpendit, ut corpus 7
adficeret, atque in hoc solo pueritia eius reprehendere-
tur. frequentavit et declamatorum scolas publicas ama- 8
vitque ⟨*ex*⟩ condiscipulis praecipuos senatorii ordinis
20 Seium Fuscianum et Aufidium Victorinum, ex eque-
stri B⟨*a*⟩ebium Longum et Cal[l]enum. in quos maxime 9
liberalis fuit, et ita quidem ut, quos non posset ob
qualitatem vitae rei p. praeponere, locupletatos teneret.

Educatus es[se]t in Hadriani gremio, qui illum, ut **4**
25 supra diximus, Verissimum nominabat et qui ei hono-
rem e[t]qui publici sexenni detulit, octavo aetatis anno 2
in saliorum collegium rettulit. in saliatu omen accepit 3
imperii: coronas omnibus in pulvinar ex more iac⟨*i*⟩en-
tibus aliae aliis locis haeserunt, huius velut manu ca-
30 piti Martis aptata est. fuit in eo sacerdotio et praesul 4

---

1 in *om.* P^1, *non om.* Σ ī *superscr.* P *corr.* *post* imperatoriā *in* P *a. m. add.* diͥgtatē (*sed supplendum est* domum) 2 caus P^1 4 per ipathe . theticę P^1 5 studiosos P studiosus Σ studiosum *Pet.* ⟨s⟩et *He.* 9 praefectos (o *ex* u) P 17/18 reprębende-r&ur P 19 ex *om.* P^1 24 ess& P^1 est* P *corr.* 25 *c. 1, 10* &qui P Σ equi *Salm., edd.* 26 publicis exenni^{s} P (s *a. m.*) 28/29 iacentib; P^1 Σ 29 huius* P 30 ap*tata P

et vates et magister et multos inauguravit atque exauguravit nemine praeeunte, quod ipse carmina cuncta
5 didicisset. virilem togam sumpsit quinto decimo aetatis anno, statimque ei Lucii Ceionii Commodi filia de-
6 sponsata est ex Hadriani voluntate. nec multo post 5
praefectus feriarum Latinarum fuit. in quo honore praeclarissime se pro ⟨*ma*⟩gistratibus agentem et in
7 conviviis Hadriani principis ostendit. post hoc patrimonium paternum sorori totum concessit, cum eum
ad divisionem mater vocaret, responditque avi bonis 10
se esse contentum, addens, ut et mater, si vellet, in sororem suum patrimonium conferret, ne inferior esset
8 soror marito. fuit autem vitae indulgentia, ut cogeretur nonnumquam vel in venationes pergere vel in thea-
9 trum descendere vel spectaculis interesse. operam 15
praeterea pingendo sub magistro Diogeneto dedit. amavit pugilatum ⟨*et*⟩ luctamina et cursum et aucu-
10 patus et pila lusit adprime et venatus est. sed ab omnibus his intentioni⟨*bu*⟩s studium eum philosophiae
abduxit seriumque et gravem reddidit, non tamen pror- 20
sus abolita in eo comitate, quam praecipue suis, mox amicis atque etiam minus notis exhibebat, cum frugi esset sine contumacia, verecundus sine ignavia, sine tristitia gravis.

5 His ita se habentibus cum post obitum Lucii Caesa- 25
ris Hadrianus successorem imperii quaereret, nec idoneus, utpote decem et octo annos agens, Marcus habe⟨*re*⟩tur, amitae Marci virum Antoninum Pium Hadrianus ea lege in adoptationem legit, ut sibi Mar-
cum Pius adoptaret, ita tamen ut et Marcus sibi Lu- 30
2 cium Commodum adoptaret. sane ea die, qua adop-

---

4 statimq; P **7** magistratibus] gistratibus P[1] **13** indulgentia] *fort.* indiligentia, *ut coni. quidam in marg. cod. Ricc.* **17** pugilatum P[1] pugilātum P *corr.* pugillantum Σ pugilatuum *Momms.* pugilatum ⟨et⟩ *He.* **19** intentionis PΣ **26** lu*cii P **28** hab&ur P **29** legit PΣ elegit *Pet.* **30 31** *L. Ceionius Commodus non a Marco, sed ab Antonino Pio una cum Marco*

tatus est, Verus in somnis se umeros eburneos ha-
bere vidit sciscitatusque, an apti essent oneri ferundo,
solito repperit fortiores. ubi autem comperit se ab **3**
Hadriano adoptatum, magis est deterritus quam laeta-
5 tus iussusque in Hadriani privatam domum migrare
invitus de maternis hortis recessit. cumque ab eo **4**
domestici quaererent, cur tristis in adoptionem regiam
transiret, disputavit, quae mala in se contineret im-
perium. tunc primum pro Annio Aurelius coepit vo- **5**
10 cari, quod in Aureliam, hoc est Antonini, adoptionis
iure transisset. octavo decimo ergo aetatis anno adop- **6**
tatus in secundo consulatu Antonini, iam patris sui,
Hadriano ferente gratia aetatis facta quaestor est de- *a. p. Chr. n. 139*
signatus. adoptatus in aulicam domum omnibus pa- **7**
15 rentibus suis tantam reverentiam, quantam privatus
exhibuit. eratque ⟨*h*⟩aut secus rei suae quam in pri- **8**
vata domo parcus ac diligens, pro instituto patris vo-
lens agere, dicere, cogitare.

Hadriano ⟨*apud*⟩ Baias absumpto cum Pius ad ad- **6**
20 vehendas eius reliquias esset profectus, relictus Ro-
mae avo iusta implevit et gladiatorium quasi priva-
tus quaestor edidit munus. post excessum Hadriani **2**
statim Pius per uxorem suam Marcum sciscitatus est
et eum dissolutis sponsalibus, quae cum Lucii Ceio-
25 nii Commodi ..... desponderi voluerat impari ad-
huc aetate, habita deliberatione velle se dixit. his ita **3** *coss. a. p. Chr. n. 140*
gestis adhuc quaestorem et consulem secum Pius Mar-
cum designavit et Caesaris appellatione donavit et se-

---

est adoptatus; cf. eundem errorem Ael. 5, 12 1 Verus] *i. e. Marcus; cf. de hoc Marci somnio Cass. Dion. LXXI 36, 1* umer*os P *(ex* umemos *ut videtur)* ęburneos P 11/12 *adoptatus est Marcus anno p. Chr. n. 138, non 139* 16 aut P[1] aud P *corr.* 19 baias P (*cf. c. 8, 9* romam remansit) Baiis *edd.* ⟨apud⟩ Baias *He.* 24 & eum P utrum *Saekel* 25 *lacunam statuit Cas.; ad supplendum ansas dant et AP 4, 5 et V 2, 3* 26 a&ati P aetate *Salm. (Jord.); cf. V 2, 3* impar ... aetate *de Vero* dixit] *scil. Marcus Faustinam, Pii filiam, in matrimonium ducturus; de re cf. Schwendemann p. 119* 28 sq. seuerum P

virum turmis equitum Romanorum iam consulem de-
signatum creavit et edenti cum collegis ludos sevira-
les adsedit et in Tiberianam domum transgredi iussit
et aulico fastigio renite⟨n⟩tem ornavit et in collegia
4 sacerdotum iubente senatu recepit. secundum etiam 5
a. p. Chr. n. 145 consulem designavit, cum ipse quartum pariter inierit.
5 per eadem tempora, cum tantis honoribus occuparetur
et cum formandus ad regendum statum rei publicae
patris actibus interesset, studia cupidissime frequen-
6 tavit. post haec Faustinam duxit uxorem et suscepta 10
filia tribunicia potestate donatus est atque imperio
extra urbem proconsulari addito iure quintae relationis.
7 tantumque apud Pium valuit, ⟨*ut*⟩ numquam quem-
8 quam sine eo facile promoverit. erat autem in summis
obsequiis patris Marcus, quamvis non deessent, qui ali- 15
9 qua adversum eum insusurrarent, et prae ceteris Va-
lerius Homullus, qui, cum Lucillam matrem Marci in
virdiario venerantem simulacrum Apollinis vidisset, in-
susurravit: 'illa nunc rogat, ut diem tuum claudas,
et filius imperet.' quod omnino apud Pium nihil va- 20
10 luit: tanta erat Marci probitas et tanta in imperatorio
participatu[m] modestia.

7 Existimationis autem tantam curam habuit, ut et pro-
curatores suos puer semper moneret, ne quid arrogan-
tius facerent, et hereditatis delatas reddens proximis 25
2 aliquando respuerit. denique per viginti et tres annos
in domo patris ita versatus, ut eius cotidie amor cre-
sceret, nec praeter duas noctes per tot annos ab eo
3 mansit diversis vicibus. ob hoc Antoninus Pius, cum
sibi adesse finem vitae videret, vocatis amicis et prae- 30
fectis ut successorem eum imperii omnibus commen-
davit atque firmavit statimque signo aequanimitatis
tribuno dato Fortunam auream, quae in cubiculo so-

---

3 tiberinam P[a] 4 renitere̅ P[1] renite̅te̅ P *corr.* 13 ut *om.* P[1] 22 participatum P principatu *edd. per errorem ex* B 25 hereditates *edd.; sed cf. Neue-Wagener I[3] p. 388* 26 respuit P[a], *corr.* P[b] 28 duos (a *supra* o) P

lebat esse, ad Marci cubiculum transire iussit. bono- 4
rum maternorum partem Mummio Quadrato, sororis
filio, quia illa iam mortua erat, tradidit. post exces- 5
sum divi Pii a senatu coactus reg*i*men publicum ca-
5 pere fratrem sibi participem in imperio designavit,
quem Lucium Aurelium Verum Commodum appella-
vit Caesaremque atque Augustum dixit. atque ex eo 6
pariter coeperunt rem publicam regere. tuncque pri-
mum Romanum imperium duos Augustos habere coe-
10 pit, ... lictum cum alio participasset. Antonin*i* mox
ips*e* nomen recepit. et quasi pater Lucii Commodi 7
esset, et Verum eum appellavit addito Antoni⟨*ni*⟩ no-
mine filiamque suam Lucillam fratri despondit. ob 8
hanc coniunctionem pueros et puellas novorum nomi-
15 num frumentariae perceptioni adscribi praeceperunt
actis igitur, quae agenda fuerant in senatu, pariter 9
castra praetoria petiverunt et vicena milia nummum
singulis ob participatum imperium militibus promise-
runt et ceteris pro rata. Hadriani autem sepulcro cor- 10
20 pus patris intulerunt magnifico exequiarum officio.
mox iustitio secuto publi*ci* quoque funeris expeditus
est ordo. et laudavere uterque pro rostris patrem fla- 11
minemque ei ex adfinibus et sodales ex amicissimis
Aurelianos creavere.

25 Adepti imperium ita civiliter se ambo egerunt, *ut* 8
lenitatem Pii nemo desideraret, cum eos Marullus, sui
temporis mimografus, cavillando inpune perstringeret.
funebre munus patri dederunt. dabat se Marcus totum 2.3
et philosophiae, amorem civium adfectans. sed inter- 4
30 pellavit istam felicitatem securitatemque imperatoris

---

2 Mummio] *rectum nomen est* Ummidius *(PIR III p. 470 nr. 604)* 4 regumen P[1] *t.* B 7 aut augustum P[a] atq; augustum P[b] 10 ⟨cum imperium sibi re-⟩ *suppl. Momms.* ⟨cum antea nemo imperium de⟩latum *He.* antonino P 11 ipso P 14/15 nouorum nominum] *cf. c. 26, 6* 21 publico P 25 & P (ut *superscr. a. m.*) 27 inpune P[1] impune P *corr.* 28 funebri P funebre — dederunt *del. Pet., cui contradicit Schwendemann p. 134 sq.*

prima Tiberis inundatio, quae sub illis gravissima fuit.
quae res et multa urbis aedificia vexavit et plurimum
animalium interemit et famem gravissimam peperit.
5 quae omnia mala Marcus et Verus sua cura et prae-
6 sentia temperarunt. fuit eo tempore etiam Parthicum 5
bellum, quod Vologessus paratum sub Pio Marci et
Veri tempore indixit fugato Atidio Corneliano, qui Sy-
7 riam tunc administrabat. imminebat etiam Brittanicum
bellum, et Catthi in Germaniam ac R⟨*a*⟩etiam inrupe-
8 rant. et adversus Brittannos quidem Calpurnius Agri- 10
9 cola missus est, contra Catthos Aufidius Victorinus. ad
Parthicum vero bellum senatu consentiente Verus frater
est missus; ipse ⟨*apud*⟩ Romam remansit, quod res
10 urbanae imperatoris praesentiam postularent. et Ve-
rum quidem Marcus Capuam usque prosecutus amicis 15
comitantibus a senatu ornavit additis officiorum om-
11 nium principi⟨*bus*⟩. sed cum Romam redisset Marcus
cognovissetque Verum apud Canusium aegrotare, ad
eum videndum contendit susceptis in senatu votis;
quae, posteaquam Romam redit audita Veri transmis- 20
12 sione, statim red⟨*d*⟩idit. et Verus quidem, posteaquam
in Syriam venit, in deliciis apud Antiochiam et Daph-
nen vixit armisque se gladiatoriis et venatibus exer-
cuit, cum per legatos bellum Parthicum gerens im-
13 perator appellatus esset, cum Marcus horis *om*⟨*n*⟩ibus 25
rei publicae actibus incubaret pa*t*ienterque delicias fra-
14 tris et prope ⟨*non*⟩ invitus ac volens ferret. denique
omnia, quae ad bellum erant necessaria, Romae po-
situs et disposuit Marcus et ordinavit.

9 Gestae sunt res in Armenia prospere per Statium 30
Priscum Artaxatis captis, delatumque Armeniacum no-

7/8 syriam *corr. e* siriam P 13 romam P Romae *Pet.* ⟨apud⟩ Romam *He.* 16 a senatu] assectatu *Momms.* 17 principi P uenisset P[a] redisset P[b] 25 oribus P[1] om̄bus P *corr.*
26 pacienterq; P 27 & prope inuitus ac uolens (nolens P *corr.*) P et prope ⟨non⟩ inuitus ac uolens *Cas.* et prope inuitans ac uolens *Da.* sed perinuitus ac nolens *Pet. in app.*
29 deposuit P[a] disp- P[b]

men utr*i*[m]que principum. quod Marcus per verecundiam primo recusavit, postea tamen recepit. (2) profli*g*ato autem bello uterque Parthicus appellatus est. sed ⟨*id*⟩ quoque Marcus delatum nomen repudiavit, quod postea recepit. (3) patris patriae autem nomen delatum [a] fratre absente in eiusdem praesentiam distulit. (4) medio belli tempore et Civicam, patruum Veri, et filiam suam nupturam commissam sorori suae eandemque locupletatam Brundisium usque deduxit, ad eum misit (5) Romamque statim rediit, revocatus eorum sermonibus, qui dicebant Marcum velle finiti belli gloriam sibimet vindicare atque idcirco in Syriam proficisci. (6) ad proconsule⟨*s*⟩ scrib⟨*s*⟩it, ne quis filiae suae iter facienti occurreret.

(7) Inter haec liberales causas ita mu*n*ivit, ut primus iuberet apud praefectos aerarii Saturni unumquemque civium natos liberos profiteri intra tricensimum diem nomine inposito. (8) per provincias tabulariorum publicorum usum instituit, apud quos idem de originibus fieret, quod Romae apud praefectos aerarii, ut, si forte aliquis in provincia natus causam liberalem diceret, testationes inde ferret. (9) atque hanc totam legem de adsertionibus firmavit aliasque de mensariis et au⟨*c*⟩tionibus tulit.

(10) Senatum multis cognitionibus et maxime ad se pertinentibus iudicem dedit. de statu etiam defunctorum intra quinquennium quaeri iussit. (2) neque qui⟨*s*⟩quam principum amplius senatui detulit. in senatus autem honorificentiam multis praetoriis et consularibus privatis decidenda negotia delegavit, quo magis eorum

1 utrumq; P[1] *t.* B utri**q; P *corr.* 2 proflicato P[1] 4 *ante* quoque *add.* hoc P *corr., edd.* id *add. He.* 6 a fratre P[1] *t.* B * fratre P *corr.* 7 Ciuicam] *cf. PIR I p. 325 nr. 500* patruum *om.* P[a] 8 eademq; (n *suprascr.*) P 9 locupletatum (a *suprascr.*) P 12/13 proconsule P[1]Σ 13 scribit P scripsit Σ scribsit *Momms.* 15 muniuit P[1] *ut videtur* muni*uit P *corr.* 23/24 autionib; P 27 queri *om.* P[a] quiquam P[1]

3 cum exercitio iuris auctoritas cresceret. multos ex amicis in senatum adlegit cum aediliciis aut praetoriis
4 dignitatibus. multis [senatibus vel] pauperibus sine cr*i*mine senatoribus dignitates tribunicias aediliciasque
5 concessit. nec quemquam in ordinem legit, nisi quem 5
6 ipse bene scisset. hoc quoque senatoribus detulit, ut, quotiens de quorum capite esset iudicandum, secreto pertractaret atque ita in publicum proderet nec patere-
7 tur [a]equites Romanos talibus interesse causis. semper autem, cum potuit, interfuit senatui, etiamsi nihil 10 esset referendum, si Romae fuit; si vero aliquid re-
8 ferre voluit, etiam de Campania ipse venit. comitiis praeterea etiam usque ad noctem frequenter interfuit neque umquam recessit de curia, nisi consul dixisset:
9 'nihil vos moramur, p. c.' sena[u]t*u*m appellationibus 15 a consule factis iudicem dedit.

10 Iudiciari⟨*a*⟩e rei singularem diligentiam adhibuit. fastis dies iudic⟨*i*⟩arios addidit, ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis litibusque disceptandis con-
11 stitueret. praetorem tutelarem primus fecit, cum ante 20 tutores a consulibus poscerentur, ut diligentius de tu-
12 toribus tractaretur. de curatoribus vero, cum ante non nisi ex lege Laetoria vel propter lasciviam vel propter dementiam darentur, ita statuit, ut omnes adulti curatores acciperent non redditis causis. 25

11 Cavit et sumptibus publicis et calumniis quadru[m]platorum intercessit adposita falsis delatoribus nota.
2 delationes, quibus fiscus augeretur, contempsit. de ali-

---

3 senatibus (ł senatorib' *superscr. a. m.*) uel P, *om.* Σ, *del. Jord.; cum per dittographiam ex* senatoribus *ortum esse videatur, cave emendes:* senioribus uel *(Klein)* egentibus uel *(Momms.)* equitibus uel *(Pet.)* senatoribus pauperibus sine crimine *ord. mut.* Σ cremine P[1] *t.* B crim- P *corr. per ras.* 7 quoties *Pet. per errorem* 8 prodir& PΣ proderet *edd.* 15 sin autem P sine autem Σ senatum *Cas. e libro Puteani* 23 lẹtoria P lectoria Σ Plaetoria *Jord.* 24 adulti] *scil.* minores XXV annis *cf. Dig. 26, 5, 13, 2* 26/27 quadrumplatorum P[1] *t.* B quadrum- P *corr.* (m *exp.*)

mentis publicis multa prudenter invenit. curatores mul-
tis civitatibus, quo latius senatorias tenderet digni-
tates, a senatu dedit. Italicis civitatibus famis tem- 3
pore frumentum ex urbe donavit omnique frumenta-
5 riae rei consuluit. gladiatoria spectacula omnifariam 4
temperavit. temperavit etiam scaenicas donationes iu-
bens, ut quinos aureos scaenici acciperent, ita tamen
ut nullus editor decem aureos egrederetur. vi[ne]as 5
etiam urbis atque itinerum diligentissime curavit. rei
10 frumentariae graviter providit.

Datis iuridicis Italiae consuluit ad id exemplum, quo 6
Hadrianus consulares viros reddere iura praeceperat
Hispanis exhaus*ti*⟨*s*⟩ Italica allectione contra 7
Tra⟨*ia*⟩nique praecepta verecunde consuluit. leges 8
15 etiam addidit de vicensima hereditatum, de tutelis li-
bertorum, de bonis maternis et item de filiorum succes-
sionibus pro parte materna, utqu[a]e senatores pere-
grini quartam partem in Italia possiderent. dedit prae- 9
terea curatoribus regionum ac viarum potestatem, ut
20 vel punirent vel ad praefectum urbi puniendos remitte-
rent eos, qui ultra vectigalia quicquam ab aliquo ex-
egissent. ius autem magis vetus restituit quam no- 10
vum fecit. habuit secum praefectos, quorum et aucto-
ritate et periculo semper iura dictavit. usus autem est
25 Scaevola praecipue iuris perito.

Cum populo autem non aliter egit, quam est actum 12
sub civitate libera. fuitque per omnia moderantissimus 2
in hominibus deterrendis a malo, invitandis ad bona,
remunerandis copia, indulgentia liberandis fecitque ex

---

4 Omni*q; P (a *eras.*) 8 Uineas P al ulas *superscr. a. m.* ex Σ 9 itinera *Jord.; sed cfrt. He. Apul. met. V 20 (118,10 H.)*: uiam quae sola deducit iter etc. 11 ital^{i}ae P 12/14 prę-ceperat — traniq; *om.* P^a, *add.* P^b *in marg. sup.* 13 exhau-sit P 14 traniq; P^1 traianiq; P *corr.*, Ch ⟨Neruae⟩ Traiani-que *Unger* Tra⟨iani Hadria⟩nique *Bae. (cf. H 12. 4)* 15 ui-censima P^1 *t.* B uice*s- P *corr.* 27 moderantissimus P^1 *t.* B. *edd. (sed cf. p. 58, 15)* modera*t- P *corr.* moderat- Σ

malis bonos, ex bonis optimos, moderate etiam cavil-
3 lationes nonnullorum ferens. nam cum quendam Ve-
trasinum famae detestand⟨*a*⟩e honorem petentem mo-
neret, ut se ab opinio⟨*ni*⟩bus populi vindicaret, et ille
contra respondisset multos, qui secum in harena pu- 5
4 gnassent, se praetores videre, patienter tulit. ac ne in
quenquam facile vindicaret, praetorem, qui quaedam
pessime ⟨*e*⟩gerat, non abdicare se praetura iussit, sed
5 collegae *i*u[e]ris dictionem mandavit. fisco in causis
6 conpendii numquam iudicans favit. sane, quamvis 10
esset constans, erat etiam verecundus.

7 Posteaquam autem e Syria victor rediit frater, patris
patri⟨*a*⟩e nomen ambobus decretum est, cum se Mar-
cus absente Vero erga omnes senatores atque homines
8 moderatissime gessisset. corona praeterea civica oblata 15
est ambobus; petitque Lucius, ut secum Marcus trium-
pharet. petit praeterea Lucius, ut filii Marci Caesares
9 appellarentur. sed Marcus tanta fuit moderatione, ut,
{cum} simul triumphasset, tamen post mortem Luci*i*[m]
tantum Germanicum se vocaret, quod sibi bello pro- 20
10 p⟨*r*⟩io pepererat. in triumpho autem lib⟨*e*⟩ros Marci
utriusque sexus secum vexerunt, ita tamen ut et puellas
11 virgines veherent. ludos etian ob triumphum decretos
12 spectaverunt habitu triumphali. inter cetera pietatis
eius haec quoque moderatio praedicanda est: funam- 25
bulis post puerorum lapsum culcitas subici iussit. unde
hodieque re[c]te praetenditur.

13 Dum Parthicum bellum geritur, natum est Marco-
mannicum, quod diu eorum, qui aderant, arte suspen-
sum est, ut finito iam orientali bello Marcomannicum 30
14 agi posset. et cum famis tempore populo insinuasset

---

7 quenquam P quędam P[1] quędam (v *superscr.*) P *corr.* quedum Σ
8 gerat P egerat Σ 9 pueris dictionem P iurisdictionem Σ
12 e] a *Pet. per errorem* 19 cum *om.* P, *non om.* Σ lucium P
lucii Σ 20/21 propio P[1] 21 libros P[1] 25/26 funambulis P[1] cu-
na*bulis P *corr.* (m *eras.*) 26 puerum P[a] puerum (ro *superscr.*) P[b]Σ culcitas P[1]
culcitras P *corr. ex* Σ 27 recte P (al rete *superscr. a. m. ex* Σ)

de bello, fratre post quinquennium reverso in senatu
egit, ambos necessarios dicens bello Germanico im-
peratores. tantus autem timor belli Marcomannici 13
{fuit}, ut undique sacerdotes Antoninus acciverit, pere-
5 grinos ritus impleverit, Romam omni genere lustrave-
rit; retardatusque bellica profectione sic celebravit et 2
Romano ritu lectisternia per septem dies. tanta autem 3
pestilentia fuit, ut vehiculis cadavera sint exportata
serracisque. tunc autem Antonini leges sepeliendi se- 4
10 pulchrorumque asperrima⟨*s*⟩ sanxerunt, quando qui-
dem caverunt, ne quis ⟨*ut*⟩ velle⟨*t*⟩ [ab]f⟨*ab*⟩ricaretur
sepulchrum. quod hodieque servatur. et multa quidem 5
milia pestilentia consumpsit multosque ex proceribus,
quorum amplissimis Antoninus statuas conlocavit. tan- 6
15 taque clementia fuit, ut et sumptu publico vulgaria fu-
nera iuberet [et] ecferri et vano cuidam, qui diripiendae
urbis occasionem cum quibusdam consciis requirens de
caprifici arbore in campo Martio contionabundus ignem
de caelo lapsurum finemque mundi affore diceret, *si*
20 ipse lapsus ex arbore in ciconiam verteretur, cum sta-
tuto tempore decidisset atque ex sinu ciconiam emi-
⟨*si*⟩sset, perducto ad se atque confesso veniam daret.
profecti tamen sunt paludati ambo imperatores et 14
Victualis et Marcomannis cuncta turbantibus, aliis
25 etiam gentibus, quae pulsae a superioribus barbaris
fugerant, nisi reciperentur, bellum inferentibus. nec 2
parum profuit ista profectio, cum Aquileiam usque ve-
nissent. nam plerique reges et cum populis suis se
retraxerunt et tumultus auctores interemerunt. Quadi 3
30 autem amiss⟨*o*⟩ rege suo non prius se confirmaturos

---

4 fuit Σ, *om.* P[1], *add.* P *corr.* 6 ⟨a⟩ bellica *Pet.* sic PΣ sit *edd.* (sic *def. He. coll. Kühner II, 1*[2] *p. 790*) 8 pęstilentia P 11 uelle abfricar&ur P uelle fabricaretur Σ uillae adfabricaretur *Ma., Petsch.* ut uellet fabricaretur *Jord.* 13 pęstilentia P 16 ferri (superscr.) & eo ferri P *(prius* ferri *superscr. a. m.)* ex eo fieri A Ch ecferri *Jord.* 19 se P (ł si *superscr. a. m.*) 21/22 emisset P[1] emisisset P *corr.* 30 amici PΣ

eum, qui erat creatus, dicebant, quam id nostris pla-
4 cuisset imperatoribus. Lucius tamen invitus profectus
est, cum plerique ad legatos imperatorum mitterent
5 defectionis veniam postulantes. et Lucius quidem,
quod amissus esset praef. pr⟨*a*⟩etorio Furius Victo- 5
rinus, *a*tqu[a]e pars exercitus interisset, redeundum
esse[t] censebat; Marcus autem fingere barbaros aesti-
mans et fugam et cetera, quae securitatem bellicam
ostenderent, ob hoc ne tanti apparatus mole premeren-
6 tur, instandum esse ducebat. denique transcensis Al- 10
pibus longius processerunt composueruntque omnia,
quae ad munimen Italiae atque Illyrici pertinebant.
7 placuit autem urgente Lucio, ut pr⟨*a*⟩emissis ad sena-
8 tum litteris Lucius Romam rediret. bi*d*[q]uoque, post-
quam i[n]ter ingressi sunt, sedens cum fratre in ve- 15
hiculo Lucius apoplexi arreptus perit.

15 Fuit autem consuetudo Marco, ut in circensium spec-
taculo legeret audiretque ac suscriberet. ex quo qui-
2 dem saepe iocis popularibus dicitur lacessitus. mul-
tum sane potuerunt liberti sub Marco et Vero Gemin*u*s 20
et Agaclytus.

3 Tantae autem sanctitatis fuit Marcus, ut Veri vitia
et celaverit et defenderit, cum ei vehementissime dis-
plicere⟨*n*⟩t, mortuumque eum divum appellaverit ami-
tasque eius et sorores honoribus et salariis decretis 25
sublevaverit atque provexerit sacrisque *e*um plurimis
4 honoraverit. flaminem et Antoninianos sodales et
omnes honores, qui divis habentur, eidem dedicavit.
5 nemo est principum, quem non gravis fama perstringat,
usque adeo ut etiam Marcus in sermonem venerit, quod 30

---

6 utquę P 7 eè& P[1] *t.* B eē* P *corr.* 9/10 pręmeren-
tur P 14 biaquoque P uia quoque Σ biduoque *Unger* Altino-
que *Momms. (cf. V 9, 11)* breuique *Bra.* 14/15 postquam P
posteaquam *Pet.* 15 inter P[1] *t.* B 20 geminas P Geminus
Momms. 23/24 displicer& P[1] 26 cum P (ł eum *superscr.*
a. m.) 28 quidi** (uis *superscr.*) P

Verum vel veneno ita tulerit, ut parte cultri veneno lita *v*ul*v*am inciderit venenatam partem fratri edendam propinans et sibi innoxiam reservans, vel certe per 6 medicum Posidippum, qui ei sanguinem intempestive 5 dicitur emisisse. Cassius post mortem Veri a Marco desc⟨*i*⟩vit. iam in suos tanta fuit benignitate Marcus, **16** ut cum in omnes propinquos cuncta honorum ornamenta contulerit, tum in filium et Commodum quidem — scelestum atque inpurum — cito nomen Caesaris 10 et mox sacerdotium statimque nomen imperatoris ac triumphi participationem et consulatum. quo quidem 2 *a. p. Chr. n. 177* tempore sine . . . imperator filio ad triumphalem currum in circo pedes cucurrit.

Post Veri obitum Marcus Antoninus solus rem publi- 3 15 cam tenuit, multo melior et feracior ad virtutes, 4 quippe qui nullis Veri iam impediretur aut simulatis callidae severitatis, qu[i]a ille ingenito vitio laborabat, erroribus aut his, qu*a*⟨*e*⟩ praecipue displicebant Marco Antonino iam inde a primo aetatis suae tem- 20 pore, vel institutis mentis pravae vel moribus. erat 5 enim ipse tantae tranquillitatis, ut vultum numquam mutaverit m⟨*a*⟩erore vel gaudio, philosophiae deditus stoicae, quam et per optimos quo⟨*s*⟩que magistros acceperat et undique ipse collegerat. nam et Hadrianus 6 25 hunc eundem successorem paraverat, nisi e*i* aetas puerilis obstitisset. quod quidem apparet ex eo, quod ge- 7 nerum Pio hunc eundem delegit, ut ad eum, dignum

---

2 bulbam P[1] *t*. B 6 deseuit P[1] desc̄uit P *corr.* 8 filium & commodum quidem P Commodum *del. edd.* filium Commodum et quidem Σ 9 scęlestum P 12 sine imperator P sine imperatoris Σ senex imperator *Salm.* sine [imperator] *de Do.* sedente imperator *Klein* sine ⟨insignibus⟩ *vel* sine ⟨purpura⟩ imperator *He.* fili *?He.* 15 feratior P 17 quia P (i *in ras.*) 18 qui praecipue displicebant P quis praec. displicebat *Jord.* quae praec. displicebant *He.* 23 quoq; PΣ 25 & P ei *Cas. (Pet.)* 27 Pio] *potius* Lucio Ceionio Commodo

utpote virum, quandocumque Romanum perveniret imperium.

17 Ergo provincias post h⟨*a*⟩ec ingenti moderatione ac benignitate tractavit. contra Germanos res feliciter **2** gessit. speciale ipse bellum Marcomannicum, sed quan- 5 tu⟨*m*⟩ nulla umquam memoria fuit, cum virtute tum etiam felicitate transegit, et eo quidem tempore, quo pestilentia gravis multa milia et popularium et mili- **3** tum interemerat. Pannonias ergo Marcomannis, Sarmatis, V[u]andalis, simul etiam Quadis extinctis ser- 10 vitio liberavit et Romae cum Commodo, quem iam Caesarem fecerat, filio, ut diximus, suo, triumphavit. **4** cum autem ad hoc bellum omne aerarium exhausisset suum neque in animum induceret, ut extra ordinem provincialibus aliquid imperaret, in foro divi Traiani 15 auctionem ornamentorum imperialium fecit vendiditque aurea pocula et cristallina et murrina, vasa etiam regia et vestem uxoriam sericam et auratam, gemmas quin etiam, quas multas in repostorio sanctiore Ha- **5** driani reppererat. et per duos quidem menses haec 20 venditio celebrata est, tantumque auri redactum, ut reliquias belli Marcomannici ex sententia persecutus postea dederit potestatem emptoribus, ut, si qui vellet empta reddere[t] atque aurum recipere, sciret licere. nec molestus ulli fuit qui vel non reddidit empta vel 25 **6** reddidit. tunc viris clarioribus permisit, ut eodem

---

1 quondocūq; (a *supra* o) P 5sq. *cf. Eutrop. VIII 12,2* 5 spetiale P 5/6 quanto PR quanta ACh, *Jord.* quantum *Pet. coll. Eutrop. VIII 12,2* 10 uuandalis P 11 cum modo P[a] cum commodo P[b] 12 *c. 16, 2* 13sqq. *cf. Eutrop. VIII 13, 2 Epitom. de Caes. 16, 9sq.* exausiss& P[a], *corr.* P[b] 16 ornomentorum P[1] imperalium P[a], *corr.* P[b] 21sqq. *cf. Eutrop. VIII 13, 2 Epitom. de Caes. 16, 9sq.* *post* celebrata est *in* P *in marg. manu saec. XIV add.* ne provĩcialib' ẽẽt molest' etiã preter uestes et uasa aurea adhuc et signa cũ tabuł magistrorũ artificum uendidit. *haec verba ex c. 21, 9 parum diligenter deprompta hic inculcavit Σ familiae redactor; ex Σ mutuatus est codicis* P *glossator (cf. Klio XV p. 91 sq.)* 24 redder& P 26sqq. *cf. Eutrop. VIII 14, 1*

cultu quo et ipse vel ministris similibus convivia ex-
hiberent. in munere autem publico tam magnanimus 7
fuit, ut centum leones una[m] missione[m] simul ex-
hiberet [et] sagittis interfectos.

5 Cum igitur in amore omnium *im*perasset atque ab **18**
aliis modo frater, modo pater, modo filius, ut cuius-
que aetas sinebat, et diceretur et amaretur, octavo
decimo anno imperii sui, sexagesimo et primo vitae,
diem ultimum clausit. tantusque illius amor ⟨*ad*⟩eo 2
10 die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum
censuerit, certis omnibus, quod ab diis commodatus
ad deos redisset. denique, priusquam funus condere- 3
tur, ut plerique dicunt, quod numquam antea factum
fuerat neque postea, senatus populusque non divisis
15 locis sed in una sede propitium deum dixit.

Hic sane vir tantus et talis ac diis vita[e] et morte 4
coniunctus filium Commodum dereliquit: qui si felix
fuisset, filium non reliquisset. et parum sane fuit, 5
quod illi honores divinos omnis aetas, omnis sexus,
20 omnis conditio ac dignitas dedit, nisi quod etiam sacri-
legus iudicatus est, qui eius imaginem in sua domo
non habuit, qui per fortunam vel potuit habere vel
debuit. denique hodieque in multis domibus Marci 6
Antonini statuae consistunt inter deos penates. nec 7
25 defuerunt homines qui somniis eum multa praedixisse
augurantes futura et vera concinuerunt. unde etiam 8
templum ei constitutum, dati sacerdotes Antoniniani
et sodales et flamines et omnia, quae de sacrat*i*⟨*s*⟩
decrevit antiquitas.

30 Aiunt quidam, quod et verisimile videtur, Commo- **19**
dum Antoninum, successorem illius ac filium, non esse

---

1 ministris P ministeriis Σ 3 unam missionem P una in missione *Krauss (Pet.)* una missione *Jord. (cf. Pr. 19, 5)* 4 et *om.* Σ interfectos] interfecit eos *Momms. (Pet.)* interficiendos *Da.* 5 iperass& P^a inp- P^b 9 eo *del. Cas. (Jord.)* adeo *He.* 16 uitę P^1 uita P *corr.* 28 desacrata P^1 de sacratis P *corr. (vulgo)* aede sacrata *Ma. (Pet.)*

de eo natum sed de adulterio, ac talem fa*b*ellam vul-
2 gari sermone contexunt. Faustinam quondam, Pii fi-
liam, Marci uxorem, cum gladiatores transire vidisset,
unius ex his amore succensam, cum longa aegritudine
3 laboraret, viro de amore confessa⟨*m*⟩. quod cum ad 5
C⟨*h*⟩ald⟨*a*⟩eos Marcus ret⟨*t*⟩ulisset, illorum fuisse
consilium, ut occiso gladiatore sanguine illius sese
Faustina subl*a*varet atque ita cum viro concumberet.
4 quod cum esset factum, solutum quidem amorem, na-
tum vero Commodum gladiatorem esse, non princi- 10
5 pem, qui mille prope pugnas publice populo inspec-
tante gladiatorias imperator exhibuit, ut in vita eius
6 docebitur. quod quidem verisimile ex eo habetur, quod
tam sancti principis filius his moribus fuit, quibus
nullus lanista, nullus sc⟨*a*⟩enicus, nullus arenarius, 15
nullus postremo ex omnium ⟨*de*⟩decorum ac scelerum
7 *c*onluvione concretus. multi autem ferunt Commodum
omnino ex adultero natum, si quidem Faustinam satis
constet apud Caietam condiciones sibi et nauticas et
8 gladiatorias elegisse. de qua cum diceretur Antonino 20
Marco, ut eam repudiaret, si non occideret, dixisse
fertur: 'si uxorem dimittimus, reddamus et dotem.'
9 dos autem quid habebatur ⟨*nisi*⟩ imperium, quod ille
10 ab socero volente Hadriano adoptatus acceperat? tan-
tum sane valet boni principis vita, sanctitas, tran- 25
quillitas, pietas, ut eius famam nullius proximi de-
11 coloret invidia. denique Antonino, cum suos mores
semper teneret neque alicuius insusurratione mutare-
12 tur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis: deusque

---

1 favellā P[1] fabellā P *corr.* 5 confessa P[1] ad *om.* P[a], *add.* P[b] 8 subleuar& P sublauaret A R 12/13 *C 12* 16 decorum P 17 nonluuione P coll- Σ 18 adulterio Σ 22 si — dotem] *cf. quae Burrus Neroni Octaviam dimissuro dicit: "οὐκοῦν καὶ τὴν προῖκα αὐτῇ" τοῦτ' ἔστι τὴν ἡγεμονίαν "ἀπόδος" Cass. Dio LXII 13, 2*

23 nisi *om.* P[1] (n̊ *add.* P *corr.*) 29 gladiator filius] cōmodus *superscr. in* P *a. m.* uxor infamis] faustina *superscr. in* P *a. m.*

etiam nunc habetur, ut vobis ipsi⟨*s*⟩, sacratissime imperator Diocletiane, et semper visum est et videtur, qui *e*um inter numina vestra non ut ceteros sed specialiter veneramini ac saepe dicitis vos vita et cle-
5 mentia tales esse cupere, qualis fuit Marcus, etiamsi philosophia nec Plato esse possit, si rever⟨*t*⟩at*ur* i⟨*n*⟩ vita⟨*m*⟩. et quidem haec breviter et congeste.

Sed Marco Antonino haec sunt gesta post fratrem: **20** primum corpus eius Romam devectum est et inlatum
10 maiorum sepulchris. divini *ei* honores decreti. dein **2** cum gratias ageret senatu*i*, quod fratrem consecrasset, oc⟨*c*⟩ulte ostendit omnia bellica consilia sua fuisse, quibus superati sunt Parthi. addidit pr⟨*a*⟩eterea quae- **3** dam, quibus ostendit nunc demum se quasi a principio
15 acturum esse rem publicam amoto eo, qui remissior videbatur. nec aliter senatus accepit, quam Marcus **4** dixerat, ut videretur gratias agere, quod Verus excessisset vita. omnibus deinde sororibus et adfinibus **5** et libertis *iu*ris et honoris et pecuniae plurimum de-
20 tulit. erat enim famae suae curiosissimus, requirens ad verum, quid quisque de se diceret, emendans quae bene reprehensa viderentur.

Proficiscens ad bellum Germanicum filiam suam non **6** decurs*o* luctus tempore grand⟨*a*⟩evo equitis Romani
25 filio Claudio Pompeiano dedit genere Antioc⟨*h*⟩ensi nec satis nobili (quem postea bis consulem fecit), cum filia eius Augusta esset et Augustae filia. sed has **7** nuptias et Faustina et ipsa, quae dabatur, invitae habuerunt. cum Mauri Hispanias prope omnes vasta- **21**
30 rent, res per legatos bene gestae sunt. et cum per **2** Aegyptum Bucolici[s] milites gravia multa fecissent,

---

1 ipsi P ipsis Σ 3 cum PΣ 6 si reueratori uita P, *om.* Σ 10 in honores P[1] *t.* B (in *exp.* P *corr.*) ei honores *Jord.* inde honores *Gru. (Pet.)* 11 senatus P 19 uiris P plurimū *om.* P[a], *add.* P[b] 24 decursu P[1] *t.* B 25 antiocense P[a] *ut videtur* antiocensi P[b]

per Av⟨*i*⟩dium Cassium retunsi sunt, qui postea ty-
3 rannidem arripuit. sub ipsis profectionis diebus in
secessu Praenestino agens filium, nomine Verum Cae-
sarem, execto sub aure tubere[m] septennem amisit.
4 quem non plus quinque diebus luxit consolatusque 5
5 etiam medicos ⟨*se*⟩ actibus publicis reddidit. et quia
ludi Iovis Optimi Maximi erant, interpellari eos pu-
blico luctu noluit iussitque, ut statuae tantum modo
filio mortuo decernerentur, et imago aurea circensibus
per pompam ferenda, et ut sal⟨*i*⟩ari[i] carmini nomen 10
6 eius insereretur. instante sane adhuc pestilentia et deo-
rum cultum diligentissime restituit et servos, quem
ad modum bello Punico factum fuerat, ad militiam
paravit, quos voluntarios exemplo volonum appellavit.
7 armavit etiam gladiatores, quos obsequentes appellavit. 15
latrones etiam Dalmatiae atque Dardaniae milites fecit.
armavit et diogmitas. emit et Germanorum auxilia
8 contra Germanos. omni pra⟨*a*⟩eterea diligentia paravit
legiones ad Germanicum et Marcomannicum bellum.
9 et, ne provincialibus esset molestus, auctione⟨*m*⟩ rerum 20
aulicarum, ut diximus, fecit in foro divi Traiani, in
qua praeter vestes et pocula et vasa aurea etiam signa
10 cum tabulis magnorum artificum vendidit. Marcoman-
nos in ipso transitu Danuvii delevit et praedam pro-
22 vincialibus reddidit. gentes omnes ab Illyrici limite 25
usque in Galliam conspiraverant, ut Marcomanni, Va-
ristae, Hermunduri et Quadi, Suevi, Sarmat⟨*a*⟩e, La-
cringes et Burei † hi aliique cum Victualis, Sosibes,

---

1 audium P[1] 4 tuberem P[1] *t.* B (m *exp.* P *corr.*) 5 consolatusq; &iam medicos P Σ consultusque etiam medic: *Lipsius (Pet.)* 6 se *ante* reddidit *add. Jord.*, *ante* actibus *He. propter clausulam* reddidit **P** rediit Σ 10 saiarii P 17 diocmltas P *(cf. de Premerstein, Klio XIII, p. 84 sqq.)* 21 *c. 17, 4* 27 suęui P 28 hi aliique] Vandali *Momms. (cf. Eutrop. VIII 13, 1; desiderantur praeter Vandalos Langobardi Obiique; cf. Cass. Dion. LXXI 3, 1)* Hariique *Petsch.*; *vide Schwendemann p. 81 sqq.* 28 sq. Sosibes Sicobotes] Ossi, Bessi, Saboces *Müllenhoff* Ossi, Bessi, Cobotes *Jord.*

Sicobotes, Roxolani, Basternae, Halani, Peucini, Costo-
boci. inminebat et Parthicum bellum et Brittanicum.
magno igitur labore etiam suo gentes asperrimas vicit **2**
militibus sese imitantibus, ducentibus etiam exercitum
5 legatis et praefectis praetorio, accepitque in deditio-
nem Marcomannos plurimis in Italiam traductis. sem- **3**
per sane cum optimatibus non solum bellicas res sed
etiam civiles, priusquam faceret aliquid, contulit. deni- **4**
que sententia illius praecipua semper haec fuit:
10 'aequius est, ut ego tot talium amicorum consilium
sequar, quam ut tot tales amici meam unius voluntatem
sequantur.' sane quia durus videbatur *ex* philosophiae **5**
institutione[m] Marcus ad militiae labores atque ad
omnem vitam, graviter carpebatur, sed male loquen- **6**
15 tum vel sermon*i* vel litteris respondebat. et multi no- **7**
biles bello Germanico sive Marcomannico immo pluri-
marum gentium interierunt (quibus omnibus statuas
in foro Ulpio collocavit); quare frequenter amici sua- **8**
serunt, ut a bellis discederet ⟨*et*⟩ Romam veniret, sed
20 ille contempsit ac perstitit nec prius recessit, quam
omnia bella finiret. provincias ex proconsularibus con- **9**
sulares aut ex consularibus proconsulares aut prae-
torias pro belli necessitate fecit. res etiam in Sequanis **10**
turbatas censura et auctoritate repressit. compositae **11**
25 res et ⟨*in*⟩ Hispania, quae per Lusitaniam turbatae
erant. filio Commodo accersito ad limitem togam viri- **12**
lem dedit, quare congiarium populo divisit, et eum
ante tempus consulem designavit. *cons. a. p. Chr. n. 177*

---

1 peutini PΣ   6 marcomannus P[1] *t.* B marcomannos P *corr.*   12/13 & philosophiae institutionem P   14/15 loquentum uel sermone P[1] loquentum dictis uel sermone P *corr. (Jord.)* loquentum ⟨conuiciis⟩ uel sermone *He.* loquentum uel sermoni *Ho.; cf. c. 23, 7 et 9*   19 et *add. vulgo*   21/23 prouincias ex proconsularibus consulares aut praetorias aut ex praetoriis consulares pro belli nec. fec. *Schwendemann p. 98* prouincias ex proconsularibus praetorias aut ex procuratoriis proconsulares pro belli nec. fec. *de Premerstein, Klio XII, p. 173*

23 Si quis umquam proscriptus est a praefecto urbi, non
2 libenter accepit. ipse in largitionibus pecuniae publicae
parcissimus fuit, quod laudi potius datur quam repre-
3 hensioni, sed tamen et bonis viris pecunias dedit et
oppidis labentibus auxilium tulit et tributa vel vecti- 5
4 galia, ubi necessitas cogebat, remisit. absens populi
Romani voluptates curari vehementer praecepit per di-
5 tissimos editores. fuit enim populo hic sermo, cum
sustulisset ad bellum gladiatores, quod populum su-
blatis voluptati⟨*bu*⟩s vellet cogere ad philosophiam. 10
6 iusserat enim, ne mercimonia impedirentur, tardius
7 pantomimos exhiberi, non *t*otis diebus. de amatis pan-
tomimis ab uxore fuit sermo, ut superius diximus.
8 sed haec omnia per [a]epistolas suas purgavit. idem
Marcus sederi in civitatibus vetuit in equis sive vehi- 15
culis. lavacra mixta summovit. mores matronarum
conposuit diffluentes et iuvenum nobilium. sacra Sera-
9 pidis a vulgaritate Pel*u*siac⟨*a*⟩ summovit. fama fuit
sane, quod sub philosophorum specie quidam rem pu-
blicam vexarent et privatos. quod ille purgavit. 20

24 Erat mos iste Antonino, ut omnia crimina minore
supplicio, quam legibus plecti solent, puniret, quamvis
nonnumquam contra manifestos et gravium criminum
2 reos inexorabilis permaneret. capitales causas homi-
num honestorum ipse cognovit, et quidem summa 25
aequitate, ita ut praetorem reprehenderet, qui cito reo-
rum causas audierat, iuberetque illum iterum cogno-
scere, dignitatis eorum interesse dicens, ut ab eo audi-
3 rentur, qui pro populo iudicaret. aequitatem autem
etiam circa captos hostes custodivit. infinitos ex gen- 30
4 tibus in Romano solo collocavit. fulmen de caelo pre-

---

10 uoluptatis P[1] 12 exhibere P[a] exhiberi P[b] *ut videtur* no uotis P[a] non uctis P[b] non notis Σ nonis *Salm. (Pet.)* non totis *He.* 14 pugnauit P[a] purgauit P[b] 18 pelosiae P Pelusiae *edd.* Pelusii *Schulz* Pelusiaca *Novák; de re cf. Wilcken, Grundzüge u. Chrestomathie der Papyruskunde I,1, p.113, adn.3* 20 pugnauit P[a] purgauit P[b] 26 reprehender& P 31sq. prę-

cibus suis contra hostium machinamentum extorsit su⟨*i*⟩s pluvia impetrata, cum siti laborarent.

5 Voluit Marcomanniam provinciam, voluit etiam Sarmatiam facere, et fecisset, nisi Avidius Cassius rebellasset sub eodem in oriente. 6 atque imperatorem se appellavit, ut quidam dicunt, Faustina volente, quae de mariti valetudine desperaret. 7 alii dicunt, ementita morte Antonini Cassium imperatorem se appellasse, cum divum Marcum appellasse⟨*t*⟩. 8 et Antoninus quidem non est satis motus defectione Cassii nec ⟨*in*⟩ eius affectus s⟨*a*⟩evi⟨*t*⟩. 9 sed per senatum hostis est iudicatus bonaque eius proscripta per aerarium publicum.

25 relicto ergo Sarmatico Marcommannicoque bello contra Cassium profectus est. 2 Romae etiam turbae fuerunt, quasi Cassius absente Antonino adventaret. sed Cassius statim interfectus est, caputque eius adlatum est ad Antoninum. 3 Marcus tamen non exultavit interfectione Cassii caputque eius humari iussit. 4 Maecianum etiam, filium Cassii, cui Alexandria erat commissa, exercitus occidit; nam et praef(ectum) praet(orio) sibi fecerat, qui et ipse occisus est. 5 in conscios defection*is* vetuit senatum graviter vindicare, 6 simul petit, ne qui senator tempore principatus sui occideretur, ne eius pollueretur imperium — 7 eos etiam, qui deportati fuerant, revocari iussit, — cum paucissimi centuriones capite essent puniti. 8 ignovit et civitatibus, quae Cassio consenserant, ignovit et Ant[h]ioc⟨*h*⟩ensibus, qui multa in

---

cib; P   2 sus P^1 *t.* B   imperata P^a, *corr.* P^b 4 facere P *in ras.*   6 appellauit P Σ appellasset *Pet. non interpungens post* oriente   10 mutus P   in *add. vulgo*   11 seui P Σ *cf. AC 7, 5*   13 Relecto P relecto Σ *(Petsch.)* relicto *edd.; cf. AS 63, 5*   19 filium Cassii] *Maecianum Cassii filium fuisse statuit Stein PIR I² A nr. 1406; cf. II² C nr. 1100; de Alexandria Maeciano commissa vide AC 7, 4;* Maecianum etiam ⟨cui Alex. erat comm. et⟩ filium Cassii [cui Alex. erat. comm.] *Schwendemann p. 107*   22 defectiones P^1 24 ne eus P^a ne e(i)us P^b ne ⟨nece⟩ eius *Ma, (Pet.)*

9 Marcum pro Cassio dixerant. quibus et spectacula et
conventus publicos tulerat et omnium contionum ge-
10 nus, contra quos edictum gravissimum misit. seditio-
sos autem eos et oratio Marci indicat indita {a} Ma-
11 ri⟨*o*⟩ Maximo, qua ille usus est apud amicos. denique 5
noluit Ant[h]ioc⟨*h*⟩iam videre, cum Syriam peteret.
12 nam nec Cy*r*rum voluit videre, ex qua erat Cassius.
26 fuit Alexandr⟨*i*⟩ae clementer cum his agens. postea
tamen Antioc⟨*h*⟩iam vidit. multa egit cum regibus
et pacem confirmavit sibi occurrentibus cunctis regibus 10
2 et legatis Persarum. omnibus orientalibus provinciis
carissimus fuit. apud multas etiam philosophiae vesti-
3 gia reliquit. apud Aegyptios civem se egit et philo-
sophum in omnibus studiis, templis, locis. et cum
multa Alexandrini in Cassium dixissent fausta, tamen 15
omnibus ignovit et filiam suam apud eos reli[n]quit.
4 Faustinam suam in radicibus montis Tauri in vico Ha-
5 lalae exanimatam vi subiti morbi amisit. petit a se-
natu, ut honores Faustinae aedemque decernerent, lau-
data eadem, cum inpudicitiae fama graviter laborasset. 20
6 quae Antoninus vel nesciit vel dissimulavit. novas
puellas Faustinianas instituit in honorem uxoris mor-
7 tuae. divam etiam Faustinam a senatu appellatam gra-
8 tulatus est. quam secum et in ⟨*a*⟩estivis habuerat, ut
9 matrem castrorum appellaret. fecit et coloniam vicum, 25
in quo obiit Faustina, et aedem illi exstruxit. sed haec
10 postea aedis Heliogabalo dedicata est. ipsum Cassium
11 pro clementia occisu*m* passus est, non occidi iussit. de-
portatus est Heliodorus, filius Cassi, et alii liberum ex-
12 ilium acceperunt cum bonorum parte[m]. filii autem 30

4/5 indita mari maximo P indita a mario maximo Σ, P *corr.* 7 cyprum PΣ Cyrrhum *Cas. coll. Cass. Dione LXXI 22,2* 8 alexandrę P[1] his] *scil. Alexandrinis* 9 antiociam P[1] anthiociam P *corr.* 14 studiis PΣ *quod def. Momms.* stadiis *Salm. (Pet.)* locis PΣ ocis *Pet. per typothetae errorem (pro* ocis *coni.* oecis *Momms.)* 21 ued dissimulauit P *ante ras.* 28 occisũs P occisum Σ 30 partem P[1] *t.* B (m *exp.* P *corr.*)

Cassii et amplius media parte acceperunt paterni patrimonii, et auro atque argento adiuti, mulieres autem etiam ornamentis: ita ut Alexandria, filia Cassii, et Druncianus gener liberam vagandi potestatem habe-
5 re⟨n⟩t commendati amitae marito. doluit denique Cas- 13
sium extinctum, dicens voluisse se sine senatorio sanguine imperium transigere [voluisse se].

Orientalibus rebus ordinatis Athenis fuit et init⟨i⟩a- 27
lia Cereris adit, ut se innocentem probaret, et sacrarium
10 solus ingressus est. revertens ad Italiam navigio tem- 2
pestatem gravissimam passus est. per Brundisium 3
veniens in Italia togam et ipse sumpsit et milites togatos esse iussit, nec umquam sagati fuerunt sub eo milites. Romam ut venit, triumphavit et inde Lavi- 4
15 nium profectus est. Commodum deinde sibi collegam 5
in tribuniciam potestatem iunxit, congiarium populo dedit et spectacula mirifica; dein civilia multa correxit. gladiatorii muneris sumptus modum fecit. sententia[m] 6.7
Platonis semper in ore illius fuit florere civitates, si
20 aut philosophi imperarent aut imperantes philosopharentur. filio suo Bruttii Praesentis filiam iunxit nuptiis 8
celebratis exemplo privatorum, quare etiam congiarium dedit populo.

Dein ad conficiendum bellum conversus in admini- 9
25 stratione eius belli obit labentibus iam filii moribus ab instituto suo. triennio bellum postea cum Marcoman- 10
nis, Hermunduris, Sarmatis, Quadis etiam egit et, si anno uno superfuisset, provincias ex his fecisset. ante 11
biduum quam exspiraret, admissis amicis dicitur osten-
30 disse sententiam de filio eandem quam Philippus de

---

4 Druncianus] *recte Dryantianus appellatur; cf. Groag PW Suppl. I nr. 141, p. 319 (Druentianus AC 9, 3)* 4/5 haber& P 7 Uoluisse se *post* transigere *iterat* P 8/9 in italia PΣ 9 ceteris PΣ 10 solum P solus Σ ingessus (r *superscr.*) P 11 per *del. He.* 12 italia P[1] *t.* B italiā P *corr.* 14 & inde P exinde *edd.* 18/19 *Plato de rep. V p. 473 CD* sententiam P[1] *t.* B (m *eras.* P *corr.*) 25 obii P 27 hermynduris P

Alexandro, cum de hoc male sentiret, addens minime se aegre ferre ⟨*quod moreretur, sed quod moreretur* 12 *talem*⟩ filium superstitem relinquens; nam iam Commodus turpem se et cruentum ostentabat.

28 Mors autem talis fuit: cum aegrotare coepisset, filium advocavit atque ab eo primum petit, ut *b*elli reliquias non contempneret, ne videretur rem p. prodere. 2 et, cum filius ei respondisse⟨*t*⟩ cupere se primum sanitatem, ut vellet, permisit, petens tamen, ut expec- 3 tasset paucos dies, ⟨*h*⟩aut simul proficisceretur. deinde abstinuit vi⟨*ctu*⟩ potuque mori cupiens auxitque mor- 4 bum. sexta die vocatis amicis et ridens res humanas, mortem autem contempnens ad amicos dixit: 'quid⟨*d*⟩e me fletis et non magis de pestilentia et communi morte 5 cogitatis?' et cum illi vellent recedere, ingemescens ait: 'si iam me dimittitis, vale vobis dico vos prae- 6 cedens.' et cum ab eo quaereretur, cui filium commendaret, ille respondit: 'vobis, si dignus fuerit, et dis 7 inmortalibus.' exercitus cognita mala valetudine vehe- 8 mentissime dolebant, quia illum unice amarunt. sep- timo die gravatus est et solum filium admisit, quem 9 statim dimisit, ne in eum morbus transiret. dimisso filio caput operuit quasi volens dormire, sed nocte 10 animam efflavit. fertur filium mori voluisse, cum eum talem videret futurum, qu[it]alis exstitit post eius mortem, ne, ut ipse dicebat, similis Neroni, Caligulae et Domitiano esset.

29 Crimini ei datum est, quod adulteros uxoris promoverit, Tertullum et ⟨*T*⟩utilium et Orfitum et Modera-

---

1 *Plutarch. Alex. 6 ex.* minime PΣ nimium *Salm. (edd.)* nimie *Petsch.* 2/3 quod moreretur, sed quod moreretur talem *add. He.* 3 relinquens PΣ relinquentem *Cas. (Pet.)* 6 uelli P[1] 8 respondisse P[1] 9/10 expectans *Momms. (Jord.)* 10 aut P haut *Salm. (edd.)* 11 ui P uictu *Jord.* 13 quid*me P (e *eras. t.* B) quid me Σ quid de me *edd.* 20 unicę P 25 quitalis PΣ qualis *edd.* 29 utilium P Tutilium *Sca. (Pet.) (cf. PIR III nr. 321 p. 346 sq.)*

tum, ad varios honores, cum Tertullum et prandentem
cum uxore depr[a]ehenderit. de quo mimus in sc⟨*a*⟩ena 2
praesente Antonino dixit; cum stupidus nomen adulteri
uxoris a servo quaereret et ille diceret ter 'Tullus', et
5 adhuc stupidus quaereret, respondit ille: 'iam tibi dixi
ter, Tullus dicitur.' et de hoc quidem multa populus, 3
multa etiam alii dixerunt patientiam Antonini incusan-
tes. ante tempus sane mortis, priusquam ad bellum 4
Marcomannicum rediret, in Capitolio iuravit nullum
10 senatorem se sciente occisum, cum etiam rebelliones
dixerit se servaturum fuisse, si scisset; nihil enim ma- 5
gis et timuit et depr[a]ecatus est quam avaritiae fa-
mam, de qua se multis epistulis purgat. dederunt *ei* 6
vitio, quod *et f*ictus fuisset nec tam simplex quam vi-
15 deretur aut quam vel Pius vel Verus fuisset. dederunt 7
etiam crimini, quod aulicam adrogantiam confirmaverit
summovendo[s] amicos a societate communi et a con-
viviis.

Parentibus consecrationem decrevit. amicos paren- 8
20 tum etiam mortuos statuis ornavit.

Suffragatoribus non cito credidit, sed semper diu 9
quaesivit, quod erat verum.

Enisa est Fabia, ut Faustina mortua in eius matri- 10
monium coiret. sed ille concubinam sibi adscivit pro-
25 curatoris uxoris suae filiam, ne tot liberis superdu-
ceret novercam.

---

1 & P & (*i. e.* etiam) P *corr.* 2 oxore P[a], *corr.* P[b] 13/14 & uitio P ei etiam uitio Σ ei uitio *Jord.* 14 ei uictus PACh et fictus *Jord.* effictus *Erasmus (Pet.)* 26 FINIT VITA FINITA VITA ANTONINI PHILOSOPHI P

IULI CAPITOLINI

VERUS

1 Scio plerosque ita vitam Marci ac Veri litteris atque
historiae dedicasse, ut priorem Verum intimandum le-
gentibus darent, non imperandi secutos ordinem sed 5
2 vivendi: ego vero, quod prior Marcus imperare coepit,
dein Verus, qui superstite perit Marco, priorem Mar-
cum, dehinc Verum credidi celebrandum.

3 Igitur Lucius Ceionius [c]Aelius Commodus Verus
Antoninus, qui ex Hadriani voluntate Aelius appella- 10
tus est, ex Antonini coniunctione Verus et Antoninus,
neque inter bonos neque inter malos principes po-
4 nitur. quem constat non inho[no]rruisse vitiis, non
abundasse virtutibus, vixisse deinde non in suo libero
principatu, sed sub Marco in simili ac pari⟨s⟩ maie- 15
statis imperio, a cuius secta [a]lascivia morum et vitae
5 licentioris nimietate dissensit. erat enim morum sim-
6 plicum et qui adumbrare nihil posset. huic naturalis
pater fuit Lucius Aelius Verus, qui ab Hadriano adop-
tatus primus Caesar est dictus et in eadem statione 20
7 constitutus perit. avi ac proavi et item maiores plu-
8 rimi consulares. natus est Lucius Romae in praetura
patris sui XVIII. kal. Ianuariarum die, quo et Nero, qui
9 rerum potitus est. origo eius paterna pleraque ex Etru-
ria fuit, materna ex Faventia.

---

1 INCIPIT EIUSDEM VERUS FELICITER P (ad diocletianũ aug̃. *add. a. m.*) 5 secutus P[1] *t.* B secuti s̃ P *corr.* secuti Σ secutos *Salm. (edd.)* 9 caelius P[1] *t.* B *aelius P *corr.* 13 inhonorruisse P inhorruisse Σ 15 pari PΣ paris *Salm. (edd.)* 16 alasciuia PR (et lasciuia A Ch) 17/18 simplicium *edd.* 18 natalis P[a] naturalis P[b] 19 helius P

Hac prosapia genitus patre ab Hadriano adoptato **2**
in familiam Aeliam devenit mortuoque patre Caesare
in Hadriani familia remansit. a quo Aurelio datus **2**
est adoptandus, cum sibi ille Pium filium, Marcum
5 nepotem esse voluisset posteritati satis providens, et **3**
ea quidem lege, ut filiam Pii Verus acciperet, quae
data est Marco idcirco, quia hic adhoc impar vide-
batur aetate, ut in Marci vita exposuimus. duxit autem **4**
uxorem Marci filiam Lucillam. educatus est in domo
10 Tiberiana. audivit Scaurinum grammaticum Latinum, **5**
Scauri filium, qui grammaticus Hadriani fuit, Grae-
cos Telephum atque ⟨*He*⟩f⟨*a*⟩estionem, ⟨*H*⟩arpocra-
tionem, r⟨*h*⟩et[h]ores Ap[p]ollonium, Celerem Caninium
et Herodem Atticum, Latinum Cornelium Frontonem,
15 philosophos Ap[p]ollonium et Sextum. hos omne⟨*s*⟩ **6**
amavit unice, atque ab his in vicem dilectus est.
nec tamen ingeniosus ad litteras. amavit autem in **7**
pueritia versus facere, post orationes. et melior qui-
dem orator fuisse dicitur quam poeta, immo, ut ve-
20 rius dicam, peior poeta quam r⟨*h*⟩et[h]or. nec desunt, **8**
qui dicant eum adiutum ingenio amicorum atque ab
aliis ei illa ipsa, qualiacumque sunt, scripta; si qui-
dem multos disertos et eruditos semper secum ha-
buisse dicitur. educatorem habuit Nicomedem. fuit vo- **9**
25 luptarius et nimis laetus et omnibus deliciis, ludis,
iocis decenter aptissimus. post septimum annum in **10**
familiam Aureliam traductus Marci moribus et aucto-
ritate formatus est. amavit venatus, pal⟨*a*⟩estras *et*
omnia exercitia iuventutis. fuitque privatus in domo **11**
30 imperatoria viginti et tribus annis.

Qua die togam virilem Verus accepit, Antoninus **3**

---

7 adhoc PΣ *cf. Thes. ling. Lat. I 652, 77* adhuc *edd.* 8 *MA 6, 2* 12 talephum P telephum exc. Pal., A atq: fertionem PA atque Hefaestionem *Pet.* 12/13 acprocationem P^a *ut videtur* a͏ʳ*p*oʳcationem P^b 15 omne P^1 18 melio P^a 23 multo P^a 24/25 uoluptarius PΣ uoluptuarius *Pet. per errorem* 28 auit P^a, *corr.* P^b palestra sed P

Pius ea occasione, qua patris temp⟨*l*⟩um dedic*a*bat,
2 populo liberalis fuit, mediusque inter Pium et Marcum
a.p.Chr. idem [se] resedit, cum quaestor populo munus daret.
n.154 3 post quaesturam statim consul est factus cum Se*x*ti[li]o
a.p.Chr. Laterano. interiectis annis cum Marco fratre iterum 5
n.161 4 factus est consul. diu autem e*t* privatus fuit et ea ho-
5 norificentia caruit, qua Marcus ornabatur. nam ⟨*ne*⟩-
que in senatu ante quaesturam sedit neque in itinere
cum patre, sed cum praefecto praetorii vectus est, nec
aliud ei honorificentiae adnomen adiunctum est quam 10
6 quod Augusti filius appellatus est. fuit studiosus etiam
circensium ⟨*h*⟩aut aliter quam gladiatorii muneris. hic
cum tantis deliciarum et luxuriae quateretur erroribus,
ab Antonino videtur ob hoc retentus, quod eum pater
ita in adoptionem Pii transire iusserat, ut nepotem ap- 15
pellaret. cui, quantum videtur, fidem exhibuit, non
7 amorem. ama*v*it tamen Antoninus Pius simplicita-
te⟨*m*⟩ ingenii puritatemque vivendi hortatusque est,
8 ut imitaretur, et fratrem. defuncto Pio Marcus in eum
omnia contulit, participatu etiam imperatoriae potesta- 20
tis indulto, sibique consortem fecit, cum illi soli sena-
tus detulisset imperi*u*⟨*m*⟩.

4 Dato igitur imperio et indulta tribunicia potestate,
p*ost* consulat*us* etiam honorem delatum Verum vocari
praecepit, suum in eum transferens nomen, cum ante 25
2 Commodus vocaretur. Lucius quidem Marco vicem red-
dens si ⟨*quid*⟩ susciperet obsecutus ut legatus procon-
3 suli vel praese⟨*s*⟩ imperatori. iam primum enim Marcus
pro ambobus ad milites est locutus, et pro consensu[s]
4 imperi*i* graviter se et a*d* Marci mores egit. ubi vero 30

---

1 tempum dedicebat P[1] *t.* B templum dedicabat P *corr.* 2 medius P[a] mediusq: P[b] 3 se resedit PΣ *(fortasse servandum; cf. Löfstedt, Philol. Kommentar zur Peregrin. Aetheriae p. 142)* 4 sestilio P 6 ei priuatus P 7/8 Nāq· PΣ nam neque *Jord. (Pet.)* 15 pli P sibi *Momms. (Jord.)* 17 amabit P 22 imperio P[1] *t.* B imperiū P *corr.* 27 quid *add. Lenze* 29/30 consensus imperio P consensu imperii *Jord.* 30 at P

in Syria⟨*m*⟩ profectus est, non solum licentia vitae
liberioris, sed etiam adulteriis et iuvent⟨*ut*⟩is amoribus
infamatus est, si quidem tantae luxuriae fuisse dicitur, 5
ut etiam, ⟨*postea*⟩quam [postea] de Syria redit, po-
5 pinam domi instituerit, ad quam post convivium Marci
devertebat, ministrantibus sibi omni genere turpium
personarum. fertur et nocte perpeti alea lusisse, cum 6
in Syria concepisset id vitium, atque in tantum vitiorum
Gaianorum et Neronianorum ac Vitellianorum fuisse
10 aemulum, ut vaga⟨*re*⟩tur nocte per tabernas ac lupa-
naria obtecto capite cucullione vulgari viatorio et co-
misaretur cum triconibus, committeret rixas, dissimu-
lans quis esset, saepeque efflictum li*v*ida facie re-
disse[t] et in tabernis agnitum, cum sese absconderet.
15 iac⟨*i*⟩ebat et nummos in popinas maximos, quibus ca- 7
lices frangeret. amavit et aurigas prasino favens. gla- 8. 9
diatoru⟨*m*⟩ etiam frequentius pugnas[um] in convivio
habuit trahens c[a]ena[n]s in noctem et in t[h]oro con-
vivali condormiens, ita ut levatus cum stromatibus in
20 cubiculum perferretur. somni fuit permodici, digestio- 10
n*is* facillimae. sed Marcus haec omnia *r*esciens dissi- 11
mulabat res⟨*cisse*⟩ pudòre illo, ne reprehenderet fra-
trem. et notissimum eius quidem fer⟨*tur*⟩ tale con- 5
vivium, in quo primum duodecim accubuisse dicitur,
25 cum sit notissimum dictum de numero convivarum:
'septem convivium, novem vero convicium;' donatos 2
autem pueros decoros, qui ministrabant, singulis, do-

---

1 syria P syriam Σ 2 iuuentis P^1 iuuentutis Σ, P *corr.* incestis *Haase (Pet.)* 4 quam postea P posteaquam A Ch *(Less.)* 6 diuertebat P^a, *edd.* de- P^b 10 uagatur P^1 uagaretur P *corr.* 13 libida P 16/17 gladiatore P -rum Σ 17 pugnarum P -nas Σ 18 caenans P cenam Σ -nas *Salm., edd.* 20/21 digestiones P^1 21 omnia nesciens P^1 omnia qsi (*i. e.* quasi) nesciens P *corr.* omnia resciens *Jord.* omnia non nesciens *Pet.* omnia bene sciens *Oberdick* 21/22 dissimulabat ·R̃· P dissimulabat rem Σ dissimulabat rescisse *He.* 23 fertale P^1 *t.* B feriale Σ fer̆ (*i. e.* ferunt) tale P *corr.* 25 conuiu*arum P (i *eras.*) 26 septem — conuicium] *cf. Otto, Sprichwörter p. 91*

natos etiam structores et lances singulis quibusque, do-
nata et viva animalia vel cicurum vel ferarum avium
3 vel quadripedum, quorum cibi adpositi erant, donatos
etiam calices singulis per singulas potiones, myrrinos
et crystallinos Alexandrinos, quotiens bibitum est; data 5
etiam aurea atque argentea pocula et gemmata, coro-
nas quin etiam datas lemniscis aureis interpositis et
alieni[s] tempori[bu]s floribus, data et vasa aurea cum
4 unguent*is* a⟨*d*⟩ spe*c*iem alabastrorum, data et vehi-
cula cum mulabus ac mulionibus cum iuncturis argen- 10
5 teis, ut ita de convivio redirent. omne autem convi-
vium aestimatum dicitur sexagies centenis milibus se-
6 stertiorum. hoc convivium posteaquam Marcus audi-
vit, ingemuisse dicitur et doluisse publicum fa[c]tum.
7.8 post convivium lusum est tesseris usque ad lucem. et 15
haec quidem post Parthicum bellum, ad quod eum mi-
sisse dicitur Marcus, ne vel in urbe ante oculos
omnium peccaret, vel ut parsimoniam peregrinatione
addisceret, vel ut timore bellico emendatior rediret,
9 vel ut se imperatorem esse cognosceret. sed quantum 20
profecerit, cum alia vita tum haec, quam narra*v*imus,
6 c[a]ena monstrabit. circensium tantam curam habuit,
ut frequenter {e} provincia litteras causa circensium
2 et miserit et accep⟨*er*⟩it. denique etiam praesens et cum
Marco sedens multas a venetianis est passus iniurias, 25
3 quod turpissime contra eos faveret; nam et Volucri
equo prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum
4 portabat; cui quidem passas uvas et nu*cl*eos in vicem
hordei in praesepe ponebat, quem sagis fuco tinctis
coopertum in Tiberianam ad se adduci iubebat, cui 30

---

3 quadrupedium *Pet. cum* B 5 quoties *Pet.* 8 alienis temporibus PΣ 9 unguentes P[1] *t.* B aspetiem P[1] 14 factum PΣ fatum *edd.* 18 peregrinatione* P 21 narrabimus P 22 monstrabit P *(Jord.); He. cfrt. PN 1,2* 'requiretur' *et Schmalz, Syntax § 213, 3* monstrauit *Pet.* 23 prouincia P[1] prouincialibȝ (*i. e.* prouincialibus) P *corr.* e prouincia Σ *(Salm.)* 24 accepit P[1] *t.* B accepit (*i. e.* acceperit) P *corr.* 28 nudeos P nucleos Σ

mortuo sepulchrum in Vaticano fecit. in huius equi 5
gratiam primum coeperunt equi⟨*s*⟩ aurei vel brabia
postulari. in tanto autem equus ille honore fuit, ut 6
ei a populo prasinianorum saepe modius aureorum
5 postularetur.

Profectum eum ad Parthicum bellum Marcus Ca- 7
puam prosecutus est; cumque inde per omnium villas
se ingurgitaret, morbo inplicitus apud Canusium aegro-
ta*v*it. quo ⟨*a*⟩d eum visendum frater contendit. multa 8
10 in eius vita ignava et sordida etiam belli tempore
deteguntur. nam cum interfecto legato, caesis legioni- 9
bus, Syris defectionem cogitantibus oriens vastaretur,
ille in Apul[e]ia ven*a*batur et apud Corinthum et Athe
nas inter symfonias et cantica navigabat et per sin-
15 gulas maritimas civitates Asiae, Pamph*y*liae Ciliciae-
que clariores voluptatibus immorabatur. Antiochiam 7
posteaquam venit, ipse quidem se luxuriae dedidit.
duces autem confecerunt Parthicum bellum, Statius
Priscus et Avidius Cassius et Martius Verus per
20 quadriennium, ita ut Bab*y*lonem et Mediam perveni-
rent et Armeniam vindicare⟨*n*⟩t. part[h]umque ipsi 2
nomen est Armenici, Parthici, Medici, quod etiam
Marco Romae agenti delatum est. egit autem per 3
quadriennium Verus hiemem Laod*i*ciae, aestatem apud
25 Dap⟨*h*⟩nen, reliquam partem Ant[h]ioc⟨*h*⟩iae. risui fuit 4
omnibus Syris, quorum multa ioca in theatro in eum
dicta exstant. vernas in triclinium Saturnalibus et die- 5
bus festis semper admisit. ad Eufraten tamen inpul- 6
su[m] comitum suorum secundo profectus est. Ef[f]e- 7

---

2 equi aurei PΣ equis aurei *Cas. (edd.)* vel] velut *Da.* 8/9 aegrotabit P 9 quod eum P[1] *t.* B quo*eum P *corr.* quo ad eum *edd.* 13 uenebatur P 15 pamphiliae P 20 babilonem P 21 uindicar& P[1] *t.* B uindicar& P *corr.* 24 laodociae P laodocie A laodicie ChR 25 dapnen P dapnem A daphnem R 28/29 inpulsum P[1] *t.* B inpulsu* P *corr.* 29 secundo PΣ *(i. e.* bis *He. cf. Gd. 6,6; Gall. 17,4; T 33,1)* sequendo *Pet.* secutus *Hirschf.* 29 sq. effesum P

sum etiam redit, ut Lucillam uxorem missam a patre
Marco susciperet, et idcirco maxime, ne Marcus cum
ea in Syriam veniret ac flagitia eius adnosceret. nam
senatui Marcus dixerat se filiam in Syriam deduc-
8 turum. confecto sane bello regna regibus, provincias 5
9 vero comitibus suis regendas dedit. Romam inde ad
triumphum invitus, quod Syriam quasi regnum suum
reli⟨*n*⟩queret, redit et pariter cum fratre triumphavit
susceptis a senatu nominibus, quae in exercitu ac-
10 ceperat. fertur praeterea ad amicae vulgaris arbitrium 10
in Syria posuisse barbam. unde in eum a Syris multa
sunt dicta.

8 Fuit eius fati, ut in eas provincias, per quas redit,
2 Romam usque luem secu*m* deferre vide⟨*re*⟩tur. et nata
fertur pestilentia in Bab*y*lonia, ubi de templo Ap[p]ol- 15
l*i*nis ex arcula aurea, quam miles forte inciderat, spi-
ritus pestilens evasit, atque inde Parthos *o*rbemque
3 complesse, et hoc non Lucii Veri vitio sed Cassii, a
quo contra fidem Seleucia, quae ut amicos milites
4 nostros receperat, expugnata est. quod quidem inter 20
ceteros etiam Quadratus, belli Parthici scriptor, in-
cusatis Seleucenis, qui fidem primi ruperant, purgat.
5 habuit hanc reverentiam Marci Verus, ut nomina, quae
sibi delata fuerant, cum fratre communicaret die tri-
6 umphi, quem pariter celebrarunt. reversus e Parthico 25
bello minore circa fratrem cultu fuit Verus; nam et
libertis inhonestius indulsit et multa sine fratre dis-
7 posuit. his accessit, quod, quasi reges aliquos ad tri-
umphum adduceret, sic histriones eduxit e Syria, quo-
rum praecipuus fuit Maximinus, quem Paridis nomine 30
8 nuncupavit. villam praeterea extruxit in via Clodia
famosissimam, in qua per multos dies et ipse ingenti

---

8 reliquer& P relinqueret *Σ, edd.* 11 syria* P (m *eras.*) bar*bam P (i *eras.*) 14 secunde ferre P[1] secum ferre P *corr.* secum deferre *Σ* uid&ur P 15 babilonia P 15/16 appollonis P *cf.* Apollonis *Thes. l. Lat. II 244, 20 sqq.* 17 urbemq; PR orbemque ACh, *edd.* 18 et hoc P sed hoc *Pet.*

luxuria debacchatus est cum libertis suis et amicis Paridis, quorum praesentia⟨e⟩ ⟨n⟩ulla inerat reverentia, et Marcum rogavit, qui venit, ut fratri venerabilem 9 morum suorum et imitandam ostenderet sanctitudinem,
5 et quinque diebus in eadem villa residens cognitionibus continuis operam dedit, aut convivante fratre aut convivia comparante. habuit et Agrippum histrionem, 10 cui cognomentum erat Memfi, quem et ipsum e Syria velut trop⟨a⟩eum Parthicum adduxerat, quem Apo-
10 laustum nominavit. adduxerat secum et fidicinas et 11 tibicines et histriones sc[r]urrasque mimarios et praestig'atores et omnia mancipiorum genera, quorum Syria et Alexandria pascitur voluptate, prorsus ut videretur bellum non Parthicum sed histrionicum con-
15 fecisse. et haec vitae diversitas atque alia multa inter **9** Marcum ac Verum simultates fecisse non aperta veritas indicabat, sed occultus rumor inseverat; verum illud 2 praecipuum quod, cum Libonem quendam patruelem suum Marcus legatum in Syria⟨m⟩ misisset, atque ille
20 se insolentius quam verecundus senator efferret dicens ad fratres suos scripturum esse, si qui⟨d⟩ forte dubitaret, nec Verus praesens pati posset, subitoque morbo notis prope veneni exsistentibus interisset, visum est nonnullis, non tamen Marco, quod
25 eius fraude putaretur occisus. quae res simultatum auxit rumorem. liberti multum potuerunt apud Verum, 3 ut in vita M⟨arci⟩ diximus, Geminus et Agaclytus,

---

2 paribus PΣ inparibus *Richter* Parthicis *Bae.* talibus *Jord. in app.* Paridis *Ho.* praesentia ulla P praesentia nulla Σ in praesentia nulla *Pet.* praesentiae nulla *vulgo* 8 Memfi] *cf. ILS nr. 5187: L. Aurelius A⟨p⟩olaustus pantomimus Mem⟨f⟩ius* 9 ueluti *Pet. per errorem* tropeum P[1] tropheum P *corr.* 11 scrurrasq; P 11/12 praesticiatores P[1] praestig- P *corr.* 15 hanc uitae diuersitatem *Pet.* 16 ac P et *Pet. per errorem* 19 syria P[1] *t.* B syriā P *corr.* 20 quē P 21 fratres suos PΣ fratrem suum se *Pet.* qui P quid *edd.* 27 *MA 15,2* uitam diximus P uita Marci diximus *edd.* geminas P A Ch Geminus *Momms.* agaclitus P

4 cui dedit invito M(arco) Libonis uxorem; denique nuptiis [h]a *V*ero celebratis Marcus convivio non interfuit.
5 habuit et alios libertos Verus improbos, Coeden et
6 [t]Eclectum ceterosque. quos omnes Marcus post mortem Veri specie honoris *ab*iecit Eclecto retento, qui 5
postea Commodum filium eius occidit.

7 Ad bellum Germanicum, Marcus quod nollet Lucium sine se vel ad bellum mittere vel in urbe dimittere causa luxuriae, simul profecti sunt atque Aquileiam
8 venerunt invitoque Lucio Alpes transgressi, cum Ve- 10
rus apud Aquileiam tantum ve*n*atus convivatusque
9 esset, Marcus autem omnia prospexisset. de quo bello — *partim* per legatos barbarorum pacem petentium, *partim* per duces nostros gestum est — in Marci vita
10 plenissime disputatum est. conposito autem bello in 15
Pannonia urgente Lucio Aquileiam rediere[t], quo⟨*d*⟩que urbanas desiderabat Lucius voluptates, in urbem
11 *f*estinatum est. sed non longe ab Altino subito in vehiculo morbo, quem apoplexin vocant, correptus Lucius depositus e vehiculo detracto sanguine Altinum 20
perductus, cum triduo mutus vixisset, apud Altinum perit.

10 Fuit sermo, quod et socrum Faustinam incestasset. et dicitur Faustinae socrus dolo aspersis ostreis veneno extinctus esse, idcirco quod consuetudinem, quam cum 25
2 matre habuerat, filiae prodidisset. quamvis et illa fabula, qu⟨*a*⟩e in Marci vita posita est, abhorrens a

---

1 Marco] ·M· P 2 habero P, *om.* Σ ab Vero *edd.* a Vero *Petsch.* 3 coeden P Coeten *Salm.* 3/4 & teclectum P 5 adiecit P 10 lupio P 11 ueccatus (*potius quam* uectatus) P uectatus Σ uenatus *Obr.* 12 prospexit P[a], *corr* P[b] 13 partim *Ho.* quidem P quid[em] *Nov.* quidem ⟨quid⟩ *Pet.* quidem — gestum est *del. Momms. (Jord.)* 14 *MA 14* partim *Ho.* quidem P, *om.* Σ quid *Pet.* 16 urgente P[1] urguente P *corr.* redir& P[a] redier& P[b] rediere A redierunt *edd.* 16/17 quoque PΣ quodque *edd.* 18 destinatum PΣ festinatum *Pet.* 25 consu&udonem P[a], *corr.* P[b] 27 *MA 15, 5*

talis viri vita sit ex[t]orta, cum multi etiam uxori eius 3
flagitium mortis adsignent et idcirco, quod Fabiae ni-
mium indulserat Verus, cuius potentiam uxor Lu-
cil⟨*la*⟩ ferre non posset. tanta sane familiaritas inter 4
5 Lucium et Fabiam sororem fuit, ut[s]i hoc quoque usur-
paverit rumor, quod inierint consilium ad Marcum e
vita tollendum. idque cum esset per Agacl*y*tum liber- 5
tum proditum Marco, ante[ad]ventum Lucium ⟨*a*⟩
Faustina, ne praeveniret.
10 Fuit decorus corpore, vultu geniatus, barba prope 6
barbarice demissa, procerus et fronte in supercilia ad-
ductiore venerabilis. dicitur sane tantam habuisse cu- 7
ram flaventium capillorum, ut capiti auri [ro]ramenta
respergeret, quo magis coma inluminata flavesceret.
15 lingua impeditior fuit, aleae cupidissimus, vitae sem- 8
per luxuriosae atque in pluribus Nero praeter crudeli-
tatem et ludibria. habuit inter alium luxuriae appara- 9
tum calicem crystallinum nomine Volucrem ex eius
equi nomine, quem dilexit, human⟨*a*⟩e po[si]tionis mo-
20 dum supergressum.
Vixit annis quadraginta duobus. imperavit cum 11
fratre annis undecim. inlatumque eius corpus est Ha-
driani sepulchro, in quo et Caesar pater eius naturalis
sepultus est.
25 Nota est fabula, quam Marci non capit vita, quod 2
partem vulvae veneno inlitam, cum eam exsecuisset
cultro una parte venenato, Marcus Vero porrexerit.
se[a]d hoc nefas est de Marco putari, quamvis Veri 3
et cogitata et facta mereantur. quod nos non in medio 4

---

1 extorta P exorta Σ 3/4 lucii PΣ (ł marci *add. in* P *in marg. a. m.*) Lucilla *Momms. (Pet.)* 5 fabi*am P ut si P ut sibi Σ uti *Pet.* 7 agaclitum P 8 ante aduentum PΣ anteuentum *Salm. (edd.)* a *add. Momms. (Jord.)* 9 *post* Faustina *inculcavit* occurrit Σ 12 tamen P^a, *corr.* P^b 13 roramenta PΣ 16 luxurię *(ut videtur)* P^a luxuriose P^b 19 positionis P potionis Σ, *edd.* 28 se ad hoc PR

relinquemus, sed tot*u*m purgat*u*m confutat*u*mque respuimus, cum adhuc post Marcum praeter vestram clementiam, Diocletiane Auguste, imperatorem talem nec adulatio videatur potuisse confingere.

---

1 totam purgatā confutatāq; PΣ; *em. Cas.* 4 EXPLICIT EIUSDEM VERUS FELICITER *(sequitur Didius Iulianus)* P

AVIDIUS ⟨*CASSIUS*⟩

VULCACII GALLICANI V·C·

Avidius Cassius, ut quidam volunt, ex familia Cas- 1
siorum fuisse dicitur per ma⟨*t*⟩rem, *homin*⟨*e*⟩ novo
5 genitus Avidio Severo, qui ordines duxerat et post ad
summas dignitates pervenerat; cuius Quadratus in 2
historiis meminit, et quidem graviter, cum illum sum-
mum virum et necessarium rei p. adserit et apud ip-
sum Marcum praevalidum; nam iam eo imperante 3
10 perisse fatali sorte perhibetur.

Hic ergo Cassius ex familia, ut diximus, Cassiorum, 4
qui in C. *Iu*lium conspiraverant, oderat tacite prin-
cipatum nec ferre poterat imperatorium nomen dice-
batque {nil} esse gravius nomine imperii, quod non
15 posset e re p. tolli nisi per alterum imperatorem. deni- 5
que temptasse in pueritia dicitur extorquere etiam Pio
principatum, sed per patrem, virum sanctum et gravem,
adfec⟨*ta*⟩tionem tyrannidis latuisse, habitum tamen
semper ducibus suspectum. Vero autem illum parasse 6
20 insidias ipsius Veri epistula indicat, quam inserui. ex 7
epistula Veri: 'Avidius Cassius avidus est, quantum
et mihi videtur et iam inde sub avo meo, patre tuo,
innotuit, imperii: quem velim observari iubeas. omnia 8

---

1 INCIPIT AVIDIUS VULCACII GALLICANI (ad diocletianũ aug. *add. a. m.*) $\overline{\text{VC}}$· FELICITER P 4 marem PΣ tamen nouo PACh homine nouo *Momms. (Jord.)* tamen auo *vulgo (Pet.)* 5 Seuero] Syro *Hirschf. (appellatur pater non Severus, sed Heliodorus)* 12 inciuilium P[1] in c. * iulium P *corr.* in curia in Iulium Σ 13/14 dicebatq; esse grauius nomine P dicebatque nil esse grauius nomine Σ dicebatque eo esse grauius nomen *Momms. (Jord.)* dicebatque esse eo grauius nomen *Pet.* 18 adfectionem P affectationem Σ *(coni. Nov.)*

ei nostra [e]di⟨*s*⟩plicent, opes non mediocres parat,
litteras nostras ridet. te philosopham aniculam, me
luxuriosum morio*nem* vocat. vide quid agendum sit.
9 ego hominem non odi, sed vide, ne tibi et liberis
tuis non bene consula*s*, cum tale*m* inter praecinctos 5
habeas, qualem milites libenter audiunt, libenter vi-
2 dent.' rescriptum Marci de Avidio Cassio: 'epistulam
tuam legi, sollicitam potius ⟨*quam*⟩ imperatoriam et
2 non nostri temporis. nam si ei divinitus debetur im-
perium, non poterimus interficere, etiamsi velimus. — 10
scis enim proavi tui dictum: "successorem suum nullus
occidit" —; sin minus, ipse sponte sine nostra crude-
3 litate fatales laqueos inciderit. adde quod non pos-
sumus reum facere, quem et nullus accusat et, ut ipse
4 dicis, milites amant. deinde in causis maiestatis haec 15
natura est, ut videantur vim pati etiam quibus pro-
5 batur. scis enim ipse, quid avus tuus Hadrianus dixe-
rit: "misera conditio imperatorum, quibus de affec-
6 *ta*⟨*ta*⟩ tyrannide nisi occisis non potest credi." eius
autem exemplum ponere ⟨*malui*⟩ qua*m* Domitiani, qui 20
hoc primus dixisse fertur; tyrannorum enim etiam
bona dicta non habent tantum auctoritatis, quantum
7 debent. sibi ergo habeat suos mores, maxime cum
bonus dux ⟨*s*⟩it et severus et fortis et rei p. necessa-
8 rius. nam quod dicis liberis meis cavendum esse morte 25
illius: plane liberi mei pereant, si magis amari merebi-
tur Avidius quam illi et si rei p. expediet Cassium vi-
vere quam liberos Marci.' haec de Cassio Verus, haec
Marcus.

---

1 ei nostra ediplicent P^1 *t*. B ei nostra displicent P *corr.*, Σ enim nostra ei displicent *Pet.* 3 moriomen P 5 consulat P consulas *Pet.* consulatur Σ tales PΣ talem *Salm.* 8 quam *om.* P^{1}R, *add.* P *corr.*, *non om.* ACh 16/17 probatur PR (*scil.* uis) 18/19 affectu P affectata Σ 19 tyrannide P^{1}Σ tyrannidis P *corr.* 20 malui *om.* P^1 Σ, *add.* P *corr.* quandomitiani P^1 quã domitiani P *corr.* 20/21 *cf. Suet. Dom. 21* 24 duxit P^1 dux sit P *corr.*, Σ

Sed nos hominis naturam et mores breviter explica- 3
bimus; neque enim plura de his sciri possunt, quorum
vitam et inlustrare nullus audet eorum causa, a qui-
bus oppressi fuerint. addemus autem, quemadmodum 2
5 ad imperium venerit et quemadmodum sit occisus et
ubi victus. proposui enim, Diocletiane Auguste, omnes, 3
qui imperatorium nomen sive ⟨*iusta causa sive*⟩ iniusta
habuerunt, in litteras mittere, ut omnes purpuratos,
Auguste, cognosceres.

10 Fuit his moribus, ut nonnumquam trux et asper 4
videretur, aliquando mitis et lenis, saepe religiosus,
alias contemptor sacrorum, avidus vini item abstinens,
cibi adpetens et inediae patiens, Veneris cupidus et
castitatis amator. nec defuer*u*nt qui illum Catilinam 5
15 vocarent, cum et ipse se ita gauderet appellari, a*d*-
dens futurum se Sergium, si dialogistam occidisset,
Antoninum hoc nomine significans, qui tantum eni- 6
tuit in philosophia, ut iturus ad bellum Marcomanni-
cum timentibus cunctis, ne quid fatale proveniret, ro-
20 gatus sit non adulatione sed serio, ut praecepta philo-
sophiae ederet. nec ille timuit, sed per ordinem pa- 7
r⟨*a*⟩eneseos — hoc est praeceptionum — per triduum
disputavit. fuit praeterea disciplinae militaris Avidius 8
Cassius tenax et qui se Marium dici vellet.

25 Quoniam de severitate illius dicere coepimus, multa 4
extant crudelitatis potius quam severitatis eius indi-
cia. nam primum milites, qui aliquid provincialibus 2
tulissent per vim, in illis ipsis locis, in quibus pec-
caverant, in crucem sustulit. primus etiam id suppli- 3

1/2 explicauimus P explicabimus Σ 7 siue iniusta P[1] siue iniuste ChR siue iuste A siue iuste siue iniuste P *corr.* siue iusta ex causa siue iniusta *Momms. (Pet.)* siue iniusta causa siue iusta *He.* 9 augusto P[1] augustos P *corr.* Auguste Σ 13 inęediae P 14 defuerant P defuerunt Σ 15/16 audens PΣ addens *edd.* 21 timuit P abnuit *Cas., Hirschf.* 21/22 paraeneseon *Cas.* 22 hoc est praeceptionum PΣ, *del. Cas. (edd.)*; *tuetur Ti. p. 42, adn. 2*

cii genus invenit, ut stipitem grandem poneret pedum
octoginta et centum [id est materiam] et a summo us-
que ad imum damnatos ligaret et ab imo focum adpo-
neret incensisque aliis alios fumo, cruciatu, timore
4 etiam necaret. idem denos catenatos in profluentem 5
5 mergi iubebat vel in mare. idem multis desertoribus
manus excidit, aliis crura incidit ac poplites dicens
maius exemplum esse a⟨*d*⟩viventis miserabiliter crimi-
6 nosi quam occisi. cum exercitum duceret, et inscio ipso
manus auxiliaria centurionibus suis auctoribus tria mi- 10
lia Sarmatarum neglegentius agentum in Danuvii ri-
pis occidissent et cum praeda ingenti ad eum redissent
sperantibus centurionibus praemium, quod perparva
manu tantum hostium segnius agentibus tribunis et
ignorantibus occidissent, rapi eos iussit et in crucem 15
tolli servilique supplicio adfici, quod exemplum non
extabat, dicens [s]evenire potuisse, ut essent insidiae
7 ac periret Romani imperii reverentia. et cum ingens se-
ditio in exercitu[m] orta esset, processit nudus cam-
pestri solo tectus et ait: 'percutite', inqui*t*, 'me, si aude- 20
8 tis et corruptae disciplinae facinus addite.' tunc con-
quiescentibus cunctis meruit timeri, quia ipse non ti-
9 muit. quae res tantum disciplinae Romanis addidit,
tantum terroris barbaris iniecit, ut pacem annorum cen-
tum ab Antonino absente peterent, si quidem viderant 25
damnatos Romani ducis iudicio etiam eos, qui contra
fas vicerant.

5 De hoc multa gravia contra militum licentiam facta
inveniuntur apud Aemilium Parthenianum, qui ad-
fectatores tyrannidis iam inde a veteribus historiae 30
2 tradidit. nam et virgis caesos in foro et in mediis ca-
stris securi percussit, qui ita meruerunt, et manus mul-

---

2 id est materiam P (idem materiam Σ) *del. Cas., edd.*
4 cruciato P[a] -tu P[b] *t.* B 8 auiuentis P[1] *t.* B uiuentis ChR, P *corr. per ras.* aduiuentis *Bae. (Pet.)* 17 seuenire P[1] *t* B *euenire P *corr.* 19 exercitum P -tu Σ 20 inquid P
22 ipse *om. Pet. per errorem* 31 caesis P cesis R cesos A

tis amputavit. et praeter laridum ac buccellatum atque acetum militem in expeditione portare prohibuit et, si aliud quippiam repperit, luxuriem non levi supplicio adfecit. extat de hoc epistula divi Marci ad praefectum suum talis: 'Avidio Cassio legiones Syriacas dedi diffluentes luxuria et Dafnidis moribus agentes, quas *totas* excaldantes se repperisse Caesonius Vectilianus scripsit. et puto me non errasse, si quidem et tu notum habeas Cassium, hominem Cassian⟨*a*⟩e severitatis et disciplinae. neque enim milites regi possunt nisi vetere disciplina. scis enim versum a bono poeta dictum et omnibus frequentatum:

"moribus antiquis re⟨*s*⟩ stat Romana virisque."

Tu tantum fac adsint legionibus abunde commeatus, quos, si bene Avidium novi, scio non perituros.' praefecti ad Marcum: 'recte consuluisti, mi domine, quod Cassium praefec⟨*is*⟩ti[s] Syriacis legionibus. nihil enim tam expedit quam homo severior Graecanicis militibus. ille sane omnes excaldationes, omnes flores de capite, collo et sinu militi excutiet. annona militaris omnis parata est, neque quicquam deest sub bono duce: non enim multum aut qu⟨*a*⟩eritur aut inpenditur.' nec fefellit de se iudicium habitum. nam statim et ad signa edici iussit et programma in parietibus fixit, ut, si quis cinctus inveniretur apud Dafnen, discinctus rediret. arma militum septima die semper respexit, vestimenta etiam et calciamenta et ocreas, delicias omnes de castris summovit iussitque eos hiemem sub pellibus agere, nisi corrigerent suos mores; et egissent, nisi honestius vixissent. exercitium septimi diei fuit omnium militum, ita ut et sagittas mitterent

---

3 luxuriem] luxuriantem *Da.* 6 dafnidis P (*videtur genetivus; cf. T 18, 2* dafnidem) Dafnitis *Pet.* Daphnitis *Salm. (Jord.)* 7 totus P totas Σ 13 *Ennius ann. 500 Vahl.*[2] restat P[1] 17 praefectis P[1] *t.* B praefecisti Σ, P *corr.* 26/27 respexit] *cf. Val. 6, 5* 27/28 dilicias P[1]

4 et armis luderent. dicebat enim miserum esse, cum exercerentur athletae, venatores et gladiatores, non exerceri milites; quibus minor esset futurus labor, si consuetus esset.

5 Ergo correcta disciplina et in Armenia et in Arabia 5 et in Aegypto res optime gessit amatusque est ab omnibus orientalibus et speciatim ab Antiochensibus, 6 qui etiam imperio eius consenserunt, ut docet Marius 7 Maximus in vita divi Marci. nam cum et Bucolici milites per Aegyptum gravia multa facerent, ab hoc re- 10 tunsi sunt, ut *id*em Marius Maximus refert in eo libro, quem secundum de vita Mar*ci* [et] Antonin*i* edidit.

7 Hic imperatorem se in oriente appellavit, ut quidam dicunt, Faustina volente, quae valetudini Marci iam diffidebat et timebat, ne infantes filios tueri sola non 15 posset atque aliquis existeret, qui capta statione regia 2 infantes de medio tolleret. alii autem dicunt hanc artem adhibuisse militibus et provincialibus Cassium contra Marci amorem, ut sibi posset consentiri, quo⟨*d*⟩ 3 diceret Marcum diem suum obisse. nam et divum eum 20 4 appellasse dicitur, ut desiderium illius leniret. imperatorio animo cum processisset, eum, qui sibi aptaverat ornamenta regia, sta im praefectum praetorii fecit; qui et ipse occisus est Antonino invito ab exercitu, qui et M⟨*a*⟩ecianum, cui erat commissa Alexan- 25 dria quique ⟨*con*⟩senserat spe participatus Cassio, in- 5 vito atque ignorante Antonino interemit. nec tamen Antoninus graviter est iratus rebellione cognita nec 6 in eius liberos aut affectus s⟨*a*⟩evit. senatus illum hostem appellavit bonaque eius proscripsit. quae An- 30 toninus in privatum aerarium congeri noluit, quare

---

6 aegipto P^a, *corr.* P^b 9 cum et P; *def. Ti. p. 107* et cum *Pet.* 11 item P idem *Pet.* 12 marco et antonino P marci antonini ChR marci antonii A 19 quo PΣ 22 animo PΣ nomine *Erasmus* amictu *Oberdick* indumento *Pet. in app.* 25/26 Maecianum — Alexandria] *cf. MA 25, 4* 26 senserat P consenserat Σ

senatu praecipiente in aerarium publicum sunt relata.
nec Romae terror defuit, cum quidam Avidium Cas- 7
sium dicerent absente Antonino, qui nisi a volup-
tariis unice amabatur, Romam esse venturum atque
5 urbem tyrannice direpturum, maxime senatorum causa,
qui *e*um hostem iudicaverant bonis proscriptis. et amor 8
Antonini hoc maxime enituit, quod consensu omnium
praeter Antiochenses Avidius interemptus est; quem 9
quidem occidi non iussit sed passus est, cum apud
10 cunctos clarum esse⟨*t*⟩, si potestatis suae fuisset, pa*r*-
surum illi fuisse. caput eius ad Antoninum cum dela- 8
tum esset, ille non exultavit, non elatus est, sed etiam
doluit ereptam sibi esse occasionem misericordiae, cum
diceret se vivum illum voluisse capere, ut illi ex-
15 prob⟨*r*⟩aret beneficia sua eumque servaret. denique 2
cum quidam diceret repr[a]ehendendum Antoninum,
quod tam mitis esset in hostem suum eiusque liberos
et adfectus atque omnes, quos conscios tyrannidis rep-
perisset, addente illo qui reprehendebat 'quid si ille
20 vicisset?', dixisse dicitur: 'non sic deos coluimus nec 3
sic vivimus, ut ille nos vinceret.' enumeravit deinde
omnes principes, qui occisi essent, habuisse causas,
quibus mererentur occidi, ne⟨*c*⟩ quemquam facile bo-
num vel victum a tyranno vel occisum, dicens mer- 4
25 uisse Neronem, debuisse Caligulam, Othonem et Vi-
tellium nec imperare voluisse. nam de [Pertinace et] 5
Galba paria sentiebat, cum diceret {in} imperatore
avaritiam esse acer*b*issimum malum. denique non Au- 6
gustum, non Traianum, non Hadrianum, non patrem

---

5 tyrannide PΣ tyrannice *edd.* 6 cum P[1] eum P *corr.*, Σ 8/9 quem — passus est] *cf. MA 26, 10* 10 ee P[1] 10/11 passurū P parsurum Σ (uel parsurum *in* P *in marg. a. m.*) 16 quidam P quidem *Pet. per errorem* repraehendū P[a] repraehendendū P[b] 19 reprȩhendebat P 26 uoluisse P ualuisse *Cas.* nam PΣ etiam *Boxhorn (Pet.)* pertinace & PΣ *miratus est iam Petrarca qui in* P *in marg. adscripsit:* 'mirum quomodo de pertinace dicat cum ante eum Marcus et regnauerit et mortuus sit' 27 in *om.* P[1], *non om.* Σ 28 aceruissimū P[1]

suum a rebellibus potuisse superari, cum et multi fuerint
7 et ipsis vel invitis vel insciis extincti. ipse autem Antoninus a senatu petit, ne graviter in conscios defectionis animadverteretur, eo ipso tempore, quo rogavit, ne quis senator temporibus suis capitali supplicio adficeretur, 5
8 quod illi maximum amorem conciliavit; denique paucissimis centurionibus punitis deportatos revocari iussit.
9 Antiochensis, qui Avidio Cassio consenserant, ⟨*non punivit*⟩, sed et his et aliis civitatibus, quae illum iuverant, ignovit, cum primo Antioc⟨*h*⟩ensibus graviter iratus esset hisque spectacula sustulisset et multa alia civitatis or- 10
2 namenta, quae postea reddidit. filios Avidii Cassii Antoninus [Marcus] parte media paterni patr*i*monii donavit, ita ut filias eius auro, argento et gemmis cohone-
3 staret. nam et Alexandriae, filiae Cassii, et genero 15 Druentiano liberam evagandi, ubi velle⟨*n*⟩t, potesta-
4 tem dedit. vixeruntque non quasi tyranni pignora, sed quasi senatorii ordinis in summa securitate, cum illis e*ti*am in lite obici fortunam propri⟨*a*⟩e vetuisset domus, damnatis aliquibus iniuriarum, qui in eos petu- 20 lantes fuissent. quos quidem ami*t*ae suae marito commendavit.

5 Si quis autem omnem hanc historiam scire desiderat, legat Mari Maximi secundum librum de vita Marci, in quo ille ea dicit, quae solu*s* Marcus mortuo iam 25
6 Vero egit. tunc enim Cassius rebellavit, ut probat epistula missa ad Faustinam, cuius hoc exemplum
7 est: 'Verus mihi de Avidio verum scripserat, quod

---

8 antiochensis P[1] *t.* B antiochensib' P *corr.* qui PΣ quoque *Ma. (Pet.)* 8/9 non puniuit *add. He.* 9 sed et hisl sedatis *Golisch* (*scil.* Antiochensibus) 12/13 antoninus marcus P marcus *om.* Σ Antoninus *del. He.* Marcus *del. Ho.* 13 patromonii P[1] 16 druentiano PΣ Drunciano *Pet. (MA 26, 12* druncianus P; *rectum nomen est Dryantianus)* uellet P[1] 18/19 illi seuam P[1]ChR illis seuam P *corr.* illis etiam *edd.* 21 amicae P amite Σ *(cf. MA 26, 12)* 25 solum PΣ

cuperet imperare. audisse enim te arbitror, quod *V*eri s*t*atores de eo nuntiarent. veni igitur in Al- 8 banum, ut tractemus omnia dis volentibus. nil ti- me*as*.' hi⟨*n*⟩c autem apparet Faustinam ista ne- 9
5 scisse[t], cum dicat Marius infamari eam cupiens, quod ea conscia Cassius imperium sumpsisset. nam 10 et ipsius epistula extat ad v*i*rum, qua urget Mar- cum, ut in eum graviter vindicet. exemplum epistulae 11 Faustinae ad Marcum: 'ipsa in Albanum cras, ut iubes,
10 mox veniam: tamen iam hortor, ut, si amas liberos tuos, istos rebelliones acerrime persequaris. male enim 12 adsueverunt et duces ⟨*et*⟩ milites, qui nisi opprimun- tur, opprimen*t*.' item alia epistula eiusdem Faustinae **10** ad Marcum: 'mater mea Faustina patrem tuum Pium
5 [eiusdem] in defectione Celsi sic hortata est, ut pie- tatem primum circa suos servaret, sic circa alienos. non enim pius est imperator, qui non cogitat uxorem 2 et filios. Commodus noster vides in qua aetate sit. 3 Pompeianus gener et senior est et peregrinus. vide, 4
20 quid agas de Avidio Cassio et de eius consciis. noli 5 parcere hominibus, qui tibi non pepercerunt et nec mihi nec filiis nostris parcerent, si vicissent. ipsa iter 6 tuum mox consequor: quia Fadilla nostra aegrotabat, in Formianum venire non potüi. sed si te Formis in- 7
25 venire non potuero, adsequar Capuam, quae civitas et meam et filiorum nostrorum aegritudinem poterit adiuvare. Soteridam medicum in Formianum ut dimit- 8 tas, rogo. ego autem Pisitheo nihil credo, qui puellae

---

2 herispatores PΣ heri statores *Momms. (Jord.)* Veri *(scil.* P. Martii Veri; *PIR II nr. 261 p. 350 sq.)* statores *Salm. (Pet.); cf. Cass. Dion. LXXI 23, 3* 3/4 timens P timetis Σ timeas *Gru.* 4 hic P hinc Σ 4/5 nesciss& P[1] nescisse P *corr.*, Σ 7 uerum PΣ uirum *Cas. (edd.)* 12 & duces milites P[1] & duces ⁊ milites P *corr.* duces milites Σ 13 oppriment P[1] opprimunt P *corr.* 15 eiusdem *del. edd.* sic hortata] co- hortata *Pet.* 16 sic] secundo *Eyssenhardt* (*at cf. OM 6, 6:* 'prius — sic')

9 virgini curationem nescit adhibere. signatas mihi litteras Calpurnius dedit: ad quas rescribam, si tardavero, per Caecilium senem spadonem, hominem, ut
10 scis, fidelem. cui verbo mandabo, quid uxor Avidii Cassii et filii et gener de te iactare dicantur.' 5

11 Ex his litteris intellegitur Cassio Faustinam consciam non fuisse, quin etiam supplicium eius graviter exegisse, si quidem Antoninum quiescentem et clementiora cogitantem ad vindictae necessitatem impulit.
2 cu*i* Antoninus quid rescripserit, subdita epistula per- 10
3 docebit: 'tu quidem, mea Faustina, religiose pro marito et pro nostris liberis agis. nam relegi epistulam tuam in Formiano, qua me hortaris, ut in Avidii con-
4 scios vindicem. ego vero et eius liberis parcam et genero et uxori et ad senatum scribam, ne aut pro- 15
5 scriptio gravior sit aut poena crudelior. non enim quicquam est, quod imperatorem Romanum melius
6 commendet gentibus quam clementia. haec Caesarem deum fecit, haec Augustum consecravit, haec patrem
7 tuum specialiter Pii nomine ornavit. denique si ex 20 mea sententia de bello iudicatum esset, nec Avidius
8 esset occisus. esto igitur secura:

"di[i] me tuentur, dis pietas mea
— — cordi es⟨*t*⟩."

Pompeianum nostrum in annum sequentem consulem 25 dixi.' haec Antoninus ad coniugem.

12 Ad senatum autem qualem orationem miserit, inter-
2 est scire. ex oratione Marci Antonini: 'habetis igitur, p. c., pro gratulatione victoriae generum meum consulem, Pompeianum dico, cuius aetas olim remu- 30 neranda fuerat consulatu, nisi viri fortes intervenissent,
3 quibus reddi debuit, quod a re p. debebatur. nunc

---

1 signitas P signatas Σ 3 caelium P[a], *corr.* P[b] 10 Cū P tum Σ cui *edd.* 23 *Hor. carm. I 17, 13* dii P 24 es P[1] 26 ad *om.* P[a], *add.* P[b]

quod ad defectionem Cassianam pertinet, vos oro
atque obsecro, p. c., ut censura vestra deposita meam
pietatem clementiamque servetis, immo vestram ne-
que quemquam ullum senatus occidat. nemo sena- 4
5 torum puniatur, nullius fundatur viri nobilis sanguis,
deportati redeant, proscripti bona recipiant. utinam 5
possem multos etiam ab inferis excitare! non enim
umquam placet in imperatore vindicta sui doloris, quae
si iustior fuerit, acrior videtur. quare filiis Avidii 6
10 Cassii et genero et uxori veniam dabitis. et quid dico
veniam, cum illi nihil fecerint. vivant igitur securi 7
scientes sub Marco vivere. vivant in patrimonio pa-
rentum pro parte donato, auro, argento, vestibus
fruantur, sint divites, sint securi, sint vagi et liberi et
15 per ora omnium ubique populorum circumferant meae,
circumferant vestrae pietatis exemplum. nec magna 8
haec est, p. c., clementia, veniam proscriptorum li-
beris et coniugibus dari: ego vero a vobis peto, ut 9
conscio⟨*s*⟩ senatorii ordinis et equestris a caede, a
20 proscriptione, a timore, ab infamia, ab invidia et
postremo ab omni vindicetis iniuria detisque hoc meis
temporibus, ut in causa tyrannidis, qui in tumultu 10
c[a]ecidit, probetur occisus.'

Hanc eius clementiam senatus his adclamationibus 13
25 prosecutus est: 'Antonine pie, di te servent. Antonine 2
clemens, di te servent. [Antonine clemens, di te ser-
vent.] tu voluisti quod licebat, nos fecimus quod dece-
bat. Commodo imperium iustum rogamus. progeniem 3
tuam robora. fac securi sint liberi nostri. bonum im- 4
30 perium nulla vis laedit. Commodo Antonino tr*i*buni-
*c*iam potestatem rogamus, praesentiam tuam rogamus.

---

4 ullum PΣ unum *Pet. (Jord.) (pleonasmum 'quemquam ullum' defendit Löfstedt, Beitr. p. 112 sq.)* 7 multos PΣ multatos *Obr. (Pet.)* sepultos *Juretus* tumulatos *Unger*
19 conscio P[1]Σ 26/27 antonine clemens di te seruent *bis* PCh *semel* A (*om.* te), R; *alterum del. Momms. (Jord.)* 30/31 trubunitiā P

5 philosophiae tuae, patientiae tuae. doctrinae tuae, nobilitati tuae, innocentiae tuae. vincis inimicos, hostes exuperas, di te tuentur.' et reliqua.
6 Vixerunt igitur posteri Avidii Cassii securi et ad
7 honores admissi sunt. sed eos Commodus Antoninus 5 post excessum divi patris sui omnes vivos incendi iussit, quasi in factione depr[a]ehensos.

8.9 Haec sunt quae de Cassio Avidio conperimus. cuius ipsius mores, ut supra diximus, varii semper fuerunt,
10 sed ad censuram crudelitatemque propensiores. qui 10 si optinuisset imperium, fuisset non modo clemens sed
14 bonus, sed utilis et optimus imperator. nam extat epistola eius ad generum suum iam imperatoris huius-
2 modi: 'misera res publica, quae istos divitiarum cupi-
3 dos et divites patitur. miser[a] Marcus, homo sane opti- 15 mus, qui, dum clemens dici cupit, eos patitur vivere,
4 quorum ipse non probat vitam. ubi Lucius Cassius, cuius nos frustra tenet nomen? ubi Marcus ille Cato Censorius? ubi omnis disciplina maiorum? quae olim
5 quidem intercidit, nunc vero nec quaeritur. Marcus 20 Antoninus philosophatur et quaerit de *elementis* et de animis et de honesto et iusto nec sentit pro re p.
6 vides multis opus esse gladiis, multis elogiis, ut in
7 antiquum statum publica forma reddatur. ego vero istis praesidibus provinciarum — an ego proconsules, 25 an ego praesides putem, qui ob hoc sibi a senatu et ab Antonino provincias datas credunt, ut luxurientur,
8 ut divites fiant? audisti praef. praetorii nostri philosophi ante triduum quam fieret mendicum et pauperem, sed subito divitem factum. unde, quaeso, nisi 30

1 pacientiae P 9 *c. 3, 4* 11 modo *del. Vielh., Momms.* 11/12 sed bonus PΣ *(cf. Ti. p. 20)* et bonus *Boxhorn (Pet.)* 15 partitur P (r *exp.*) 15 misera P, *edd. post* misera *interpungentes* miser Σ 16 clemens PΣ clementem se *Pet. immiscens lectiones ad v. 21 notatas* 21 clementes P[1] clementiis P *corr.* elementis *Salm. (edd.)* 23 elogiis] *cf. Suet. Cal. 27, 1; AS 34, 3; Dig. 48, 3, 6; 11*

de visceribus rei p. provincialiumque fortunis? sint sane divites, sint locupletes: aerarium publicum refer⟨*c*⟩ient; tantum di faveant bonis par*t*ibus: redd*e*nt Cassiani rei p. principatum.' haec epistola eius indicat,
5 quam severus et quam tristis futurus fuerit imperator.

2/3 referient P resarcient Σ refercient *edd.* 3 patribus PΣ reddant PΣ reddent *Cas. (Pet.)* 5 AVIDIUS CASSIUS VULCACII GALLICANI ·VC· EXPL P *(sequitur in* P *v. Severi)*

⟨*COMMODUS*⟩ ANTONINUS

AELI LAMPRIDI

1 De Commodi Antonini parentibus in vita Marci An-
2 tonini satis est disputatum. ipse autem natus est apud
Lanu*v*ium cum fratre Antonino gemino prid(ie) kal. 5
a. p. Chr. n. 161 Septemb(res) patre patruoque consulibus, ubi et avus
3 maternus dicitur natus. Faustina cum esset Commo-
dum cum fratre pr⟨*a*⟩egnans, visa est in somnis ser-
4 pentes parere, sed ex his unum ferociorem. cum autem
peperisset Commodum atque Antoninum, Antoninus 10
quadrimus elatus est, quem parem astrorum cursu
5 Commodo mathematici promittebant. mortuo igitur
fratre Commodum Marcus et suis praeceptis et [et]
magnorum atque optimorum virorum erudire conatus
6 est. habuit litteratorem Gr⟨*a*⟩ecum Onesicraten, La- 15
tinum Capellam Antistium; orator ei Ateius Sanctus
7 fuit. sed tot disciplinarum magistri nihil ei profu-
erunt. tantum valet aut ingenii vis aut eorum, qui
in aula institutores habentur. nam a prima statim
pueritia turpis, improbus, crudelis, libidinosus, ore quo- 20
8 que pollutus et constup*r*atus fuit, iam in his artifex,
quae stationis imperatoriae non erant, ut calices fin-
geret, saltaret, cantaret, sibilaret, scurram denique et
9 gladiatorem perfectum ostenderet. auspicium crude-
litatis apud Centumcellas dedit anno aetatis duode- 25

---

1 INCIPIT ANTONINUS AELI LAMPRIDI P (ad diocletianū aug̃. *add. a. m.*) 5 lanubium PΣ 7/8 commodum P[1]ACh -do P *corr.* Commodum cum fratre *del. Jord.* 13 & &̄ P[1] *t.* B & &̄ (*i. e.* et etiam) P *corr.* et Σ *(Pet.)* ut et *Jord.* 16 attius P[a] ateius P[b] 21 constuppatus P construpatus Σ 22/23 finger& P frangeret Σ 24 ⟨se⟩ perfectum P *corr.*

cimo; nam cum tepid⟨*i*⟩us forte lotus esset, balnea-
torem in fornacem conici iussit; quando a p⟨*a*⟩eda-
gogo, cui hoc iussum fuerat, ver*v*ecina pellis in fornace
consumpta est, ut fidem poen⟨*a*⟩e de fetore nidoris
5 impleret.

Appellatus est autem Caesar puer cum fratre [se] 10
Vero. quarto decimo aetatis anno in collegium sacer-
dot*um* adscitus est. cooptatus est inter † tressolos... 2
princeps iuventutis, cum toga⟨*m*⟩ sumpsit. adhuc in
10 praetexta puerili congiarium dedit atque ipse in basi-
lica Traiani praesedit. indutus autem toga est nona- 2
rum Iuliarum die, quo[d] in terris Romulus non ap-
paruit, et eo tempore, quo Cassius a Marco descivit.
profectus est commendatus militibus cum patre in Sy- 3
15 riam et Aegyptum ⟨*et cum*⟩ eo Romam redit. post 4
haec venia legis annariae impetrata consul est factus
et cum patre imperator est appellatus V. kal. Dec. die *a.p.Chr. n. 176*
Pollione et Apro consulibus et triumphavit cum patre;
nam et hoc patres decreverant. profectus es⟨*t*⟩ cum 5
20 patre et ad Germanicum bellum.

Adhibitos custodes vitae suae honestiores ferre non 6
potuit, pessim*o*s quo⟨*s*⟩que detinuit et summotos us-
que ad aegritudinem desideravit. quibus per patris 7
mollitiem restitutis popinas et ganeas in Palatinis sem-
25 per aedibus fecit neque umquam pepercit vel pudori
vel sumptui. in domo aleam exercuit. mulierculas for- 8
mae scitioris ut prostibula mancipia perficie*ns* lupana-

---

1 tepidus PΣ tepidius *edd.* 2 epedagogo P^{a} apedagogo P^{b} 3 uerbecina P 6 est *om.* P^{a} 6/7 fratre seuero P fratre suo seuero Σ fratre suo Vero *Ursin. (Pet.)* fratre Vero *He. (plenum nomen est M. Annius Verus)* 7/8 sacerdotis P -tum Σ 8 tressolos P tres solos Σ trossulos *Lipsius (edd.) quod refellit Momms. St.-R. II, 2^{8} p. 827, adn. 4 lacunam suspicans* [adscitus est] cooptatus est. ⟨appellatus est⟩ inter ⟨fra⟩tres solus princeps iuuentutis *de Do.* 9 toga P togam Σ 12 quod P^{1} *t.* B quo* P *corr.* 15 et cum *om.* P^{1}, *add.* P *corr.* 19 es P^{1} 22 pessimus P quoque P^{1} 27 prostibula P^{1} prostabula P *corr.* perficiem P^{1} perficiens P *corr.* per speciem *Turnebus (edd.)* 27sq. lupanarium] *i. e.* lupanar *cf. Dig. 4, 8, 21, 11 (He.)*

rium *ad* ⟨*lu*⟩dibrium pudicitiae contraxit. *insect*atus est
propolas circumforanos. equos currules sibi conpara-
9 vit. aurigae habitu currus rexit, gladiatoribus conv*ix*it,
aquam gessit ut le*nonum* minister, ut probris natum
magis quam ei loco eum credere*s*, ad quem fortuna 5
provexit.

3 Patris ministeria seniora summovit, amicos senes
2 abiecit. filium Salvi Iuliani, qui exercitibus praeerat,
ob inpudicitiam frustra temptavit atque exinde Iuliano
3 tetendit insidias. honestissimos quosque aut per con- 10
4 tumeliam aut per honorem indignissimum abiecit. ap-
pellatus est a mimis quasi obstupratus eosdemque ita,
5 ut non apparerent, subito deporta*v*it. bellum etiam,
quod pater paene confecerat, legibus hostium addictus
6 remisit ac Romam reversus est. Romam ut redit, sub- 15
actore suo S*a*otero post se in curr*u* locato ita trium-
phavit, ut eum sae*p*ius cervice reflexa publice oscu-
7 laretur. etiam in orc*h*estra hoc idem fecit. et cum
potaret in lucem helluareturque viribus Romani im-
perii, vespera etiam per tabernas ad lupanaria voli- 20
8 tavit. misit homines ad provincias regendas vel cri-
9 minum socios vel a criminosis commendatos. in sena-
tus odium ita venit, ut et ipse crudeliter in tanti or-
dinis perniciem s⟨*a*⟩eviret fieretque ⟨*e*⟩ contempto cru-
delis. 25

4 Vita Commodi Quadratum et Lucillam compulit ad
eius interfectionem consilia inire, non sine praefecti

---

1 & dibrium P^1 & ludibrium P *corr.*, ACh ad ludibrium R imitatus PΣ inuectus *(an* insectatus *?Ho.) He. coll. Tac. ann. XIII 25 de Nerone grassatore* 2/3 conpauit P^a, *corr.* P^b 3 conuisit P^1 conuixit P *corr.* commisit Σ conlusit *Petsch.* 4 aquam gessit] *He. confert Apul. apol. 78 (86, 24 H.) (aquariolus)* lelomihi P^1 *t.* B lenonum Σ, P *corr.* 5 creder& PΣ 9 ob PΣ; *def. He. cf. Kühner II, 1^2, 532* ad *edd.* 13 deportabit P 16 soatero P sactero AR Saotero *Salm.* curro P 17 saerius P serius Σ 18 orcnestra P 20 ad PΣ ac *Pet.* 24 contempto PAR e contempto *Paucker (Pet.)*

praetorii Tarruteni Paterni consilio. datum [n]autem est 2
negotium peragendae necis Claudio Pompeiano propin-
quo. qui ingressus ad Commodum destricto gladio, 3
cum faciendi potestatem habuisset, in haec verba pro-
5 rumpens 'hunc tibi pugionem senatus mittit' detexit
facinus fatuus nec implevit multis cum eo participanti-
bus causam. post haec interfecti sunt Pompeianus 4
primo et Quadratus, dein N*o*rbana atque Norbanus
et Paralius; et mater eius et Lucilla in exilium exacta.
10 tum praefecti praetorio cum vidissent Commodum in 5
tantum odium incidisse obtentu Sa*o*teri, cuius poten-
tiam p(opulus) R(omanus) ferre non poterat, urbane
S*ao*terum eductum a palatio sacrorum causa et red-
euntem in hortos suos per frumentarios occiderunt.
15 id vero gravius quam de se ipso Commodo fuit. Pa- 6. 7
ternum autem et huius caedis auctorem et, quantum
videbatur, paratae necis Commodi conscium et inter-
ventorem, ne coniuratio latius puniretur, instigante Ti-
gidio per lati clavi honorem a praefecturae admini-
20 stratione summovit. post paucos dies insimulavit eum 8
coniurationis, cum diceret ob hoc promissam Iuliani
filio filiam Paterni, ut in Iulianum transferretur im-
perium. quare et Paternum et Iulianum et Vitr*u*vium
Secund*u*⟨*m*⟩, Paterni familiarissimum, qui epistolas
25 imperatorias curarat, interfecit. domus praeterea Quin- 9
tiliorum omnis extincta, quod Sextus Condi[ci]ani fi-
lius specie mortis ad defectionem diceretur evasisse.
interfecta et Vitrasia Faustina et Velius Rufus et E*g*na- 10
tius Capito consularis. in exilium autem acti sunt 11

---

1 praetorio *Pet.* Tarruteni] *cf. PIR III nr. 24 p. 296 sq.* datum *ita* P *in corr.* nautem P[1] (nautum B) autem P *corr.* 8 narbana P narbāna Σ 11 obtentus auteri P obtentus autem Σ obtentu Saoteri *edd.* 12 P̄R̄· (*i. e.* populus Romanus) P 13 soaterum P 23 uitriuium P 24 secundo PΣ 26 condiciani P Condiani *Cas.* Condianus Maximi *Kell. coll. Cass. Dion. LXXII 6, 1* 28/29 ecnatius P

⟨*A*⟩emilius Iunc[t]us e[s]t Atilius Severus consules. et in multos alios vari[a]e s⟨*a*⟩evitum est.

5 Post haec Commodus nunquam facile in publicum processit neque quicquam sibi nuntiari passus est nisi 2 quod Perennis ante tractasset. Perennis autem Commodi persciens invenit, quemadmodum ipse potens 3 esset. nam persuasit Commodo, ut ipse deliciis vacaret, idem vero Perennis curis incumberet; quod Com- 4 modus laetanter accepit. hac igitur lege vivens ipse cum trecentis concubinis, quas ex matronarum meretricumque dilectu ad formae speciem conci*vi*⟨*t*⟩, trecentisque aliis puberibus exoletis, quos aeque ex plebe ac nobilitate *vi* p⟨*re*⟩tiisque forma disceptatrice collegerat, in palatio per convivia et balneas ba⟨*c*⟩chabatur. 5 inter haec habitu victimarii victimas immolavit. in harena rudibus, inter cubicularios gladiator[es] pugna- 6 vit lucentibus aliquando mucronibus. tunc tamen Perennis cuncta sibimet vindicavit; quos voluit, interemit, spoliavit plurimos, omnia iura subvertit, prae- 7 dam omnem in sinum contulit. ipse autem Commodus 8 Lucillam sororem, cum *Caprea*⟨*s*⟩ misisset, occidit. sororibus dein suis ceteris, ut dicitur, constupratis, consobrina patris complexibus suis iniuncta *u*n*i* etiam e*x* 9 concubinis matris nomen inposuit. uxor*em*, quam depr[a]ehensam in adulterio exegit, exactam relegavit 10 et postea occidit. ipsas concubinas suas sub oculis

1 iunctus PΣ Iuncus *Pet. (cf. PIR I nr. 234 p. 28)*· 6 *post* Commodi *add.* animum P *corr.* 7 dilicils P[1] 11 concilii PACh consciuit R conciuit *Egnat., edd.* 13 nuptiisq; PΣ ui pretiisque *Ma. (Pet.) (de 'ui' cf. P 7, 8)* 16 gladiatores PΣ gladiator *Salm.* gladiatores *del. He.* 21 cum ea praemisiss& P cum eam oppressisset Σ cum Capreas misisset *Reimarus coll. Cassio Dione LXXII 4, 6, edd.* 22/23 consubrina P 23 uiri P[1] *ut videtur* (iuri B) uni Σ, P *corr.* & P ex Σ 24 matris nomen inposuit uxoris (et uxoris P *corr.*) P matris nomen imposuit. uxorem Σ *(coni. Heer p. 59 sq.; cf. Cass. Dion. LXXII 4, 6 de Crispinae Augustae fato)* patris nomen inposuit uxoris. *Salm. (Pet.)* matris nomen imposuit [uxoris] *Momms. (Jord.)* 24/25 depräehensam P (a *exp.* P *corr. t.* B)

suis stuprari iubebat. nec inruentium in se iuvenum 11
carebat infamia, omni parte corporis atque ore in
sexum utrumque pollutus. occisus est eo tempore etiam 12
Claudius quasi a latronibus, cuius filius cum pugione
5 quondam ad Commodum ingressus est, multique alii
senatores sine iudicio interempti, femin⟨*a*⟩e quoque
divites. et nonnulli per provincias a Per[r]enni[o] ob 13
divitias insimulat*i* spoliati sunt vel etiam interempti.
his autem, quibus deerat ficti criminis adpositio, obi- 14
10 c⟨*i*⟩ebatur, quod scribere *n*oluissent Commodum he-
redem.

Eo tempore in Sarmatia res bene gestas per alios 6
duces in filium suum Perennis referebat. hic tamen 2
Perennis, qui tantum potuit, subito, quod bello Brit-
15 tannico militibus equestris loci viros praefecerat amo-
tis senatoribus, prodita re per legatos exercitus hostis
appellatus lacerandusque militibus est deditus. in cu- 3
ius potentiae locum Cleandrum ex cubiculariis subro-
gavit. multa sane post interfectum Perennem eiusque 4
20 filium quasi a se non gesta resc*i*dit, velut in integrum
restituens. et hanc quidem paenitentiam scelerum ul- 5
tra XXX dies tenere non potuit, graviora per Clean-
drum faciens quam fecerat per supra dictum Peren-
nem. et in potentia quidem Cleander Perenni succes- 6
25 serat, in praefectura vero Niger, qui sex tantum horis
praef. praet. fuisse perhibetur; mutabantur enim praef. 7
praet. per horas ac dies Commodo peiora omnia, quam
fecerat ante, faciente; fuit Marcius Quartus praef(ectus) 8
praet(orio) diebus quinque. horum successores ad ar-
30 bitrium Cleandri aut retenti sunt aut occisi; ad cuius 9
nutum etiam libertini in senatu⟨*m*⟩ atque in patricios
lecti sunt tuncque primum viginti quinque consules
in unum annum venditaeque omnes provinciae. omnia 10

---

1 inruentium PΣ *(cf.* 'inire' *H 4, 5; Hel. 5, 1; Q 12, 7)* irrumantium *Momms.* 7 perrennio P 8 insimulatae P 10 uoluissent PΣ nol- *Cas.* 19 iusq; P[a] eiusq; P[b] 20 rescedit P[1] *t.* B 28 *post* fuit *add.* autem P *corr.* 32 conss̃ P

Cleander pecunia venditabat: revocatos de exilio digni-
11 tatibus ornabat, res iudicatas rescindebat. qui tantum
per stultitiam Commodi potuit, ut Byrrum, sororis
Commodi virum, repr[a]ehendentem nuntia⟨*n*⟩temque
Commodo, quae fieba⟨*n*⟩t, in suspicionem regni ad- 5
fectati traheret et occideret multis aliis, qui Byrrum
12 defendebant, pariter interemptis. praefectus etiam
⟨*A*⟩ebu[n]tianus inter hos est interemptus; in cuius
locum ipse Cleander cum aliis duobus, quos ipse dele-
13 gerat, praefectus est factus. tuncque primum tres praef. 10
praet. fuere, inter quos libertin*us*, qui a pugione appel-
latus est.

7 Sed et Cleandro dignus tandem vitae finis inpositus.
nam cum insidiis illius Arrius Antoninus f*i*ctis cri-
minibus in Attali gratiam, quem in proconsulatu Asiae 15
damnaverat, esset occisus nec eam tum invidiam po-
pulo saeviente Commodus ferre potuisset, plebi ad
2 poenam donatus est, cum etiam A*p*olaustus aliique li-
3 berti aulici pariter interempti sunt. Cleander inter ce-
tera etiam concubinas eius constupravit, de quibus 20
filios suscepit, qui post eius interitum cum matribus
4 interempti sunt. in cuius locum Iulianus et Regillus
subrogati sunt, quos et ipsos postea p⟨o⟩enis adfecit.
5 his occisis interemit Servilium et Dulium Silanos cum
suis, mox Antium Lupum et Petronios Mamertinum 25
et S*u*ram filiumque Mamertini Antoninum ex sorore
6 sua genitum et post eos sex simul ex consulibus, Al-
lium Fuscum, Caelium Felicem, Lucceium Torquatum,
Larcium Eurupianum, Valerium Bassianum, Pactu*me*-
7 ium Magnum cum suis, atque in Asia Sulpicium Cras- 30

---

3 byrrum P (burrum *P 3, 7; cf. PIR I nr. 591 p. 85*) 4 nuntiatemq; P[1] 5 fiebat P[1] suspitionem P 8 ebuntianus P Ebutianus Σ 11 libertinos P 14 factis P fictis Σ, *vulgo* 18 aiolaustus P Ayolaustus Ch Apolaustus R 23 penis P[1] 24 dulium P *(cf. PIR II nr. 177 p. 30: *Dulius Silanus)* Duilium *Cas.* Didium *de Do.* 26 syram P Syrum Σ 29 eurupia num P 29/30 pactuleium P, *em. Cas.*

sum pro consule et Iulium Proculum cum suis Claudiumque Lucanum consularem et consobrinam patris sui Faustinam Anniam in Achaia et alios infinitos. destinaverat et alios quattuor decem occidere, cum 8
5 sumptus eius vire[i]s Romani imperii sustinere non possent.

Inter haec Commodus senatu semet *in*ridente, cum 8 adulterum matris consulem designasset, appellatus est Pius; cum occidisset Perennem, appellatus est Felix,
10 inter plurimas caedes multorum civium quasi quidam novus Sylla. idem Commodus, ille Pius, ille Felix, 2 finxisse etiam quandam contra se coniurationem dicitur, ut multos occideret. nec alia ulla fuit defectio 3 praeter Alexandri, qui postea se et suos interemit,
15 sororis⟨*que*⟩ Lucillae; appellatus est Commodus etiam 4 Brittannicus ab adulatoribus, cum Brittanni etiam imperatorem contra eum deligere voluerint. appellatus est etiam Romanus Hercules, quod feras 5 ⟨*apud*⟩ Lanuvium in amphitheatro occidisset; erat
20 enim haec illi consuetudo, ut domi bestias interficeret. fuit praeterea ea dementia, ut urbem Romanam coloniam Commodianam vocari voluerit; *q*ui furor dicitur 6 ei inter delenimenta Marciae iniectus. voluit etiam in 7 circo quadrigas agitare. dalmaticatus in publico pro- 8
25 cessit atque ita signum quadrigis emittendis dedit. et 9 eo quidem tempore, quo a⟨*d*⟩ senatum ret⟨*t*⟩ulit de Commodiana facienda Roma, non solum senatus hoc libenter accepit per inrisionem, quantum intellegitur, sed etiam se ipsum Commodianum vocavit, Commo-
30 dum Herculem et deum appellans.

Simulavit se et in Africam iturum, ut sumptum iti- 9

---

5 uiriis P[1] iiuriis (*i. e.* iniuriis) P *corr.* uires Σ 7 tridente P[1] *t.* B tradente P *corr.* ridente Σ inridente *Pet.* 15 sororis Lucillae *del. Heer* sororis⟨que⟩ Luc. *Bra.* 17 diligere PA[1]Ch del- R, A *corr.* 19 lanuuium PΣ Lanuuii *edd.* ⟨apud⟩ Lanuuium *Ho.* 22 commodianànam P (nam *eras.*) cui P qui ACh, *edd.* 26 a P ad Σ

nerarium exigeret, et exegit eumque in convivia et
2 aleam convertit. Motilenum, praef. praetorii, per ficus
veneno interemit. accepit statuas in Herculis habitu,
3 eique immolatum est ut deo. multos praeterea para-
verat interimere. quod per parvolum quendam pro- 5
ditum est, qui tabulam e cubiculo eiecit, in qua occi-
4 dendorum erant nomina scripta. sacra Isidis coluit, ut
5 et caput raderet et Anubim portaret. *B*ellonae servien-
tes vere exsecare brachium praecepit studio crudelita-
6 tis. Isiacos vero pineis usque ad perniciem pectus tun- 10
dere cogebat. cum Anubin portaret, capita Isiacorum
graviter obtundebat ore simulacri. clava non solum
leones in veste muliebri et pelle leonina, sed etiam ho-
mines multos adflixit. debiles pedibus et eos, qui am-
bulare non possent, in gigantum modum formavit, ita 15
ut a gen[t]ibus de pannis et linteis quasi dracones *te*-
ger[er]entur, eosdemque sagittis confecit. sacra Mithri-
aca homicidio vero polluit, cum illi[hi]c aliquid ad spe-
ciem timoris vel dici vel fingi soleat.

10 Iam puer et *gu*losus et impudicus fuit. adulescens 20
omne genus hominum infamavit, quod erat secum, et
2 ab omnibus est infamatus. irridentes se feris obicie-
bat. *e*um etiam, qui Tranquilli librum vitam Caligulae
continentem legerat, feris obici iussit, quia eundem
3 diem natalis habuerat, quem et Caligula. si quis sane se 25
mori velle praedixisset, hunc invitum praecipitari iube-
4 bat. in iocis quoque perniciosus. nam e*u*m, quem vidis-
set albescentes inter nigros capillos quasi vermiculos
habere, sturno adposito, qui se vermes sectari crede-

---

2 ficus PΣ acus *Kell. (Heer p. 112 sq., adn. 246) coll. Cass. Dion. LXXII 14, 4* 8 anubim P Anubin *edd. cum* B uellonę P[1] 9 bra(h)cium P 11 anubin P 16 agentibus P a gentibus Σ a genibus *vulgo* 16/17 degererentur P detegerentur Σ tegerentur *Petsch.* deserperent *? He.* ⟨in⟩ drac. redigerentur *Momms. (Jord.)* 18 illi hic P illuc ChR 20 iam PΣ etiam *Pet. per errorem* gylosus P[a] *ut videtur* golosus P[b] 23 cum P 27 eam quem P eam quam Σ 29 sq. credere P[1]

re⟨*t*⟩, capite suppuratum reddebat obtunsione ros⟨*tri*⟩.
pinguem hominem medio ventre dissicuit, ut eius in- 5
testina subito funderentur. monopodios et luscinios 6
eos, quibus aut singulos {oculos} tulisset aut singulos
5 pedes fregisset, appellabat. multos praeterea passim 7
extinxit alios, quia barbarico habitu occurrerant, alios,
quia nobiles et speciosior⟨*es er*⟩ant. habuit in deliciis 8
homines appellatos nominibus verendorum utriusque
sexus, quos libentius suis o⟨*s*⟩culis ap⟨*p*⟩licabat. ha- 9
10 buit et hominem pene prominentem ultra modum ani-
malium, quem onon appellabat, sibi carissimum. quem
et ditavit et sacerdotio Herculis rustici praeposuit. di- 11
citur saepe pr[a]etiosissim*is* ci*b*is humana stercora mi-
scuisse nec abstinuisse gustum aliis, ut putabat, in-
15 risis. duos gibbos retortos in lance argentea [sibi] si- 2
napi perfusos exhibuit eosdemque statim promovit ac
ditavit. praef. praet. suum Iulianum togatum praesente 3
officio suo in piscinam detrusit. quem saltare etiam
nudum ante concubinas suas iussit quatientem cym-
20 bala deformato vultu. genera ⟨*omnia*⟩ leguminum co- 4
ctorum ad convivium propter luxuriae continuationem
raro ⟨*non*⟩ vocavit. lavabat per diem septies atque 5
octies et in ipsis balneis edebat. ⟨*adibat*⟩ deorum tem- 6
pla pollutus stupris et humano sanguine. imitatus est 7
25 et medicum, ut sanguinem hominibus emitteret scal-
pris feralibus. menses quoque in honorem eius pro 8
Augusto Commodum, pro Septembri Herculem, pro

---

1 obtunsioneris P obtunsi oneris Σ obtunsione oris *Petsch.* obtunsione rostri *He.* 2 dissicuit P dissecuit A Ch *(Jord.)* 4 oculos *om.* P^1, *add. post* tulisset P *corr.* oculos tulisset Σ 7 speciosi orant P speciosiores erant *He.* 9 oculis P Σ osculis *Cas., Salm., edd.* 10 prominentem P Σ -te *edd.* 13 praetiosissimus P^1 *t.* B pr*etiosissimis P *corr.* ciuis P^1 14 gustum P Σ gustu *vulgo* 15 sibi *del. He.* conuiuis *Hirschf.* 20 omnia (*seu* uaria) *add. He.; de conchicla Commodiana cf. Apic. de re coq. 5,4,4* 22 non *add. Ho.* 23 adibat *add. Klein* 25 hominis emitter& P^a hominibus emitter& P^b 27 sqq. *de mensibus Commodianis cf. Heer, p. 161 sqq.; plenam et rectam seriem exhibet Cass. Dio LXXII 15,3* 27 herculeum Σ

Octobri Invictum, pro Novembri Exsuperatorium, pro
Decembri Amazonium ex signo ipsius adulatores voca-
9 bant. Amazonius autem vocatus est ex amore concu-
binae suae Marciae, quam pictam in Amazone dilige-
bat, propter quam et ipse Amazonico habitu in hare- 5
10 nam Romanam procedere voluit. gladiatorium etiam
certamen subiit et nomina gladiatorum recepit eo gau-
11 dio, quas*i* acciperet triumphalia. ludum semper in-
gressus est et, quotiens ingrederetur, publicis monu-
12 mentis indi iussit. pugnasse autem dicitur septingen- 10
ties tricies quinquies.

13 Nominatus inter Caesares quartum idu⟨*u*⟩m Octo-
a. p. Chr. n. 166 br⟨*i*⟩um, quas Herculeas postea nominavit, Pudente et
a. p. Chr. n. 172 14 Pollione conss. appellatus Germanicus idibus Hercu-
12 leis Maximo et Orfito consulibus. adsumptus est in 15
omnia collegia sacerdotalia sacerdos XIII. kl. Invictas
a. p. Chr. n. 175 2 Pisone Iuliano consulibus. profectus in Germaniam
3 XIIII. kal. Aelias, ut postea nominavit. isdem conss.
4 togam virilem accepit. cum patre appellatus imperator
V. kal. Exsuperatorias Pollione iterum [a]et Apro 20
a. p. Chr. n. 176 5 ⟨*iterum*⟩ consulibus. triumphavit X. kal. Ian. isdem
6 consulibus. iterum profectus III. non. Commodias Or-
a. p. Chr. n. 178 7 fito et Rufo consulibus. datus in perpetuum ab exer-
citu et senatu in domo Palatina Commodiana conser-
a. p. Chr. n. 180 8 vandus XI. kal. Romanas Praesente iterum consule. ter- 25
tio meditans de profectione a senatu et populo suo
a. p. Chr. 9 retentus est. vota pro eo facta sunt nonis Piis Fusciano
n. 188 10 iterum consule. inter haec refertur in litteras pugnasse
11 illum sub patre trecenties sexagies quin*q*⟨*u*⟩ies, item
postea tantum palmarum gladi*a*tor⟨*i*⟩arum confecisse 30

---

4 amasione P^{a} *ut videtur* amas*one P^{b} *t.* B 7 sertamen P^{1} *t.* B 8 qua se P quo se Σ semper PΣ saepe *Cas.*, *edd.* secutor *Heer p. 181 cf. [15, 3]; 15, 8* 12/13 octobrum P^{1} *t.* B 16 XIII* P *(una hasta erasa)* 17 et Iuliano Σ, P *corr.* 20 pollione iterum a& apro P Pollione et Apro iterum *Pet.* Pollione iterum et Apro iterum *Ho.* 29 quinties P 30 gladio torarum P

vel victis retiariis vel occisis, ut mille contingeret. fe- 12
rarum autem diversarum manu sua occidit, ita ut
⟨*vel*⟩ elephantos occideret, multa milia. et haec fecit
spectante saepe populo Romano.

5 Fuit autem validus ad haec, alias debilis et infirmus, 13
vitio etiam inter inguina prominenti, ita ut eius tu-
morem per sericas vestes populus Romanus agno-
sceret. versus *id*eo multi scripti sunt, de quibus etiam 2
in opere suo Marius Maximus gloriatur. virium ad 3
10 conficiendas feras tantarum fuit, ut elephantum conto
transigeret et or*y*gis cornu basto transmiserit et sin-
gulis ictibus multa milia ferarum ingentium conficeret.
inpudentiae tantae fuit, ut cum muliebri veste in am- 4
phitheatro vel theatro sedens publice s⟨*a*⟩epissim[a]e
15 biberit.

Victi sunt sub eo tamen, cum ille sic viveret, per le- 5
gatos Mauri, victi Daci, Pannoniae quoque conpositae
⟨*et*⟩ Brittannia, in Germania et in Dacia imperium eius
recusantibus provincialibus; quae omnia ista per du- 6
20 ces sedata sunt. ipse Commodus in subscribendo tar- 7
dus et neglegens, ita ut libellis una forma multis sub-
scriberet, in epistolis autem plurimis 'vale' tantum
scriberet. agebanturqu[a]e omnia per alios, qui[n] 8
etiam condemnationes in sinum vertisse dicuntur. per 14
25 hanc autem neglegentiam, cum et annonam vastarent
hi[i], qui tunc rem p. gerebant, etiam inopia ingens Ro-
mae exorta est, cum fruges non deessent. et eos qui- 2
dem, qui omnia vastabant, postea Commodus occidit
atque proscripsit. ipse vero saeculum aureum Commo- 3
30 dianum nomine adsimulans vilitatem proposuit, ex qua
maiorem penuriam fecit.

2/3 ita ut elephantos occideret *del. Momms. (Jord.); sed cf. Cass. Dion. LXXII 10, 3; LXXII 19, 1* 3 uel *add. He.* 8 in eo PACh ideo *Klebs* in eum R, *vulgo* 11 transiger& P transfigeret Σ, *edd.* origis PΣ basto basto P *ante ras.* transmiserit P transmitteret Σ 18 ⟨et⟩ *Jord.* ⟨in⟩ *Pet.* 19 quae — ista] *cf. Löfstedt, Beitr. p. 96; Ti. II p. 151* 24 in sinum uertisse] *cf. c. 5, 6* 'praedam omnem in sinum contulit'

4 Multi sub eo et alienam poenam et suam salutem
5 pecunia redemerunt. vendidit etiam suppliciorum diversitates et sepulturas et inminutiones malorum et
6 alios pro aliis occidit. vendidit etiam provincias et administrationes, cum hi, per quos venderet, partem 5
7 acciperent, partem vero Commodus. vendidit nonnullis et inimicorum suorum caedes. vendiderunt sub
8 eo etiam eventus litium liberti. praefectos Paternum et Perennem non diu tulit, ita tamen ut etiam de his praefectis, quos ipse fecerat, triennium nullus imple- 10 ret, quorum plurimos interfecit vel veneno vel gladio.
15 et praefectos urbi eadem facilitate mutavit. cubicularios suos libenter occidit, cum omnia ex nutu eorum
2 semper fecisset. E⟨*c*⟩lectus cubicularius cum videret eum tam facile cubicularios occidere, praevenit eum 15
3 et factioni mortis eius interfuit. s[p]ec[t]*u*tor gladiatoria sumpsit arma, panno purpureo nudos humeros
4 advelans. habuit praeterea morem, ut omnia quae turpiter, quae inpure, quae crudeliter, quae gladiatori[a]e, quae lenoni[a]e faceret, actis urbis indi iuberet, ut 20
5 Marii Maximi scripta testantur. Commodianum etiam p. R. dixit, quo saepissime praesente gladiator pugna-
6 vit. sane cum illi saepe pugnanti ut deo populus favisset, inrisum se credens populum Romanum a militibus class⟨*i*⟩ariis, qui vela ducebant, in amphitheatro 25
7 interimi praeceperat. urbem incendi iusserat, utpote coloniam suam; quod factum esset, nisi Laetus praef.
8 praet. Commodum deterruisset. appellatus est sane inter cetera triumphalia nomina etiam sescenties vicies Palus primus secutorum. 30

16 Prodigia eius imperio et publice et privatim hae⟨*c*⟩
2 facta sunt: crinita stella apparuit. vestigia deorum in foro visa sunt exeuntia. et ante bellum desertorum

---

2 redimerunt PChR 14 electus PACh Eclectus *edd.* 16 spectator P speculator Σ secutor *Petsch.* 20 lenoniae P lenonice Σ 25 classariis PChR, *corr.* A 30 Palus primus] *Πρωτόπαλος σεκουτώρων Cass. Dio LXXII 22, 3*

caelum arsit. et repentina caligo ac tenebra in circo
*k*alendis Ianuariis oborta. et ante lucem fuerant etiam
incendiariae aves ac dirae. de Palatio ipse ad Cae- 3
lium montem in Vectilianas aedes migravit negans se
5 in Palatio posse dormire. Ianus geminus sua sponte 4
apertus est et Anubis simulacrum marmoreum moveri
visum est. Herculis signum aeneum sudavit in Minucia 5
per plures dies. bubo etiam supra cubiculum eius de-
prehensa est tam Romae quam Lanuvii. ipse autem 6
10 prodigium non leve sibi fecit: nam cum in gladiatoris
occisi vulnus manum misisset, ad caput sibi detersit et
contra consuetudinem p⟨*a*⟩enulatos iussit spectatores,
non togatos ad munus convenire, quod funeribus sole-
bat, ipse in pullis vestimentis praesidens. galea eius 7
15 bis per portam Libitine*n*sem elata est. congiarium de- 8
dit populo singulis denarios septingenos vicenos qui-
nos. circa alios omnes parcissimus fuit, quod luxuriae
sumptibus ⟨*a*⟩erarium minueret. circenses multos ad- 9
didit ex libidine potius quam religione et ut dominos
20 factionum ditaret.

His incitati, licet nimis sero, Quint[i]us Aemilius Lae- 17
tus praef. et Marcia concubina eius inierunt coniuratio-
nem ad occidendum eum. primumque ei venenum de- 2
derunt; quod cum minus operaretur, per athletam, cum
25 quo exerceri solebat, eum strangularunt.

Fuit forma quidem corporis iusta, vultu insubido, 3
ut ebriosi solent, et sermone incondito, capillo semper
fucato et auri ramentis inluminato, adurens comam
et barbam timore tonsoris.

30 Corpus eius ut unco traheretur atque in Tiberim mit- 4

---

2 calendis P **3/4** caelum P^a, *corr.* P^b **7** minutia P **13** funebribus *Cas. (Pet.)* **15** libitinemsem P **18** minuer& P minuerat Σ, *edd.* **18/19** addidit P edidit Σ **21** His] Hic *Pet. per errorem* **24** athetam P^a, *corr.* P^b **26** iuxta P iusta Σ **28** auri ramentis P^1 auri iramentis *et* auri radiamentis *in* P *immutaverunt aliae manus*

teretur, senatus et populus postulavit, sed postea iussu Pertinacis in monumentum Hadriani translatum est.
5 Opera eius praeter lavacrum, quod Cleander nomine
6 ipsius fecerat, nulla exstant. sed nomen eius alienis
7 operibus incisum senatus erasit. nec patris autem sui 5 opera perfecit. classem Africanam instituit, quae subsidio esset, si forte Alexandrina frumenta cessassent.
8 ridicule etiam Carthagine⟨*m*⟩ Alexandriam Commodianam togatam appellavit, cum classem quoque Afri-
9 canam Commodianam Herculeam appellasset. ornamenta 10 sane quaedam colosso addidit, quae postea cun-
10 cta sublata sunt. colossi autem caput dempsit, quod Neronis esset, ac suum inposuit et titulum more solito subscripsit, ita ut illum gladiatorium et effemina-
11 tum non praetermitteret. hunc tamen Severus, impe- 15 rator gravis et vir nominis sui, odio, quam videtur, senatus inter deos rettulit flamine addito, quem ipse vivus sibi paraverat, Herculaneo Commodiano.
12 Sorores tres superstites reliquit. ut natalis eius celebraretur, Severus instituit. 20

18 Adclamationes senatus post mortem Commodi gra-
2 ves fuerunt. ut autem sciretur, quod iudicium senatus de Commodo fuerit, ipsas adclamationes de Mario Maximo indidi et sententiam senatus consulti:
3 'Hosti patriae honores detrahantur, parricidae hono- 25 res detrahantur, parricida trahatur. hostis patriae, par-
4 ricida, gladiator in spoliario lanietur. hostis deorum carnifex senatus, hostis deorum parricida senatus: hostis deorum, hostis senatus. gladiatorem in spoliario.
5 qui senatum occidit, in spoliario ponatur: qui senatum 30 occidit, unco trahatur: qui innocentes occidit, unco trahatur: hostis parricida, vere [se]vere. qui sanguini suo
6 non pepercit, unco trahatur. qui te occisurus fuit, unco trahatur. nobiscum timuisti, nobiscum periclitatus es.

---

1 postolauit P 16 quam PΣ (*def. Löfstedt, Beitr. p. 20sq.*) quantum *Pet.* 17 sanatus P[1] *t.* B sænatus P *corr.* 32 uere seuere PΣ uere uere *Pet.*

ut salvi simus, Iuppiter optime maxime, serva nobis
Pertinacem. fidei praetorianorum feliciter. praetoriis 8
cohortibus feliciter. exercitibus Romanis feliciter. pie- 9
tati senatus feliciter. parricida trahatur. rogamus, 10
5 Auguste, parricida trahatur. hoc rogamus, parricida
trahatur. exaudi Caesar: delatores ad leonem. exaudi
Caesar: Speratum ad leonem. victoriae populi R. fe- 11
liciter. fidei militum feliciter. fidei praetorianorum fe-
liciter. cohortibus praetoriis feliciter. hostis statuas un- 12
10 dique, parricidae statuas undique, gladiatoris statuas
undique. gladiatoris et parricidae statuae detrahantur.
necator civium trahatur, parricida civium trahatur. gla- 13
diatoris statuae detrahantur. te salvo salvi et securi 14
sumus, vere, vere, modo vere, modo digne, modo vere,
15 modo libere. nunc securi sumus: delatoribus metum. 15
ut securi *si*mus, delatoribus metum. ⟨*ut*⟩ salvi simus,
delatores de senatu, delatoribus fustem. te salvo dela-
tores ad leonem. te imperante[m] delatoribus fustem. 16
parricidae gladiatoris memoria aboleatur, parricidae 19
20 gladiatori⟨*s*⟩ statu⟨*a*⟩e detrahantur. impuri gladiato-
ris memoria aboleatur. gladiatorem in spoliario. ex-
audi Caesar: carnifex unco trahatur. carnifex senatus 2
more maiorum unco trahatur. s⟨*a*⟩evior Domitiano,
impurior Nerone. sic fecit, sic patiatur. memoriae in-
25 nocentium serventur. honores innocentium restituas,
rogamus. parricidae cadaver unco trahatur, gladiatoris 3
cadaver unco trahatur, gladiatoris cadaver in spoliario
ponatur. perroga, perroga, omnes censemus unco tra-
hendum. qui omnes occidit, unco trahatur. qui omnem 4
30 aetatem occidit, unco trahatur. qui utrumque sexum
occidit, unco trahatur. qui sanguini suo non pepercit,
unco trahatur. qui templa spoliavit, unco trahatur. qui 5
testamenta delevit, unco trahatur. qui vivos spoliavit,
unco trahatur. servis serviimus. qui pretia vitae exe- 6

---

16 securi sumus P securi simus Σ ut *om.* PΣ, *add. Salm.* *(Pet.)* 18 imperantem P imperante Σ 20 gladiatori P 21 aboliatur P 34 prętia P

git, unco trahatur. qui pr[a]etia vitae exegit et fidem
non servavit, unco trahatur. qui senatum vendidit,
unco trahatur. qui filiis abstulit hereditatem, unco tra-
7 hatur. indices de senatu. delatores de senatu. servo-
8 rum subornatores de senatu. et tu nobiscum timuisti, 5
omnia scis, et bonos et malos nosti. omnia scis,
omnia emenda, pro te timuimus. o nos felices, te viro
imperante. de parricida refer, refer, perroga. praesen-
9 tiam tuam rogamus. innocentes sepulti non sunt: par-
ricidae cadaver trahatur. parricida sepultos eruit: par- 10
ricidae cadaver trahatur.'

20 Et cum iussu Pertinacis Livius La[u]rensis, procurator
patrimonii, Fabio Chiloni consuli designato dedisset,
2 per noctem Commodi cadaver sepultum. senatus ad-
3 clamavit: 'quo auctore sepelierunt? parricida sepul- 15
tus [s]eruatur, trahatur.' Cingius Severus dixit: 'in-
iuste sepultus est. qua pontifex dico, hoc collegium
4 pontificum dicit. quoniam laeta ⟨*ia*⟩m percensui, nunc
convertar ad necessaria: censeo, quae is, qui non nisi
ad perniciem civium et ad dedecus suum vixit, ob ho- 20
5 norem suum decerni coegit, abolenda[s]. statuas, quae
undique sunt, abolendas, nomenque ex omnibus pri-
vatis publi⟨*ci*⟩sque monumentis eradendum mensesque
his nominibus nuncupandos, quibus nuncupabantur,
cum primum illud malum in re publica incubuit.' 25

---

7 uiro P (*scil.* plane uiro) uero *Sedul. Scott. in exc. Cus.* uiuo *Cas.* uiso *Hirschf. (Pet.)* 13 patromonii P 14 est *post* sepultum *add.* P *corr.* 16 seruatur PΣ Cingius Seuerus] *de nomine Bang, Herm. 45, p. 627 sqq.* 17 qua P quia P *corr.* 18 la&am P laeta iam *Pet. cum Bae.* 19 quę P 21 abolendas statuas PΣ 22 abolendę nomenq; P 23 publisq; P 25 COMMODUS ANTONINUS AELII LAMPRIDII EXPLICIT · P

⟨*HELVIUS*⟩ PERTINAX

IULI CAPITOLINI

Publi[c]o Helvio Pertinaci pater libertinus Helvius 1
Successus fuit, qui filio nomen ex continuatione *la*[g]-
5 nariae negotiationis, quod pertinaciter eam rem gere-
ret, inposuisse fatetur. natus est Pertinax in Appennino 2
in villa matris. equus pullus ea hora, qua natus est,
in tegulas ascendit atque ibi breviter commoratus de-
cidit exspiravit. hac re motus pater ad Chald⟨*a*⟩eum 3
10 venit. qui cum illi futura ingentia praedi[di]xisset,
sti[r]pem se perdidisse dixit. puer litteris elementariis 4
et calculo inbutus, datus etiam Graeco grammatico at-
que inde Sulpi⟨*ci*⟩o Apollinari, post quem *it*em Perti-
nax grammaticen professus est.
15 Sed cum in ea minus quaestus proficeret, per Lollia- 5
num Avitum, consularem virum, patris patronum, du-
cendi ordinis dignitatem petit. dein praefectus cohor- 6
tis in Syriam profectus, Tito Aurelio imperatore a
praesid[a]e Syriae, quod sine diplomatibus cursum
20 usurpaverat, pedibus ab Ant[h]ioc⟨*h*⟩ia ad legationem
suam iter facere coactus est. bello Parthico industria 2
sua promeritus in Brittaniam translatus est ac retentus.

---

1 INCIPIT PERTINAX IULI CAPITOLINI P 3 Publico P Publio AR 4/5 lignariae PΣ lanariae *Momms. coll. c. 3, 3 et titulo Orelli 4206; vide ILS 7558* 6 fatetur P fertur Σ putatur *Petsch.* 7 matris] patris *Jord. coll. c. 3, 3* 9 et exspirauit *edd.; asyndeton def. Ti. p. 15 sq.* 10 praedidixiss& P praedixisset Σ 11 stirpem PR stipem A Ch 13 sulpio P sulpicio Ch post quem] *scil.* mortuum; *cf. S 12, 5* idem PΣ, *edd.*
15/16 Lollianum Auitum] *cf. PIR II nr. 222 p. 293 sq.* 19 praesidę P 20 legationem] legionem *Cas.* 22 britt^{n}aniam P (n *a. m. superscr.*)

2 post in Moesia rexit [h]alam. deinde alimentis dividendis in via ⟨*A*⟩emilia procuravit. inde classem Ger-
3 manicam rexit. mater eum usque in Germaniam *pro*secuta est ibique obi⟨*i*⟩t; cuius etiam sepulchrum stare
4 nunc dicitur. inde ad ducenum sestertiorum stipen- 5
dium translatus in Daciam suspectusque a Marco quorundam ap⟨*p*⟩ar⟨*a*⟩tibus remotus est et postea per Claudium Pompeianum, generum Marci, quasi adiu-
5 tor eius futurus vexillis regendis adscitus est. in quo
6 munere adprobatus lectus est in senatu⟨*m*⟩. postea 10
iterum re bene gesta prodita est factio, quae illi concinnata fuerat, Marcusque imperator, ut conpensaret iniuriam, praetorium eum fecit et primae legioni regendae inposuit, statimque R⟨*a*⟩etias et Nori-
cons. 7 cum ab hostibus vindicavit. ex quo eminente industria 15
suff. circa 8 studio Marci imperatoris consul est designatus. extat
a.p.Chr. n. 175 oratio apud Marium Maximum laudes eius continens
9 et omnia, vel quae fecit vel quae perpessus est. et praeter illam orationem, quam longum fuit conectere, saepissime Pertinax a Marco et in contione militari 20
et in senatu laudatus est, doluitque palam Marcus quod senator esset, praef. praet. fieri a se non posse[t]
10 Cassiano motu conposito e Syria ad Danubii tutelam profectus est atque inde Moesiae utriusque, mox Daciae
11 regimen accepit. bene gestis his provinciis Syriam me- 25
ruit.

3 Integre se usque ad Syriae reg*i*men Pertinax tenuit. post excessum vero Marci pecuniae studuit; quare
2 etiam dictis popularibus lacessitus. curiam Romanam post quattuor provincias consulares, quia consulatum 30

3/4 persecuta P prosecuta Σ 4 obit P obiit *He. propter clausulam* 6/7 quorundam a partibus P quorundam relatu a partibus Σ quorundam artibus *Eyssenh., edd.* quorundam apparatibus *Ho.* 10 senatu PΣ senatum *Jord.* 14 r&ias P 22 *post* esset *add.* et *Salm. (Pet.)* poss& P posse *Momms.* 27 regumen P 29 est lacessitus Σ 30 consulares PR *def. de Do.: v. Heer, p. 55, adn. 134*[a] consularis *Pet.*

absens gesserat, iam dives ingressus est, cum eam se-
nator antea non vidisset. iussus est praeterea statim 3
a Perenne in Liguriam secedere in villam paternam;
nam pater eius tabernam coactili⟨*a*⟩riam in Liguria
5 exercuerat. sed posteaquam in Liguriam venit, multis 4
agris coemptis tabernam paternam manente forma
priore infinitis aedificiis circumdedit; fuitque illic per
triennium et mercatus est per suos servos. occiso sane 5
Perenni Commodus Pertinaci satisfecit eumque petit
10 ⟨*per*⟩ litteras, ut ad Brittanniam proficisceretur. pro- 6
fectusque milites ab omni seditione deterruit, cum
illi quemcumque imperatorem vellent habere et ip-
sum specialiter Pertinacem. tunc Pertinax malivo- 7
lentiae notam subit, quod dictus est insimulasse
15 apud Commodum adfectati imperi*i*[m] Antistium Bur-
rum et Arrium Antoninum. et seditiones quidem contra 8
{Com⟨*m*⟩odum} ipse conpescuit in Brittannia[m], ve-
rum ingens periculum adit seditione legionis paene oc-
cisus, certe inter occisos relictus. quam quidem rem 9
20 idem Pertinax acerrime vindicavit. denique postea ve- 10
niam legationis petit dicens sibi ob defensam discipli-
nam infestas esse legiones. accepto successore alimen- 4
torum ei cura mandata est. dein pro consule Africae 2
factus est. in quo proconsulatu multas seditiones per-
25 pessus dicitur vaticinationibus ⟨*eum reddentibus*⟩ *cer-* □
*t*um, quae de templo Caelestis emergunt. post hoc
praef. urbi factus. in qua praefectura post Fuscianum, 3
hominem severum, Pertinax mitissimus et humanissi-

---

4 coactiliriam P coactiliariam *Egnat., Momms. (cf. ILS 7558: 'lanarius coactiliarius' et c. 1, 1)* coctiliciam *Salm., edd. (scil. c. 1, 1 lectionem* 'lignariae' *servantes)* 6 coeptis P^a, *corr.* P^b 10 litteras P litteris Σ per litteras *He.* ad *om.* P^a, *add.* P^b 15 adfectati imperium (imperii P *corr.*) P affectare imperium Σ adfectati imperii *edd.* 16/17 contra ipse P contra comodum ipse Σ contra imperatorem *Obr. (Pet.)* contra se *Salm. (Jord.)* contra se ipse *Lenze coll. § 10* 19 occisus P^1 *t.* B 25/26 earum PΣ carminum *Pet.* earum sortium *Nov.* eum reddentibus certum *He.* □

a. p. Chr. n. 192 mus fuit et ipsi Commodo plurimum placuit, quia † illi
4 esset iterum con⟨*sul*⟩ Pertinax factus es⟨*t*⟩. tunc Pertinax interficiendi Commodi conscientiam delatam sibi ab aliis non fugit.

5 Commodo autem interempto Laetus praef. praet. et 5
E⟨*c*⟩lectus cubicularius ad eum venerunt, ut eum con-
6 firmarent, atque in castra duxerunt. illic Pertinax milites adlocutus est, donativum promisit, ingeri sibi im-
7 perium a L⟨*a*⟩eto et E⟨*c*⟩lecto dixit. fictum est autem, quod morbo esset Commodus extinctus, quia et milites, 10
ne temptarentur, pertimescebant. denique a paucis pri-
8 mum est Pertinax imperator appellatus. factus est autem sexagenario maior imp(erator) p(ridie) kal. Ian.
9 de castris nocte cum ad senatum venisset et cellam curiae iussisset aperiri, neque inveniretur aeditu⟨*u*⟩s, 15
10 in templo Concordiae resedit. et cum ad eum Claudius Pompeianus, ge⟨*ne*⟩r Ma*r*[i]ci, venisset casumque Commod*i* lacrimasset, hortatus Pertinax, ut imperium sumeret. sed ille recusavit, quia iam imperato-
11 rem Pertinacem videbat. statim ergo omnis magistra- 20
tus cum consule ad curiam venerunt ingressumque Per-
5 tinacem nocte imperatorem appellaverunt. ipse autem Pertinax post laudes suas a consulibus dictas et post vituperationem Commodi adclamationibus senatus ostensam egit gratias senatui et praecipue Laeto, praefecto 25
praetorii, quo auctore et Commodus interemptus et ipse
2 imperator est factus. sed cum Laeto gratias egisset Pertinax, Falco consul dixit: 'qualis imperator es futurus, hinc intellegimus, quod Laetum et Marcia[nu]m, mini-
3 stros scelerum Commodi, post te videmus.' cui Per- 30

---

1 illi P illic A iile ChR VII *Ritschl; hanc esse sententiam suspicatur Pet.:* qui cum VII esset, iterum cons. Pertinax factus est. *unum versum intercidisse putat He., quo legebantur talia fere:* quia illi ⟨indulgebat. quare etiam, cum ipse VII consul⟩ esset, iterum cons. Pertinax factus es⟨t⟩ 6/7 confirmarunt P confirmarent Σ 15 aeditus P edituus Σ 17 germanici PCh germanus AR gener Marci *edd.* 18 commodo P -di Σ 29 marcianum PCh Martianum AR Marciam *edd.*

tinax respondit: 'iuvenis es consul nec parendi scis
necessitates. par[a]uerunt inviti Commodo, sed ubi
habuerunt facultatem, quid semper voluerint, osten-
derunt.' eadem die, qua Augustus est appellatus, et 4
5 Flavia Titiana uxor eius Augusta est appellata, his
horis quibus ille in Capitolio[m] vota solvebat. pri- 5
mus sane omnium ea die, qua Augustus est appellatus,
etiam patris patriae nomen recepit, [nec] simul etiam 6
imperium proconsulare nec ⟨*non*⟩ ius quartae rela-
10 tionis; quod om⟨*i*⟩nis loco fuit Pertinaci. ad Palatium 7
ergo Pertinax profectus, quod tunc vacuum erat, quia
Commodus in Vectilianis occisus est, petenti signum
prima die tribuno dedit 'militemus' exprobrans utique
segnitiam temporum superiorum; quod quidem etiam
15 ante in omnibus ducatibus dederat. exprobrationem **6**
autem istam milites non tulerunt statimque de im-
peratore mutando cogitarunt. ea die etiam ad con- 2
vivium magistratus et proceres senatus rogavit, quam
consuetudinem Commodus praetermiserat. sane cum 3
20 postero kalendarum die [cum] statuae Commodi dei-
cerentur, gemuerunt milites, simul quia iterum signum
idem dederat imperator. timebatur autem militia sub
sene imperatore. denique tertium nonarum die⟨*m*⟩ 4
Votis ipsis milites Triarium Maternum Lascivium, sena-
25 torem nobilem, ducere in castra voluerunt, ut eum re-
bus Romanis inponerent. sed ille nudus fugit atque ad 5
Pertinacem in Palatium venit et post ex urbe decessit.
Timore sane Pertinax coactus omnia, quae Commo- 6
dus militibus et veteranis dederat, confirmavit. sus- 7
30 cipere se etiam imperium a senatu dixit, quod iam
sponte inierat. quaestionem maiestatis penitus tulit 8

---

2 parauerunt P^1 *t.* B paruerunt P *corr. per ras.*, Σ 6 capitolium PΣ Capitolio *He.* 8/9 nec — nec P^1Σ nec non — nec non P *corr.* *(Pet.)* [nec] — nec ⟨non⟩ *He.* 10 omnis P^1Σ ominis P *corr.* pertinati P 14 segnitiem Σ *(Pet.)* 19 cum PΣ iam *Pet.* 20 cum statuę P statuae Σ 23 die PΣ diem *edd.* 24 uotis ipsis] *cf. Tac.* 9, 5

cum iureiurando, revocavit etiam eos, qui deportati
fuerant crimine maiestatis, eorum memoria restituta,
9 qui occisi fuerant. filium eius senatus Caesarem appel-
lavit. sed Pertinax nec uxoris August⟨*a*⟩e appellatio-
10 nem recepit et de filio dixit: 'cum meruerit'. et cum 5
Commodus allectionibus innumeris praetorias miscuis-
set, senatus consultum Pertinax fecit iussitque eos, qui
praeturas non gessissent sed allectione accepissent,
11 post eos esse, qui vere praetores fuissent. sed hinc
quoque grande odium sibi multorum commovit. cen- 10
7 sus retractari iussit. delatores *cu*nctos graviter puniri
iussit et tamen mollius quam priores imperatores, uni-
cuique dignitati, si delationis crimen incurreret, poe-
2 nam statuens. legem sane tulit, ut testamenta priora
non prius essent inrita quam alia perfecta essent, neve 15
3 ob hoc fiscus aliquando succederet; ipsequ[a]e pro-
fessus est nullius se aditur*u*m hereditatem, quae aut
adulatione alicuius delata esset aut lite [aut] perplexa,
ut legitimi heredes et necessarii privarentur. addidit-
4 que sena[na]tus consulto h⟨*a*⟩ec verba: s[t]atius est, 20
p. c., inopem rem p. optinere quam ad divitiarum cu-
mulum per discriminum atque dedecorum vestigia per-
5 venire.' donativa et congiaria, quae Commodus pro-
6 miserat, solvit. annonae consultissime providit. et cum
tantam pe*n*u*r*iam aerarii haberet, ut praeter decies 25
sestertium non se invenisse fateretur, coactus est ea
exigere, quae Commodus indixerat, contra quam pro-
7 fessus fuerat. denique adgressus eum Lollianus Gen-
tianus consularis, quod contra promissum faceret, ne-
8 cessitatis rationem accepit. au⟨*c*⟩tionem rerum Com- 30

3 *post* eius *in* P *a. m. superscr.* ptinacem 11 uinctos P certos Σ conuictos *Faber (Pet.)* cunctos *Petsch.* 17 adituram P 18 aut perplexa P perplexa Σ 19/20 additque *Pet. per errorem* 20 senanatus P statius P sanctius Σ, P *corr.* secius *Flor. Vat.* satius *Gruter, Salm., edd.* 21 optinere P^1 25 pecuniam P^1Σ penuriam P *corr.* 28/29 Lollianus Gentianus] *Q. Hedius Rufus Lollianus Gentianus; cf. PIR II p. 128 nr. 27*

modi habuit, ita ut et pueros et concubinas vendi iu-
beret, exceptis his qui per vim Palatio videbantur in-
serti. et de his, quos vendi iussit, multi postea re- 9
ducti ad ministerium oblectarunt Se*ve*⟨*ru*⟩m. quid*a*m
5 per alios principes usque ad senatoriam dignitatem
pervenerunt. scurras turpissimorum nominum dede- 10
cora perferentes proscripsit ac vendidit. cuius nundi- 11
nationis pecuniam, quae ingens fuit, militibus dona-
tivo dedit. a libertis etiam ea exegit, quibus Commodo **8**
10 vendente ditati fuerant. auctio sane rerum Commodi 2
in his insignior fuit: vestis subtegmine serico aureis
filis [insignior] p⟨*raet*⟩er tunicas p⟨*a*⟩enulasque la-
cernas et chirod*y*tas Dalmatarum et cirratas militares
purpureasque clamydes Gr⟨*a*⟩ecanicas atque castren-
15 ses et cuculli Bardaici et *sa*ga armaque gladiatoria gem- 3
mis auroque composita. ⟨*vendidit*⟩ et maceras Hercu- 4
laneas et torques gladiatorias vasaque el*ectr*o, auro,
ebore, argento *v*itroque composita atque etiam † 5
phando vitrobuli e*x* materi[a]e eadem et vasa Sam-
20 nitica calfactandae resinae ac pici de*v*ellendis homini-
bus ac le*v*iginandis. nec non vehicula arte fabricae 6
nova perplexis dive⟨*r*⟩sisque rotarum *o*rbibus et exqui-

---

4 senem PΣ; *def. Stangl, Wochenschr. f. kl. Phil. 1912, 1269* Seuerum *Rühl* quidem PR quidam ACh *(coni. Jord.)* qui quidem *Pet.* quorum quidam *Rühl* 7 perferentes PΣ praeferentes *Pet.* 12 insignior per PΣ insigni opere *Cas. (edd.)* [insignior] *(e v. 11 falso repetit.)* p⟨*raet*⟩er *He.* 13 chiroditas PΣ chirodotas *Cas. coll. Cass. Dion.* ⟨*LXXII 17,3*⟩ '*χιτῶνα χειριδωτὸν σηρικὸν λευκὸν διάχρυσον*' chiridotas *Salm., edd.* chirodytas *He. conferens Th. l. L. III 1009,19; Marx ad Lucil. 71 (p. 34)* 15 saga *Faber, Cas., Rein.* toga PΣ 16 uendidit *add. He.* 17/18 uasaq; — composita *om.* P[a], *add.* P[b] *in marg. inf.* 17 eludo PΣ e ludo *('hoc est quibus in ludo utebatur Comm.') Salm. coll. Cass. Dion.* ⟨*LXXIII 5, 5*⟩ de ludo *Krauss (Pet.), cf. C 1,8* eluto (*scil.* 'auro', *i. e.* puro et perpurgato) *Egnat.* de luto *Magie* electro *Cas., Rein.* 18 uitroque *Rein.* citroq; PΣ 19 phando uitrobuli P phando uitribuli AR phallouitroboli *Egnat.* uitro, fundibuli *Momms.* infundibula *Rein.* uitro *delens ut glossema ad* materie *adscriptum* & materiae P 20 debellendis PΣ 21 libiginandis PΣ leuiginandis *Salm. (Pet.)* 22 diuisisq; P diuersisque R urbibus P orbibus Σ

sitis sedilibus nunc ad solem declinandum nunc ad spi-
7 ritus op⟨*p*⟩ortunitatem per vertiginem; et alia iter me-
tientia *h*orasque monstrantia et cetera vitiis eius con-
8 venientia. reddidit praeterea dominis eos, qui se ex
9 privatis domibus in aulam contulerant. convivium im- 5
peratorium ex inmenso ad certum revocavit modum.
10 sumptus etiam omnes Commodi re*ci*dit. exemplo autem
imperatoris, cum ille parcius se ageret, ex omnium con-
11 tinentia vilitas nata est; nam imperatorium sump-
tu⟨*m*⟩ pulsis non necessariis ad soliti dimidium de- 10
9 traxit. praemia militantibus posuit. aes alienum, quod
primo imperii tempore contraxerat, solvit. aerarium
2 in suum statum restituit. ad opera publica certum
sumptum constituit. reformandis *vi*is pecuniam con-
tulit. stipendia plurimis retro debita exsolvit. obe- 15
undis postremo cunctis muneribus fiscum parem fe-
3 cit. alimentaria etiam conpendia, quae novem anno-
rum ex instituto Traiani debebantur, obdurata vere-
4 cundia sustulit. avaritiae suspicione privatus non
caruit, cum ap*u*t vada Sabatia oppressis fenore posses- 20
5 soribus latius suos ten⟨*d*⟩eret fines. denique ex versu
6 Luci*l*iano ⟨*a*⟩grarius mergus est appellatus. multi au-
tem eum etiam in provinciis, quas consularis gessit, sor-
dide se egisse in litteras ret⟨*t*⟩ulere; nam vacationes
7 et legationes militares dicitur vendidisse. denique cum 25
parentum minimum esset patr*i*monium et nulla here-
8 ditas obvenisset, subito dives est factus. omnibus sane
possessiones suas reddidit, quibus Commodus ademe-
9 rat, sed non sine pr[a]etio. senatui legitimo semper
interfuit ac semper aliquid rettulit. civilem se salutan- 30
10 tibus et interpellantibus semper exhibuit. eos, qui ca-
lumniis adpetiti per servos fuerant, damnatis [servis]

---

3 dorasq; PChR 7 reddit P reddidit Σ recidi: *Egnat.*, *Salm.*, *edd.* 9/10 sumptu P[1] 14 suis PΣ uiis *Cas.*, *edd.* 20 aptit P apud Σ fęnore P 21 tener& PΣ tenderet *Cas.*, *edd.* 22 *Lucilii rell. ed. Marx I v. 1103* luciniano PΣ grarius PΣ 26 patromonium P 32 seruis *del. Jord.* saeuius *Golisch*

delatoribus liberavit in crucem sublatis talibus servis, aliquos etiam mortuos vindicavit.

10 Insidias paravit ei Falco ... conquestus est in senatu ... volens imperare. quo quidem ... credidit, 2 dum sibi quidam servus, quasi Fa*b*iae †setiqui filius ex Ceioni Commodi familia, Palatinam domum ridicul*e* vindicasset ... cognitusque iussus est flagellis caesus domino restitui. in cuius vindicta hi[i], qu⟨*i*⟩ 3 oderant Pertinacem, occ*a*sionem seditionis invenisse dicuntur. Falconi tamen pepercit et a senatu inpuni- 4 tatem eius petit. denique Falco in rebus suis securus 5 vixit et herede filio peri⟨*i*⟩t. quamvis multi Falconem 6 nescisse dixerint imperium sibi parari. alii etiam ser- 7 vis, qui rationes interverterant, falsis testimoniis adpetitum eum esse dixerunt.

Sed Pertinaci factio praeparata est per Laetum prae- 8 fectum praetorii et eos, quos Pertinacis sanctimonia offendera[n]t. Laetum enim paenituerat, quod impe- 9 ratorem fecerat Pertinacem, idcirco quia eum velut stultum intimatorem nonnullarum rerum reprehendebat. grave praeterea militibus visum, quod in causa 10 Falconis multos milites ad unius servi testimonium occidi praeceperat. trecenti igitur de castris armati ad 11 imperatorias [c]aedes cuneo facto milites venere. ea- 2 dem tamen die immolante Pertinace negatur in hostia cor repertum, et cum id vellet procurare, caput extorum non deprehendit. et tunc quidem omnes milites in castris manebant. qui cum ⟨*e*⟩ castris ad obsequium 3

---

seuerius *Walter* 4 quo P quod Σ *lacunam post* quidem *statuit He.* 5 fauiae seti qui filius P fame esset et qui filius Σ Fabiae Verique filius *Rös., Bae.* Fabiae, set ⟨coniugii in⟩iqui filius *He.* 6/7 ridicula P ridiculo Σ 7 *lacunam post* uindicasset *statuit He.* 8/9 hii quod erant P hi qui (quod R) oderant A Ch 9 occisionem P[1] *t.* B 12 perit P periit *He. propter clausulam* 18 offenderant P[1] *t.* B (n *exp.* P *corr.*) 20 nonnullarum] nouarum *Rühl* nouellarum *Stangl* 24 caedes P edes Σ cuneo *ex* cumeo *in* P *corr. per ras.* cum eo Σ 28 castris P in castris Σ de castris P *corr.* e castris *He.*

principis convenissent et Pertinax eo die processionem,
⟨*quam*⟩ ad Athen⟨*a*⟩eum paraverat, ut audiret poetam,
ob sacrificii praesagium distulisset, hi, qui ad obse-
4 quium venerant, redire in castra coeperunt. sed su-
bito globus ille in Palatium pervenit neque aut arceri 5
5 potuit aut imperatori nuntiari. enimvero tantum odium
in Pertinacem omnium aulicorum fuit, ut ad facinus
6 milites hortarentur. supervenerunt Pertinaci, cum ille
aulicum famulitium ordinaret, ingressique porticus Pa-
latii usque ad locum, qui appellatur Sicilia et Iovis 10
7 cenatio. hoc cognito Pertinax Laetum praef. praet. ad
eos misit. sed ille declinatis militibus per porticus
8 egressus adoperto capite domum se contulit. verum
cum ad interiora prorumperent, Pertinax ad eos pro[e]-
9 cessit eosque longa et gravi oratione placavit. sed 15
cu*m* Tausius quidam, unus e Tungris, in iram et in
timore⟨*m*⟩ milites loquendo adduxisset, hastam in pec-
10 tus Pertinacis obiecit. tunc ille precatus Iovem Ul-
torem toga caput operuit atque a ceteris confossus est.
11 et Ec⟨*l*⟩ectus quidem confossis duobus cum eodem 20
12 perit, reliqui autem cubicularii palatini (nam suos sta-
tim, ut imperator factus est, filiis emancipatis dederat)
13 diffugerunt. multi sane dicunt etiam cubiculum mi-
lites inrupisse atque illic circa lectum fugientem Per-
tinacem occidisse. 25

12 Fuit autem senex venerabilis, inmissa barba, reflexo
capillo, habitudine corporis pinguiore, ventre promi-
nulo, statura imperatoria, eloquentia mediocri et ma-
gis blandus quam benignus nec umquam creditus sim-
2 plex. et cum verbis esset affabilis, re erat inlibera[bi]lis 30
ac prope sordidus, ut dimidiatas lactucas et cardus
3 in privata vita conviviis adponeret. et nisi quid mis-

---

2 quam *add. vulgo* 14/15 praecessit P processit Σ 16 cur tausius P cum Cirasius Σ 16/17 in timore P timorem A tumorem Ch V *(coni. Salm., Corn.)* 20 eiectus P let(t)us Σ Eclectus *edd.* 30 inliberabilis P illiberalis Σ 31 cardus] *cf. Th. l. L. III 447, 31*

sum esset edulium, quotquot essent amici, novem libras carnis per tres missus ponebat. si autem plus 4 aliquid missum esset, etiam in alium diem differebat, cum semper ad convivium multos vocaret. imperator 5
5 etiam, si sine convivi[i]s esset, eadem consuetudine cenitabat. amicis si quando de prandio suo mittere 6 voluit, misit offulas binas aut [p]omasi parte⟨*m*⟩, aliquando lumbos gallinacios. fasianum numquam privato convivio comedit au[i]t alicui misit. cum sine 7
10 amicis cenaret, adhibebat uxorem suam et Valerianum, qui cum eodem docuerat, ⟨*ut*⟩ fabulas litterat*a*s haberet.

Sane nullum ex his, quos Commodus rebus geren- 8 dis inposuerat, mutavit, expectans urbis natalem, quod
15 eum diem rerum principium volebat esse, atque ideo etiam in balneis ei Commodiani ministri necem parasse dicuntur. imperium et omnia imperialia sic hor- **13** ruit, ut sibi semper ostenderet displicere. denique non alium se, quam fuerat, videri volebat. fuit in curia 2
20 honorificentissimus, ita ut senatum faventem adoraret et quasi praefectus urbi cum omnibus sermonem participaret. voluit etiam imperium deponere atque ad 3 privatam vitam redire. filios suos in Palatio nutriri 4 *n*oluit. tam parcus autem et tam lucri cupidus fuit,
25 ut apud vada Sabatia mercaturas exercuerit imp(erator) per homines suos, non aliter quam privatus solebat. nec multum tamen amatus est, si quidem 5 omnes, qui libere fabulas conferebant, male Pertinacem loquebantur, chr*e*stologum eum appellantes, qui bene
30 loqueretur et male faceret. nam et cives sui, qui ad 6 eum confluxerant iam imperatorem et nihil de eo meruerant, sic eum appellabant. munera quoque lucri

---

3 diem *om.* P[a], *add.* P[b] 5 conuiuiis P conuiuio Σ 7 pomasi parte P poma si parce Σ 9 cumeditauit PΣ comedit aut *edd.* 11 ut *add. Egnat. (Pet.)* litteratus P 24 uoluit PACh noluit R, *edd.* 29 christologum P (chrestologon *Epit. de Caes. 18, 4)*

7 libidine libenter accepit. reliquit filium et filiam superstites et uxorem, Flavi Sulpiciani filiam, quem praef.
8 urbi loco suo fecerat. circa uxoris pudicitiam minus curiosus fuit, cum palam cit⟨h⟩aroedum illa diligeret. ipse praeterea Cornificiam infamissime dicitur di- 5
9 lexisse. libertos aulicos vehementissime conpressit, unde grande quoque odium contraxit.

14 Signa interitus haec fuerunt: ipse ante triduum quam occideretur in piscina sibi visus est videre hominem
2 cum gladio infestantem. et ea die, qua occisus est, 10 negabant in oculis eius pupulas cum imaginibus, quas
3 reddunt spectantibus, visas. et cum apud lares sacrificaret, carbones vivacissimi extincti sunt, cum inflammari soleant. et, ut supra dictum est, cor et caput in ⟨*h*⟩ostiis non est repertum. stellae etiam iuxta so- 15 lem per diem clarissimae visae ante die*m* quam obiret.
4 et ipse omen de Iuliano successore dedisse dicitur. nam cum ei Didius Iulianus fratris filium obtulisset, cui despondebat filiam suam, adhortatus [est] iuvenem ad patrui observationem, adiecit: 'observa collegam 20
5 et successorem meum'; nam ante Iulianus ei et in consulatu collega fuerat et in proconsulatu successerat.
6 Milites eum et aulici odio habuerunt, populus mortem eius indignissime tulit, quia videbat omnia per
7 eum antiqua posse restitui. caput eius conto fixum 25 milites, qui eum occiderant, per urbem in castra per-
8 tulerunt. reliquiae eius recuperato capite in sepulchro
9 avi uxoris locatae sunt. et Iulianus, successor illius, corpus eius quanto potuit honore funeratus est, cum
10 id in Palatio repperisset. qui numquam eius ullam 30 mentionem vel apud populum vel apud senatum publice fecit, sed cum ipse quoque a militibus desertus iam esset, per senatum et populum Pertinax in deos

---

2 ut uxorem P et uxorem Σ   10 cū gladio *om.* P[a], *add.* P[b] *ante* cū *add.* eū *a. m.*   14 *c. 11, 2*   16 uisae sunt clarissimae *Pet. perperam*   dies P diem R   19 est *om.* Σ, *del. Jord.*

relatus est. sub Severo autem imperatore cum sena- 15
tus ingens testimonium habuisset Pertinax, funus ima-
ginarium ei et censorium ductum est, et ab ipso Se-
vero funebri laudatione ornatus est. ipse autem Se- 2
5 verus amore boni principis a senatu Pertinacis nomen
accepit. filius Pertinacis patri flamen est factus. Mar- 3.4
ciani sodales, qui divi Marci sacra curabant, Helviani
sunt dicti propter Helvium Pertinacem. circenses et 5
imperii natalis additi, qui a Severo postea sublati sunt,
10 et genit[i]ali⟨*cii*⟩, qui manent. *a.p.Chr.*
Natus autem kal. August*is* Vero et Bibulo conss. 6 *n.126*
interfectus est V. kal. Apr. Falcone et Claro conss. *a.p.Chr. n.193*
vixit annis LX mensibus VII diebus XXVI. imperavit
mensibus II diebus XXV. congiarium dedit populo 7
15 denarios centenos. praetorianis promisit duodena mi-
lia nummum, sed dedit sena. quod exercitibus pro-
missum est, datum non est, quia mors eum praevenit.
horruisse autem illum imperium epistula docet, quae 8
vitae illius a Mario Maximo *a*pposita est. quam ego
20 inseri ob nimiam longitudinem nolui.

---

6 patri P *in corr. ita ut* pectri *legi possit quod exhibet* B
7 sodalis P 10 geniti aliqui manent P genitalica manent Σ, *em. Cas.* 11 augustas P Bibulo] Ambibulus *in fastis appellatur* 19 opposita P composita Σ 20 inseri P A Ch inserere V, *Puteanus (Pet.)* HELIUS PERTINAX EXPLICIT P *(sequitur in* P *Avidius Cassius)*

DIDIUS IULIANUS

AELI SPARTIANI

1 Didio Iuliano, qui post Pertinacem imperium adeptus est, proavus fuit ⟨*S*⟩al*v*ius Iulianus, bis consul, praefectus urbi et iuris consultus, quod magis eum 5
2 nobilem fecit, mater Clara ⟨*A*⟩emilia, pater Petronius Didius Severus, fr(atre)s Didius Proculus et Nummius Albinus, avunculus Salvius Iulianus, avus paternus Insubris Mediolanensis, maternus ex Adrumetina colonia. 10
3 Educatus est apud Domitiam Lucillam, matrem Marci
4 imperatoris. inter viginti viros lectus est suffragio matris Marci. quaestor ante annum, quam legitima
5 aetas sinebat, designatus est. aedilitatem suffragio
6 Marci consecutus est. praetor eiusdem suffragio fuit. 15 post praeturam legioni praefuit in Germania vicensi-
7 mae secundae Primigeniae. inde Bel*g*icam sancte ac diu rexit. ibi Cauchis, Germaniae populis, qui Alb*am*
a.p.Chr. fluvium adcolebant, erumpentibus restitit tumultuariis
n.175? 8 auxiliis provincialium. ob qu⟨*a*⟩e consulatum meruit 20
9 testimonio imperatoris. Cattos etiam debellavit. inde Dalmatiam regendam accepit eamque a confinibus hostibus vindicavit. post Germaniam inferiorem rexit.
2 post hoc curam alimentorum in Italia[m] meruit. tunc factus est reus per quendam Severum cla[ri]ssi*ari*um 25

---

1 INCIPIT DIDIUS IULIANUS AELI SPARTIANI FELICITER (ad diocletianū auğ. *add. a. m. in margine)* 4 albius PChR Albinus A 17 bellicam P uel gica ChR 18 album P albium Σ 20 obq; P 25sq. clarissimum militem PΣ Clarissimum militem *edd.* clarissimum iuuenem *Momms.* classiarium militem *Novák*

militem coniurationis cum Sal[i]vio contra Commodum. sed a Commodo, quia multos iam senatores occiderat et quidem nobiles ac potentes in causis maiestat*is*, ne tristius gravaretur, Didius liberatus est accusatore
5 damnato. absolutus iterum ad regendam provinciam 2
missus est. Bit⟨*h*⟩yniam deinde rexit, sed non ea fama 3
qua ceteras.

Fuit consul cum Pertinace et in proconsulatu Afri- 3 *a.p.Chr. n.175?*
c⟨*a*⟩e ⟨*e*⟩idem successit et semper ab eo collega est
10 et successor appellatus. maxime eo die, cum filiam suam Iulianus despondens adfini suo ad Pertinacem venisset idque intimasset, dixit: '⟨*observa*⟩que debita reverentia, quia collega et successor meus est.' statim enim mors Pertinacis secuta est. quo interfecto cum 4
15 Sulpicianus imperator in castris appellari vellet et Iulianus cum genero ad senatum venisset, quem indictum acceperat, cumque clausas valvas invenisset atque illic duos tribunos repperisset, Public⟨*i*⟩um Florianum et Vectium Aprum, coeperunt cohortari tribuni, ut locum
20 arriperet. quibus ⟨*cum*⟩ diceret iam alium imperato- 5
rem appellatum, retinentes eum ad praetoria castra duxerunt. sed posteaquam in castra ventum est, *cum* 6
Sulpiciano praef. urbi, socero Pertinacis, contionante sibique imperium vindicante Iulianum e muro ingentia
25 pollicentem nullus admitteret, primum Iulianus monuit praetorianos, ne[c] eum facerent imperatorem, qui Pertinacem vindicaret; deinde scripsit in tabulis se Commodi memoriam restituturum. atque ita et admissus 7
est ⟨*et*⟩ imperator appellatus rogantibus praetorianis,
30 ne Sulpiciano aliquid noceret, quod imperator esse voluisset.

---

3 maiestates P 12 obserua *add. He. cf. P 14, 4* 16 *post* genero *add.* Cornelio repētino P *corr.* 18 publicum P Publium *uulgo* Publicium *Momms.* 19 cohartari P 20 cum *om* PΣ 22/23 consulpiciano P^1 *t.* B cū sulpiciano P *corr.* 26 nec P^1 *t.* B c *exp.* P *corr.* 28/29 est admissus et *Pet.* et admissus est et *Jord.*

3 Tunc Iulianus Fla*v*ium Genialem et Tullium Crispinum suffragio praetorianorum praef. praetorii fecit stipatusque est caterva imperatoria per Maurentium,
2 qui et ante ⟨*se*⟩ Sulpiciano coniunxerat. sane cum vicena
3 quina milia militibus promisisset, tricena dedit. inde 5
habita contione[m] militari vespera in senatum venit totumque se senatui permisit factoque senatus consulto imperator est appellatus et tribuniciam potestatem, ius
4 proconsulare in patricias familias relatus emeruit. uxor etiam Mallia Scantilla et filia eius Didia Clara Augu- 10
5 stae sunt appellatae. inde se ad Palatium recepit uxore ac filia illuc vocatis, trepidis invitis eo transeuntibus
6 quasi iam imminens exitium praesagirent. praef. urbi Cornelium Repentinum, generum suum, fecit in locum
7 Sulpiciani. erat interea in odio populi Didius Iulianus 15
ob hoc, quod creditum fuerat emendationem temporum Commodi Pertinacis auctoritate reparand*a*m habebaturque ita, quasi Iuliani consilio esset Pertinax inter-
8 emptus. et iam hi primum, qui Iulianum odisse coeperant, disseminarunt prima statim die Pertinacis cena 20
despecta luxuriosum parasse convivium ostreis et altilibus et piscibus adornatum. quod falsum fuisse con-
9 stat; nam Iulianus tantae parsimoniae fuisse perhibetur, ut per triduum porcellum, per triduum leporem divideret, si quis e*i* forte misisset, saepe autem nulla 25
existente religione holeribus leguminibusque contentus
10 sine carne cenaverit. deinde neque cenavit, priusquam sepultus esset Pertinax, et tristissimus cibum ob eius necem sumpsit et primam noctem vigiliis continuavit de tanta[s] necessitate[s] sollicitus. 30

---

1 flabium P   4 & ante P se ante(a) Σ et ante se *He.* 5/6 inhibiia P^a *ut videtur* iñ (*i. e.* inde) habita P^b dein h. *edd.* 6 contionem P^1 10 sanctilla P^a scantilla P^b 12 inuitis *del. Bae., Nov.; defendit Ti. p. 43*   17 reparandum PΣ *fort. recte; Schmalz § 175, 1 cfrt. He.* reparandam *edd.* iri paratum *Momms.; sed gerund. pro infinitivo futuri def. He. coll. PN 10, 7* 'reddendum'; *CIA 3, 1* 'feriendum'; *CIA 5, 7* 'nobilitandum'. *He. cfrt. Schmalz § 194, 4*   25 & P ei ACh   30 tantas necessitates P^1

Ubi vero primum inluxit, senatum et equestrem ordinem in Palatium venientem admisit atque unumquemque, ut erat aetas, vel *fr*atrem vel filium vel parentem adfatus blandissime est. sed populus in rostris atque ante curiam ingentibus eum conviciis lacessebat sperans deponi ab eo posse imperium, quod mi⟨*li*⟩tes dederant. [lapidationem quoque fecere.] descendenti cum militibus et senatu in curiam diras inprecati sunt, rem divinam facienti,⟨*n*⟩e litaret, optarunt. lapides etiam in eum iecerunt, cum Iulianus manu eos semper placare cuperet. ingressus autem curiam, placide et prudenter verba fecit. egit gratias, quod esset adscitus, quod et ipse et uxor et filia eius Augustorum nomen acceperunt. patr*is* patriae quoque nomen recepit, argenteam statuam respuit. e senatu in Capitolium pergenti populus obstitit, sed ferro et vulneribus et pollicitationibus aureorum, quo*s* digitis ostendebat ipse Iulianus, ut fidem faceret, summotus atque depulsus est. inde ad circense spectaculum itum est. sed occupatis indifferenter omnium subselliis populus geminavit convicia in Iulianum: Pescennium Nigrum, qui iam imperare dicebatur, ad urbis praesidium vocavit. haec omnia Iulianus placide tulit totoque imperii sui tempore mitissimus fuit; populus autem in milites vehementissime invehebatur, qui ob pecuniam Pertinacem occidissent. multa igitur, quae Commodus statuerat, Pertinax tulerat, ad conciliandum favorem populi restituit. de ipso Pertinace neque male neque bene quicquam egit, quod gravissimum plurimis visum est. constitit autem propter metum militum de honore Pertinacis tacitum ess⟨*e*⟩.

---

t. B, *corr. per ras.*   3 patrem PΣ fratrem *Gru. (Pet) (cf. MA 18,1; AS 50,3)*   6 mites P[1] milites Σ, P *corr.*   7 lapidationem quoque fecere *del. Momms. (cf. v. 9sq.)*   8 inpr*ecati P (a *eras.*)   9 elitar& PR ne litaret A   10 placere P[a], *corr.* P[b]   14 patres P[1]   15 sanatu P   17 quod P quos Σ 27 consiliandum P   31 est PR esse A Ch, *edd.*

5 Et Iulianus quidem neque Brittannicos exercitus neque Illyricos timebat, Nigrum vero misso primipilario occidi praeceperat timens praecipue Syriacos exerci-
2 tus. ergo Pescennius Niger in Illyrico, Septim⟨*i*⟩us Severus in Syria cum exercitibus, quibus praesidebant, 5
3 a Iuliano descivere. sed cum ei nuntiatum esset Severum descivisse, quem suspectum non habuerat, perturbatus est: ad senatum venit impetravitque, ut hostis
4 Severus renuntiaretur; militibus etiam, qui Severum secuti fuerant, dies praestitutus, ultra quam si cum 10
5 Severo fuisse⟨*n*⟩t, hostium numero haberentur. missi sunt praeterea legati a senatu consulares ad milites, qui suaderent, ut Severus repudiaretur, et is esset im-
6 p(erator), quem senatus elegerat. inter ceteros legatus est Vespronius Candidus, vetus consularis, olim mili- 15
7 tibus invisus ob durum et sordidum imperium. missus est successor Severo Valerius Catulinus, quasi posset
8 ei succedi, qui militem iam sibi tenebat. missus praeterea Aquilius centurio, notus caedibus senatoriis, qui
9 Severum occideret. ipse autem Iulianus praetorianos 20 in campum deduci iubet, muniri turres, sed milites desides et urbana luxuria dissolutos invitissimos ad exercitium militare produxit, ita ut vicarios operis, quod
6 uni cuique praescribebatur, mercede conducerent. et Severus quidem ad urbem infesto agmine veniebat, sed 25 Didius Iulianus nihil cum exercitu pr⟨*a*⟩etoriano proficiebat, quem cottidie populus et magis oderat et ri-
2 debat. et Iulianus sperans Laetum fautorem Severi, cum per eum Commodi manus evasisset, ingratus tanto beneficio iussit eum occidi. iussit etiam Marci*am* 30 *una*[m] interfici.

---

3 timen P[a] s *add.* P[b] 4/5 *Pescennium Nigrum in Syria, in Illyrico Septimium Severum descivisse constat; item errant de Severo et Aur. Vict. Caes. 19, 4 et CIA 1, 1* 4/5 uerus P[a] seuerus P[b] 8 est ⟨et⟩ *Pet.* imperauitque *Pet. per errorem* 11 fuiss& P 17 catŏ*linus P catulinus Σ 26 dius P[a], *corr.* P[b] 28 ⟨fore⟩ fautorem *? He.* 30 marcimannum P

Sed dum haec egit Iulianus, Severus classem Raven- 3
natem occupat, legati senatus, qui Iuliano promiserant
operam suam, ad Severum transierunt. Tullius Crispi- 4
nus, praef. praetorio, con⟨*tra*⟩ Severum missus, ut clas-
5 sem produceret, repulsus Romam redit. haec cum Iu- 5
lianus videret, senatum rogavit, ut virgines Vestales
et ceteri sacerdotes cum senatu obviam exercitui Se-
veri prodirent et praetentis infulis rogarent, inanem
.... contra barbaros milites parans. haec tamen agenti 6
10 Iuliano P*l*au[s]tius Qu*i*ntillus consularis augur con-
tradixit adserens non debere imperare eum, qui ar-
mis adversario non posset resistere. cui multi sena- 7
tores consenserunt. quare iratus Didius milites e castris
petit, qui senatum ad obsequium cogerent aut obtrun-
15 carent. sed id consilium displicuit. neque enim dece- 8
bat, ut, cum senatus hostem Severum Iuliani causa iu-
dicasset, eundem Iulianum pateretur infestum. quare 9
meliore consilio ad senatum venit petitque, ut fieret
senatus consultum de participatione imperii; quod sta-
20 tim factum est.

Tunc omen, quod sibi Iulianus, cum imperium acci- 7
peret, fecerat, omnibus venit in mentem. nam cum 2
consul designatus de eo sententiam dicens ita pronun-
tiasset: 'Didium Iulianum imperatorem appellandum
25 esse censeo', Iulianus suggessit: 'adde et Severum',
quod cognomentum [h]a[b]vi et proavi sibi Iulianus
adsciverat. sunt tamen qui dicant, nullum fuisse Iu- 3
liani consilium de obtruncando senatu, cum tanta in
eum senatus consuluisset.

---

martianum (marc-) Σ Marciam una *Momms. (Pet.)* 2 lagati P^1 lægati P *corr.* 3/4 crispus P^a, *corr.* P^b 4 con P^1 contra P *corr.* 8 inanem P inane ChR mane A inanem rem *Pet.* inanem artem *Rös.* inane munus *? Ho. (cf. Ael. 4, 3 ex Vergilio)* 10 phaustius quantillus P faustius quintillus ChR Plautius Quintillus *Pet. cf. PIR III nr. 356 p. 45* 26 habui P^1 29 consuluiss& P contulisset Σ, *edd.* consuluisset ⟨ornamenta⟩ *He. propter clausulam*

4 Post senatus consultum statim Didius Iulianus unum
5 ex praefectis, Tullium Crispinum, misit. ipse autem
tertium fecit praefectum Veturium Macrinum; ad quem
6 Severus litteras miserat, ut esset praef. sed pacem
simulatam esse *man*⟨*da*⟩tamque caedem Severi Tullio 5
Crispino, praef. praetorii, et populus locutus est et
7 Severus suspicatus. denique hostem se Iuliano Severus
8 esse maluit quam participem consensu militum. Se-
verus autem statim et ad plurimos Romam scripsit et
9 occulte misit edicta, quae proposita sunt. fuit prae- 10
terea in Iuliano haec amentia, ut per magos pleraque
faceret, quibus *pu*taret vel odium populi deleniri vel
10 militum arma conpesci. nam et quasdam non conve-
nientes Romanis sacris hostias immolaverunt et car-
mina profana incantaverunt et ea, quae ad speculum 15
dụcunt fieri, in quo⟨*d*⟩ pueri praeligatis oculis incan-
11 tato vertice respicere dicuntur, Iulianus fecit. tunc-
que[m] puer vidisse dicitur et adventum Severi et Iu-
8 liani decessionem. et Crispinus quidem cum occurrisset
praecursoribus Severi, Iulio Laeto auctore a Severo 20
2 interemptus est. deiecta sunt etiam *c*⟨*onsulta*⟩ senatus.
Iulianus convocato senatu quaesitisque sententiis, quid
3 facto opus esset, certi nihil comperit a senatu. sed po-
stea sponte sua gladiatores Capu⟨*a*⟩e iussit armari
per Lollianum Titianum et Cla⟨*u*⟩dium Pompeianum e 25
Tarracinensi ad participatum evocavit, quod et gener
imperatoris fuisset et diu militibus praefuisset. sed
hoc ille recusavit senem se et debilem luminibus re-
4 spondens. transierant et ex Umbria milites ad Seve-
5 rum. et praemiserat quidem litteras Severus, quibus 30
6 iubebat interfectores Pertinacis servari. brevi autem

5 tantãq; PΣ mandatamque *Ursinus (edd.)* 10 occulte PΣ occulto *Pet.* 12 uitar& PΣ putaret *edd.* 16 ducunt P (*i. e.* putant) dicunt Σ *(edd.)* quo PΣ quod *He.* 16/17 incantat⟨i retort⟩o *? He.* 17/18 tunc quem P[1] *t.* B[1] (m *exp.* P *corr.*) 21 e senatus P ea . . . Senatus ACh ea consulta senatus R 22 conuocato P (o *finali in corr.*) 25 cladium PChR 25/26 & arracinensi PΣ

desertus est ab omnibus Iulianus et remansit in Palatio cum uno de praefectis suis Geniali et genero Repentino. 7 actum est denique, ut Iuliano senatus auctoritate abrogaretur imperium. et abrogatum est, appel-5 latusque statim Severus imperator, cum fingeretur, quod veneno se absumpsisset Iulianus. 8 missi tamen a senatu, quorum cura[m] per militem gregarium in Palatio idem [Iulianus] occisus est fidem Caesaris inplorans, hoc est Severi. 9 filiam suam potitus imperio 10 dato patrimonio emancipaverat, quod ei cum Augustae nomine statim sublatum est.

10 Corpus eius a Severo uxori Manliae Scantillae ac filiae ad sepulturam est redditum et in proavi monumenta translatum miliario quinto via *Labicana*.

15 9 Obiecta sane sunt Iuliano haec: quod gulosus fuisset, quod aleator, quod armis gladiatoriis exercitus esset, eaque omnia senex fecerit, cum antea numquam adulescens his esset vitiis infamatus. obiecta est etiam superbia, cum ille etiam in imperio fuisset humillimus. 20 2 *f*uit autem contra humanissimus ad convivia, benignissimus ad suscriptiones, moderatissimus ad libertatem.

3 Vixit annis quinquaginta sex mensibus quattuor. 4 imperavit mensibus duobus diebus quinque. reprehensum in eo praecipue, quod eos, quos regere auctoritate sua 25 debuerat, regendae rei p. sibi praesules ipse fecisset.

---

6 se *om. Pet. cum* B 7 curam P[1] *t.* B cura* P *corr.* 8 Iulianus *del. He.* 12 sanctilę P[a] scantillę P[b] 14 laui-cana PΣ 18 ẽ (*i. e.* est) *om.* P[a], *add.* P[b] 20 Iuuit P[a] I*uit P[b] *t.* B fuit Σ 22 *quattuor annis et totidem diebus maiorem eum fuisse dicit Cass. Dio LXXIII 17, 5* 23 repręhensum P 25 reip̃. *(littera* i *evanida)* P DIDIUS IULIANUS EXPLICIT P *(sequitur in* P *Commodus)*

AELI SPARTIANI

SEVERUS

1 Interfecto Didio Iuliano Severus Africa oriundus im-
2 perium optinuit. cui civitas Lepti, pater Geta, maiores
equites Romani ante civitatem omnibus datam; mater 5
Fulvia Pia, patrui magn⟨*i*⟩ Aper et Severus, consula-
res, avus maternus Macer, paternus Fulvius Pius fuere.
a.p.Chr. n.146 3 ipse natus est Erucio Claro bis et Severo conss. VI.
4 idus Apriles. in prima pueritia, priusquam Latinis
Graecisque litteris imbueretur, quibus eruditissimus 10
fuit, nullum alium inter pueros ludum nisi ad iudices
exercuit, *c*um ipse praelatis fascibus ac securibus or-
dine puerorum circumstante[s] sederet ac iudicaret.
5 octa*v*o decimo anno publice *de*clamavit. postea stu-
diorum causa Romam venit, latum clavum a divo 15
Marco petit et accepit favente sibi Septimio Severo ad-
fini suo, bis iam consulari.

6 Cum Romam venisset, hospitem nanctus, qui Hadri-
ani vitam imperatoriam eadem hora legeret, quod sibi
7 omen futurae felicitatis arripuit. habuit et aliud omen 20
imperii. cum rogatus ad c[a]enam imperatoriam pallia-
tus venisset, qui togatus venire debuerat, togam prae-
8 sidiariam ipsius imperatoris accepit. eadem nocte som-
niavit lupae se uberibus ut Remum inh⟨*a*⟩erere vel

---

1 INCIPIT AELI SPARTIANI SEVERUS P 6 magnaper PΣ magni Aper *Ma. (Pet.)* (4 Lepti magna — 6 patrui Aper *Momms*) 7 paternus Macer maternus Fuluius Σ 8 VI] *Severus est natus III. idus Apriles cf. Hasebroek p. 3* 12 eum P[1] cum Σ, P *corr.* 13 circumstantes P[1]Σ 14 Octabo P adclamauit P declamauit Σ 18 nanctus P *(altera litt.* n *exp.)* nanctus B nactus Σ

Romulum. sedit et in sella imperatoria temere a mi- 9
nistro posita, ignarus quod non liceret. dormienti etiam 10
in stabulo serpens caput cinxit et sine noxa experge-
factis et adclamantibus familiaribus abiit.
5 Iuventam plenam furorum, nonnumquam et crimi- 2
num habuit. adulterii causam dixit absolutusque est a 2
Iuliano proconsule, cui et in proconsulatu successit et
in consulatu collega fuit et in imperio item successit.
qu⟨*a*⟩esturam diligenter egit om[n]isso *tr*ibu[s]natu mi-
10 litari. post quaesturam sorte Baeticam accepit atque 3
inde Af⟨*r*⟩icam petit, ut mortuo patre rem domesticam
conponeret. sed dum in Africa est, pro Baetica Sardi- 4
nia ei attributa est, quod Baeticam Mauri populaban-
tur. acta igitur quaestura Sardiniensi legationem pro- 5
15 consulis Africae accepit. in qua legatione cum eum qui- 6
dam municipum suorum L*ep*citanus praecedentibus
fascibus ut antiquum contubernalem ipse plebeius am-
plexus esset, fustibus eum sub elogio eiusdem prae-
conis cecidit: 'legatum p. R. homo plebeius temere am-
20 plecti noli.' ex quo factum, ut in vehiculo etiam legati 7
sederent, qui ante pedibus ambulabant. tunc in qua- 8
dam civitate Africana, cum sollicitus mathematicum
consuluisset positaque hora ingentia vidisset, astro-
logus dixit ei: 'tuam non alienam pone genituram', 9
25 cumque Severus iurasset suam esse, omnia ei dixit,
quae postea facta sunt. tribunatum plebis Marco im- 3
peratore decernente promeruit eumque severissime ex-
ertissimeque egit. uxorem tunc Marciam duxit, de qua 2

---

4 familiarib; habuit P^a *omittens* iuuenta — habuit *quae verba infra contextum add.* P^b familiarib; habi*it (*i. e.* abiit) P^b *t.* B 6 est *om.* P^a, *add.* P^b 9/10 omnis sorti*b; natu militari P omnibus sortibus in actu militari Σ omisso tribunatu militari *Hirschf.* emenso tribunatu militari *Wachsmuth, quoniam Eutrop. VIII 18, 2 Severum fuisse militarem tribunum dicit quem testem improbat Hasebroek p. 5 sq.* 11 aficā P 16 laeicitanus P leptitanus P *corr.*, Σ 18 sub elogio eiusdem] *scil.* Seueri; sub eiusmodi elogio *Hirschf.* 20 est *post* factum *add.* Σ, P *corr.* 28 Marciam] Paccia Marciana *CIL VIII 19494 = ILS 440*

tacuit in historia vitae privatae. cui postea in imperio
3 statuas conlocavit. praetor designatus a Marco est non in
candida, sed in conpetitorum grege anno aetatis XXXII.
4 tunc ad Hispaniam missus somniavit primo sibi dici,
ut templum Tarraconense Augusti, quod iam *labe*ba- 5
5 tur, restitueret; deinde ex altissimi montis vertice or-
bem terrarum Romamque despexit concin[n]entibus
6 provinciis lyra, voce vel tibi*a*. ludos absens edidit. le-
gioni[bus] IIII. Scythicae dein pr⟨*a*⟩epositus est circa
7 Massiliam. post hoc Athenas petit studiorum sacro- 10
rumque causa et operum ac vetustatum. ubi cum in-
iurias quasdam ab Atheniensibus pertulisset, inimicus
his factus minuendo eorum privilegia iam imperator
8 se ultus est. dein Lugdunensem provinciam legatus
9 accepit. cum amissa uxore aliam vellet ducere, genitu- 15
ras sponsarum requirebat, ipse quoque matheseos peri-
tissimus, et cum audisset esse in Syria quandam, quae
id geniturae haberet, ut regi iungeretur, eandem uxo-
rem petit, Iuliam scilicet, et accepit interventu ami-
4 corum. ex qua statim pater factus est. a Gallis ob se- 20
veritatem et honorificentiam et abstinentiam tantum
2 quantum nemo dilectus est. dein Pannonias procon-
sulari imperio rexit. post hoc Siciliam proconsularem
3 sorte meruit. suscepitque Romae alterum filium. in
Sicilia quasi de imperio vel vates vel C⟨*h*⟩ald⟨*a*⟩eos 25
consuluisset, reus factus est. a praefect. praet., quibus
audiendus datus fuerat, iam Commodo in odi*u*⟨*m*⟩ ve-
4 niente absolutus est calumniatore in crucem acto. con-
a.p.Chr. n.189? sulatum cum Apuleio Rufino primum egit, Commodo
se inter plurimos designante. post consulatum anno 30

---

1 histo͡ria (ri *supra*) P 3 gręge P 5/6 leuabatur P labebatur Σ
6 dein *Pet. per errorem* 7 concinnentibus P 8 tibio P
8/9 legionibus ·IIII· P legionibus in Σ; *legio IV non tende-
bat Massiliae sed in Syria; cf. Ritterling, PW XII 1562* 10 Mas-
siliam] Samosatam *Hirschf.* stadiorum (u *supra*) P 14 deinde *Pet.
per errorem* 26 factus est] *def. Ti. p. 75* factus, sed *Pet.*
27 odio P odium Σ

ferme fuit otiosus; dem Laeto suffragante exercitui
German⟨*ic*⟩o praeponitur. proficiscens ad German⟨*i*- 5
c⟩os exercitus hortos spatiosos comparavit, cum an-
tea aedes brevissimas Romae habuisset et unum fun-
5 dum in Ven[it]etia[m]. in his hortis cum humi iacens 6
epularetur cum filiis parca cena pomaque adposita
maior filius, qui tunc quinquennis erat, conlusoribus
puerulis manu largiore divideret paterque illum re-
prehendens dixisset: 'parcius divide, non enim regias
10 opes possides', quinquennis puer respondit: 'sed pos-
sidebo' inqui*t*. in Germaniam profectus ita se in ea 7
legatione egit, ut famam, nobilitat*a*m iam ante, cumularet.
Et ⟨*h*⟩actenus rem militarem privatus egit. dehinc a 5
Germanicis legionibus, ubi auditum est Commodum oc-
15 cisum, Iulianum autem cum odio cunctorum imperare,
multis hortantibus repugnans imperator est appellatus
apud Carnuntum idibus Augustis. qui etiam . . . se- 2
stertia, quod nemo umquam principum, militibus dedit.
dein firmatis, quas post⟨*t*⟩ergum relinquebat, provinciis 3
20 Romam ite*r* contendit cedentibus sibi cunctis, quacum-
que iter fecit, cum iam Illyriciani exercitus et Gallica-
ni[s] cogentibus ducibus in eius verba iurassent; exci- 4
piebatur enim ab omnibus quasi ultor Pertinacis. per 5
idem tempus auctore Iuliano Septimius Severus a se-
25 natu hostis est appellatus legatis ad exercitum senatus
verbis missis qui iuberent, ut ab eo milites senatu
praecipiente discederent. et Severus quidem cum au- 6
disset senatus consentientis auctoritate missos legatos.

---

1 rome *post* fuit *add.* Σ 2 germano PΣ Germanico *vulgo* 2/3 germanos PΣ Germanicos *vulgo* 4 romę *add.* P^b 4/5 unum fundū · inuenit &iam P etiam unum fundum inuenit Σ unum fundum in Venetia *Salm.* unum fundum in uicinitate *Jord.* unum fundum in uicinia *Pet.* unum fundum. euenit etiam *Petsch.* unum fundum inuenustum *Ho.* 8/9 reprẹhendens P 11 inquid P 12 legatio P^a, *corr.* P^b nobilitatem P -tam Σ 17 qui etiam P quingena Σ bina *ante* sestertia *add. de Do.; cf. c. 12, 2* 19 postergū P 20 item P iter ACh 21/22 gallicanis PΣ 24 septimus P^a, *corr.* P^b

primo pertimuit, postea id egit corruptis legatis, ut apud exercitum pro se loquerentur transirentque in
7 eius partes. his compertis Iulianus senatus consul[a]tum fieri fecit de participando imperio cum Severo,
8 incertum, vere id an dolo fecerit, cum iam ante mi- 5 sisse[n]t notos ducum interfectores quosdam, qui Severum occiderent, ita ut ad Pescennium Nigrum interficiendum miserat, qui et ipse imperium contra eum
9 susceperat auctoribus Syriacis exercitibus. verum Severus evitatis eorum manibus, quos ad se interficien- 10 dum Iulianus miserat, missis ad praetorianos litteris signum vel deserendi vel occidendi Iuliani dedit sta-
10 timque auditus est. nam et Iulianus occisus est in
11 Palatio, et Severus Romam invitatus. ita, quod nulli umquam contigit, nutu ⟨*t*⟩antum Severus victor est 15 factus armatusque Romam contendit.

6 Occiso Iuliano cum Severus in castris et tentoriis quasi per hosticum veniens adhuc maneret, centum senatores legatos ad eum senatus misit ad gratulandum
2 rogandumque. qui ei occurrerunt Interamn⟨*a*⟩e arma- 20 tumque circumstantibus armatis salutarunt excussi, ne
3 quid ferri haberent. et postera die occurrente omni famulitio aulico sept*in*genos vicenos aureos legatis de-
4 dit eosdemque praemisit facta potestate, si qui vellent
5 remanere ac secum Romam redire. fecit etiam statim 25 praefectum praetorii Flavium Iuvenalem, quem etiam
6 Iulianus tertium praefectum sibi adsumpserat. interim Romae ingens trepidatio militum civiumque, quod armatus contra eos Severus veniret, qui se hostem iu-
7 dicassent. his accessit quod comperit Pescennium Ni- 30 grum a Syriacis legionibus imperatorem appellatum.
8 cuius edicta et litteras ad populum vel senatum intercepit per eos, qui missi fuerant, ne vel proponerentur
9 populo vel legerentur in curia. eodem tempore etiam

3/4 consulatu P[1] consultum Σ consul*tū P *corr.* 5 uero P[1]Σ 5/6 misissent P A Ch 15 nutuantum P nutu tantum Σ 20 rogandumque] *cf. p. 151, 5* 23 septuagenos PΣ septingenos *Hirschf.*

de Clodio Albino sibi substituendo cogitavit, cui Caesa-
rianum decretum a[ut] Commod⟨*o*⟩ ia[nu]m videbatur
imperium. sed eos ipsos pertimescen⟨*s*⟩, de quibus recte 10
iudicabat, Heraclitum ad optinendas Brittannias, Plau-
5 tianum ad occupandos Nigri liberos misit. cum Romam 11
Severus venisset, praetorianos cum subarmalibus in-
ermes sibi iussit occurrere. eosdem sic ad tribunal
vocavit armatis undique circumdatis.

Ingressus deinde Romam armatus cum armatis mili- 7
10 tibus Capitolium ascendit. inde {in} Palatium eodem
⟨*h*⟩abitu perrexit praelatis signis, quae praetorianis
ademerat, supinis, non erectis. tota deinde urbe milites 2
in templis, in porticibus, in aedibus Palatinis quasi
in stabulis manserunt, fuitque ingressus Severi odio- 3
15 sus atque terribilis, cum milites inempta diriperent va-
stationem urbi minantes. alia die armatis stipatus non 4
solum militibus, sed etiam amicis in senatum venit. in
curia reddidit rationem suscepti imperii causatusque
est, quod ad se occidendum Iulianus notos ducum cae-
20 dibus misisset. fieri etiam senatus consultum coegit, 5
ne liceret imperatori inconsulto senatu occidere senato-
rem. sed cum in senatu esset, milites per seditionem 6
dena milia poposcerunt a senatu exemplo eorum, qui
Augustum Octavianum Romam deduxerant tantumque
25 acceperant. et cum eos voluisset comprimere Severus 7
nec potuisset, tamen mitigatos addita liberalitate di-

1/2 caesarianum decr&um aut commodianum uidebatur imperium P *post* cesareanum decretum *lacuna indicata d v. 3* quibus recte *pergit* Σ Caesarianum decretum a Commodo nomen uidebat et imperium *Momms.* Caesarianum decretum a Commodo nomen uidebatur [imperium] *Jord.* Caesarianum decretum et nomen et cum consulatu imperium *Hasebroek p. 28* aut Commodianum *del. Lenze* 3 pertimescende (*ex* -o *prima manu corr. videtur,* -o M) quibus P ptimesce(s)nde quib; B *corr.* pertimescendo quibus *Pet.* pertimescendo de quibus *Jord.* 4 iudicabat] inuidebat *Pet.; locus videtur non explicatus* 6 praetorianus *Pet. per errorem* 10 in *om.* P, *non om.* Σ 12 inde P[a] deinde P[b] 21 inconsultu senato P *ante corr.* -to -tu B

8 misit. funus deinde censorium Pertinacis imagini duxit eumque inter divos sacravit addito flamine et so-
9 dalibus Helvian*is*, qui Marciani fuerant. se quoque Pertinacem vocari iussit, quamvis postea id nomen aboleri voluerit qua⟨*s*⟩*i* omen. amicorum dehinc aes alien*um* 5
8 dissolvit. filias suas dotatas maritis Pro*bo* et Aetio dedit. et cum Pro*bo* gener*o* suo praefecturam urbi optulisset, ille recusavit dixitque minus sibi videri prae-
2 fectum esse quam principis generum. utrumque autem
3 generum statim consulem fecit, utrumque ditavit. alia 10 die ad senatum venit et amicos Iuliani incusatos pro-
4 scriptioni ac neci dedit. causas plurimas audivit. accusatos a provincialibus iudices probatis rebus gra-
5 viter punivit. rei frumentariae, quam minimam reppererat, ita consuluit, ut excedens vita septem annorum 15 canonem p. R. relinqueret.
6 Ad orientis statum confirmandum profectus est nihil
7 adhuc de Nigro palam dicens. ad Africam tamen legiones misit, ne per L*i*b*y*am atque Aegyptum Niger Africam occuparet ac p. R. penuria rei frumentariae 20
8 perurgeret. Domitium Dextrum in locum Bassi praefect*u*⟨*m*⟩ urbi reliquit atque intra triginta dies, quam
9 Romam venerat, est profectus. egressus ab urbe ad Saxa rubra seditionem ingentem ob locum castrorum
10 metandorum ab exercitu passus est. occurrit ei et sta- 25 tim Geta frater suus, quem provinciam sibi creditam
11 regere ⟨*pr*⟩aecepit aliud sperantem. Nigri liberos ad
12 se adductos in eo habuit honore, quo suos. miserat sane legionem, quae Gr⟨*a*⟩eciam T*hr*aciamque praeciperet, ne eas Pescennius occuparet, sed iam Byzanti*um* 30
13 Niger tenebat. Perinthum etiam Niger volens occupare plurimos de exercitu interfecit atque ideo hostis
14 cum Aemiliano est appellatus. cumque Severum ad

---

3 heluianos P 5 quae omen P quasi omen *Bernays, edd.* alienos P alienum Σ 6 7 prouo *(bis)* PΣ 7 genere P[1] 19 lybiam P 21/22 praefecti P, *em. Momms. (edd.)* 27 accepit PΣ praecepit *edd.* 29 trhaciãq; P 30 byzantiã P

participatum vocaret, contemptus est. promisit sane 15
Nigro tutum exilium, si vellet, Aemiliano autem non
ignovit. Aemilianus dehinc victus in Hellesponto a Se- 16
veri ducibus Cyzicum primum confugit atque inde in
5 aliam civitatem, in qua eorum iussu occisus est. fu- 17
sae sunt item copiae ab [h]isdem ducibus etiam Nigri.
his auditis ad senatum Severus quasi confectis rebus 9
litteras misit. dein conflixit cum Nigro eumque apud
Cyzicum interemit caputque eius pilo circumtulit. fi- 2
10 lios Nigri post hoc, quos suorum liberorum cultu ha-
buerat, in exilium cum matre misit. litteras ad senatum 3
de victoria dedit. neque quemquam senatorum, qui
Nigri partium fuerant, praeter unum supplicio adfecit.
Ant[h]ioc⟨*h*⟩ensibus iratior fuit, quod et administran- 4
15 tem se in oriente *in*riserant et Nigrum etiam victum
iuverant. denique multa his ademit. Neapolitanis 5
etiam Pal⟨*a*⟩estinensibus ius civitatis tulit, quod pro
Nigro diu in armis fuerunt. in multos s⟨*aev*⟩e animad- 6
vertit, praeter ordinem senatorium, qui Nigrum fuerant
20 secuti. multas etiam civitates eiusdem partis iniuriis 7
adfecit et damnis. eos senatores occidit, qui cum Nigro 8
militaverant ducum vel tribunorum nomine. deinde 9
circa Arabiam plura gessit, Parthis etiam in dicionem
redactis nec non etiam Adia*b*enis, qui quidem omnes
25 cum Pescennio senserant. atque ob hoc reversus trium- 10
pho delato appellatus est Arabicus Adia*b*enicus Parthi-
cus. sed triumphum respuit, ne videretur de civili 11
triumphare victoria. excusavit et Parthicum nomen,
ne Parthos lacesseret.

30 Redeunti sane Romam post bellum civile Nigri aliud 10
bellum civile Clodi Albini nuntiatum est, qui rebellavit
in Gallia. quare postea occisi sunt ⟨*filii eius*⟩ cum ma-

15 orientē riserant P oriente inriserant *Pet. in app.* 18 se P Σ seuere *Salm.* sane *Jord.* saeue *Pet. (in* P que *a. m. superscr.)* 19 fuerant *bis* P[a] 24 adiauenis P 26 adiauenicus P 29 lacesserat P[1] lacesseret Σ, P *corr.* 32 filii eius *add. Jord. coll. c. 11, 9; ClA 9, 5 (cf. praeterea S 12, 7)* filii Nigri *vulgo*

2 tre. Albinum igitur statim hostem iudicavit et eos, qui ad illum mollius vel scripserunt vel rescripserunt.
3 et cum iret contra Albinum, in itinere apud Viminacium filium suum maiorem Bassianum adposito Aurelii Antonini nomine Caesarem appellavit, ut fratrem (5) suum Getam ab spe imperii, quam ille conceperat, sum-
4 moveret. et nomen quidem Antonini idcirco filio adposuit, quod somniaverat Antoninum sibi successurum.
5 unde Getam etiam quidam Antoninum putant dictum,
6 ut et ipse succederet in imperio. aliqui putant idcirco (10) illum Antoninum appellatum, quod Severus ipse in
7 Marci familiam transire voluerit. et primo quidem ab Albiniani⟨*s*⟩ Severi duces victi sunt. tunc sollicitus cum consuleret, a Pannonicia*n*is auguribus comperit se victorem futurum, adversarium vero nec in potesta- (15) tem venturum neque evasurum, sed iuxta aquam esse
8 periturum. multi statim amici Albini deserentes venere, multi duces capti sunt, in quos Severus animad-
11 vertit. multis interim vari[a]e gestis in Gallia primo apud Tinurtium contra Albinum felicissime pugnavit (20)
2 Severus; cum quidem ingens periculum equi casu [c]adit, ita ut mortuus ictu plumbeae crederetur, ita ut alius iam paene imperator ab exercitu diligeretur.
3 eo tempore lectis actis, quae de Clodio Celsino laudando, qui Adrumetinus et adfinis Albini erat, facta (25) sunt, iratus senatui Severus, quasi hoc Albino senatus praestitisset, Commodum inter divos referendum esse censuit, quasi hoc genere se de senatu posset ulcisci.
4 pri[m]usque inter milites divum Commodum pronuntiavit idque ad senatum scripsit addita oratione vic- (30)
5 toriae. senatorum deinde, qui in bello erant interempti,

3/4 uiminanaciũ P (na *eras.*) 13 albiniani P[1] albinianis *Σ*, P *corr.* 14 pannoniciacis P pannonianis Ch R Pannoniacis *Pet.* Pannonicianis *Salm. (Jord.)* 16 iuta P[a], *corr.* P[b] sed iuxta — periturum *uncis inclusit Pet., cum hic exitus de Pescennio praesagiatur in PN 9, 5* 22 cadit P cecidit A Ch accidit R plumbeae] *scil.* glandis 29 primumque *Dess.* priusque *He.*

cadaver⟨*a*⟩ dissipari iussit. deinde Albini corpore ad- 6
lato paene seminecis caput abscidi iussit Romamque
deferri idque litteris prosecutus est. victus est Albinus 7
die XI. kal. Martias. reliquum autem cadaver eius ante
5 domum propriam exponi ac diu i*a*⟨*c*⟩ere iussit. equum 8
praeterea ipse residens supra cadaver Albini egit ex-
pavescentemque admonuit, ut et effrenatus audacter
protereret. addunt alii, quod idem cadaver in Rhoda- 9
num abici praecepit, simul etiam uxoris liberorumque
10 eius. interfectis innumeris Albini partium viris, inter 12
quos multi principes civitatis, multae femin⟨*a*⟩e in-
lustres fuerunt, omnium bona publicata sunt aerarium-
que auxerunt; cum et Hispanorum et Gallorum pro-
ceres multi occisi sunt. denique militibus tantum sti- 2
15 pendiorum quantum nemo principum dedit. filiis etiam 3
suis ex hac proscriptione tantum reliquit quantum nul-
lus imperatorum, cum magnam partem auri per Gal-
lias, per Hispanias, per Italiam imperatoriam fecisset.
tuncque primum privatarum rerum procuratio con- 4
20 st⟨*it*⟩uta est. multi sane post Albinum fidem ei ser- 5
vantes bello a Severo superati sunt. eodem tempore 6
etiam legio Arabica defecisse ad Albinum nuntiata est.
Ultus igitur graviter Albinianam defectionem inter- 7
fectis plurimis, genere quoque eius extincto iratus Ro-
25 mam et populo et senatoribus venit. Commodum in 8
senatu[m] et contione[m] laudavit, deum appellavit, in-
famibus displicuisse dixit, ut appa⟨*re*⟩ret eum aper-
tissime furere. post hoc de sua clementia disseruit, 9

---

1 cadauer P^1 1/2 adlata P^1 *t.* B^1 5 diuidere PCh diuidi R deicere A denudari *Obr. (Jord.)* diu uideri *Salm. (Pet.)* diu ia-cere *Kell.* (*cf. ClA 9,7* iacuisse ante praetorium Seueri Albini corpus per dies plurimos) 7 ut & effrenatum P ut effrenatus Σ ut et effoedatum *?He.* 13 cū P cu eius P *corr.* tum *Pet.; sed cf. Less. lex. s. v.* 'cum' *p. 104 ex.* 17 auri] agri *de Do., Rheir. Mus. 54, p. 312* 18 imperatoriam P imperator iam *edd.* 19/20 constituta P constuta Σ 20 post Albinum] *scil.* mortuum *cf. P 1, 4* 27 appar& P^1 appareret Σ, P *corr.* 28 fuere P^a, *corr.* P^b

cu⟨*m*⟩ crudelissimus fuerit et senatores infra scriptos
13 occiderit. occidit autem sine causae dictione hos nobiles: Mummium Secundinum, Asellium Claudianum,
2 Claudium Rufum, Vitalium Victorem, Papium Faustum, Aelium Celsum, Iulium Rufum, Lollium Professum, 5
Aurunculeium Cornelianum, Antoni[n]um Balbum, Po-
3 stumium Severum, Sergium Lustralem, Fabium Paulinum, Non[n]ium Gracc⟨*h*⟩um, Masticium Fabianum, Casperium Agrippinum, C[a]eionium Albinum, Clau-
4 dium Sulpicianum, Memmium Rufinum, Casperi⟨*um*⟩ 10 Aemilianum, Cocceium Verum, Erucium Clarum, L. Sti-
5 lonem, Clodium Rufinum, Egnatuleium Honoratum,
6 Petronium Iuniorem, Pescennios Festum et Veratianum et Aurelianum et Materianum et Iulianum et Albinum, Cerellios Macrinum et Faustinianum et Iulia- 15
7 num, Herennium Nepotem, Sulpi⟨*ci*⟩um Canum, Valerium Catullinum, Novium Rufum, Claudium Arabia-
8 num, Marcum Asellionem. horum igitur tantorum ac tam inlustrium virorum — nam multi in his consulares, multi praetorii, omnes certe summi viri fuere — 20
9 interfector ab Afris ut deus habetur. Cincium Severum calumniatus est, quod se veneno adpetisset, atque ita
14 interfecit. Narcissum dein, Commodi strangulatorem, leonibus obiecit. multos praeterea obscuri loci homines interemit praeter eos, quos vis proelii absump- 25
2 sit. post haec, cum se vellet commendare hominibus,
3 vehicularium munus a privatis ad fiscum traduxit. Caesarem dein Bassianum Antoninum a senatu appellari
4 fecit decretis imperatoriis insignibus. rumor[e] deinde belli Parthici extiti⟨*t*⟩. patri, matri, avo et uxori priori 30
5 per se statuas conlocavit. Plautianum ex amicissimo

---

1 cu P[1] **6** Antoninum P Antonium *de Vit; cf. PIR I p. 94 nr. 648* **8** Nonnium P Numiũ A **10** Casperi P[1] **11** L.] Ael(ium) *Hirschf.* **16** sulpium P Sulpicium Ch **18** Marcum] Marcium *Hirschf.* **21** Cincium] Cingius *C 20, 3* **29** rumore PΣ **30** extiti P exciti Σ extincti *Jord.* (*servans* 'rumore') extitit (*scil.* rumor) *Petsch.* (*Pet.*)

cognita eius vita ita odio habuit, ut et hostem publicum appellaret et depositis statuis eius per orbem terrae gravi eum insigniret iniuria, iratus praecipue, quod inter propinquorum et adfinium Severi simulacra
5 sua⟨*m*⟩ statuam ille posuisset. Pal⟨*a*⟩estinis poenam 6 remisit, quam ob causam Nigr*i* meruerant. postea ite- 7 rum cum Plauti⟨*an*⟩o in gratiam redit et veluti ovans urbem ingressu*s* Capitolium petit, quamvis et ipsum procedenti tempore occiderit. Getae minori filio togam 8
10 virilem dedit, maiori Plautiani filiam uxorem iun[c]xit. hi, qui hostem publicum Plautianum dixerant, deportati sunt. ita omnium rerum semper quas*i* naturali 9 lege mutatio est. filios dein consules designavit. Ge- 10 tam fratrem extulit. profect*us* dehinc ad bellum Par- 11
15 thicum est edito gladiatorio munere et congiario populo dato. multos inter haec causis vel veris vel simu- 12 latis occidit. damnabantur autem plerique, cur iocati 13 essent, alii, cur tacuisent, alii, cur pleraque figurata dixissent, ut 'e*cc*e imperator vere nominis sui, vere
20 Pertinax, vere Severus'.

Erat sane in sermone vulgari Parthicum bellum ad- 15 fectare Septimium Severum gloriae cupiditate, non aliqua necessitate deductum. traiecto denique exercitu 2 a Brundisio continuato itinere venit in Syriam Parthos-
25 que summovit. sed postea in Syriam redit, ita ut se 3 pararet ac bellum Parthis inferret. inter haec Pescen- 4 nianas reliquias Plautiano auctore persequebatur, ita ut nonnullos etiam ex amicis suis quasi vitae suae insidiatores appeteret. multos etiam, quasi Chal- 5
30 d⟨*a*⟩eos aut vates de sua salute consuluissent, interemit, praecipue suspect*a*⟨*n*⟩s unumquemque idoneum

5 sua P^1 suā P *corr.* 6 nigro P Nigri Σ 7 plautio P redit P *corr. in ras.* (redit P^1 *ut videtur*) 8 ingressum P -us Σ 12 quase P^1 14 profectos P^1 17 cur iocati P^1 cum iocati P *corr.* 18 figurata PΣ figurate *edd.* 19 esse P^1 esset Σ, P *corr.* ecce *Gru. (edd.)* 31 praecipuę P suspectos PΣ suspectans *Cas. (Pet.)*

imperio, cum ipse parvulos adhuc filios haberet idque
dici ab his vel crederet vel audiret, qui sibi augura-
6 bantur imperium. denique cum occisi essent nonnul-
li[s], Severus se excusabat et post eorum mortem ne-
gabat fieri iussisse, quod factum est. quod de Laeto 5
7 praecipu[a]e Marius Maximus dicit. cum soror sua
Leptitana ad eum venisset vix Latine loquens ac de illa
multum imperator erubesceret, dato filio eius lato clavo
atque ipsi multis muneribus redire mulierem in pa-
triam praecepit, et quidem cum filio, qui b[us]*r*evi vita 10
defunctus est.

16 Aestate igitur iam exeunte Parthiam ingressus
⟨*C*⟩t[h]esifontem pulso rege pervenit et cepit hiemali
prope tempore, quod in illis regionibus melius per
hiemem bella tractantur, cum *herb*arum radicibus mi- 15
lites viverent atque inde morbos aegritudinesque con-
2 traherent. quare cum obsistentibus Parthis, fluente
quoque per insuetudinem cibi al*v*o militum longius ire
non posset, tamen perstitit et oppidum cepit et regem
fugavit et plurimos interemit et Parthicum nomen me- 20
3 ruit. ob {qu⟨*a*⟩e} etiam filium eius Bassianum Antoni-
num, qui Caesar appellatus iam fuerat, annum XIII.
4 agentem participem imperii dixerunt milites. Getam
quoque, minorem filium, Caesarem dixerunt, eundem
Antoninum, ut plerique in litteras tradunt, appellan- 25
5 te⟨*s*⟩. harum appellationum causa donativum militi-
bus largissimum dedit concessa omni praeda oppidi
Parthici, quod milites qu⟨*a*⟩erebant. inde in Syriam
6 redit victor et Parthicus. deferentibus sibi patribus
triumphum idcirco recusavit, quod consistere in cur*r*u 30

3/4 nonnullis P[1] *t.* B, s *eras.* P *corr.* 6 dit P[a] dicit P[b]
10 quibus reui P[a] quibus seui P[b] qui breui Σ 15 culparum P
herbarum Σ caeparum *Kell.* uluarum *Brakman* bulborum *?Ho.*
18 albo P 21 ob &iã P obque etiam Σ *cf. DI 1, 8 Gd. 26, 1*
'ob quae' ob hoc etiam *Jord.* ideo etiam *Pet.* 25/26 appel-
lante P -tes Σ 29 parthicus P parthicum Σ 30 cursu P
ante corr.

affect*us* articulari morbo non posset. filio sane con- 7
cessit, ut triumpharet; cui senatus Iudaicum trium-
phum decreverat, idcirco quod et in Syria res bene
gestae fuerant a Severo. dein cum Antiochia⟨*m*⟩ trans- 8
5 isset, data virili toga filio maiori secum eum consulem *a. p. Chr. n. 202*
designavit, et statim in Syria consulatum inierunt. post 9
hoc dato stipendio cumulatiore militibus Alexandriam
petit. in itinere Pal⟨*a*⟩estinis plurima iura fund*a*vit. **17**
Iudaeos fieri sub gravi poena vetuit. idem etiam de
10 C⟨*h*⟩ristianis sanxit. deinde Alexandrinis ius buleutarum 2
dedit, qui sine publico consilio ita ut sub regibus ante
vivebant uno iudice contenti, {quem} Caesar dedisset.
multa praeterea his iura mutavit. iucundam sibi pere- 3. 4
grinationem hanc propter religionem dei Sarapidis et
15 propter rerum antiquarum cognitionem et propter no-
vitatem animalium *v*el lo*c*orum fuisse Severus ipse
postea semper ostendit; nam et Memfim et Memnonem
et piramides et labyrinthum diligenter inspexit.

Et quoniam longum est minora persequi, huius ma- 5
20 gnifica illa, quod victo et occiso Iuliano pr⟨*a*⟩etoria-
nas cohortes exauctoravit, Pertinacem contra volun-
tatem militum in deos ret⟨*t*⟩ulit, Salv*i*i Iuliani decreta
iussit aboleri; quod non optinuit. denique cognomentum 6
Pertinacis non tam ex sua voluntate quam ex morum
25 parsimonia videtur habuisse. nam et infinita multorum 7
caede crudelior habitus et, cum quidam ex hostibus

---

capita 17, 5 usque ad 19, 3 ex Aurelii Victoris de Caesaribus libro ipso deprompta esse primus demonstravit Dessau (Herm. 24, p. 363 sqq.)

---

1 affect$\overset{\text{v}}{o}$s P   4 antiochia P[1]   8 fundicuit P[1] (ic *ex* a *aperta* [cc] *corrupt.*) fundauit Σ   12 quem *om.* P[1], *non om.* Σ   16 bello eorum PΣ uel locorum *edd.*   19 minorem P[a] minora P[b]   22 saluti P Saluii Σ   23 cognoment$\overset{\text{v}}{o}$m P   24 quam ex morum PΣ atque morum *Pet.*   25 passimonia P[a] parsimonia *corr.* P[b] *sed ita ut nihilominus* passimonia *legi possit, antequam litteram* r *superscr. a. m.*

eidem se suppliciter optulisset ⟨*at*⟩que dixisset, ille ⟨*si suo loco esset*⟩, qu*i*d facturus es⟨*se*⟩t, non e[st]mollitus tam prudente dicto interfici eum iussit.
8 fuit praeterea delendarum cupidus factionum, prope
18 a nullo congressu ⟨*digressus*⟩ nisi victor. Persarum 5
regem Abgarum subegit. Arabas in dicionem accepit.
2 Adia*b*enos in tributarios coegit. Brittanniam, quod maximum eius imperii decus est, muro per transversam insulam ducto utr*i*mque ad finem Oceani munivit.
3 unde etiam Brittannici nomen accepit. Tripolim, unde 10
oriundus erat, contusis bellicosissimis gentibus securissimam reddidit ac p. R. diu[tu]rn*um* oleum gratuitum et fecundissimum in aeternum donavit.
4 Idem cum inplacabilis delictis fuit, tum ad erigendos
5 industrios quosque iudicii[s] singularis. philosophiae 15
ac dicendi studiis satis deditus, doctrin⟨*a*⟩e quoque
6 nimis cupidus. latronum ubique hostis. vitam suam privatam publicamque ipse composuit ad fidem, so-
7 lum tamen vitium crudelitatis excusans. de hoc senatus ita iudicavit illum aut nasci non debuisse aut mori, 20
quod et nimis crudelis et nimis utilis rei publicae
8 videretur. domi tamen minus cautus, qui uxorem Iuliam famosam adulteriis tenuit, ⟨*r*⟩eam etiam coniura-
9 tionis. idem, cum pedibus aeger bellum moraretur idque milites anxie ferrent eiusque filium Bassianum, 25
qui una era[n]t, Augustum fecissent, tolli se atque in

---

1 optuliss&q; P obtulisset atque Σ 2 si suo loco esset *add. He.* quod facturus est P quod tu facturus (futurus) es (est) Σ (*cf. Aur. Vict. Caes. 20, 11* 'quid, quaeso, faceres, si tu esses?') 3 est mollitus PΣ emollitus *Unger (Pet.)* prudente⟨r⟩ *? He.* eũ *om.* P^a, *add.* P^b 5 digressus *add. Cas. coll. Aur. Vict. Caes. 20, 14* 'ut nullo congressu nisi uictor discesserit' 6 Abgarum] Aggarus *nominatur ab Aur. Vict. Caes. 20, 14* 7 Adiauenas P Adiauenos R 9 utrumq; PΣ utrimque *edd.* 11 contunsis *Pet. perperam* 12 diuturnam P diurnum Σ 13 facundissimum P fecundissimum Σ 14 inplacabibis P *ante corr.* 15 siggulis *(ut videtur)* P^a singularis P^b 23 eam PΣ ream *Salm. cf. Aur. Vict. Caes. 20, 23* 23/24 *post* coniurationis *add.* consciam Σ 26 erant PΣ

tribunal ferri iussit, adesse deinde omnes tribunos, centuriones, duces et cohortes, quibus auctoribus id ac-
*ci*derat, sisti deinde filium, qui Augusti nomen acceperat. cumque animadverti in omnes auctores facti prae- 10
5 ter filium iuberet rogareturque[m] omnibus ante tribunal prostratis, caput manu contingens ait: 'tandem 11
sentitis caput imperare, non pedes.' huius dictum est, cum eum ex humili per litterarum et militiae officia ad imperium plurimis gradibus fortuna duxisset: 'om-
10 nia', inqui*t*, 'fui et nihil expedit.'

Perit [a]E*bo*raci in Brittannia subactis gentibus, quae 19
Brittanniae videbantur infestae, anno imperii XVIII., morbo gravissimo extinctus, iam senex. reliquit filios 2
duos, Antoninum Bassianum et Getam, cui et ipsi in
15 honorem Marci Antonini nomen inposuit. inl[eg]atus 3
sepulchro Marci Antonini, quem ex omnibus imperatoribus tantum coluit, ut et Commodum in div*o*s referret et Antonini nomen omnibus deinceps quasi Augusti adscribendum putaret. ipse a senatu agentibus 4
20 liberis, qu*i* ei funus amplissimum exhibuerant, inter divos est relatus.

Opera publica praecipu*a* eius extant Septizonium et 5
thermae Severianae, eiusde*m*que etiam ian⟨*u*⟩ae in Transtiberina regione ad portam nominis sui, quarum
25 forma intercidens statim usum publicum invidit.

Iudicium de eo post mortem magnum omnium fuit, 6

2/3 accederat P acc^i^ederat A acciderat ChR 5 rogar&ur quem P rogareturque Σ ('rogare' *i. e.* 'veniam rogare, deprecari'; *cf. H. Hagendahl, Strena philol., Upsal. 1922, p. 79 sqq ; 80*) rogareturque ueniam *Klein (Pet.)* (*Aur. Vict. Caes. 20, 26* ueniam precaretur) 10 inquid P 11 aeuoraci P^1 aeboraci P *corr.* 15 inlegatus PΣ inlatus *edd.* 17 diuus P^1 *t.* B 20 liberisq; ei P liberis qui et Σ exhibuerat P^a exhibuerant P^b exhibuerunt *Pet. per errorem* 22 praecipue P Rome precipue Σ Septizonium] *cf. Dombart, PW II^A 1578 sqq.* 23 eius deniq; P &iam ianae P iane Σ (*lacuna ante* iane *in* R *indicata, in* A *et* Ch *neglecta*) etiam balneae *Becker (Jord.)* Septimianae *Zangemeister* etiam ianuae *Egn. (Pet.)* etiam aliae *Hirschf.*

maxime quod diu nec a filiis eius boni aliquid rei
p. venit et postea invadentibus multis rem p. res Ro-
mana praedonibus direptui fuit.
7 Hic tam[en] exiguis vestibus usus est, ut vix *e*t tunica
eius aliquid purpurae haberet, cum hirta clamyde ume- 5
8 ro⟨*s*⟩ vel*a*ret. cibi parcissimus, leguminis patrii avi-
dus, vini aliquando cupidus, carnis frequenter ignarus.
9 ipse decorus, ingens, promissa barba, cano capite et
crispo, vultu reverendus, canorus voce, sed Afrum
10 quiddam usque ad senectutem sonans. ac multum post 10
mortem amatus vel invidia deposita vel crudelitatis
metu.

20 Legisse me apud *A*elium Maurum Phlegontis Ha-
driani libertum memini Septimium Severum inmodera-
tissime, cum moreretur, laetatum, quod duos Antoni- 15
nos pari imperio rei p. relinqueret exemplo Pii, qui
Verum et Marcum Antoninos per adoptionem filios rei
2 p. reliqui*t*, hoc melius quod ille filios per adoptionem,
hic per se genitos rectores Roman⟨*a*⟩e rei p. daret:
Antoninum scilicet Bassianum quidem ex priore matri- 20
3 monio susceperat et Getam de Iulia genuerat. sed il-
lum multum spes fefellit. nam unum parricidium, al-
terum sui mores rei p. inviderunt, sanctumque illud
4 nomen in nullo diu*ti*ne mansit. et reputanti mihi, Dio-
cletiane Auguste, neminem fac*il*e [prope] magnorum 25
virorum optimum et utilem filium reliquisse satis cla-
5 ret. denique aut sine liberis viri interierunt aut tales
habuerunt plerique, ut melius fuerit de rebus humanis

---

4 tamen P *fortasse recte cf. Less. lex. s. v. p. 656*[a], *III, IV* uixit PΣ (uix *in v. 5 ante* aliquid *add.* Σ) uix et *Salm. (Pet.); cf. Ti. p. 96, adn. 2* uix *vulgo* 5/6 umero P 6 ualer& PACh 14 ⟨liberti⟩ libertum *Lécrivain* 18 reliquid P 20 quidem P quem Σ, *Egnat., Jord.* 21 Getam quem Σ, *Egnat., Jord.* 23 rep̄. P[a], *corr.* P[b] 24 diu bene PΣ *(offendit clausula)* diutine *He.* iuuene *Hirschf.* mihi] -hi *in* P *paene evanuit* 25 facere PΣ fere *Salm.* facile *Jord., Petsch.* prope *del. Salm., Jord., Petsch. (an pleonasmus* 'facile prope' *defendi potest?)* 27 uiri PΣ ueris *Salm. (Pet.)*

sine posteritate discedere. et ut ordiamur a Romulo: 21
hic nihil liberorum reliqui*t*, nihil Numa Pompilius,
quod utile posset esse rei p. quid Camillus? num sui
similes liberos habuit? quid Scipio? quid Catones qui
5 magni fuerunt? iam vero quid de Homero, Demo- 2
st⟨*h*⟩ene, Vergilio, Crispo et Ter[r]entio, Plauto ceteris-
que aliis loquar? quid de Caesare? quid de Tullio,
cui soli melius fuerat liberos non habere? quid de 3
Augusto, qui nec adoptivum bonum filium habuit, cum
10 illi [e]legendi potestas fuisset ex omnibus? falsus est
etiam ipse Traianus in suo municipe ac nepote dili-
gendo. sed ut omittamus adoptivos, ne nobis Anto- 4
nini Pius et Marcus, numina rei publicae, occurrant,
veniamus ad genitos. quid Marco felicius fuisset, si 5
15 Commodum non reliquisset heredem? quid Severo 6
Septimio, si Bassianum nec genuisset? qui statim insi-
mulatum fratrem insidiarum contra se cogitatarum
parricidali etiam figmento interemit; qui novercam 7
suam — et quid novercam? matrem quin immo, in
20 cuius sinu Getam filium eius occiderat, uxorem duxit;
qui Papinianum, iuris asylum et doctrinae *l*egalis the- 8
saurum, quod parricidium excusare noluisset, occidit,
et praefectum quidem, ne homini per se et per scien-
tiam suam magno deesse⟨*t*⟩ et dignitas. denique, ut 9
25 alia omittam, ex huius moribus factum puto, ⟨*ut*⟩ Se-
verus tristior vir ad omnia, immo etiam crudelior pius
et dignus deorum altaribus duceretur. qui quidem di- 10
vi*nam* Sallusti oratione⟨*m*⟩, qua Mi[h]*c*ipsa filios ad
pacem hortatur, ingravatus morbo misisse filio dicitur

---

2 reliquid P 6 et *del. edd.; def. Ti. p. 38* 8 soli PΣ *quod def. Lenze* si ulli *Petsch.* 10 elegendi P legendi Σ *(cf. MA 5, 1)* 15 non *om.* P[a] n̄ *add.* P[b] 21 regalis PΣ 23/24 persciam P[a] perscientiam P[b] 24 deee͠ (*i. e.* deesse) P[1] deesset Σ, P *corr.* et *om.* Σ, *del. Jord., def. Ti. p. 109* 25 ut *add. edd.* 27/28 diu immo PR diuino A diuinam *vulgo* 28 salusti P[a] sallusti P[b] sallustii P *corr.* *Sall. Iug. 10* mihi ipsa P[1]ACh mihcipsa P *corr.* micipsa R

maiori. idque frust⟨*r*⟩a. et † hominem tantum valetu-
11 dine. vixit denique in odio populi diu Antoninus,
nomenque illud venerabile diu minus amatum est,
quamvis et vestimenta populo dederit, unde Caracal-
lus est dictus, et thermas magnificentissimas fecerit. 5
12 extat sane Romae Severi porticus gesta eius expri-
mens a filio, quantum plurimi docent, structa.
22 Signa mortis eius haec fuerunt: ipse somniavit quat-
tuor aquilis et gemmato curru praevolante nescio qua
ingenti humana specie ad caelum esse raptum; cum- 10
que raperetur, octoginta et novem numeros expli-
cuisse, ultra quo*t* annos ne unum quidem annum vixit,
2 nam ad imperium senex venit; cumque positus esset
in circulo ingenti aereo, diu solus et destitutus stetit,
cum vereretur autem, ne praeceps r[e]ueret, a Iove 15
3 se vocatum vidit atque inter Antoninos locatum. die
circensium cum tres Victoriolae more solito essent lo-
catae gypseae cum palmis, media, quae ipsius nomine
adscriptum orbem tenebat, vento icta de podio stans
decidit et humi constitit; ⟨*e*⟩a quae Getae nomine in- 20
scripta era[n]t, corruit et omnis comminuta est; illa
vero, quae Bassiani titulum praeferebat, amissa palma
4 venti turbine vix constitit. post m[a]urum apud val-
lum *v*is[s]um in Brittannia cum ad proximam man-
sionem rediret non solum victor sed etiam in aeter- 25

---

1 frusta P frustra Σ *post* frustra *lacunam suspicati sunt Cas. et Pet.* 1/2 hominẽ tantum ualetudine (ualit- Σ) PΣ omine tantum ualituram *Ma.* 2 populo P 3 sanctum ac *ante* uenerabile *add.* Σ 8 eius] seueri *superscr. a. m. in* P 11 octoginta et nouem] *hunc numerum non ad Severi vitam, sed ad annos inde a Severo nato usque ad Severum Alexandrum occisum, i. e. ad domus finem, lapsos (146—235 p. Chr. n.) quadrare docuit Hirschf., Kl. Schr. p. 896; idem de Severi aetate error obstat PN 5, 1* 12 quod P quot Σ 14 aerio *Momms.*
15 reuer& P[1] *t* B rẹuer& P *corr.* (e *exp.*) 19 adscripto *Momms.* 20 Aquae P[1] At quae P *corr.* Ea uero quae Σ ea quae *Jord.* 21 erant P[1] *t.* B 23/24 maurum apud uallum missum PΣ murum apud Luguuallum uisum *Pet.* militem apud uallum missum *Hasebroek p. 148*

num pace fundata vol⟨*v*⟩ens animo, quid [h]ominis
sibi occurreret, Aethiops quidam e numero militari,
clarae inter scurras famae et celebratorum semper io-
corum, cum corona e cupressu facta ⟨*e*⟩idem occurrit.
5 quem cum ille iratus removeri ab oculis praecepisset 5
et coloris eius tactus [h]omine[s] et coron⟨*a*⟩e, dixisse
ille dicitur ioci causa: 'totum fu⟨*d*⟩isti, totum vicisti,
iam deus esto victor.' et civitatem veniens cum rem 6
divinam vellet facere, primum ad Bellon⟨*a*⟩e templum
10 ductus est [t]errore haruspicis rustici, deinde hostiae
furvae sunt adplicitae. quod cum esset aspernatus at- 7
que ad Palatium se reciperet, neglegentia ministrorum
nigrae hostiae, e*t* usque ad limen domus Palatinae,
imperatorem secutae sunt.
15 Sunt per plurimas civitates opera eius insignia. ma- 23
gnum vero illud in civi⟨*li*⟩tate eius, quod Romae om-
nes aedes publicas, quae vitio temp[l]orum labeban-
tur, instaura*v*it nusquam prope suo nomine adscripto,
servatis tamen ubique titulis conditorum. moriens sep- 2
20 tem annorum canonem, ita ut cottidiana septuaginta
quinque milia modium expendi possent, reliqui*t*; olei
vero tantum, ut per quinquennium non solum ⟨*urbis*⟩
usibus, sed et totius Italiae, quae oleo eget, sufficeret.
Ultima verba eius dicuntur haec fuisse: 'turbatam 3
25 rem p. ubique accepi, pacatam etiam Brittannis relin-
quo, senex [h]a[e]c pedibus aeger firmum imperium

---

1 uolens P^1 uoluens Σ, P *corr.* hominis P^1 *t.* B ominis Σ, P *corr.* 4 eupressu P^a e cupressu P^b idem P^1 eidem Σ, P *corr.* 6 homines P^1 *t.* B hominis Σ 7 fuisti PΣ (*falso cfrt. Less. c. 18, 11* 'omnia fui') fudisti *Hirschf. (Pet.)* 8 in *ante* ciuitatem *add.* P *corr., edd.* 10 Terrore PΣ 13 eiusq; PΣ *em. Salm.* 16 ciuitate PΣ uita *Salm. (edd.)* ciuilitate *Ho.* 17 templorum P temporum Σ 18 instaurabit P^1 ⟨non⟩ adscripto *Dess. (cf. Cass. Dion. LXXVI 16,3) vide Hasebroek p. 149* 21 reliquid P 22 urbis *add. vulgo* 26 haec P^1 et Σ ac *in* P *superscr.* 26 sqq. *cf. Sallust. Iug. 10, 6* equidem ego uobis regnum trado firmum, si boni eritis; sin mali inbecillum

Antoninis meis relinquens, si boni erunt, inbecillum,
4 si mali.' iussit deinde signum tribuno dari 'laboremus',
quia Pertinax, quando in imperium adscitus est, si-
5 gnum dederat 'militemus'. Fortunam deinde regiam,
quae comitari principes et in cubiculis poni solebat, 5
geminare statuerat, ut sacratissimum simulacrum
6 utri[m]que relinqueret filiorum; sed cum videret se
perurgueri sub hora mortis, iussisse fertur, ut alternis
diebus apud filios imperatores in cubiculis Fortuna
7 poneretur. quod Bassianus prius contempsit quam fa- 10
ceret parricidium.

24 Corpus eius a Brittannia Romam usque cum magna
2 provincialium reverentia susceptum est; quamvis ali-
qui urnulam auream tantum fuisse dicant Severi reli-
quias continentem ea⟨*n*⟩demque Antoninorum sepul- 15
chro inlatam, cum Septim⟨*i*⟩us illic, ubi vita functus
est, esset incensus.

3 Cum Septizodium faceret, nihil aliud cogitavit quam
4 ut ex Africa venientibus suum opus occurreret et, nisi
absente ⟨*e*⟩o per[e] praefectum urbis medium simula- 20
crum eius esset locatum, aditum Palatinis aedibus, id
est ⟨*in*⟩ regium atrium, ab ea parte facere voluisse
5 perhibetur. quod etiam post Alexander cum vellet fa-
cere, ab aruspicibus dicitur esse prohibitus, cum hoc
sciscitans non litasset. 25

---

1 ac boni *Pet. per errorem* 7 utrimq; P utrinque Σ 15 Eademq; P[1] *t.* B, A 16 septimus P[1] statim *Momms.* 18 septizodium P septizonium Σ 19 et *om. Pet.* 20 opere praefectum PΣ eo per praefectum *vulgo* 22 in *add. He.* 25 scissitans P AELI SPARTIANI SEVERUS EXPLICIT P

PESCENNIUS NIGER

⟨*AELI SPARTIANI*⟩

Rarum atque difficile est, ut, quos tyrannos aliorum 1
victoria fecerit, bene mittantur in litteras, atque ideo
5 vix omnia de his plene in monumentis atque annali-
bus habentur. primum enim, quae magna sunt in eo- 2
rum honorem, ab scriptoribus depravantur, deinde alia
supprimuntur, postremo non magna diligentia in eo-
rum genere ac vita requiretur, cum satis sit audaciam
10 eorum et bellum, in quo victi fuerint, ac poenam pro-
ferre.

Pescennius ergo Niger, ut alii tradunt, modicis pa- 3
rentibus, ut alii, nobilibus fuisse dicitur, patre Annio
Fusco, matre Lampridia, avo curatore Aquini, ex qua
15 familia originem ducebat; quod quidem dubium etiam
nunc habetur. hic eruditus mediocriter litteris, mori- 4
bus ferox, divitiis inmodicus, vita parcus, libidinis
effrenatae ad omne genus cupiditatum, ordines diu 5
duxit multisque ducatibus pervenit, ut exercitus Sy-
20 riacos iussu Commodi regeret, suffragio maxime ath-
letae qui Commodum st⟨*r*⟩angulavit, ut omnia tunc
fiebant.

Is postquam comperit occisum Commodum, Iulia- 2
num imperatorem appellatum eundemque iussu Severi

---

1 INCIPIT PESCENNIUS NIGER P (*supra* INCIPIT *add. a. m.* Helii Sparciani *post* NIGER ad diocletianū auğ.) 3 quod PR quos A Ch 9 genera P genere Σ requir&ur P *(futurum def. He. coll. V 5, 9* monstrabit; *vide Schmalz, Syntax § 228)* requiritur *Flor. Vat. Lat. 5114*, Σ 14 Aquini] *incertum, cum sit notissima Iuvenalis patria, cf. Dess., Wochenschr. f. klass. Philol. 1918, 392* 17 diutiis] uini *Hirschf.* uitiis *Da.* 21 stangulauit P[1]

et senatus occisum, Albinum etiam in Gallia sump-
sisse nomen [eius] imperatoris, ab exercitibus Syriacis,
quos regebat, appellatus est imperator, ut quidam di-
cunt, magis in Iuliani odium quam in aemulationem
2 Severi. huic ob detestationem Iuliani primis imperii 5
diebus ita Romae fautum est, a senatoribus dum taxat,
qui et Severum oderant, ut inter lapidationes exsecra-
tionesque omnium illi feliciter optaretur, 'illum prin-
cipem superi et illum Augustum' populus adclamaret.
3 Iulianum autem oderant populares, quod Pertinacem 10
milites occidissent et illum imperatorem adversa po-
puli voluntate appellassent. denique ingentes ob hoc
4 seditiones fuerunt. ad occidendum autem Nigrum pri-
mipilarem Iulianus miserat, stult[a]e ad eum qui ha-
beret exercitus, se ⟨*t*⟩ueri posset, proinde quasi qua- 15
5 lis libet imperator a primipilario posset occidi. ea-
dem autem dementia etiam Severo iam principi Iulia-
6 nus successorem miserat. denique etiam Aquilium cen-
turionem notum caedibus ducum miserat ⟨*quasi im-*
7 *perat*⟩or tantus a centurione posset occidi. par deni- 20
que insania fuit, quod cum Severo ex interdicto de
imperio egisse fertur, ut iure vide⟨*re*⟩tur principatum
praevenisse.

3 Et de Pescennio Nigro iudicium populi ex eo ap-
paruit, quod, cum ludos circenses Iulianus Romae da- 25
ret, et indiscrete [se] subsellia circi maximi repleta es-
sent ingentique iniuria populus adfectus esset, per om-
nes uno consensu Pescennius Niger ad tutelam urbis
est expetitus, odio, ut diximus, Iuliani et amore occisi
2 Pertinacis; cum quidem Iulianus dixisse fertur neque 30

---

2 eius P, *om.* Σ et ius *Salm.* *(Jord.)* eius *del. Pet.* 14 iuli-anum P^1 iulianus Σ, P *corr.* 15 seueri poss& P seueri (*om.* posset) Σ et se tueri posset *vulgo (Pet.)* ut se tueri posset *He.* se tueri posset *Ti. p. 78 sq.* 19/20 miserator tantus P^1 mise-rat hortatus Σ miserat qĩ ĩperator (*i. e.* quasi imperator) P *corr.* 22 uidetur P^1 uideretur Σ, P *corr.* 24 Nigri *Pet. per errorem* 26 se subs. PΣ 28 attutelam P^a, *corr.* P^b 29 *c. 2, 2*

sibi neque Pescennio longum imperium deberi, sed Severo, qui magis esset odio habendus a senatoribus, militibus, provincialibus, popularibus. quod ⟨*res*⟩ probavit.

5 Et Pescennius quidem Severo eo tempore, quo Lugdunensem provinciam regebat, amicissimus fuit; nam ipse missus erat ad conpr[a]ehendendos desertores, qui innumeri Gallias tunc vexabant. in quo officio quod se honeste gessit, iucundissimum fuit Severo, 10 ita ut de eo ad Commodum Septimius referret adserens necessarium rei p. virum. et revera in re militari vehemens fuit. numquam sub eo miles provinciali lignum, oleum, operam extorsit. ipse a milite nihil accepit. cum tribunatus ageret, nihil accipi passus est. nam 15 et imperator *ia*m tribunos duos, quos constitit stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliaribus iussit. extat epistula Severi, qua scribit ad Ragonium Celsum Gallias regentem: 'miserum est, ut imitari eius disciplinam militarem non poss*i*mus, quem bello vici- 20 mus: milites tui vagantur, tribuni medio die la*v*ant, pro tricliniis popinas habent, pro cubiculis meritoria; saltant, *bib*unt, cantant et mensuras conviviorum vocant [cum] hoc sine mensura potare. haec, si ulla vena paternae disciplinae vivere⟨*t*⟩, fierent? emenda igi- 25 tur primum tribunos, deinde militem. quem, quamdiu timueri*t*, tamdiu t*en*ebis. sed scias idque de Nigro

3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

3 res *add. He.* rei euentus *post* probauit *add.* P *corr. (sic vulgo)* 9 iucundissimum P iocundissimum Σ iucundissimus *Salm. (Pet.)* 10 septimus P^a, *corr.* P^b 15 imperatorium P^1 imperator iam P *corr.* 19 possumus PΣ bellũ P^1 p bellũ P *corr.* bello Σ 20 labant P^1 22 uiuent P bibunt Σ 23 cum PΣ *del. Salm. (Jord.)* illi *Pet.* uana PΣ uena *vulgo* (*Jord. cfrt. Persium, sat. 1, 103 sq.:* haec fierent, si testiculi uena ulla paterni | uiueret in nobis) 24 uiuere PΣ 25/26 quamdiu timueris tamdiu timebis PΣ quamdiu timueris tamdiu tenebis *Flor. Vat. Lat. 5114 (cf. Ho., Klio XIII, 413 sq.)* qu. ⟨non⟩ timeberis tamdiu timebis *Salm.* qu. ⟨non⟩ timueris tamdiu timeberis *Pet.* qu. timuerit tamdiu tenebis *Petsch.* qu. timeberis tamdiu tenebis *Klotz* qu. timuerit tamdiu continebis *? He.*

militem timere non posse, nisi integri fuerint tribuni
4 et duces militum.' haec de Pescennio Severus Augustus. ⟨*de hoc*⟩ adhuc milite Marcus Antoninus ad Cornelium Balbum: 'Pescennium mihi laudas: agnosco; nam et decessor tuus eum manu strenuum, vita 5
2 gravem et iam tum plus quam militem dixit. itaque misi litteras recitandas ad signa, quibus eum trecentis Armenicis et centum Sarmatis et mille nostr*i*s prae-
3 esse iussi. tuum est ostendere hominem non ambitione[m], quod nostris non convenit moribus, sed vir- 10 tute venisse ad eum locum, quem avus meus Hadrianus, quem Traianus proavus non nisi exploratissimis
4 dabat.' de hoc eodem Commodus: 'Pescennium fortem virum novi et ei tribunatus iam duos dedi: ducatum mox dabo, ubi per senectutem *A*elius Corduenus 15 rem p. recusaverit.' haec de eo iudicia omnium fue-
5 runt. se⟨*d*⟩ Severus ipse saepe dixit ignoturum se
6 Pescennio, nisi perseveraret. a Commodo denique Pescennius consul declaratus Severo praepositus est, et quidem irato, quod primipilaribus commendantibus 20
7 consulatum Niger mereretur. in vita sua Severus dicit se, priusquam filii sui id aetatis haberent, ut imperare possent, ⟨*a*⟩egrotantem id in animo habuisse[t], ut, si quid forte sibi accidisset, Niger Pescennius eodem et Clodius Albinus succederent, qui ambo Se- 25
8 vero gravissimi hostes extiterunt. unde apparet, quod
5 etiam Severi de Pescennio iudicium fuerit. si Severo credimus, fuit gloriae cupidus Niger, vita fictus, moribus turpis, aetatis provectae, cum in imperium invasit (ex quo cupiditates eius incusat), proinde quasi Severus 30 minor ad imperium venerit, qui annos suos contrahit, cum decem octo annis imperavit et octogesimo nono periit.

---

3 de hoc *add. Pet. post* Augustus *interpungens* 8 nostres P^1 *t.* B nostris P *corr.*, Σ 9/10 ambitionē PΣ 15 melius P^1 *t.* B, Σ m *exp.* P *corr.* Aelius *vulgo* 17 se seuerus P^1 sed seuerus Σ sed et seuerus P *corr.* 23 habuiss& P habuisse Σ 32 octogesimo nono] *potius sexagesimo quinto*

Sane Severus Heraclitum ad optinendam Bithyniam 2
misit, Fulvium autem ad occupandos adultos Nigri
filios. nec tamen in senatu[m] quicquam de Nigro 3
Severus dixit, cum iam audisset de eius imperio, ipse
5 autem proficisceretur ad conponendum orientis statum
tantum. sane illud fecit proficiscens, ut legiones ad 4
Africam mitteret, ne eam Pescennius occuparet et fame
populum Romanum perurgueret. et videbatur autem 5
id facere posse per Libyam Aegyptumque vicinas Afri-
10 cae, difficili licet itinere ac navigatione. et Pescennius 6
quidem veniente[m] ad orientem Severo Graeciam,
Thracias, Macedoniam interfectis multis in*l*ustribus vi-
ris tenebat, ad participatum imperii Severum vocans.
a quo causa eorum, quos occiderat, cum Aemiliano ho- 7
15 stis est appellatus. dein a ducibus Severi per Aemilia-
num pugnans victus est. et cum illi tutum exilium pro- 8
mitteret, si ab armis recederet, persistens iterum pugna-
vit et victus est atque apud Cyzicum circa paludem
fugiens sauciatus et sic ad Severum adductus atque
20 statim mortuus. huius caput circumlatum pilo Romam 6
missum, filii occisi, necata uxor, patrimonium publi-
catum, familia omnis extincta. sed haec omnia, post- 2
quam de Albini rebellione cognitum est, facta sunt;
nam prius et filios Nigri et matrem in exilium miserat.
25 sed exarsit secundo civili bello, immo iam tertio et 3
factus est durior, tunc cum innumeros senatores intere- 4
mit Severus et ab aliis Syll⟨*a*⟩e Punici, ab aliis Marii
nomen accepit.

---

vitae anno obiit Severus; cf. de hoc errore Hirschf., Kl. Schr. p. 896 ad S 22, 1 1 ad optinendam Bithyniam] ad optinendas Brittannias *S 6, 10* 2 Fulbiũ P Fuluium Σ *intellegitur Fulvius Plautianus; cf. S 6, 10* 3 senatum P senatu R, *vulgo* 5/6 statum. tantũ PΣ *post* tantum *interpunxit Momms.* tantum *del. Novák* statum nutantem *Petsch. (Pet.)* 6 illud *del. Jord. in v. 5 post* statum *interpungens* 8 et *del. edd., def. Tl. p. 120 sq.* 11 ueniente P[1] *t.* B; *virgulam erasit* P *corr.* 12 industrib; P[1]Σ al illustribʒ *superscr. in* P *a. m.* 25 arsit P[a] exarsit P[b] 26 cum *om.* Σ, *del. Momms. (Jord.); at cf. T 3, 5; Cl. 12, 2; A 10, 3 (Less., lex. p. 683[a])*

5 Fuit statura prolixa, forma decorus, capillo in verticem ad gratiam reflexo, vocis {raucae sed} canorae, ita ut in campo loquens per mille passus audiretur, nisi ventus adversaretur, oris verecundi et semper rubidi, cervice adeo nigra, ut, quemammodum multi dicunt, 5
6 ab ea Nigri nomen acceperit, cetera corporis parte candidus et magis pinguis, vini avidus, cibi parcus, rei
7 veneriae nisi ad creandos liberos prorsus ignarus. denique etiam sacra quaedam in Gallia, qua[s]e castissimis decernunt, consensu publico celebranda suscepit. 10
8 hunc in Commodianis hortis in porticu cur*v*a pictum de musio inter Commodi amicissimos videmus sacra
9 Isidis ferentem; quibus Commodus adeo deditus fuit, ut et caput raderet et Anubim portaret et omnis pausas expleret. 15

10 Fuit ergo miles optimus, tribunus singularis, dux pr⟨*a*⟩ecipuus, legatus severissimus, consul insignis, vir domi forisque conspicuus, imperator infelix; usui denique rei p. sub Severo, homine tetrico, esse potuis-
7 se⟨*t*⟩, si cum eo esse voluisset. sed deceptus est con- 20 siliis sc⟨*a*⟩evi⟨*s*⟩ Aureliani, qui filias suas eius filiis despondens persistere eum fecit in imperio.

2 Hic tantae fuit auctoritatis, ut ad Marcum primum deinde ad Commodum scriberet, cum videret provincias facili administrationum mutatione subverti, pri- 25 mum ut nulli ante quinquennium succederetur provinciae praesidi vel legato vel proconsuli, quod prius de-
3 ponerent potestatem quam scirent administrare. deinde ne novi ad regendam rem p. accederent praeter militares

---

2 uocis canorę PΣ uocis rauce sed canore *Sedul. Scott. in exc. Cusanis et Paris.* *cf. AP 13, 2* 'uoce rauca et sonora' *et Servium ad Verg. Aen. 11,458; (7,705); Servii locos attulit Dess., Herm. 29, p. 415, adn. 1* 9 quase P quae (que) Σ 11 curba P (turba Σ) 14/15 paucas P paucis Σ pausas *Grut., Salm., edd.; cf. Cc. 9, 11* 19/20 potuisse P potuisset Σ 21 sceui PΣ scaeuis *Salm., edd.* Aureliani] Aemiliani *Golisch* 22 dispondens P despondens Σ

administrationes, intimavit, ut assessores, in quibus
provinciis adsedissent, in his administrarent. quod 4
postea Severus et deinceps multi tenuerunt, ut probant
Pauli et Ulpiani praefecturae, qui Papiniano in consilio
5 fuerunt ac postea, cum unus ad memoriam, alter ad
libellos paruisset, statim praefecti facti sunt. huius 5
etiam illud fuit, ut nemo adsideret in sua provincia,
nemo administraret, nisi Romae Romanus, hoc est ori-
undus urbe. addidit praeterea consiliariis salaria, ne 6
10 eos gravarent, quibus adsidebant, dicens iudicem nec
dare debere nec accipere. hic erga milites tanta fuit 7
censura, ut, cum apud Aegyptum ab eo limitanei vi-
num peterent, responderit: 'Nilum habetis et vinum
quaeritis?', si quidem tanta illius fluminis dulcitudo,
15 ut accolae vina non quaerant. idem tumultuantibus 8
his, qui a Saracenis victi fuerant, et dicentibus: 'vinum
non accepimus, pugnare non possumus', 'erubescite',
inquit, 'illi, qui vos vincunt, aquam bibunt'. idem Pa- 9
l⟨*a*⟩estinis rogantibus, ut eorum censitio levaretur,
20 idcirco quod esset gravata, respondit: 'vos terras ve-
stras levari censitione[m] vultis: ego vero etiam aerem
vestrum censere vellem.'

Denique Delfici Apollinis vates *in* mo⟨*tu*⟩ rei p. **8**
maximo, cum nuntiaretur tres esse imperatores, Seve-
25 rum Septimium, Pescennium Nigrum, Clodium Albi-
num, consult*us* quem expediret rei public⟨*a*⟩e impe-
rare, versum Graecum huiusmodi fudisse dicitur:

'optimus est Fuscus, bonus Afer, pessimus Albus.'

ex quo intellectum Fuscum Nigrum appellatum vatici- 2
30 natione, Severum Afrum, Album vero Albinum dictum.
nec defuit alia curiositas, qua requisitum est, qui esset 3
obtenturus rem publicam. ad quod ille respondit alium
versum talem:

---

1 *post* intimauit *add.* etiam Σ 6 apparuisset *Ma.* 16 sara-
cinis P saracenis Σ 23 immo PΣ in motu *uulgo* 26 con-
sultum PΣ 28 niger seuerus albin' *superscr. in* P *a. m.*

'fundetur sanguis albi nigrique animantis,
imperium mundi Poena reget urbe profectus.'

4 item cum quaesitum esset, quis illi[s] successurus esset, respondisse itidem Graeco versu dicitur:

'cui dederint superi nomen habere Pii.' 5

5 quod omnino intellectum non est, nisi cum Bassianus Antonini, quod verum signum Pii fuit, nomen accepit.
6 item cum qu⟨*a*⟩ereretur, quamdiu imperaturus esset, respondisse Graece dicitur.

'bis denis Italum cons⟨*c*⟩endit navibus aequor: 10
si tamen una ratis transiliet pelagus.'

ex quo intellectum Severum viginti annos expleturum.

9 Haec sunt, Diocletiane maxime Augustorum, quae de Pescennio didicimus ex pluribus libris. non enim facile, ut in principio libri diximus, quisquam vitas eorum mittit in libros, qui aut principes in re p. non fue- 15 runt aut a senatu appellati non sunt imperatores aut
2 occisi citius ad famam venire nequiverunt. inde quod latet Vindex, quod Piso nescitur, quod omnes illi, qui aut tantum adoptati sunt aut a militibus imperatores 20 appellati, ut sub Domitiano Antonius, aut cito inter-
3 empti vitam cum imperii usurpatione posuerunt. sequitur nunc, ut de Clodio Albino dicam, qui quasi socius huius habetur, quod et pariter contra Severum
4 rebellarunt et ab eodem victi atque occisi sunt. de 25 quo ipso neque satis clara extant, quia eadem fortuna illius fuit quae Pescennii, etiamsi vita satis dispar.

5 Ac ne quid ex his, quae ad Pescennium pertinent, praeterisse videamur, licet aliis libris cognosci possint,

---

2 *Vergili (Aen. I 340)* 'imperium Dido Tyria regit urbe profecta' *imitationem detexit Dess., Wochenschr. f. klass. Philol. 1918, c. 391* 10 *versus imitatur Vergilium, Aen. I 381* 'bis denis P h r y g i u m conscendi nauibus aequor' *ut vidit Dess., Wochenschr. f. klass. Philol. 1918, c. 391* consendit P[1] conscendit P *corr.* conscendet Σ 15 *c. 1, 1* 22 sequitur — dispar *(§§ 3 et 4) in* Σ *in finem vitae transponuntur quod arrisit Casaubono*

de hoc Severo Septimio vates dixerunt, quod neque vivus neque mortuus in potestatem Severi venturus esset, sed iuxta aquas illi pereundum esset. quod qui- 6 *dam* dicunt ipsum Severum de mathesi, qua callebat, 5 dixisse. nec a*b*fuit responsis veritas, cum ille inventus sit iuxta paludem semivivus.

Hic tantae fuit severitatis, ut, cum milites quosdam **10** in cauco argenteo expeditionis tempore *bib*ere vidisset, iusserit omne argentum summov⟨*er*⟩i de usu expe- 10 ditionali, addito eo ut ligneis vasis uterentur. quod quidem illi odium militare concitavit. dicebat enim 2 posse fieri, ut sarcinae militares in potestatem hostium venirent, nec se barbarae nationes argento nostro gloriosiores facerent, cum alia minus apta hosticam vide- 15 rentur ad gloriam. idem iussit vinum in expeditione 3 neminem bibere, sed aceto universos esse contentos. idem pistores sequi expeditionem prohibuit, bucellato 4 iubens milites et omnes contentos esse. idem ob unius 5 gallinacei direptionem decem commanipulones, qui raptum ab uno comederant, securi percuti iussit, et fecis- 20 set, nisi ab omni exercitu prope usque ad metum seditionis esset rogatus. et cum pepercisset, iussit, ut de- 6 norum gallinaceorum pr[a]etia provinciali redderent decem, qui simul furto convixerant, addito eo ut tota 25 in expeditione in commanipulatione nemo focum faceret, ne umquam recens coctum cibum sumerent, sed pane ac frigida vescerentur, adpositis speculatoribus, qui id curarent. idem iussit, ne zona milites ad bellum 7 it*uri* aureos vel argenteos nummos portarent, sed pu- 30 blice commendarent, recepturi post proelia quod dederant, addens liberis eorum et uxoribus heredibus certe

---

1 seuero septimio uates P uates septimio seuero Σ 3/4 quidem PΣ 5 adfuit P abfuit Σ 8 uiuere P[1]Σ bibere P *corr.* 9 summoui P[1] 18 omnes] *de hoc usu, pro* 'ceteri omnes', *cf. Löfstedt, Beitr. p. 114sq.* 21 metum P motum Σ *(Bae.)* 29 item PΣ ituri *Hildebrand (Pet.)* 30 praelia P[a] prᵒelia P[b]

reddendum, qui⟨*bus*⟩ ⟨*ob*⟩venisset, ne ad hostes aliquid praedae perveniret, si quid forte adversi fortuna
8 fecisset. sed haec omnia, ut se habuerat Commodi tem-
9 porum dissolutio, adversa eidem fuere. denique etiamsi nemo fuit, qui suis temporibus dux severior videretur, 5 perniciem illi magis ista quam . . . mortuo, ubi et invidia et odium deposita erant, talia exempla valuerunt.

11 Idem in omni expeditione ante omnes militarem cibum sumpsit ante papilionem nec sibi umquam vel 10 contra solem vel contra imbres quaesi*v*it tecti suffra-
2 gium, si miles non habuit. tantum denique belli tempore ratione militibus demonstrata sibi et servis suis vel contubernalibus p*u*[r]tavit, quantum a militibus ferebatur, cum servos suos annona oneraret, ne illi 15 securi ambularent et onusti milites idque ab exercitu
3 cum suspirio videretur. idem in con[ten]tione iuravit se, quamdiu in expeditionibus fuisset esse⟨*t*⟩qu[a]e adhuc futurus, non aliter e⟨*gi*⟩sse[t] acturumque esse quam militem, Marium ante oculos habentem et du- 20
4 ces tales. nec alias fabulas umquam habuit nisi ⟨*de*⟩
5 Annibale[m] ceterisque talibus. denique cum imperatori facto quidam panegyricum recitare vellet, dixit ei: 'scribe laudes Marii vel Annibalis ⟨*vel*⟩ cuius⟨*vis*⟩ ducis optimi vita functi et dic, quid ille fecerit, ut eum 25
6 nos imitemur. nam viventes laudare inrisio est, maxime imperatores, a quibus speratur, qui timentur, qui

---

1 qui uenisset P qui uenissent Σ qui perissent *Obr.* cui uenisset (*i. e.* obuenisset *scil.* hereditas) *Salm., edd.* quibus obuenisset *He.* 6 *lacunam post* quam *significat Pet.* ⟨gloriam attulerunt, nisi quod eo⟩ *suppl. He.* 11 quęsibit P[1] quęsiuit P *corr.* 11 12 suffragium PΣ suffugium *Obr.* 14 portauit PΣ putauit *Hirschf. (Pet.)* (*pro* deputauit; *cf. AS* 34, 2; *Dd.* 2, 1) portandum mandauit *He.* 17 contentione P[1] *t.* B contęntione (*i. e.* contione) P *corr.* contione Σ 18 esse quae P essetque Σ 19 e& P egisse *Salm., edd.* 22 annibalem P de Annibale *edd.* 24 cuius P cuiusque Σ uel alius *Jord.* uel cuiusuis *Bae. (Pet.)*

pr⟨*a*⟩estare publice possunt, qui possunt necare, qui
proscribere.' se autem vi⟨*v*⟩um placere velle, mortuum
etiam laudari. amavit de principibus Augustum, Ve- 12
spasianum, Titum, Traianum, Pium, Marcum, reliquos
5 feneos vel venenatos vocans; maxime tamen ⟨*in*⟩
historiis Marium et Camillum et Quin⟨*c*⟩t⟨*i*⟩um ⟨*et*⟩
Marcium Coriolanum dilexit. interrogatus autem, quid 2
de Scipionibus sentiret, dixisse fertur felices illos fuisse
magis quam fortes; idque probare domesticam vitam et
10 iuventutem, quae in utroque minus speciosa domi
fuisset. apud omnes constat, quod, si rerum potitus 3
fuisset, omnia correcturus fuerit, quae Severus vel non
potuit emendare vel noluit, et quidem sine crudelitate,
immo etiam cum lenitate, sed militari, non remissa et
15 inepta atque ridicula.

Domus eius hodie Romae visitur in campo Iovis, 4
quae appellatur Pescenniana, in qua simulacrum eius
in trichoro consti[tuit s]*tutum* post annum ex The-
baico marmore, quod ille ad similitudinem sui factum
20 a rege Theb⟨*a*⟩eorum acceperat. extat etiam epi- 5
gramma Graecum, quod Latine hanc habet sententiam:

'terror Aegyptiaci Niger astat militis ingens, 6
Thebaidos socius, aurea saecla volens.
hunc reges, hunc gentes amant, hunc aurea Roma,
25 hic Antoninis carus ⟨*et*⟩ imperio.
Nigrum nomen habet, nigr*um* formavimus ipsi,
ut consentiret forma, metalle, tibi.'

---

2 uium P[1] *t.* B uiuum Σ, P *corr.* 5 feneos P[1] *(cf. Ascon. in Cic. Cornel. I p. 50, 22sqq. ed. Stangl)* femineos Σ, P *corr.* uenenatos PΣ *(tamquam serpentes: He.)* eneruatos *Cornelissen* mente alienatos *? He.* in *om.* P[1]Σ, *add.* P *corr.* 6/7 quintum marcium P quintum curtium Σ Quinctium (*i. e.* Cincinnatum) et Marcium *Jord.* *(Pet.)* 17 pescenniani PΣ Pescenniana *edd.* 18 trichroro P (r *exp.*) constituit. Statim post annum PΣ constituit Statius Postumianus *Cas.* consistit positum *Pet.* constitutum post annum *He.* 20 rege] grege *Lumbroso (Magie)* 25 et *om.* P[1], *add.* P *corr.* in Σ
26 nigram formauimus PΣ **def. Birt, Philol. 83. 178*

7 quos quidem versus Severus eradi noluit, cum hoc ei et praefecti suggererent et officiorum magistri, addens: 8 'si talis fuit, sciant omnes, qualem vicerimus; si talis non fuit, putent omnes nos talem vicisse: immo sic sit, quia fuit talis.' 5

---

5 PESCENNIUS NIGER AELI SPARTIANI EXPL̃ P *(sequitur Antoninus Caracallus)*

VITA CLODII ALBINI

IULII CAPITOLINI

Uno eodemque pro⟨*pe*⟩ tempore post Pertinacem, 1
qui auctor⟨*e*⟩ Albino interemptus est, Iulianus a se-
5 natu Romae, Septimius Severus ab exercitu in Syria,
Pescennius Niger in oriente, Clodius Albinus in Gallia
imperatores appellati. et Clodiu*m* quidem Herodianus 2
dicit Sever*i* Caesarem fuisse. sed cum alter alterum
indignaretur imperare nec Galli ferre possent aut Ger-
10 mani⟨*ci*⟩ani exercitus, quod et ipsi suum specialem
principem haberent, undique cuncta turbata sunt.

Fuit autem Clodius Albinus familia nobili, Hadru- 3
metinus tamen ex Africa. quare sortem illam, qua[e] 4
Severum laudatum in Pescennii vita diximus, ad se
15 trahebat, nolens intellegi 'pessimus Alb[in]us', quod
eodem versu continebatur, quo et Severi laus et adpro-
batio Nigri Pescennii. sed priusquam vel de vita eius 5
vel de morte dissero, etiam hoc dicendum est, quod
eum nobilem fecit.

20 Nam ad hu⟨*n*⟩c eundem quondam Commodus, cum **2**
[eum] successorem Albino daret, litteras dederat, qui-
bus iusserat, ut Caesar esset. exemplum indidi:

---

1 INCIPIT VITA CLODII ALBINI IULII CAPITOLINI P 3 pro P, *om.* Σ prope *Salm. (edd.)* 4 auctor P[1] auctore Σ, P *corr.* 5 syria PΣ Illyrico *Erasmus, edd.; at idem error occurrit DI 5, 2 (cf. Aur. Vict. Caes. 19, 4)* 7 clodius PΣ *Herodian. II 15, 3* 8 seuerum PΣ 9/10 germaniani PACh germanici R Germaniciani *Salm. (edd.)* 11 undique — turbata] *Vergil. ecl. 1, 11 sq.* 'undique — turbatur' *cfrt. Boll* 13 quae PΣ 14 *PN 8, 1* 15 albinus P albus Σ 20 adhuc P[1]ACh adhūc P *corr.* 20/21 cum eum P cum (*om.* eum) Σ tum cum *Pet.*

2 Imperator Commodus Clodio Albino. alias ad te
publice[m] de successione atque honore tuo mis[s]i,
sed hanc familiarem et domesticam, omnem, ut vides,
mea manu scriptam, qua tibi do facultatem, ut, si ne-
cessitas fuerit, ad milites prodeas et tibi Caesareanum 5
3 nomen adsumas. audio enim et Septimium Severum
et Nonium Murcum male de me apud milites loqui, ut
4 sibi parent stationis Augustae procurationem. habebis
praeterea, cum id feceris, dandi stipendii usque ad tres
aureos liberam potestatem, quia et super hoc ad pro- 10
curatores meos litteras misi, quas ipse signatas excipies
signo Amazonio et, cum opus fuerit, rationalibus dabis,
ne te non audiant, cum *d*e aerario volueris imperare.
5 sane ut tibi insigne aliquod imperialis maiestatis acce-
da*t*, habebis utendi coccini pall*i*i facultatem *vel* prae- 15
sente m⟨*e*⟩ et ⟨*admissus*⟩ ad me et cum mecum fue-
ris, habiturus et purpuram sed sine auro, quia ita et
proavus meus Verus, qui puer vita functus est, ab Ha-
3 driano, qui eum adoptavit, accepit.' his litteris accep-
tis *Albinus* facere id, quod iubebat, noluit, *vid*en⟨*s*⟩ 20
Commodum propter mores suos, quibus rem pub. per-
diderat et se dedecoraverat, quandocumque feriendum
2 e*t* timens, ne ipse pariter occideretur. extat denique
illius contio, qua[m], cum accepit imperium et qui-
dem Severi, ut quidam, voluntate firmatum, huius rei 25
3 memoriam facit. cuius hoc exemplum est: 'invitum me,

---

2 publicem P[1] *t.* B publice* P *corr.* missi P[1] misi Σ mis-
sisem P *corr.* 12 amazoniae P amazonie Σ Amazonio *Pet. cum
exc. Palat.*[2] 13 te PΣ 14 aliquid P[a] aliquod P[b] 14/15 acce-
dam P accedat Σ adiciam *Pet.* addam *Jord.* concedam *Löfstedt*
15 coccini P[1] coccinei Σ, P *corr.* pallei P 15/16 me praesentem
P[1] *t.* B me praesente Σ, P *corr.* impraesentiarum *Unger (Pet.)*
uel praesente me *He.* 16 admissus *add. Ho.* 20 anonio P
omnino Σ *(Pet.)* Albinus *He.* 20/21 umen commodum P timens
odiosum commodum Σ uidens odiosum Commodum *Salm. (Pet.)*
uidens Commodum *He.* 23 eum timens PΣ et timens *Salm.
(Pet.)* existimans *Jord.* 24 quã PΣ qua *edd.* 25 ut qui-
dam uoluntate P ut quidam uolunt ante Σ ut quidam ⟨uolunt⟩,

conmilitones, ductum ad imperium etiam illud probat,
quod Commodum donantem me Caesareano nomine
contempsi; sed et vestrae voluntati[s] et Severi Augu-
sti parendum est, quia credo sub homine optimo et viro
5 forti posse bene rem p. regi.' nec negari potes⟨t⟩, quo*d* 4
etiam Marius Maximus dicit, hunc animum Severo pri-
mum fuisse, ut, si quid ei contingeret, Pescennium Ni-
grum et Clodium Albinum sibi substitueret. sed postea 5
et filiis iam maiusculis studens et Albini amori in-
10 videns sententiam mutasse atque illorum utrumque
bello oppressisse, maxume precibus uxoris adductus.
denique Severus eum et consulem designavit, quod 6
utique nisi de optimo viro non fecisset, homo in legen-
dis magistratibus diligens.

15 Sed ut ad eum redeam, fuit, ut dixi, Albinus Ha- 4
drumetinus oriundo, sed nobilis apud suos et originem
a Romanis familiis trahens, Postumiorum scilicet et
Albinorum et Ceioniorum. quae familia hodie quoque, 2
Constantine maxime, nobilissima est et per te aucta
20 et augenda, quae per Gallienum et Gordianos pluri-
mum crevit. hic tamen natus lare modico, patrimonio 3
pertenui, parentibus sanctis, patre Ceionio Postumo,
matre Aurelia Messalina, primus suis parentibus fuit.
cum exceptus utero, quod contra consuetudinem pue- 4
25 rorum, qui nascuntur et solent rubere, esse⟨t⟩ candi-
dissimus, Albinus est dictus. quod ver*u*⟨*m*⟩ esse patris 5
epistula {ad} Aelium Bassianum tunc proconsulem Afri-
cae data designat, adfinem, quantum videtur, eorum ip-
sorum. epistula Ceioni Postumi ad Aelium Bassianum: 6

---

uoluntate *Salm. (Jord.); sed supervacaneum est additamentum; cf. Less., lex. p. 696*[b] 3 uoluntatis P^1 *t.* B uoluntati Σ, P *corr. per ras.* 5 potes quos P^1 potest quod P *corr.* 10 illorum utrumq; P^1 illos utrosq; P *corr.* 11 adductus P^1Σ ab- P *corr.* 15 *c. 1, 3* 22 pertinui P^1 *t.* B 25 rubore P rubere Σ 25/26 ēē (*i. e.* esse) candid. P (candid. ortus est et Σ) 26 ueri P^1 uerum Σ, P *corr.* 27 ad *om.* P^1, *add.* P *corr.*, Σ 28 designat PΣ signat B *(Pet.)* adfinem P^1 affinem P *corr.*

'filius mihi natus est VII. *k*al. Decembres, ita candidus statim toto corpore, ut linteamen, quo[d] exceptus est, 7 vinceret. quare susceptum [m]eum Albinorum familiae, quae mihi tecum communis est, dedi, Albini nomine inposito. fac, ut rem publicam et te et nos, ut facis, dili- 5 **5** gas.' hic ergo omnem pueritiam in Africa transegit, eruditus litteris Gr⟨*a*⟩ecis ac Latinis mediocriter, quod 2 esset animi iam in*de* militaris et superbi. ⟨*n*⟩am fertur in scolis saepissime cantasse inter puerulos

'arma amens capio, nec sat rationis in armis', 10

repetens

'arma amens capio'.

3 Huic multa imperii signa, cum esset natus, facta dicuntur; nam et bos albus purpureis ad plenum colorem cornibus natus est, quod mirandum fuit cum cornibus 15 4 ⟨*tum colore*⟩. quae tamen in templo Ap[p]ollinis Cumani ab eodem posita iam tribuno diu fuisse dicuntur, quod, cum illic sortem de fa[c]to suo tolleret, his versibus eidem dicitur esse responsum:

'hic rem Romanam magno turbante tumultu 20
s⟨*i*⟩stet eque⟨*s*⟩, sternet Poenos Gallumque rebellem.'

5 et in Gallia quidem eum multas gentes domuisse constat. ipse autem suspicabatur de Severo sibi praedictum 'sternet Poenos', quod Septimius Afer esset. fuit 6 et aliud signum futuri imperii. nam cum Caesareana 25 familia hoc speciale habuerit, ut parvuli domus eius

---

1 cał P 2 quod P quo (qua) Σ 3 meum P eum Σ 5 rem publicam amet et nos *Momms.* rem publicam et te ⟨sustentes⟩ et nos *Hirschfeld (coll. Cic. ad fam. VI 4, 5; VI 6, 13)* 7 ac latinis grecis P[a] grecis ac latinis P[b] *(signis transponens)* 8 inte militaris P in re militari Σ inde militaris *Salm.* superbiā P superbus Σ superbi. nam *Pet.* 10 *Verg. Aen. II 314* 15 quod mirandum fuit cum cornibus *seclusit Pet.* 16 tum colore *add. He.* 18 illis P illi (*i. e.* illic) *Pet.* facto P Ch fato AV 20 *Verg. Aen. VI 857—58* 20 21 tumultus stete questern& P[1] tumultu sistet eque stern& P *corr.* 24 septimius P

in testudine⟨*is*⟩ al*v*eis lavarentur, nato infantulo testudo ingens patri eius munere piscatoris adlata est: quod ille homo litteratus omen accipiens et testudinem 7 libenter accepit et eam curari iussit atque infantulo 5 ad excaldationes pueriles dicari, nobilitandum etiam hinc sperans. cum rarum esset aquilas in his locis 8 videri, in quibus natus est Albinus, septima eius die[i] hora convivii, quod celebritati pueri deputabatur, cum ei[s] fierent nomina, septem aquilae parvulae de nidis 10 adlatae sunt et quasi ad iocum circa cunas pueri constitutae: ne hoc omen pater abnuit, iussit aquilas ali et diligenter curari. accessit omen, quod, cum pueri 9 eius familiae russulis fasciolis inligarentur, quod forte lotae atque udae essent russulae fasciolae, quas 15 mater pr⟨*a*⟩egnas paraverat, purpurea matris [fascea] inligatus est fascea: unde illi ioco nutricis etiam Porfyri nomen inditum est. haec atque alia signa imperii 10 futuri fuere. quae qui volet nosse, *A*elium Cordum legat, qui frivola super huius modi [h]ominibus cuncta 20 persequitur.

Adulescens igitur statim se ad militiam contulit at- 6 que Antoninis per Lollium Serenum et B⟨*a*⟩ebium M⟨*a*⟩ecianum et Ceionium Postumianum suos adfines innotuit. egit tribunus [a]equites Dalmatas; egit et le- 2 25 gione⟨*m*⟩ quartanorum et primanorum; B*it*⟨*h*⟩*y*nicos exercitus eo tempore, quo[d] Avidius rebellabat, fideliter tenuit. dein per Commodum ad Galliam transla- 3

---

1 testudine PΣ testudineis *vulgo (Pet.)* albeis PΣ alueis *del. Momms. et Jord.* testudine *servantes* 4 curari] cauari *Cornelissen* 7 diei PΣ die *Cas. (Pet.)* 8 conuiuii — deputabatur *del. Momms., Jord.* 9 eis P eius Σ 11 ne P nec Σ *(at cf. Dd. 7, 2* 'ne' *pro* 'ne — quidem'; *Less., lex. p. 375*[a]*)* 13 fassiolis P fortę P 15 pregnas P *ante corr. (cf.* pręgnatib; *Car. 16, 7)* pregnās P *corr.* pregnans B 15/16 matris fascea inligatus (inlatus P[a], *corr.* P[b]) est fascea (fascea *del.* P *corr.*) P 18 helium PΣ 19 hominib; P 20 persequitur P[1] prosequitur Σ, P *corr.* 24/25 legione P[1] *t.* B 25 bytinicos P 26 quod P[1] *t.* B d *exp.* P *corr.*

tus, in qua fusis [fu]gentibus Transrenanis celebre[m]
nomen suum et apud Romanos et apud barbaros fecit.
4 quibus rebus accensus Commodus Caesareanum ei no-
men obtulit et dandi stipendii facultatem et pallii coc-
5 cini utendi. quibus omnibus ille prudenter abstinuit 5
dicens Commodum quaerere, qui aut cum eo peri-
6 rent, aut quos cum causa ipse posset occidere. quae-
sturae gratia illi facta est. qua concessa aedilis non
amplius quam decem diebus fuit, quod ad exercitum
7 festino mitteretur. dein praeturam egit sub Commodo 10
famosissimam. nam eiusdem ludis Commodus et in
8 foro et in theatro pugnas exhibuisse perhibetur. con-
sul a Severo declaratus est eo tempore, quo illum
7 sibi paraverat {cum} Pescennio subrogare[t]. ad im-
perium venit natu *ia⟨m⟩* grandior et maior Pescennio 15
2 Nigro, ut Severus ipse in vita sua loquitur. sed victo
Pescennio, cum et filiis suis imperium servare cupe-
ret et ingentem senatus amorem circa Clodium Albi-
num videret, quod esset vir antiquae familiae, litteras
ad eum per quosdam summi amoris ac summae ad- 20
fectionis misit, quibus hortabatur, ut, quoniam occisus
esset Pescennius Niger, ipse cum eo fideliter rem p.
regeret. quarum exemplum hoc esse Cor*d*us ostendit:
3 'Imperator Severus Augustus Clodio Albino Caesari,
4 fratri amantissimo et desiderantissimo, salutem. victo 25
Pescennio litteras Romam dedimus, quas senatus tui
amantissimus libenter accepit. te quaeso, ut eo animo
rem p. regas, quo dilectus es frater animi mei, frater
5 imperii. Bassianus et Geta te salutant. Iulia nostra
et te et sororem salutat. infantulo tuo † Pescennio 30

---

1 fusis fugentib; PR fusis fugatis gentibus *Salm. (Jord.)* celebem P^a celebrem P^b *t.* B m *exp.* P *corr.* 4 palli P^a pallii P^b 11 fami sissimam P^1 14 pescennio P *seclusit Pet.* cum pescennio Σ, *Jord. (cf. PN 4, 7)* subrogar& P^1 *t.* B subrogare P *corr. per ras.* 15 natura PΣ natu iam *vulgo* 20/21 addefectionis (de *eras.*) P adfectionis B 23 corolus P^1 *t.* B 28 delectus *Momms.* 30 Pescennio *del. Eyssenh.*

Princo munera digna suo loco tuoque mittemus. tu 6
velim exercitus rei p. ac nobis retentes, mi unanime,
mi carissime, mi amantissime.'

Et has quidem litteras missis stipatoribus fidelissi- 8
5 mis dedit, quibus praecepit, ut epistolam publice da-
rent, postea vero dicerent se velle pleraque oc⟨c⟩ulte
suggerere, quae ad res bellicas pertinerent et ad secreta
castrorum atque aulicam fidem; ubi vero in secretum
venissent quasi mandata dicturi, quinque validissimi
10 eum interimerent gladiolis infra vestem latentibus. nec 2
illorum quidem fides defuit; nam cum ad Albinum
venissent et epistolam dedissent, qua lecta cum dice-
rent quaedam secretius suggerenda et locum semotum
ab omnibus arbitris postularent, et cum omnino nemi-
15 nem paterentur ad porticum longissimam cum Albino
progredi ea specie, ne mandata proderentur, Albinus
intellexit insidias. denique indulgens suspicionibus eos 3
tormentis dedit. qui diu primo pe⟨r⟩negarunt, sed po-
stea victi necessitate confessi sunt ea, quae Severus
20 [h]isdem praeceperat.

Tunc iam proditis rebus et apertis insidiis ea, quae 4
suspicabatur, Albinus clara esse intellegens exercitu
ingenti collecto contra Severum atque eius duces venit.
et primo quidem conflictu habito contra duces Severi 9
25 potior fuit, post autem Severus ipse, cum id egisset
apud senatum, ut hostis iudicaretur Albinus, contra
eum profectus acerrime fortissimeque pugnavit in Gal-
lia non sine varietate fortunae. denique cum solli- 2
citus augures consuleret, responsum illi est, ut dicit
30 Marius Maximus, venturum quidem in potestate⟨*m*⟩
eius Albinum, sed non vivum nec mortuum. quod et
factum est. nam cum ultimo proelio commissum esset, 3

---

1 princo PR Primo *Jord.* perempto *Golisch* 11 fi defuit P^a fides defuit P^b 16 specię P 17 intellexit P *(corr. ex* intellegit, *ut videtur)* 18 penegarunt P^1 21 pertis P^a apertis P^b 30 potestate P, *Pet.* potestatem Σ *(Jord.)*

innumeris suorum caesis, plurimis fugatis, multis etiam deditis Albinus fugit et, ut multi dicunt, se ipse percussit, ut alii, servo suo percussus semivivus ad Severum deductus est — unde confirmatum est augurium,
4 quod fuerat ante praedictum —, multi praeterea di- 5 cunt, a militibus, *qu⟨i e⟩*ius nece[m] a Severo gratiam requirebant.
5 Fuit Albino unus, ut aliqui dicunt, filius; Maximus dicit, duo. quibus primum veniam dedit, postea vero eos cum matre percussit et in profluentem abici iussit. 10
6 caput eius excisum pilo circumtulit Romamque misit litteris ad senatum datis, quibus insulta*v*it, quod Albinum tantopere dilexissent, ut eius adfines et fratrem
7 praecipue ingenti honore cumularent. iacuisse ante praetorium Severi Albini corpus per dies plurimos di- 15 citur usque ad fetorem, laniatumque a canibus in profluentem abiectum est.
10 De moribus eius varia dicuntur. et Severus quidem ipse haec de eodem loquitur, ut eum dicat turpem, malitiosum, improbum, inhonestum, cupidum, lux*u*- 20
2 riosum. sed haec belli tempore vel post bellum, quando
3 ei iam velut de hoste credi non poterat, cum et ipse ad eum quasi ad amicissimum frequentes miserit litteras et multi de Albino bene senserint et Severus ipse Caesarem suum eundem appellari voluerit et, cum 25 de successore cogitaret, hunc primum habuerit ante
4 oculos. extant praeterea Marci epistolae de hoc eodem, quae testimonium et virtutum eius ferant et mo-
5 rum. quarum unam inserere ad praefectos datam super eius nomine absurdum non fuit. 'Marcus Aurelius 30

---

6 cuius PΣ qui eius *Cas.* *(Jord.)* necem P[1] *t.* B m *exp.* P *corr.* 8 ut *ante* Maximus *add. Pet.* sed *add.* Σ 12 insultabit P[1] insultabat P *corr.* *(Jord.)* insultauit Σ *(Pet.)* 14 praecipuę P 20/21 luxoriosum P 22 cred P[a] credi P[b] 23/24 misit lit P[a] miserit litteras P[b] 24 senserint P[1] senserunt Σ, P *corr.* 29 inferere P[1] *t.* B inserere P *corr. per ras.*, Σ

Antoninus praefect*is* suis salutem. Albino ex familia 7
Ceioniorum, Afro quidem homini sed non mult*a* ex
Afris habenti, Plautilli genero, du*a*s cohortes alares
regendas dedi. est homo exercitatus, vita tristis, gra-
5 vis moribus. puto eum rebus castrensibus profuturum,
certe offuturum ⟨*non*⟩ esse [non] satis novi. huic sa- 8
larium duplex decrevi, vestem militarem simplicem, sed
loci sui, stipendium quadruplum. hunc vos adhorta-
mini, ut se rei p. ostente[e]t, habiturus praemium quod
10 merebitur.'

Est et alia epistula, qua idem Marcus Avidii Cassi 9
temporibus de hoc eodem scripsit, cuius exemplum hoc
est: 'laudanda est Albini constantia, qui graviter defi- 10
cientes exercitus tenuit, cum ad Avidium Cassium con-
15 fugerent. et nisi hic fuisset, omnes fecissent. habemus 11
igitur virum dignum consulatu[m], quem sufficiam in
locum Cassi Papiri, qui mihi exanimis prope iam nun-
tiatus est. quod interim a te publicari nolo, ne aut 12
ad ipsum Papirium aut ad eius affectus perveniat nos-
20 que videamur in locum viventis consulem subrogasse.'
et ist⟨*a*⟩e igitur epistulae consta⟨*n*⟩te[u]m virum Al- 11
binum fuisse[n]t indicant, et illud praecipue, quod ad
eas civitates instaurandas, quas Niger adtriverat, pe-
cuniam misit, quo facilius sibi earum accolas conci-
25 liaret. g*u*losum eum Cordus, qui talia persequitur in 2
suis voluminibus, fuisse dicit, et ita quidem ut pomo-
rum tantum ⟨*h*⟩auserit, quantum [o]ratio humana non

---

1 praefectus P^1 praefectis Σ, P *corr.* 2 multo P multa Σ, *edd.* 3 pla ut illi P^1 placet ut illi P *corr.* duos P 6 ēē Non P non esse *Pet.* 9 ostente & P^1 *t.* B ostentet P *corr.*
11 & *om.* P^a, *add.* P^b 15 omnes P omnia Σ feciss& P^a fecissent P^b Σ defecissent P *corr.* 16 consulatum P^1 *t.* B m *exp.* P *corr.* 20 consulem P (consulis *falso testantur Jord. Pet.*) 21/22 constat eum uirum albinum fuissent. Indicant P testantur Albinum uirum utilem fuisse. Indicat (Iudicatur A) Σ constantem uirum Albinum fuisse indicant *edd.*
25 gylosum P^1 gulosum Σ, P *corr.* persequitur P^1 pro- Σ, P *corr.* 27 auxerit P^1AR oratio P^1 *t.* B, Σ *ratio P *corr.*

3 patitur. nam et quingentas ficus passarias, quas Graeci callistrut⟨*h*⟩ias vocant, ieiunum comedisse dicit et centum persica Campana et melones Ostienses decem et uvarum La*b*icanarum ˈpondo viginti et ficedulas cen-
4 tum et ostrea quadringenta. vini sane parcum fuisse 5 dicit, quod Severus negat, qui eum adserit ebrium
5 etiam in bello fuisse. cum suis *ei* numquam convenit vel propter vinulentiam, ut dicit Severus, vel propter
6 morum [vi] acrimoniam. uxori odiosissimus fuit, servis iniustus, atrox circa militem. nam saepe etiam or- 10 dinarios centuriones, ubi causae qualitas non postula*v*it, in crucem sustulit. verberavit certe virgis saepis-
7 sime neque ⟨*u*⟩mquam delictis pepercit. in vestitu nitidissimus fuit, in convivio sordidissimus et soli studens copiae, mulierarius inter primos amatores, aversae 15 Veneris semper ignarus et talium persecutor, agri colendi peritissimus, ita ut etiam Georgica scripserit.
8 M*i*lesias nonnulli eiusdem esse dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quamvis medi⟨*ocri*⟩ter scriptae sint. 20

12 A senatu tantum amatus est, quantum nemo principum, in odium speciatim Severi, quem vehementer
2 ob crudelitatem oderant senatores. denique victo eo plurimi senatores a Severo interfecti sunt, qui eius par-
3 tium vel vere fuerant vel esse videbantur. denique 25 cum apud Lugdunum eundem interfecisset, statim litteras requiri iussit, ut inveniret vel ad quos ipse scripsisset, vel qui ad eum rescripsissent, omnesque illos, quorum epistolas repperit, hostes iudicari a senatu
4 fecit; nec his pepercit, sed et ipsos interemit et bona 30

---

1 passarias PΣ passerarias *Ma.* 4 lauicanarum PΣ 7 & nūquam PΣ ei numquam *Momms., edd.* conuenit P cenaret Σ 9 morum ui acrimoniam P[1] *t.* B morum uiri acrimoniam Σ ui *del.* P *corr. per ras.* 11/12 postulabit P[1] postulabat P *corr. (Pet.)* postulauit Σ *(Jord.)* 13 nequenquam P[a] nequê*quam P[b] 18 melesias P 19 mediter P[1] mediocriter Σ, P *corr.*

eorum proposuit atque in aerarium publicum rettulit.
extat epistola Severi, quae ostendit animum suum, 5
missa ad senatum, cuius hoc exemplum est: 'nihil mihi 6
gravius potest evenire, p. c., quam ut vestrum iudi-
5 cium Albinus haberet potius quam Severus. ego fru- 7
menta re⟨i⟩ p. detuli, ego multa bella pro re p. gessi,
ego populo Romano tantum olei detuli, quantum re-
rum natura vix habuit. ego interfecto Pescennio Nigro
vos a malis tyrannicis liberavi. magnam sane mihi 8
10 reddidistis vicem, magnam gratiam: unum ex Afris
et quidem Hadrumetinis, fingentem, quod de Ceionio-
rum stemmate sanguinem duceret, usque adeo extu-
listis, ut eum principem habere velletis me principe,
salvis liberis meis. defuitne qu⟨a⟩eso tanto senatu, 9
15 quem amare deberetis, qui vos amaret? huius fratrem
honoribus extulistis, ab hoc consulatus, ab hoc prae-
turas, ab hoc speratis cuiusvis magistratus insignia.
non eam gratiam mihi redditis quam maiores vestri 10
contra Pisonianam factionem, quam item pro Traiano,
20 quam nuper contra Avidium Cassium pr⟨a⟩estiterunt:
fictum illum et ad omnia mendaciorum genera para-
tum, qui nobilitatem quoque mentitus est, mihi prae-
posuistis. quin etiam audiendus in senatu fuit Stati- 11
lius Corfulenus, qui honores Albino et eius fratri de-
25 cernendos ducebat, cui hoc superfuit, ut de me ille
decerneret homo nobilis et triumphum. maior fuit do- 12
lor, quod illum pro litterato laudandum plerique duxi-
stis, cum ille neniis quibusdam anilibus occupatus inter
Milesias Punicas Apulei sui et ludicra litteraria con-
30 senesceret.' hinc apparet, quanta severitate factionem 13
vel Pescennianam vel Clodianam vindicaverit. quae 14
quidem omnia in vita eius posita sunt. quae qui dili-
gentius scire velit, legat Marium Maximum de Latinis

---

6 re p̃. P^1 rei p̃. P *corr.* 9 milis P^a malis P^b 17 speratis PΣ sperastis *Pet.* 24 corfulenus P Corsulenus Σ Carfulenus *de Do.* & ius P^a & eius P^b 25 illi *Da.* 26 *post* nobilis *add.* supplicationes *Momms.*

scriptoribus, de Gr⟨*a*⟩ecis scriptoribus Herodianum, qui ad fidem pleraque dixerunt.

13 Fuit statura procerus, capillo renodi et crispo, fronte lata, candore mirabili et ⟨*stupendo*⟩, ut plerique putent, quod ex eo nomen acceperit, voce muliebri et (5) prope ad eunu[n]chorum sonum, motu facili, iracundia[m] gravi, furore tristissimo, in luxurie varius, nam 2 saepe appetens vini, frequenter abstinens, armorum sciens, prorsus ut non male sui temporis Catilina diceretur. (10)

3 Non ab re esse credimus causas ostendere, quibus 4 amorem senatus Clodius Albinus meruerit: cum Brittannicos exercitus regeret iussu Commodi atque illum interemptum adhuc falso comperisset, cum sibi ab ipso Commodo Caesareanum nomen esset delatum, proces- (15) 5 sit ad milites et hac contione usus est: 'si senatus p. R. suum illud vetus haberet imperium nec in unius potestate res tanta consisteret, non ad Vitellios neque ad Nerones neque ad Domitianos publica fata venissent. ⟨*essent*⟩ in imperio consulari nostrae ill⟨*a*⟩e gen- (20) tes Ceioniorum, Albinorum, Postumiorum, de quibus patres vestri, qui et ipsi ab avis suis audierant, multa 6 didicerunt. et certe Africam Romano imperio senatus adiunxit, Galliam ⟨*senatus addidit*⟩, senatus subegit Hispanias, orientalibus populis senatus dedit leges, (25) Parthos temptavit senatus; subegisset, ⟨*ni*⟩*si* avarum

---

4 & ut PΣ ut et *Eyssenh. (Jord.)* ita ut *Petsch. (Pet.)* et stupendo, ut *He. an* et *delendum ? He.* 6 7 iracundiam P[1] *t.* B (m *exp.* P *corr.*) 7 luxurię P uarium nam PΣ uarius, nam *Jord. cum priscis edd.* uarii amans *Petsch. (Pet.)* 9 sciens P strenuus Σ 20 essent *add. Momms.* 23 didicerunt P tradiderunt *Pet. post* 'tradiderunt' *lacunam significans omisso scilicet in v. 20 quod Momms. supplevit* 'essent' 24 galliā *add.* P°; *post* 'Galliam' *Pet. cum Kell. add.* 'senatus subegit' *ita ut iterentur hae voces* ⟨senatus addidit⟩ *He.* 25 et *ante* Hispanias *add.* P *corr.* 26 subegiss& stauarum P subegisset auarum Σ subegisset, nisi tam auarum *Pet. cum priscis edd.*

principem Romano exercitui fortuna rei p. tunc dixis-
se⟨*t*⟩. Brittanias Caesar subegit, certe senator, non- 7
dum tamen dictator. hic ipse Commodus quanto me-
lior fuisset, si timuisset senatum? et usque ad Nero- 8
5 nem quidem senatus auctoritas valuit, qui sordidum
et inpurum principem damnare non timuit, cum sen-
tentiae in eum dictae sint, qui vitae necisque potesta-
tem atque imperium tunc teneba[n]t. quare, conmili- 9
tones, ego Caesareanum nomen, quod mihi Commodus
10 detulit, nolo. di faxint, ut ne alii quidem velint. sena- 10
tus imperet, provincias dividat, senatus nos consules
faciat. et qu*i*d dico senatus? vos ipsi et patres vestri;
eritis enim ipsi senatores.'

Haec contio vivo adhuc Commodo Romam delata 14
15 est. quae Commodum in Albinum exasperavit, statim-
que successorem misit Iunium Severum, unum ex con-
tubernalibus suis. senatui autem tantum placuit, ut 2
miris adclamationibus absentem eum ornaret et vivo
Commodo et deinceps interempto, ita ut nonnulli etiam
20 Pertinaci auctores fuerint, ut eum sibi socium adsci-
sceret, ⟨*et*⟩ apud Iulianum de occidendo Pertinace ip-
sius plurimum auctoritas valuerit. ut autem hoc verum 3
intellegatur, epistolam Commodi ad praef. praet. suos
datam inserui, qua de occidend*o* *Albi*no significavit
25 suam mentem:

'Aurelius Commodus [Severus] praefectis salutem. 4
audisse vos credo primum fictum esse, quod ego *me*-
orum consilio interfectus essem, deinde contionem Clo-

---

subegisset, nisi auarum *He.* 1 rep̃ P^a rei p̃ P^b 1/2 dixisse PΣ 2 caes P^a caesar P^b 5 sordium P^a, *corr.* P^b 6 inpurum P^1 impurum P *corr.* 9 caesareum P^a, *corr.* P^b 9 mi P^a m with i written above (*i. e.* mihi) P^b (mi *pro* mihi *non invenitur in hist. Aug. cf. Less., lex. p. 162*) 11 prouintias P nos] bonos *Hirschf.* nobis *Steuding* 12 quod PΣ 20/21 et *post* adsccisceret *add. Petsch.* 24 occidendi P^1 occidendo P *corr.*, Σ iuliano PΣ Albino *edd.* 26 Seuerus *del. Momms., edd.* 27/28 in eorum P^1 *t.* B meorum P *corr.*, Σ

dii Albini apud milites meos habita⟨m⟩, qui se multum senatui commendat, idque, quantum videmus, non
5 frustra. nam qui principem unum in re p. negat esse debere quique adserit a senatu oportere totam rem p. regi, is per senatum sibi petit imperium. cavete igitur 5 diligentissime; iam enim hominem scitis vobis, militibus populoque vitandum.'

6 Has litteras cum Pertinax invenisset, in Albini odium publica[sset]vi*t*. quare Albinus occidendi Pertinacis Iuliano auctor fuit. 10

---

1 habita P[1] *t.* B, AR habitā P *corr.*, Ch qui PΣ qua *edd.* 6/7 militibus] inutilem Σ 9 publicasse tuid P[1] *t.* B publicasse tū id P *corr.* publicauit Σ publicare studuit *Pet.* *(cum exc. Palat.*[2]*)* publicasse iuuit *Golisch* publicasse uidetur *Jord.*
10 VITA CLODI ALBINI IULI CAPITOLINI EXPLICIT P *(sequitur in* P *Alexander Severus)*

ANTONINUS CARACALLUS

⟨*AELI SPARTIANI*⟩

Ex duobus liberis, quos Septimius Severus reliquit, 1
[Getam et Bassianum], quorum unum ⟨*Antoninum*⟩
5 exercitus, alterum pater dixit, Geta hostis est iudicatus,
Bassianum autem ⟨*notum*⟩ optinuisse imperium. de 2
cuius maioribus frustra putamus iterandum, cum om-
nia in Severi vita satis dicta sint. huius igitur pueritia 3
blanda, ingeniosa, parentibus adfabilis, amicis paren-
10 tum iucunda, populo accepta, grata senatui, ipsi etiam
ad amorem conciliandum salutaris fuit. non ille in 4
litteris tardus, non in benivolentis segnis, non tenax
in largitate, non lentus in clementia, sed sub parenti-
bus, visus. denique, si quando feris obiectos damnatos 5
15 vidit, flevit aut oculos avertit. quod populo plus quam
amabile fuit. septennis puer, cum conlusorem suum 6
puerum ob Iudaicam religionem gravius verberatum
audisset, neque patrem suum neque patrem pueri
vel⟨*ut*⟩ auctores verberum diu respexit. Ant[h]i- 7

---

1 INCIPIT ANTONINUS CARACALLUS P 3 reliquid P 4 Getam et Bassianum *del. Jord. post* Bassianum *add.* Antoninos *Richter (Pet.); contra Petsch. post* unum *inseruit* Antoninum 6 bassianum aut̄ optinuit se imperium P Bassianum obtinuisse imperium Σ Bassianum notum optinuisse imp. *Petsch.* Bassianus autem obtinuit s(enatus) c(onsulto) imp. *Momms. (at* e x s. c. *dicere solent hi scriptores; cf. Less., lex. p.90)* Bassianus autem optinuit Seueri imp. *Bae.* Bassianus autem optinuit (obt. *Jord.*) imp. *edd.* Bassianum autem notum optinuisse imperium *He.* 12 beniuolentis P *(cf. Neue-Wagener I^3 p. 189sq.)* -tiis Σ, *edd.* -tia *Bae.* signis P segnis Σ, P *corr.* 15 uidit *om.* P^a, *add.* P^b 17 uerbatum P^a, *corr.* P^b 19 uel PΣ uelut *Cas. (Pet.)*

oc⟨*h*⟩ensibus et Byzantiis interventu suo iura vetusta restituit, quibus iratus fuit Severus, quod Nigrum iuverant. Plauti⟨*a*⟩ni odium crudelitatis causa concepit. 8 qu*o*⟨*d*⟩ a parentibus gratia sig*i*llariorum acce⟨*pe*⟩rat, id vel clientibus vel magistris sponte donavit. sed haec 5 2 puer. egressus vero pueritiam seu patris monit*i*s seu calliditate ingenii sive quod se Alexandro Magno Macedoni[ae] aequandum putabat, restrictior, gravior, vultu etiam truculentior factus est, prorsus ut eum, 2 quem puerum scierant, multi esse non crederent. Alexandrum Magnum eiusque gesta in ore semper habuit. 10 T*i*berium et Syllam in conventu plerumque laudavit. 3 patris superbior fuit; fratrem magna eius humilitate despexit.

4 Post patris mortem in castra praetoria pergens apud 15 milites conquestus est circumveniri se fratris insidiis, atque ita fratrem in Palatio fecit occidi. eius corpus 5 statim cremari praecepit. dixit praeterea in castris fratrem sibi venenum parasse, matri eum inre⟨*vere*⟩ntem fuisse; egitque publice his gratias, qui eum occide- 20 6 runt. addidit denique his qu*a*s⟨*i*⟩ fidelioribus erga se 7 stipendium. pars militum apud Albam Getam occisum ⟨*a*⟩egerrime accepit, dicentibus cunctis duobus se fidem promi⟨*si*⟩sse liberis Severi, duobus servare de- 8 bere, clausisque portis diu imperator non admissus 25 nisi delenitis animis, non solum qu[a]erellis de Geta et criminationibus editis, sed inormitate stipendii mili- 9 tibus, ut solet, placatis, atque inde Romam redit. tunc sub veste senatoria loricam habens cum armatis militi-

---

3 plautini P plautiani Σ 4 qui a P quid (quod) Σ quod a *edd.* 4 sigallariorum P accerat P acceperat Σ 6 monitus P[1] *t.* B monitis Σ, P *corr.* 7/8 macedoniae P macedone Σ 12 tyberium P 13 patris PΣ; *estne gen. comparat.? v. Schmalz, Synt., 1910*[4]*, § 103, 1* patre *edd.* 19/20 eum inrentē P eum uirentem (iurentem) Σ eum inreuerentem *edd.* 21 hos P[a] his P[b] quos PΣ quasi *edd.* 23 egerrimę P duobus P[1] *t.* B ducibus Σ, P *corr.* 24 promisse P[1]

bus curiam ingressus est. hos in medio inter sub-
sellia duplici ordine conlocavit et sic verba fecit.
qu[a]es[i]tus est de fratris insidiis involu[nta]te et in- 10
condite ad illius accusationem ⟨*et excusationem*⟩ sui.
5 quod quidem nec senatus libenter accepit, cum ille 11
dixisset fratri se omnia permi⟨*si*⟩sse, fratrem ab insi-
diis liberasse, et illum tamen sibi gravissimas insi-
dias fecisse nec vicem amori reddidisse fraterno. post 3
hoc relegatis deportatisque reditum in patriam resti-
10 tuit. inde ad praetorianos processit et in castris man-
sit. altera die Capitolium petit, ⟨*ad*⟩ eos, quos occidere 2
parabat, adfabiliter est locutus innitensque Papi⟨*ni*⟩-
ano et Ciloni ad Palatium redit. cum flentem matrem 3
Getae vidisset aliasque mulieres post necem fratris,
15 mulieres occidere conatus est, sed ob hoc retentus,
{ne} augeretur fratris occisi crudelitas. Laetum ad 4
mortem coegit misso a se veneno: ipse enim inter
suasores Getae mortis primus fuerat, qui et primus
interemptus est. ipse mortem eius saepissime flevit. 5
20 multos, qui caedis eius conscii fuerant, interemit ⟨*sed*
et⟩ eum, qui imaginem eius honora*v*it. post hoc fra- 6
trem patruelem Afrum, cui pridie partes de cena mi-
serat, iussit occidi. qui cum se praecipitasset percus- 7
sorum timore et ad uxorem crure fracto erepisset, ta-
25 men per ludibrium percussoribus deprehensus est et
occisus. occidit etiam Pompeianum, Marci nepotem, 8

---

3 quaesitus P^1 *t.* B quaes*tus P *corr.* questus Σ in uoluntate P^1 A Ch in uolute P *corr.*, R 4 accusationem sui (*add.* uero excusationem P *corr.*) P accusationem et sui excusationem Σ 6 permisse P^1 9 religatis PΣ 11/12 eos — locutus P Et eos — locutus Σ eos — adlocutus *Pet.* ad eos — locutus *Momms.* et eos — allocutus *Jord.* 12/13 papiano P^1 16 auger&ur P^1 ne auger&ur P *corr.* ne uideretur ac augeretur Σ 20/21 sed et *add. He.* item *add. Petsch.* (*Pet.*) 21 honorabit P 22 patrulem P^a, *corr.* P^b pridie P cęna P 23/24 percussurum P 24 erepisset] *cf. Neue-Wagener* III^3 *p. 401* 25 ludibrium PΣ latebram *Momms.* latibulum *Petsch.* percussoribus] *dat. auctoris* (*cf. c. 7, 3:* doctissimis; *ClA 4, 1:* multis) depręhensus P

ex filia natum et ex Pompeiano, cui nupta fuerat Lucilla[m] post mortem Veri imperatoris, quem et consulem *b*is fecerat et omnibus bellis praeposuerat, quae gravissima tunc fuerunt, et ita quidem ut videretur a
4 latronibus interemptus. dein in conspectu eius Papi- 5
⟨*ni*⟩anus securi percussus a militibus et occisus est. quo facto percussori dixit: 'gladio te exequi oportuit
2 meum iussum.' occisus est etiam eius iussu Patr*u*⟨*in*⟩us ante templum divi Pii, tractaque sunt eorum per plateam cadavera sine aliqua humanitatis reverentia. fi- 10
lium etiam Papi⟨*ni*⟩ani, qui ante triduum qu⟨*a*⟩estor
3 opulentum munus ediderat, interemit. [h]isdem diebus occisi sunt innumeri, qui fratris eius partibus faverant.
4 occisi etiam liberti, qui Getae administraverant. caedes deinde in omnibus locis. et in balneis factae cae- 15
des, occisique nonnulli etiam cenantes, inter quos etiam Sammonicus Serenus, cuius libri plurimi ad doctrinam
5 extant. in summum discrimen etiam Chilo iterum praefectus et consul venit ob hoc, quod concordiam in-
6 ter fratres suaserat. et cum idem Chilo sublata veste 20
senatoria nudis pedibus ab urbanicianis raptus esset,
7 Antoninus seditionem compressit. multas praeterea postea caedes in urbe fecit, passim raptis a militibus nonnullis hominibus et occisis, quasi seditionem vin-
8 dicans. Helvium Pertinacem, suffectum consulem, ob 25
9 hoc solum, quod filius esset imperatoris, occidit. neque cessavit umquam sub diversis occasionibus eos
10 interficere, qui fratris amici fuissent. saepe in senatum, saepe in populum superbe invectus est aut edictis propositis aut orationibus editis, Syllam se etiam osten- 30
dens futurum.

5 His gestis Galliam petit atque ut primum in eam ve-
2 nit, Narbonensem proconsulem occidit. cunctis deinde

1/2 lucillam P[1] lucilla Σ, P *corr.* 3 uis P[1] bis P *corr.*, Σ 5/6 papianus P[1] 8 patrous P Petronius Σ Patruinus *Borghesi (Pet.), cf. PIR III p. 372 nr. 103* 11 papiani P[1] 15 factę P facte Σ facta *edd.*

turbatis, qui in Gallia res gerebant, odium tyrannicum
meruit quamvis aliquando fingeret et benignum, cum
esset natura truculentus. et cum multa contra homines 3
et contra iura civitatum fecisset, morbo inplicitus gra-
5 viter laboravit. circa eos, qui eum curabant, crudelissi-
mus fuit. dein ad orientem profectionem parans omisso 4
itinere in Dacia resedit. circa R⟨*a*⟩etiam non paucos
barbaros interemit militesque suos quasi Syllae milites
et cohortatus est et donavit. deorum sane se nominibus 5
10 appellari vetuit, ⟨*quod*⟩ Commodus fecerat, cum ill[i-
c]um, quod leonem aliasque feras occidisset, Hercu-
lem dicerent. et cum Germanos subegisset, German⟨*i-
c*⟩um se appellavit vel ioco vel serio, ut erat stultus et
demens, adserens, si Lucanos vicisset, Lucanicum se
15 appellandum. damnati sunt eo tempore qui urinam in 7
eo loco fecerunt, in quo statuae aut imagines erant
principis, et qui coronas imaginibus eius detraxerunt,
ut alias ponerent, damnatis et qui remedia quartanis
tertianisque collo adnexa gestarunt. per Thracias cum 8
20 praef. praet. *it*⟨*er*⟩ fecit; inde cum in Asiam traice-
ret, naufragii periculum adit *an*temna fracta, ita ut
in scafam cum protectoribus [ita] descenderet. unde
in triremem a praef. classis receptus evasit. excepit 9
a*p*ros frequenter, contra leonem etiam stetit. quando
25 etiam missis ad amicos litteris gloriatus est seque ad
Herculis virtutem accessisse [se] iactavit.

Post hoc ad bellum Armeniacum Parthicumque con- 6
versus ducem bellicum, qui suis conpetebat moribus,
fecit. inde Alexandriam petit, in gymnasium populum 2

---

10 ⟨quod⟩] *om.* P^1, *add.* P *corr.* ut Σ 10/11 illi cũ P; *fort.* aulici eum *Pet.* nonnulli eum *Petsch.* milites eum *Klein* multi eum *Lenze, Bra.* illum *He.* 12/13 germanũ PΣ Germanicum *vulgo* 19 tertiansq; P^a tertianisq; P^b 20 infecit P interfecit ChR iter fecit AV 21 aditã temna (*i. e.* aditam temna) P adiit antenna Σ 22 ita PΣ uix *Pet.* cito *Golisch* ultae *Petsch.* ita *del. Jord.* 24 afros P^1 apros Σ, P *corr.* quando P *(cf. Less., lex. p. 508, 1 c)* quin Σ quo *Pet.* 26 se *om.* Σ, *del. edd.*

convocavit eumque obiurgavit; legi etiam validos ad
3 militiam praecepit. eos autem, quos legerat, occidit
exemplo Ptolom⟨*a*⟩ei Euergetis, qui octavus hoc no-
mine appellatus est. dato praeterea signo militibus,
ut hospites suos occiderent, magnam caedem Alexan- 5
4 dreae fecit. dehinc per Cadusios et Bab*y*lonios in-
gressus tumultuarie cum Parthorum satrapis manum
5 contulit, feris etiam bestiis in hostes inmissis. datis
ad senatum quasi post victoriam litteris Parthicus ap-
pellatus est; nam Germanici nomen patre vivo fuerat 10
6 consecutus. deinde cum iterum vellet Parthis bellum
inferre atque hibernaret [h]Edess⟨*a*⟩e atque inde Car-
ras *L*uni dei gratia venisset, die natalis sui, octa*vo*
idus Apriles, ipsis Megalensibus, cum ad requisita na-
turae discessisset, insidiis a Macrino praef. praet. po- 15
sitis, qui post eum invasit imperium, interemptus est.
7 conscii caedis fuerunt Nemesianus et frater eius Apolli-
naris ⟨*T*⟩r*i*⟨*c*⟩cianusque, qui praef. legionis secundae
Parthicae militabat et qui equitibus extraordinariis
praeerat, non ignorantibus Marcio Agrippa, qui classi 20
praeerat, et praeterea plerisque officialium inpulsu
Mar*t*ialis.

7 Occisus est autem in medio itinere inter Carras et
[h]Edessam, cum levandae vessicae gratia ex equo de-
scendisset atque inter protectores suos, coniuratos cae- 25
2 dis, ageret. denique cum illum in equum strator eius
levaret, pugione latus eius confodit, conclamatumque
ab omnibus est id Mar*t*ialem fecisse.

3 Et quoniam dei Luni fecimus mentionem, sciendum
doctissimis quibusque id memoriae traditum atque ita 30

---

3 euergitis P[1] euergetis Σ, P *corr.* (*de re cf. Val. Max. IX 2, ext. 5*) 6 babilonios P 7 tumultuarię P 12 hibernare thędesse P[1] ibernaret edisse Σ hibernaret hędesse P *corr.* 13 luni P[1] *t.* B luni Σ, P *corr.* octabu P[1] octabo P *corr.* 18 Recianusque P uegianusque Σ Triccianusque *Henzen ex Cassio Dione LXXVIII 13, 4* 22 marcialis P 28 marcialem P 30 doctissimis] *dat. auctoris cf. c. 3, 7:* percussoribus

nunc quoque a Carrenis praecipue haberi, ut qui Lu-
nam femineo nomine ac sexu putaverit nuncupandam,
is addictus mulieribus semper inservi[t]at; qui vero 4
marem deum esse crediderit, is dominetur uxori neque
5 ullas muliebres patiatur insidias. unde, quamvis Graeci 5
vel Aegyptii eo genere quo feminam hominem, etiam
Lunam deum dicant, mystice tamen *Lun*um dicunt.

Scio de Papiniani nece multos ita in litteras rettu- 8
lisse, ut caedis non adsciverint causam, aliis alia re-
10 ferentibus; sed ego malui *v*ari⟨*e*⟩tatem opinionum
edere quam de tanti viri caede reticere. Papinian*u*⟨*m*⟩ 2
amicissimum fuisse imperatori Severo, ut aliqui lo-
quuntur, adfinem etiam per secundam uxorem, me-
moriae traditur; et huic praecipue utrumque filium a 3
15 Severo commendatum, atque ob hoc concordia⟨*e*⟩ fra-
trum Antoninorum f⟨*a*⟩visse; egisse quin etiam, ne 4
occideretur, cum iam de insidiis eius Bassianus qu[a]e-
reretur; atque ideo una cum his, qui fau[s]tores fue-
rant Getae, a militibus non solum permittente[m] ve-
20 rum etiam suadente Antonino occisum. multi dicunt 5
Bassianum occiso fratre illi mandasse, ut et in senatu
per se et apud populum facinus dilueret, illum autem

---

1 praecipuę P 3 inseruit . at P inseruiat Σ *(coni. Jord.)* 6 hominem *del. Jord.* 7 deum *del. Jord.* Lunum *Hirschf.* deum PΣ 9 adsciuerint P sciuerint Σ adseruerint *Salm., Bae.* adiecerint *Momms.* 10 ueritatem PΣ uarietatem *Cas., edd.* 11 Papiniani P[1] Papinianū P *corr.* 12 *in* P *sciolus quidam qui legit apud Eutrop. VIII 18, 2 Severum fuisse fisci advocatum vel invenit in G 2, 4 istam advocationem memoratam post* seuero *hoc inculcavit signum* ⁊ *et addidit in margine inferiore ita, ut excipere videatur ultimum paginae versum qui clauditur verbis* a seuero commendatū *(v. 14/15) has nugas:* eūq: cū seuero pfessū (*i. e.* professum) sub sceuola; & seuero ī aduocatione fisci successisse *(cf. Ho., Klio XIII p. 273 sq., p. 279); deest additamentum cum in* B *tum in* Σ, *sed irrepsit in codices recentiores e* P *descriptos inde a Vaticano 1899 saeculi XIV ineuntis atque deformat editiones* 15/16 concordia — fuisse PΣ concordiae — fauisse *Salm., edd.* 18 faustores P[1] *t.* B (s *exp.* P *corr.*) 19 permitten*tem P 22 per PΣ *def. Löfstedt, Phil. Komm., p. 335* pro *Ho. (Salm.)*

respondisse non tam facile parricidium excusari posse
6 quam fieri. est etiam haec fa*b*ella, quod dictare noluerit orationem, qua invehendum erat in fratrem, ut causa eius melior fieret, qui occider*at*; illum autem negantem respondisse aliud esse parricidium, aliud ac- 5
7 cusare innocentem occisum. sed hoc omnino non convenit: nam neque praef. poterat dictare orationem, et
8 constat eum qu*a*si fautorem Getae occisu⟨*m*⟩. et fertur quidem Papinianus, cum raptus a militibus ad Palatium traheretur occidendus, praedivinasse dicen*s* 10 e⟨*u*⟩m stultissimum fore, qui in suum subrogaretur locum, nisi adpetitam crudeliter praefecturam vindi-
9 caret. quod factum est: nam Macrinus {Antoninum}
10 occidit, ut supra exposuimus. qui cum filio factus in castris imperator filium suum, qui Diadumenus vo- 15 ca⟨*ba*⟩tur, Antoninum vocavit, idcirco quod a praetorianis multum Antoninus desideratus est.

9 Bassianus vixit annis quadraginta tribus. impera-
2 vit annis sex. publico funere elatus est. filium reliqui*t*, qui postea et ipse Marcus Antoninus Heliogaba- 20 lus dictus est; ita enim nomen Antoninorum inoleverat, ut velli ex animis hominum non posset, quod omnium pectora velut Aug(usti) nomen obsederat.

3 Fuit male moratus e*t* patre duro crudelior. avidus cibi, vini etiam adpetens, suis odiosus et praeter mili- 25 tes praetorianos omnibus castris exosus. prorsus nihil inter fratres simile.

4 Opera Romae reliqui*t* thermas nominis sui eximias, quarum cellam solearem architecti negant posse ulla

---

2 fauella P^1 *t.* B 2/3 noluerit P uoluerit Σ *(coni. Ma.)* 4 occider& P 5 aliud[1] PΣ illud *Salm. (Pet.)* aliud[2] *del. Nov. non interpungens post* parricidium 6 nomnino P^a *omnino P^b *t.* B 8 quisi P^1 *t.* B occisu P^1 *t.* B 10/11 dicentem PΣ dicens eum *Petsch. (Pet.)* 13 Antoninum *om.* P, *non om.* Σ 14 *c. 6, 6* exposumus P^a exposuimus P^b 15/16 uocatur P uocabatur Σ 19/20 reliquid P 23 aug̃. P 24 ex patre P 28 reliquid P 29 solearem] *cf. de Do., Heidelb. S.-B. 1916, 7, p. 7* soliarem *Salm. (Jord.)*

imitatione, qua⟨*lis*⟩ facta est, fieri. nam et ex aere 5
vel cypro cancelli sup[er]positi esse dicuntur, quibus
cameratio tota concredita est, et tantum est spatii, ut
id ipsum fieri negent potuisse[nt] docti mechanis. re- 6
5 liqui*t* et porticum patris nomine, quae gesta illius con-
tineret et triumphos et bella. ipse Caracalli nomen 7
accepit a vestimento, quod populo dederat, demisso
usque ad talos. quod ante non fuerat. unde hodieque 8
Antoninianae dicuntur caracallae huiusmodi, in usu
10 maxime Romanae plebis frequentat⟨*a*⟩e. idem viam 9
novam munivit, quae est sub eius thermis, Antoninianis
scilicet, qua pulchrius inter Romanas plateas non facile
quicquam invenias. sacra Isidis Romam deportavit et 10
templa ubique magnifice ⟨*e*⟩idem deae fecit; sacra
15 etiam maiore reverentia celebravit, quam antea cele-
brabantur. in quo quidem mihi mirum videtur, quem- 11
ammodum sacra Isidis primum per hunc Romam ve-
nisse dicantur, cum Antoninus Commodus ita ea cele-
braverit, ut et An*u*bin portaret et pausas ederet; nisi
20 forte iste addidit celebritati, non eam primus in-
vexit.

Corpus eius Antoninorum sepulchro inlatum est, ut 12
ea sedes reliquias eius acciperet, quae nomen addi-
derat.

25 Interest scire quemadmodum novercam suam Iuliam **10**
uxorem duxisse dicatur. quae cum esset pulcherrima 2
et quasi per neglegentiam se maxima corporis parte
nudasset dixissetque Antoninus 'vellem, si liceret', re-
spondisse fertur: 'si libet, licet. an nescis te imperato-
30 rem esse et leges dare, non accipere?' quo audito furor 3
inconditus ad effectum criminis roboratus est nuptias-

---

1 qua P qualis *He.* 2 superpositi P suppositi Σ subterpositi *Salm. (Pet)* 4 negant potuissent P negent (*om.* potuissent) Σ 4/5 reliquid P 10 maximę P 15 ante *Pet. per errorem* 16/17 quemadmodum *edd.* 19 anobin P[1] anubin P *corr.* pausas ederet] *cf. PN 6, 9:* omnis pausas expleret 23 ea sedes] eadem gens *Bae.*

que eas celebravit, qua⟨*s*⟩, si sciret se leges dare vere,
4 solus prohibere debuisset. matrem enim (non alio dicenda erat nomine) duxit uxorem et ad parricidium iunxit incestum, si quidem eam matrimonio sociavit, cuius filium nuper occiderat. 5

5 Non ab re est etiam diasyrticum quiddam in eum
6 dictum addere. nam cum Germani⟨*ci*⟩ et Parthici et Arabici et Alamannici nomen adscriberet (nam Alamannorum gentem devicerat), Helvius Pertinax, filius Pertinacis, dicitur ioco dixisse: 'adde, si placet, etiam 10 Geticus Maximus', quod Getam occiderat fratrem et Gothi Getae dicerentur, quos ille, dum ad orientem transit, tumultuariis proeliis devicerat.

11 Occidendi Getae multa prodigia extiterunt, ut in vita
2 eius exponemus. nam quamvis prior ille e vita ex- 15 cesserit, nos tamen ordinem secuti sumus, ut qui et prior natus est et qui prior imperare coeperat, prior scriberetur.

3 Eo sane tempore, quo ab exercitu appellatus est Augustus vivo patre, quod ille pedibus aeger gubernare 20 non posse videretur imperium, contusis animis militum et tribunorum Severus dicitur animo volutasse, ut et hunc occideret, nisi ⟨*re*⟩pugnassent praef. eius, gravis
4 viri. aliqui contra dicunt praef. voluisse id fieri, sed Septimium noluisse, ne et severitas illius crudelitatis 25 nomine inquinaretur, et, cum auctores criminis milites fuerint, adulescens stultae temeritatis poenas lueret tam gravis supplicii titulo, ut a patre videretur occisus.

5 Hic tamen omnium durissimus et, ut uno conplecta- 30 mur verbo, parricid[i]a et incestus, patris, matris, fra-

---

1 quasi PΣ 7 germani P Germanici Σ, *edd.* 19 excitu P[a], *corr.* P[b] 21 contunsis *Pet. per errorem* 23 pugnassent praef. eius grauis (e *superscr.* P *corr.*) uiri P repugnasset praefectus eius grauis uir Σ 26 milite P[a] milites P[b] 31 parricidia P parricida Σ

tris inimicus, a Macrino, qui eum occiderat, timore
militum et maxime praetorian⟨*or*⟩um inter deos re-
latus est. habet templum, habet salios, habet sodales 6
Antoninianos, qui Faustinae templum et divale nomen
5 eripuit, certe templum, quod ei sub Tauri radicibus 7
fundaverat maritus, in quo postea filius huius Helio-
gabalus Antoninus sibi vel Iovi[s] Syrio vel Soli —
incertum id est — templum fecit.

---

7 iouis P^1 *t.* B ioui * P *corr.* 8 ANTONINUS CARACAL-
LUS SPARTIANI EXPL P

ANTONINUS GETA

⟨*AELI SPARTIANI*⟩

1 Scio, Constantine Auguste, et multos et clementiam tuam qu⟨*a*⟩estionem movere posse, cur etiam Geta Antoninus a me tradatur. de cuius priusquam vel vita 5 vel nece dicam, disseram, cur et ipsi Antonino a Se-
2 vero patre sit nomen adpositum. neque enim multa in eius {vita} dici possunt, qui prius rebus humanis exemptus est, quam cum fratre teneret imperium.
3 Septimius Severus quodam tempore cum consuluis- 10 set ac petisset, ut sibi indicaretur, quo esset successore moriturus, in somnis vidit Antoninum sibi successurum.
4 quare statim ad milites processit et Bassianum, filium maiorem natu, Marcum Aurelium Antoninum appella-
5 vit. quod ⟨*cum*⟩ fecisset ex paterna cogitatione vel, 15 ut quidam dicunt, a Iulia uxore commonitus, quae gnara erat somnii, quod minori filio hoc facto ipse interclusisset aditum imperandi, etiam Getam, mino-
6 rem filium, Antoninum vocari iussit. itaque semper ab eo in epistulis familiaribus dictus est, cum si forte 20
7 abesset, scriberet: 'salutate Antoninos filios et successores meos.' sed nihil valuit patris cautio, nam ei solus ille successit, qui primus Antoninus nomen accepit. et

---

1 INCIPIT ANTONINUS GETA FELICITER P (ad constātinū aug̅. *add. a. m.*) 5 uel *om.* P[a], *add.* P[b] 8 uita *om.* P[1], *non om.* Σ, *add.* P *corr.* 12 somnis P somniis *Jord. (at cf. Less., lex. p. 623 s. v. 'somnium')* 15 quod fecis& PΣ cum id fecisset *Pet.* quod cum fecisset *vulgo* et P, *om. vulgo* ex Σ 20 *post* dictus est *in marg. add.* Antoninus P *corr.* 23 antoninus P *(Kühner[2] II 1, 421 c cfrt. He.)* Antonini Σ, *edd.*

h⟨*a*⟩ec de Antonini nomine. Geta autem dictus est **2**
vel a patrui nomine vel a⟨*vi*⟩ paterni, de cuius vita et
moribus in vita Severi Marius Maximus primo septe-
nario satis copiose rettulit. fuit autem Antoninus Geta **2**
5 etiam ob hoc ita dictus, quod in animo habuit Se-
verus, ut omnes deinceps principes quemadmodum
Augusti, ita etiam Antonini dicerentur, *id*que amore
Marci, ⟨*quem patrem*⟩ vel fratrem suum sem⟨*per*⟩ di-
cebat et cuius philosophiam litterarumque institutio-
10 nem semper imitatus est. dicunt aliqui non in Marci **3**
honorem tantum Antonini nomini delatum, cum id Mar-
cus adoptivu*m* habuerit, sed in eius, qui Pius cogno-
minatus *est*, Hadriani scilicet successori⟨*s*⟩, et quidem **4**
ob hoc quod Severum ille ad fisci advocationem dele-
15 gerat ex formularia forensi, cum ad tantos processus
ei patuisset dati ab Antonino primi gradus vel honoris
auspicium, simul quod nemo ei vide⟨*re*⟩tur felicior **5**
imperator ad commodandum nomen eo principe, cuius
proprium nomen iam per quattuor principes cucur-
20 risset.

De hoc eodem Severus, gnarus geniturae illius, cuius, **6**
ut plerique Afrorum, peritissimus fuit, dixisse fertur: 'mi- **7**
rum mihi videtur, Iuvenalis amantissime[s], Geta noster
divus futurus, cuius nihil imperiale in genitura video.'
25 erat enim Iuvenalis praef. eius praetorii. nec eum fe-
fellit. nam Bassianus, cum eum occidisset ac vere- **8**
retur tyrannicam ex parricidio notam audiretque posse

---

1 de *om.* P^a, *add.* P^b 2 apaterni P^1Σ aui paterni P *corr.* 7 atq: PΣ idque *Salm., edd.* 8/9 marci uel fratrem suum sem (semet P *corr.*) dicebat P Marci quem uel fratrem suum fuisse dicebat Σ Marci, uel fratrem suum quem dicebat *Pet.* Marci, quem fratrem suum semper dicebat *Jord.* Marci, quem patrem uel fratrem suum semper dicebat *He. Cass. Dio LXXV 7, 4; LXXVI 9, 4 testatur Severum se Marci filium appellasse; cf. titulos: 'divi M. filius'* 12 adoptiuus PΣ (adoptatus A) 12/13 cognominatus. sed P cognominatus est Σ 13 successori PΣ 15 formularia P formulario Σ 23 amantissimus P amantissime Σ 27 natam PΣ notam *vulgo*

mitigari facinus, si divum fratrem appellaret, dixisse
9 fertur: 'sit divus, dum non sit vivus.' denique eum
inter divos rettulit atque ideo utcumque redit fama
in gratiam parricida.

3 Natus est Geta Severo et Vitellio cons(ulibu)s Medio- 5
a.p.Chr. n.189 lanii, etsi aliter alii prodiderunt, VI. kal. Iunias ex Iu-
lia, quam idcirco Severus uxorem duxerat, quod eam
in genitura habere compererat, ut regis uxor esset,
2 isque privatus sed iam optimi in re p. loci. statim ut
natus est, nun*t*iatum est ovum gallinam in aula pe- 10
3 perisse purpureum. quod cum allatum Bassianus fra-
ter eius accepisset et quasi parvulus adplosum ad ter-
ram fregisset, Iulia dixisse ioco fertur: 'maledicte par-
4 ricida, fratrem tuum occidisti.' idque ioco [quod] dic-
tum Severus altius quam quisquam praesentium acce- 15
pit, a circumstantibus autem postea velut divinitus
5 eff*u*sum adprobatum est. fuit etiam aliud omen: nam
cum in villa cuiusdam Antonini, plebei hominis, agnus
*n*atus esset, qui vellus in fronte purpureum haberet,
eadem die atque hora, qua Geta natus est, audissetque 20
ille ab aruspice post Severum Antoninum imperaturum
ac de se ille auguraretur, sed tamen tale fati timere⟨*t*⟩
6 indicium, ferro eum adegit. quod et ipsum signo fuit
Getam ab Antonino interimendum, ut postea satis cla-
7 ruit. fuit etiam aliud omen, ut postea ingens exitus 25
8 docuit, huius facinoris, quod evenit: nam cum infan-
tis Getae natalem Severus commendare vellet, ho-
9 stiam popa nomine Antoninus percussit. quod tunc
nec quaesitum nec animadversum, post vero intellec-
tum est. 30

4 Fuit adulescens decorus, moribus asperis, sed non

---

3 cum *ante* fama *add. edd.; ante* parricida *(v.4)He. Ho.*
5 con·ss· P 10 nunciatum P 14/15 idq; loco . quod dictum P
Idq; quod ioco dictum ChR (Idque dictum ioco A) idque ioco *del.
edd.* quod *del. vulgo* 17 effosum P effusum Σ 18/19 agnusta-
tus P[1] agnus natus Σ, P *corr.* 22 tale PΣ talis *Cas. (Pet.)*
timere P[1] 26 *post* docuit *interpunxit Less.*

impius, *a*v*a*r⟨*us*, *ve*r⟩*bo*r*u*⟨*m*⟩ tractator, gulosus, cu-
pidus ciborum et vini varie conditi. huius illud pueri 2
fertur insigne, quod, cum vellet partium diversarum
viros Severus occidere et inter suos dicere⟨*t*⟩: 'hostes
5 vobis eripio' consentiretque adeo usque Bassianus, ut
eorum etiam liberos, si sibi consuleret, diceret occi-
dendos, Geta interrogasse fertur, quantus esset inter-
ficiendorum numerus; cumque dixisset pater, ille inter- 3
rogavit: 'isti habent parentes, habent propinquos?' cum
10 responsum esset habere, ⟨*ai*⟩t com⟨*plorans*⟩: 'plures
ergo in civitate tristes erunt quam laeti, quod vici-
mus' et optinuisset eius sententia, nisi Plautianus prae- 4
fectus vel Iuvenalis institissent spe proscriptionum, ex
quibus ditati sunt. his accedebat Bassiani fratris ni-
15 mia crudelitas. qui cum contenderet et diceret qua[si] 5
ioco qua[si] serio omnes cum liberis occidendos par-
tium diversarum, Geta ei dixisse dicitur: 'tu qui nulli
parcis, potes et fratrem occidere.' quod dictum eius
tunc nihil, post vero pro pr⟨*a*⟩esagio fuit. fuit in lit- 5
20 teris adsequendis [et] tenax veterum scriptorum, pa-
ternarum etiam sententiarum memor, fratri semper in-
visus, matri amabilior quam frater, subbalbe tamen
canorus. vestitus nitidi cupidissimus, ita ut pat⟨*er*⟩ 2
rideret. si quid accepit a p[r]a[e]*r*entibus, ad suum
25 contulit cultum neque quicquam cuipiam dedit. post 3
Part⟨*h*⟩icum bellum {pater} cum ingenti gloria flore-

---

1 impius P impiis Σ anarboretractator P; *om.* Σ *lacuna significata* auarus, formae iactator *Bae.* auarus, uerborum tractator *He. conferens c. 5, 2 de avaritia, c. 5, 4 sqq. de verborum tractatu* 2 uarię P 4 dicere P diceret Σ 6 consular& P sonsuleret Σ 10/11 haber& . complures ergo in ciuitate tristes erunt P habent complures. Ergo in ciuitate ait plures erunt tristes R habere, ait: Tum plures ergo in ciuitate tristes erunt *Pet.* habere, ait complorans: plures ergo in ciuitate tristes erunt *He.* 15 quasi *del. Jord.* qua *He.* 16 qua *He.* 20 & tenax PΣ et *del. edd.; def. Ti. p. 108 sq.* 23/24 patri der& P patri daret R pater daret A Ch pater rideret *Bernh., edd.* 24 pręsentib; P parentibus Σ 26 pater *om.* P, *non om.* Σ; *an* Seuerus *addendum ? He.* pater *post* gloria *add. Pet.*

ret, Bassiano participi imperii appellato Geta quoque
Caesaris et Antonini, ut quidam dicunt, nomen accepit.
4 familiare illi fuit has quaestiones grammaticis propo-
nere, ut dicerent, singula animalia quomodo vocem
5 emitterent, velut: agni balant, porcelli grun⟨*n*⟩iunt, 5
palumbes min*u*rriunt, [porci grunniunt], ursi s⟨*a*⟩e-
viunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elefanti *b*arriunt,
ranae co[r]axant, equi hinniunt, asini r*ud*[i]unt, tauri
6 *m*ugiunt, easque de veteribus adprobare. Sereni Sam-
moni⟨*c*⟩i libros familiarissimos habuit, quos ille ad 10
7 Antoninum scripsit. habebat etiam istam consuetudi-
nem, ut convivia et maxime prandia per singulas lit-
8 teras iuberet scientibus servis, velut in quo erat anser,
apruna, anas, item pullus, perdix, pavus, porcellus, pi-
scis, perna et quae in eam litteram genera edulium ca- 15
derent, et item fasianus, farrata, ficus et talia. quare
com*i*s etiam habebatur in adulescentia.

6 Occiso eo pars militum, quae incorrupta erat, parri-
cidium aegerrim[a]e accepit, dicentibus cunctis duo-
bus se liberis fidem promisisse, duobus servare de- 20
bere, clausisque portis diu non est imperator admissus.
2 denique nisi querellis de Geta editis et animis militum
delenitis, inormibus etiam stipendiis datis Romam Bas-
3 sianus redire non potuit. post hoc denique et Papi-
⟨*ni*⟩anus et multi alii interempti sunt, qui vel con- 25
cordiae f⟨*a*⟩verant vel qui partium Get⟨*a*⟩e fuerant,
ita ut utriusque ordinis viri et in balneo *et* cenantes et

---

5 porcelli P porci Σ 6 minarriunt P^1 *t.* B minnarriunt P *corr.* porci grunniunt P, *om.* Σ *(del. Jord.)* 7 leones — uarriunt *om.* P^a, *add.* P^b *infra textum* 7 rictant] *an* rancant *? Pet.* uarriunt P^1 barriunt P *corr.* 8 coraxant P^1 *t.* B r *exp.* P *corr.* ragiunt PCh rudunt A rudiunt R 8/9 tauri rugiunt P^1 *t.* B mugiunt *superscr.* P *corr.* tauri mugiunt AR *an* tauri mugiunt, cerui rugiunt *? Pet. (cf. de his animalium vocibus Suet. rell. p. 247 sqq. Reifferscheid)* 17 comes P comis Σ 19 ęgerrimae P 24/25 papianus P^1 26 fuerant P fauerant Σ 27 balneum PΣ balneo et *Cas., edd.*

in publico percuterentur, Papinianus ipse securi percussus sit, inprobante Bassiano, quod non gladio res peracta sit. ventum denique est usque ad seditionem 4 urbanicianorum militum, quos quidem non levi auctori-
5 tate Bassianus compressit tribuno eorum, ut alii dicunt, interfecto, ut alii, relegato. ipse autem tantum timuit, 5 ut loricam sub lato habens clavo etiam curiam sit ingressus atque ita rationem facti sui et necis Geticae reddiderit. quo quidem tempore ⟨*H*⟩elvius Pertinax, 6
10 filius Pertinacis, qui postea est ab eodem Bassiano interemptus, recitanti faust*a*[m] praetori et dicenti 'Sarmaticus maximus et Part⟨*h*⟩icus maximus' dixisse dicitur: 'adde et Geticus maximus', quasi Gothicus. quod 7 dictum altius in[tere] p⟨*ec*⟩tus Bassiani descendit, ut
15 postea nece Pertinacis est adprobatum, nec solum Pertinacis sed et aliorum, {ut} supra dictum est, passim et inique. ⟨*H*⟩elvium autem etiam suspectum habuit 8 adfectatae tyrannidis, quod esset in amore omnium et filius Pertinacis imperatoris. quae res nulli facile pri-
20 vato satis tuta est. funus Getae accuratius fuisse dici- 7 tur quam eius, qui fratri videretur occisus. inlatusque 2 est maiorum sepulchro, hoc est Severi, quod est in Appia via euntibus ad portam dextra[m], specie Septizodii extructum, quod sibi ille vivus ornaverat. occi- 3
25 dere voluit et matrem Getae, novercam suam, quod fratrem lugeret, et mulieres, quas post reditum de curia flentes repperit. fuit praeterea eius inmanitatis An- 4 toninus, ut his praecipue blandiretur, quos ad necem destinabat, ut eius magis blandimentum timeretur
30 quam iracundia. mirum sane omnibus videbatur, quod 5

1/2 percussus sit P (percussit *falso testatur Pet.*) 5 compressit P 9 eluius P 11 faustum P fastum Σ Faustino *edd.* fausta *Klebs* 14 intereptus P[1] interemptus Σ in pectus P *corr., edd.* (*Wölfflin confert Sallust. Iug. 11, 7:* quod uerbum in pectus Iugurthae altius . . . descendit) 16 *Cc. 3, 4 sqq.* ut *om.* P[1], *non om.* Σ, *add.* P *corr.* 17 eluiū P 23 dextrā PΣ

mortem Getae totiens etiam ipse fleret, quotiens nominis eius mentio fieret, quotiens imago videretur aut
6 statua. varietas autem tanta fuit Antonini Bassiani, immo ⟨*tan*⟩ta sitis caedis, ut modo fautores Getae, modo inimicos occideret, quos fors obtulisset. quo 5
facto magis Geta desiderabatur.

---

4 in mota sitis (*corr. e* satis) P inmoderate R immo tanta sitis *vulgo* 6 ANTONINUS GETA EXPLICIT P *(sequitur Antoninus Heliogabalus)*

OPILIUS MACRINUS

IULI CAPITOLINI

Vitae illorum principum seu tyrannorum sive Caesa- 1
rum, qui non diu imperarunt, in obscuro latent, idcirco
5 quod neque de privata eorum vita digna sunt, quae
dicantur, cum omnino ne scirentur quidem, nisi adspi-
rassent ad imperium, et de imperio, quod non diu te-
nuerunt, non multa dici possunt: nos tamen ex diversis
historicis eruta in lucem proferemus, et ea quidem quae
10 memoratu digna erunt. non enim est quisquam, ⟨*qui*⟩ 2
in vita non ad diem quodcumque fecerit. sed ei⟨*u*⟩s
qui vitas aliorum scribere orditur, officium est digna
cognitione perscribere. et Iunio quidem Cordo studium 3
fuit eorum imperatorum vitas edere, quos obscuriores
15 videbat; qui non multum profecit. nam et pauca rep- 4
perit et indigna memoratu adserens se minima quae-
que persequuturum, quasi vel de Traiano aut Pio aut
Marco sciendum sit, quotiens processerit, quando cibos
variaverit et quando vestem mutaverit et quos quando
20 promoverit. quae ille omnia exsequendo libros mythi- 5
storiis replevit talia scribendo, cum omnino rerum vi-
lium aut nulla scribenda sint aut nimis pauca, si tamen
ex his mores possint animadverti, qui re vera sciendi
sunt, . . . sed ex parte, ut ex ea cetera colligantur.

25 Occiso ergo Antonino Bassiano Opilius Macrinus, 2
praefectus praetorii eius, qui antea privat*as* cu*r*abat,

---

1 INCIPIT OPILIUS MACRINUS IULI CAPITOLINI FELICITER P 9 historicis P historiis Σ 10 qui *om.* PΣ 11 eis PΣ 14 imperatorem P^a, *corr.* P^b *t.* B 16 adseren P^a, *corr.* P^b 24 *ante* sed *add.* quare ego quoque talia affero, *He.* *post* parte *add. in* P *sciolus* conscribam 26 priuatus PΣ cubabat P curabat Σ curarat *Pet.*

imperium arripuit, humili natus loco et animi atque
oris inverecundi, seque nunc Severum nunc Antoni-
num, cum in odio esset omnium et hominum et mili-
2 tum, n*u*ncu*p*avit statimque ad bellum Parthicum pro-
fectus et iudicandi de se militibus seu rumoribus, [e]qui- 5
3 bus premebatur, adolescendi potestatem demit; quam-
vis senatus eum imperatorem odio Antonini Bassiani
libenter acceperit, cum in senatu omnibus una vox
4 esset: 'quemvis magis quam parricidam, quemvis ma-
gis quam incestum, quemvis magis quam inpurum, 10
quemvis magis quam interfectorem et senatus et po-
puli.'

5 Et mirum omnibus fortasse videatur, cur Diadume-
nus filius Macrini Antoninus voluerit nuncupari, cum
3 ⟨*ille*⟩ auctor necis Antoninianae fuisse dicatur. de 15
ipso, qu⟨*a*⟩e in annales relata sin⟨*t*⟩, profera⟨*m*⟩: va-
tes Caelestis apud Carthaginem, quae de⟨*a*⟩ repleta
solet vera canere, sub Antonino Pio, cum sciscitanti
proconsul*i* de statu, ut solebat, publico et de suo im-
perio futura praediceret, ubi ad principes ventum est, 20
clara voce numerari iussit, quotiens diceret Antoni-
num, tuncque adtonitis omnibus Antonini nomen Au-
2 gusti octavo edidit. sed crescenti⟨*bu*⟩s cunctis, quod
octo annis Antoninus Pius imperaturus esset, et ille
transcendit hunc annorum numerum, et constitit apud 25
credentes vel tunc vel postea per vatem aliud de-
3 signatum. denique adnumeratis omnibus, qui Antonini

---

2 horis P^a *oris P^b *t.* B   2/3 *post* Antoninum *add.* uocare P *corr.*   4 non curauit P nuncupauit Σ   5 seu] et *Pet.*   9/10 quēuis magis quā parricidā — incestū *om.* P^a, *add.* P^b *infra textum*   13/14 diadumenus filius macrini antoninus PΣ Diadumenum filium Macrinus Antoninum *Cas. (Pet.)*   15 ille *add. He.*   16 q· P quae *edd.*   relatas inprofera P Ch relata sunt proferam R   17 quae de P quae deo Σ quae dea *Pet.*   19 proconsule PΣ   solebat PΣ solet *Pet. per errorem*   22 adtonitis P *(cf. Thes. l. L. II 1157, 40 sqq.)* attentis *Pet.*   22/23 Augusti *del. edd.*   26 credentis *in* P *exstare falso testatur Pet. (at cf. supra v. 23)*

appellati sunt, [h]is Antoninorum numerus invenitur.
enimvero Pius primus, Marcus secundus, Verus tertius, 4
Commodus quartus, quintus Caracallus, sextus Geta,
septimus Diadumenus, octavus Heliogabalus Antonini
5 fuere. nec inter Antoninos referendi sunt duo Gor- 5
diani, aut qui⟨*a*⟩ pr*a*⟨*e*⟩nomen tantum Antoninorum
habuerunt aut etiam Antonii dicti sunt, non Antonini.
inde est quod se et Severus Antoninus vocavit et plu- 6
rimi fuerunt, et Pertinax et Iulianus et idem Macrinus.
10 ⟨*s*⟩et ab ipsis Antoninis, qui veri successores Anto- 7
nini fuerunt, hoc nomen magis quam proprium reten-
tum est. haec alii. sed alii idcirco Antoninum Dia- 8
dumenum a Macrino patre appellatum ferunt, ut su-
spicio a Macrino interfecti Antonini militibus tollere-
15 tur. alii vero tantum desiderium nominis huius fuisse 9
dicunt, ut, nisi populus et milites Antonini nomen audi-
rent, imperatorium non putarent.

Et de Macrino quidem in senatu multi⟨*s*⟩, quando 4
nuntiatum est Varium Heliogabalum ⟨*factum*⟩ impera-
20 torem, cum iam Caesarem Alexandrum senatus dixis-
set, ea dicta sunt, ⟨*unde*⟩ appareat ⟨*ig*⟩nobilem, sordi-
dum, spurcum fuisse. verba denique Aure[i]lii Victo- 2
ris, cui Pinio cognomen erat, haec fuerunt: 'Macrinum
libertinum, hominem prostib*i*lem, servilibus officiis oc- 3
25 cupatum in domo imperatoria, venali fide, vita sordida
sub Commodo, a Severo remotum etiam a miserrimis

---

2 sedundus P[1] *t.* B se*cundus P *corr.* 6 aut qui PΣ aut quia *Jord.* ut qui *Pet.* pronomen PΣ 8 antoninus P 8/9 & plurimi fuerunt & PΣ ut plurimi ferunt, et *Jord.* et plurimi fecerunt, ut *Bae.* (*Pet.*) *Ho.* 10 & ab PΣ set ab *Bae.* (*Pet.*) 11 quam PΣ quasi *Bae.* (*Pet.*) 16 popules P[a], *corr.* P[b] 17 imperatorium P imperium Σ imperatorem eum *Petsch.* putar& P[a], *corr.* P[b] 18 multi PΣ 19/20 imperatorê P imperare *Pet.* factum imperatorem *He.* 21 unde *add. Jord.* ut Σ, *vulgo* nobilem P ignobilem Σ 22 aureilii P 23 pinio PΣ Primio *Jord.* 24 prostibulem P[1]Σ prostibulum P *corr.*, *edd.* prostibilem *Ho.* (*cf. Plaut., Pers.* 837; *Stich.* 765 *Leo et Leo, Arch. f. lat. Lex. IX* 166)

officiis relegatumque in Africam, ubi, ut infamiam
damnationis tegeret, lectioni operam dedisse, egisse
c[l]ausulas, declamasse, in ⟨*ludo*⟩ postremo dixisse.
4 donatum autem anulis aureis, patrocinante sibi con-
liberto suo Festo, advocatum fisci factum sub Vero 5
5 Antonino.' sed et haec dubia ponuntur, et alia dicun-
tur ab aliis, quae ipsa quoque non tacebimus. nam
plerique gladiatoriam pugnam eum exhibuisse dixerunt
6 et accepta rudi ad Africam isse; venatorem primo,
post etiam tabellionem fuisse, deinceps advocatum 10
fuisse fisci. ex quo officio ad amplissima quaeque per-
7 venit. dein cum esset praefectus praetorii collega able-
gato, Antoninum Caracallum imperatorem suum inter-
emit tanta factione, ut ab eo non videretur occisus.
8 nam stratore eius redempto et spe ingenti proposita 15
id egit, ut quasi militaribus insidiis, quod vel ob par-
ricidium vel [ne] incestum displiceret, interemptus di-
ceretur.

5 Statim denique arripuit imperium filio Diadumeno in
participatum adscito, quem continuo, ut diximus, An- 20
2 toninum appellari a militibus iussit. dein corpus An-
tonini Romam remisit sepulchris maiorum inferendum.
3 mandavit collegae dudum suo praefecto praetorio, ut
munus suum curaret ac praecipue Antoninum honora-
biliter sepeliret ducto funere regio, quod sciebat ob 25
vestimenta populo congiaria data multum Antoninum
4 a plebe dilectum. adcedebat etiam illud, quod mili-
tarem motum timebat, ne[c] eo interveniente suum im-
pediretur imperium, quod raptum ierat, sed quasi in-
5 vitus acceperat: ut sunt homines, qui ad ea se cogi 30

---

1 religatumq· P 3 clausulas PA in postremo PΣ in postremos (*i. e.* in homines infimi ordinis) *Momms.* ius postremo *edd.* in ludo postremo *He.* 4/5 non liberto PΣ conliberto *Kiessling, edd.* 14 factione PΣ (*cf. Petsch., Progr. p. 11 de vocis usu pro* fraude, insidiis') fictione *Pet.* 17 uel ne PΣ uel *edd.* interemptum P 20 *c. 2, 5* 28 nec eo P ne eo Σ

dicunt, quae vel sceleribus comparant. timuit autem
etiam collegam, ne et ipse imperare cuperet, speran-
tibus cunctis, quod, si un⟨*i*⟩us numeri concessus ac-
cederet neque ille recusaret, et omnes cupidissime id
5 facerent odio Macrini vel propter vitam prob⟨*r*⟩am vel
propter ignobilitatem, cum omnes superiores nobiles 6
fuissent imperatores. infulsit praeterea in nomen Seve- 7
ri[s], cum illius nulla cognatione tangeretur. unde iocus
extitit: 'sic Macrinus est Severus, quo modo Diadume-
10 nus Antoninus.' statim tamen ad delendum militum
motum stipendium et legionariis et praetorianis dedit
solit[ud]o uberius, utpote qui extenuare cuperet im- 8
peratoris occisi crimen. profuitque pecunia, ut solet,
cui innocentia prodesse non poterat; retentus est enim
15 aliquan*t*o tempore in imperio homo vitiorum omnium.
Ad senatum dein litteras misit de morte Antonini 9
divum illum appellans excusansque se et iurans, quod
de caede illius nescierit. ita sceleri suo more hominum
perditorum iunxit periurium, a quo incipere decuit ho-
20 minem improbum, cum ad senatum scriberet. interest 6
scire, cuiusmodi oratio fuerit, qua se excusavit, ut et
inpudentia hominis noscatur et sacrilegium, a quo ini-
tium sumpsit improbus imperator. capita ex oratione 2
Macrini et Diadumeni imperatorum: 'vellemus, p. c.,
25 et incolomi Antonino nostro et revecti cum triumpho
vestram clementiam videre. tunc demum enim florente
re p. et omnes felices essemus, et sub eo principe vive-
remus, quem nobis Antoninorum loco d*i* dederant. ve- 3
rum quia id evenire[t] per tumultum militarem non

---

3 unus PΣ concessus P consensus Σ 5 proptā P^a propt̃ (*i. e.* propter) uitā P^b probam P probram Σ improbam P *corr., Jord.* inprobam *Pet.* 7 imperatorem P^1 *t.* B imperatores P *corr.*, Σ 7/8 seueris P seueri Σ Seueri se *Salm., edd.* se Seueri *Less.* Seueri *He. (scil. in suum infulsit nomen Severi)* 12 solitudo P^1 solito Σ, P *corr.* 15 aliquando P^1 aliquanto Σ, P *corr.* 28 dediderant P dii dederant Σ 29 euenir& P^1 *t.* B euenir& P *corr.* (t *exp.*)

4 potuit, nuntiamus primum, quid de nobis exercitus fe-
cerit, dein honores divinos, quod primum faciendum
est, decernimus ei *vi*ro, in cuius verba iuravimus, cum
exercitus ultorem caedis Bassiani neminem digniorem
praefecto eius putavit, cui et ipse utique vindicandam 5
factionem mandasset, si vivus deprehendere potuisset.'
5 et infra: 'detulerunt ad me imperium, cuius ego, p. c.,
interim tutelam recepi, tenebo regimen, si et vobis pla-
cuerit, quod militibus placuit, quibus iam et stipen-
6 dium dedi et omnia imperatori*o* more iussi.' item in- 10
fra: 'Diadumenum filium meum vobis notum et im-
perio miles donavit et nomine, Antoninum videlicet
appellans, ut *c*ohonestetur prius nomine, sic etiam
7 regni honore. quod vos, p. c., bono faustoque [h]omine
adprobetis petimus, ne vobis desit Antoninorum no- 15
8 men, quod maxime diligitis.' item infra: 'Antonino
autem divinos honores et miles decrevit, et nos de-
cernimus et vos, p. c., ut decernatis, cum possimus
imperatorio iure praecipere, tamen rogamus dicantes
e*i* duas statuas equestres, pedes⟨*tres*⟩ duas habitu mi- 20
litari, sedentes civili habitu duas, item divo Severo
9 duas triumphales. quae omnia, p. c., vos impleri iu-
7 beb*i*tis nobis religiose pro prioribus a*m*bientibus.' lectis
igitur in senatu litteris contra opinionem omnium et
mortem Antonini senatus gra*t*anter accepit et Opilium 25
Macrinum libertatem publicam curaturum sperans pri-
mum in patricios allegit, novum hominem et qui paulo
2 ante procurator privatae fuisset. eundem, cum scriba
pontific*i*s esset, quos hodie pontifices minores vocant,

---

3 uero P Σ uiro *edd.* 10 dedi *om. Pet.* imperatorium ore P[1] *t.* B imperatorio more Σ, P *corr.* 13 quo honestetur P quo honestaretur Σ cohonestetur *Jord.* cohonestaretur *Pet.* 14 homine P[1] *t.* B *omine P *corr.* 20 & P Σ ei *Golisch, Ma. (Pet)* pedes duas P pedes et duas Σ pedestres duas *edd.* 22/23 iubebetis P 23 anbientib; P 25 gradanter P 29 pontificus P pontificum Σ pontificius *Pet.* pontificis *Ho. coll. Liv. 22, 57, 3* 'scriba pontificis quos nunc minores pontifices adpellant'

pontificem maximum appellavit Pii nomine decreto.
diu tamen lectis litteris, cum omnino nemo crederet 3
de Antonini morte, silentium fuit. sed posteaquam con- 4
stitit occisum, senatus in eum velut in tyrannum in-
5 vectus est. denique statim Macrino et proconsulare[m]
imperium et potestatem tribuniciam detulerunt.

Filium sane suum, cum ipse Felicis nomen rece- 5
pisset, ut suspicionem occisi a se Antonini removeret,
Antoninum vocavit, Diadumenum antea dictum. quod 6
10 quidem nomen etiam Varius Heliogabalus, qui se *B*as-
siani filium diceret, homo sordidissimus et ex mere-
trice conceptus, idem postea nomen accepit. denique 7
versus extant cuiusdam poetae, quibus ostenditur An-
tonini nomen coepisse a Pio et paulatim per An-
15 toninos usque ad sordes ultimas pervenisse, si quidem
solus Marcus nomen illud sanctum vitae genere auxisse
videatur, Verus autem degenerasse, Commodus vero
etiam polluisse sacra[n]ti nominis reverentiam. iam 8
quid de Caracallo Antonino, quidve de hoc potest dici?
20 postremo etiam quid de Heliogabalo, qui Antoninorum
ultimus in summa inpuritate vixisse memoratur?

Appellatus igitur imperator suscepto[s] ⟨*bello*⟩ con- 8 □
tra Parthos profectus est magno apparatu, studens sor-
des generis et prioris vitae infamiam victoriae magni-
25 tudine abolere. sed conflictu habito contra Parthos de- 2
fectu legionum, quae ad Varium Heliogabalum confu-
ger*a*nt, interemptus est. sed anno amplius imperavit.

Sane cum esset inferior in eo bello, quod Antoninus 3
gesserat, Artabane graviter necem suorum civium vin-
30 dicante, primo Macrinus repugnavit; postea vero mis-

---

5 proconsularem P^1 *t.* B 6 tribunitiam P 10/11 uassiani P^1 *t.* B 12 nomen *uncis inclusit Pet., pleonasmum def. Ti., Strena phil. Ups. 152* 18 sacranti P^1 *t.* B sacrati Σ, P *corr.*

22 susceptos P^1 suscepto bello P *corr.* suscepto s. c. Σ *(i. e.* suscepto senatus consulto *quod coni. Kell.)* suscepto *Petsch.* (*scil.* magno apparatu) *et Löfstedt, Eranos VII 113 sq. docens* 'suscipere contra aliquem' *absolute adhiberi;* 26/27 confugerent □ P^1 *t.* B

sis legatis petit pacem, quam libenti animo interfecto
4 Antonino Parthus concessit. inde cum se Ant[h]io-
c⟨*h*⟩iam recepisset ac lux*u*riae operam daret, iustam
causam interficiendi sui praebuit exercitui ac Bassiani,
ut putabatur, filium sequen*di*, id est Heliogabalum Bas- 5
sianum Varium, qui[a] postea est et Bassianus et An-
9 toninus [et Antoninus] appellatus. fuit aliqua mulier
Maesa sive Varia ex [a]Emisena urbe, soror Iuliae
uxoris Severi Pertinacis Afri, quae post mortem Anto-
nini Bassiani ex aulica domo fuerat expulsa per Ma- 10
crini superbiam; cui quidem omnia concessit Macrinus,
2 quae diu illa collegerat. huic erant duae filiae, Sy-
miam*i*ra et Mam⟨*a*⟩ea, quarum maiori filius erat Helio-
gabalus [et Bassiani et Antonini nomen accepit.] nam
3 Heliogabalum Foenices vocant solem. sed Heliogaba- 15
lus pulchritudine ac statura et sacerdotio conspicuus
erat ac notus omnibus hominibus, qui ad templum ve-
4 niebant, militibus praecipue. his Maesa sive Varia dixit
Bassianum filium esse Antonini, quod paulatim omni-
5 bus militibus innotuit. erat praeterea Maesa ipsa di- 20
tissima (ex quo etiam Heliogabalus lux*u*riosissimus),
qua promittente militibus legiones a*b*ductae sunt a
6 Macrino. suscepta enim illa noctu in oppidum cum suis
nepos eius Antoninus est appellatus imperii delatis in-
10 signibus. haec ubi sunt Macrino apud Ant[h]ioc⟨*h*⟩iam 25
posit*o* nuntiata, miratus audaciam muliebrem, simul
etiam contemnens, Iulianum praefectum ad obsidendos
2 eos cum legionibus misit. quibus cum Antoninus osten-
deretur, miro amore in eum omnibus inclinatis occiso
3 Iuliano praefecto ad eum omnes transierunt. dein parte 30
exercitus coniuncta venit contra Macrinum Antoninus

---

3 luxorię P 5 sequenti PΣ uarium heliogabalum P^a uarium *del* P^b *ante* heliogabalum 7 & antoninus P *duplicavit* 12/13 symiamyra P *(in titulis appellatur* Iulia Soaemias Bassiana; *cf. PIR II nr. 457 p. 230 sq.)* 14 et Bassiani — accepit *deest in* Σ; *del. Momms., Pet.* 21 luxoriosissimus P 22 adductę P^1 *t.* B abductę P *corr.,* Σ 24 est appellatus P appellatus est *edd.* 26 posita P

contra se festinantem, commis⟨*s*⟩oque proelio Macrinus est victus proditione militum eius et amore Antonini. fugiens sane Macrinus cum paucis et filio in vico quodam B*i*th*y*niae occisus est cum Diadumeno,
5 ablatumque eius caput est et ad Antoninum perlatum.
sciendum praeterea, quod Caesar fuisse dicitur, non 4 Augustus Diadumenus puer, quem plerique pari fuisse cum patris imperio tradiderunt. occisus est etiam fi- 5 lius, cui hoc solum attulit imperium, ut interficeretur
10 a milite. non enim aliquid dignum in eius vita erit, 6 quod dicatur, praeter hoc quod Antoninorum nomini est velut not⟨*h*⟩us adpositus.

Fuit tamen in vita imperatoria paulo rigidior et au- 11 sterior sperans se ante acta omnia posse oblivioni
15 dare, cum ips*a* severitas illius occasionem reprehendendi et lacerandi eius aperiret. nam et Severum se 2 et Pertinacem voluerat nuncupari, quae duo illi asperitatis nomina videbantur. et cum illum senatus Pium ac Felicem nuncupasset, Felicis nomen recepit, Pii ha-
20 bere noluit. unde in eum epigramma non in*f*a⟨*ce*⟩tum 3 Gr⟨*a*⟩eci cuiusdam poetae vide[re]tur extare, quod Latine hac sententia continetur:

'histrio iam senior turpis, gravis, asper, iniquus, 4
impius et felix sic simul esse cupit,
25 ut nol[u]it pius esse, velit tamen esse beatus,
quod natura neg*a*t nec rec*i*pit ratio.
nam pius et felix poter*a*t dicique viderique:
imp[er]ius, infelix est, [et] erit ille sibi.'

---

4 bethinię P^1 *t.* B bithinie P *corr.* 8 patris PΣ patre *Pet.* 11 nomini *in* P *ex* nomine *corr. per ras.* 12 notus PΣ 15 ipse PΣ 15/16 reprępendi P^a reprehendendi P^b 20 in latinum P^a in latum P^b illatum Σ inlautum *Pet. cum correctore Palatin. excerptorum* infacetum *Momms. (Jord.)* (infacetus *est vox Suetoniana*) inliteratum *Peiper* 21 uider&ur P uidetur Σ 25 noluit P nolit Σ 26 neg& P^1 negat Σ, P *corr.* recepit P recipit Σ 27 poterit P^1Σ uiderique P^1 *t.* B uideri cui P *corr.* uideri Σ 28 impius *Bae., Thörnell in 'Strena philol. Upsal.', 1922, p. 388* imperium PΣ, *edd.* et *del. edd.*

5 hos versus nescio qui de Lat⟨*in*⟩is iuxta eos, qui Gr⟨*a*⟩eci erant propositi, in foro posuit. quibus acceptis Macrinus his versibus respondisse fertur:

6 'si talem Graium tetulissent fata poetam,
qu*a*lis Latinus gabalus iste fuit, 5
ni[hi]l populus nosset, ni[hi]l nosset curia, ma*ngo*
nullus scripsisset carmina tetra mihi.'

7 his versibus Macrinus longe peioribus, quam illi Latini sunt, respondisse se credidit, sed non minus risui est habitus quam poeta ille, qui de Gr⟨*a*⟩eco Latine 10 coactus est scribere.

12 Fuit igitur superbus et sanguinarius et volens militariter imperare, incusans quin etiam superiorum temporum disciplinam ac solum Severum prae ceteris lau-2 dans. nam et in crucem milites tulit et servilibus sup- 15 pliciis semper adfecit et, cum seditiones militares pateretur, m*ilit*es saepius decuma*v*it, aliquando etiam centesimavit, quod verbum proprium ipsius est, cum se clementem diceret, quando eos centesimaret, qui 3 digni essent decimatione atque vicensimatione. longum 20 est eius crudelitates omnes aperire, attamen unam ostendam non magn*am*, ut ipse credebat, sed omnibus 4 tyrannicis inmanitatibus tristiorem. cum quidam milites ancillam hospitis iam diu pravi pudor*is* *a*ffect*a*ssent atque per qu*en*dam frumentarium ille didicisset, ad- 25 duci eos iussit interrogavitque, utrum esset factum. 5 quod cum con⟨*s*⟩titisset, duos boves mirae magnitudinis vivos subito aperi⟨*ri*⟩ iussit atque his singulos milites inseri capitibus, ut secum conloqui possent,

---

1 hoc P^{1} delatis P^{1}A delatos P *corr.* de Latinis *Pet.* *cum ed. princ.* 5 quilis P^{1} 6 nihil *(bis)* P nil *(bis)* Σ magno PΣ mango *edd.* 7 mihi *om.* P^{a}, *add.* P 11 coactus PΣ conatus *Pet.* 17 multos P milites Σ, *edd.* decumabit P^{1} 21 aripere P^{a} aperire P^{b} 22 magnū P 24 pudore suffectussent P^{1} pudore suffectassent P *corr.* pudore suspecti essent Σ pudoris affectassent *Gru., Salm., edd.* 25 atq; PΣ idque *edd.* quaedam P^{1} 27 contitiss& P^{1} 28 aperi P aperiri Σ

exertis; itaque poena ⟨*e*⟩os affecit, cum ne adulteris quidem talia apud maiores vel sui temporis essent constituta supplicia. pugnavit tamen et contra Par- **6** thos et contra Armenios et contra Arabas, quos
5 E*ud*⟨*a*⟩emones vocant, non minus fortiter quam feliciter. tribunum, qui excubias deseri passus est, car- **7** pento rotali su*b*⟨*t*⟩eradnexum per totum iter vivum atque exanimem traxit. reddidit etiam Mezentii[s] sup- **8** plicium, quod ille vivos mortuis inligabat et ad mor-
10 tem cogebat longa tabe confectos. unde etiam in circo, **9** cum favor publicus in Diadumenum se proseruisse*t*, ⟨*ad*⟩clamatum:

'egregius forma iuvenis,
cui pater haud Mezentius esset.'

15 vivos etiam homines parietibus inclusit et struxit. adul- **10** terii reos semper vivos simul incendit iunctis corporibus. servos, qui dominis fugissent, reppertos ad gladium ludi deputa*v*it. delatores, si non probarent, capite **11** affecit; si probarent, delat[i]o pecuniae praemio in-
20 fames dimisit.

Fuit in [ue]*iu*re non incallidus, adeo ut statuisset **13** omnia rescripta veterum principum tollere, ut iure, non rescriptis ageretur, nefas esse dicens leges videri Commodi et Caracalli et hominum inperitorum volu*n*tates,
25 cum Traianus numquam libellis responderit, ne ad alias causas facta praeferrentur, quae ad gratiam conposita videre⟨*n*⟩tur. in annonis tribuendis largissimus fuit, in **2**

---

1 os P eos Σ hos *edd.* 5 entemones P Entomones A 7 super adnexum P subteradn. exc. Pal. *t. Pet.* inter P (n *exp.*) 8 mezentiis P^1 9 quod PΣ quo *Ho.* 11 12 proseruis sed clamatum P^1 *t.* B, A Ch proseruisset clam. R proseruisset acclam. P *corr.* 13 *cf. Verg. Aen. VI 861 = XII 275* egręgius P egregium f. iuuenem *Verg.* dignus *post* iuuenis *inseruit cum Cas. ex Verg. Aen. VII 653 Jord.* 14 *cf. Verg. Aen. VII 654* 17 domnis P^a, *corr.* P^b 18 deputabit P deputauit Σ 19 delatio P^1 *t.* B, A delat*o P *corr.* 21 in uenire P in iure Σ 24 uoluptates P A Ch uoluntates R 26 facta] acta *?He.* 27 uider&ur P^1 *t.* B

3 auro parcissimus, in ver⟨*ber*⟩andis [uel] aulicis tam inpius, tam pertinax, tam asper, ut servi illum sui non Macrinum dicerent, sed Ma[r]cellinum, quod macelli specie domus eius cruentaretur sanguine vernularum.
4 vini cibusque avidissimus, nonnumquam usque ad (5) ebrietatem, sed vespertinis horis. nam si prandi[di]sset vel privatim, parcissimus, in c[a]ena effusissimus.
5 adhibuit convivio litteratos, ut loque⟨*n*⟩s de studiis liberalibus necessario abstemius.ıeın

14 Sed cum eius vilitatem homines antiquam cogitarent, (10) crudelitatem m*o*rum viderent, hominem putidulum in imperio ferre non possent, et maxime milites, qui multa eius memi⟨*ne*⟩rant funestissima et aliquando turpissima, inita factione illum occiderunt cum puero filio Diadum⟨*en*⟩o, scilicet Antonino cognomine, de quo (15)
2 dictum est, quod in somnis Antoninus fuisset. unde etiam versus extant huiusmodi:

'vidimus in somnis, cives, nisi fallor, et ⟨*i*⟩stu*d*:
Antoninorum nomen puer ille gerebat,
qui patre venali genitus sed matre pudica, (20)
centum nam moechos passa est centumque rogavit.
ipse etiam cal*v*us moechus fuit, in*d*e maritus:
en Pius, en Marcus, Verus nam non fuit ille.'

3 et isti versus ex Gr⟨*a*⟩eco [ex] translati sunt in Latinum, nam Gr⟨*a*⟩ec[a]e sunt disertissim*i*, videntur au- (25)
4 tem mihi ab aliquo poeta vulgari translat*i* esse. quod cum Macrinus audisset, fecit iambos, qui non extant;

---

1 uerandis P[1] uenerandis P *corr.* uerendis Σ uernaclis *Salm.* uerberandis *Ma. (Pet.)* uel PΣ uero *Pet.* uernis (*sive* seruis) *Ma.* uel *del. Ho.* 3 marcellinum P[1] *t.* B r *eras.* P *corr.* 5 cibusq; P[1] cibiq; P *corr.*, Σ 8 loques P[1] *t.* B 9 esset *add. Ho.(He.)* 11 mirũ P nimiam Σ morum *Salm., edd.* miram *Petsch.* 13 memirant P[1] 15 diadumo P[1] *t.* B 18 stuo P[1] stud P *corr.* istud Σ 22 calbus P caluus moechus] *cf. Suet. Caes. 51 in versu triumphali* 'moechum caluom' inte PΣ 24 ex greco ex P ex greco Σ sex *Pet.* ex Graeco *Jord.* sex ex Graeco *Less.* 25 disertissime P disertissimi Σ 26 translata P[1] *t.* B

iucundissimi autem fuisse dicuntur. qui quidem per- 5
ierunt in eo tumultu, in quo ipse occisus est, quando
et omnia eius a militibus pervas⟨*tat*⟩a sunt.

Genus mortis, ut diximus, tale fuit: cum in Anto- 15
5 ninum Heliogabalum exercitus inclinasset, ille fugit
belloque victus est et occisus in suburbano B*i*thyniae
suis partim deditis, partim occisis, partim fugatis. ita 2
Heliogabalus clarus creditus est, quod videretur patris
vindicasse mortem, atque inde in imperium venit, quod
10 dedecoravit vitiis ingentibus, luxurie, turpitudine, abli-
gurritione, superbia, inmanitate. qui et ipse similem
exitum vitae suae sortitus est.

Haec de Macrino nobis sunt cognita multis aliqua 3
variantibus, ut se habet [h]om[i]nis historia. quae de 4
15 plurimis collecta serenitati[s] tuae, Diocletiane Auguste,
detulimus, quia te cupidum veterum imperatorum esse
perspeximus.

---

1 iucundissimi P[1] iocundissimi P *corr.* 3 peruasa P peruastata Σ 4 *c. 10, 3* 6 bythiniae P[a] bythyniae P[b] 8 creditus P redditus Σ 10 luxurię P 14 hominis PΣ omnis *vulgo* 15 serenitatis P[1] *t.* B 17 *in* P *deest subscriptio. sequitur Clodius Albinus*

DIADUMENUS ANTONINUS

⟨*AELII*⟩ LAMPRIDII

1 Antonini Diadumeni pueri, quem cum patre Opilio Macrino imperatorem dixit exercitus occiso Bassiano factione Macriniana, nihil habet vita memorabile, nisi 5 quod Antoninus est dictus et quod ei stupenda om*in*a 2 sunt facta imperii non diutini, ut evenit. nam cum primum innotuit per legiones occisum esse Bassianum, ingens m⟨*a*⟩eror obsedit omnium pectora, quod Antoninum in re p. non haberent, existimantium, quod 10 3 cum eo Romanum esset imperium periturum. id ubi Macrino iam imperatori nuntiatum est, veritus, ne in aliquem Antoninorum, qui multi ex affinibus Antonini Pii erant inter duces, exercitus inclinaret, statim contionem parari iussit filiumque suum *t*unc puerum 15 4 Antoninum appellavit. contio: 'videtis, conmilitones, et me aetatis iam provectae et Diadumenum puerum, 5 quem diu principem, si di faveant, habebitis. intellego praeterea desiderium ingens Antoniniani nomin*i*⟨*s*⟩ apud vos manere. quare, quoniam mihi per conditio- 20 nem fragilitatis humanae non multum superesse videtur ad vitam, hunc puerum Antoninum vobis auctoribus nuncupo diu vobis Antoninum repraesentaturum.' 6 adclamatum: 'Macrin*e* imperator, di te servent. Antonine Diadumene, di te servent. Antoninum diu ⟨*vi*- 25

---

1 INCIPIT DIADUMENUS ANTONINUS LAMPRIDII P   6 omã (*i. e.* omnia) P[1] *t.* B omĩã P *corr.* omina R   15 hunc PΣ tunc *Obr. (Pet.)*   16 Contio P   19 antoninianii P *corr.* nominc P[1] *t.* B nominis Σ, P *corr.*   24 macrini P macrine Σ   25sq. diuum PΣ *quod servari nequit ominis infausti causa; cf. Tac. ann. XV 74* dudum *Pet.* diu uiuum *Petsch.*

v⟩um omnes rogamus. Iuppiter optime maxime, Ma- 7
crino et Antonino vitam. tu scis, Iuppiter, Macrinus
vinci non potest. tu scis, Iuppiter, Antoninus vinci non
potest. Antoninum habemus, omnia habemus. Anto- 8
5 ninum nobis di dederunt. p*ue*r[e] Antoninus dignus im-
perio.' Macrinus imperator dixit: 'habet⟨*e*⟩ igitur, 2
commilitones, pro imperio aureos ternos, pro Antonini
nomine aureos quinos et solit*a*s promotiones sed ge-
minatas. di facient, ut haec saepius fiant. dabimus
10 autem per cuncta quinquennia h*o*c, quod hodie puta-
*v*imus.' post hoc ipse puerulus Diadumenus Antoninus 2
imperator dixit: 'gratias vobis, commilitones, quod me
et imperio donastis et nomine, si quidem dignos et me
et patrem meum d*u*xistis, quos imperatores Romanos
15 diceretis et quibus com⟨*m*⟩it⟨*t*⟩eretis rem p. et pater 3
quidem meus cura*b*it, ne desit imperio, ego autem ela-
borabo, ne desim nomini Antoninorum. scio enim me
Pii, me Marci, me Veri suscepisse nomen, quibus satis
facere perdifficile est. interim tamen causa imperii, 4
20 causa nominis id om⟨*ne*⟩ quod pater et tantundem
promitto honoribus, ut et venerandus Macrinus pater
praesens promisit, duplicatis.' Herodianus Graecus 5
scriptor haec praeteriens Diadumen*u*⟨*m*⟩ tantum Cae-
sarem dicit puerum a militibus nuncupatum et cum
25 patre occisum.

Hac habita contione statim apud Ant[h]ioc⟨*h*⟩iam 6
moneta Antonini Diadumeni nomine percussa est, Ma-
crin⟨*i*⟩ usque ad iussum senatus dilata est. missae 7
etiam ad senatum litterae, quibus nomen Antonini in-
30 dicatum est. quare etiam senatus imperium id libenter

---

5 patre P puer Σ imperatorem *Pet.* patre Antoninus dignus, ⟨dignus⟩ imperio *Momms.* (*Jord*) 6 hab& P^1 *t.* B 8 solitus P^1 10 hic P, *om.* Σ 10/11 putabimus P putauimus Σ 14 dixistis PΣ 16 curauit P curabit Σ 20 idom P^1 id omne P *corr.* ad omne Σ 22 heredianus P *Herodian. V 4,12* 23 diadumeno P 26 apud *om.* P^a, *add.* P^b 27 28 macrin P^1 a macrino P *corr.*

dicitur recepisse, quamvis alii Antonini Caracalli odio
8 id factum putent. paraverat sane p⟨*a*⟩enulas populo
coloris russei dare Macrinus imperator in honorem An-
tonini filii sui, quae vocarentur Antoninianae, ut cara-
callae Bassiani dictae sunt, adserens melius filium 5
suum Paenuleum vel P⟨*a*⟩enularium dicendum, quam
9 Caracallus esset [et] dictus Bassianus. congiarium
etiam per edictum Antoninianum promisit, ut ipsum
10 edictum poterit indicare. verba edicti: 'vellem, Qui-
rites, iam praesentes essemus: Antoninus vester vo- 10
bis congiarium sui nominis daret. incid*e*ret praeterea
et pueros Antoninianos et puellas Antoninian*a*s, quae
tam grati nominis gloriam propagarent.' et reliqua.
3 his ita gestis signa in castris et vexilla fieri Antoni-
niana iussit fecitque Bassiani simulacra ex auro atque 15
argento a*t*que dies septem supplicatio pro Antonini
nomine celebrata est.
2 Puer fuit omnium speciosissimus, statura longius-
cula, crine flavo, nigris oculis, naso deducto, ad omnem
decorem mento composito, ore {ad} osc*u*la parato, for- 20
3 tis naturaliter, exercitio delicatior. hic ubi primum in-
dumenta coccea et purpurea ceteraque castrensia im-
perii insignia accepit, quasi sidereus et caelestis emi-
cuit, ut amaretur ab omnibus gratia venustatis.
4 Haec ⟨*sunt*⟩ quae de puero sint dicenda. nunc ve- 25
niamus ad om*in*a imperii, quae cum in aliis tum in
4 hoc praecipue sunt stupenda: die, qua natus est,
pater eius purpuras, tunc forte ‹ procurator aerarii
maioris, inspexit et quas claras probavit, in id con-

---

7 & dictus PΣ 11 incidar& P daret Σ incideret *Salm.*, *edd.* (*cf. Plin. pan. 26, 3; 28, 6*) 12 antoninianus quae P[1] 16 adq; P atque Σ, *edd.* 20 ad *om.* P[1], *non om.* Σ oscyla P 21 exercitato delatior P[a] *ut videtur* exercitio delicatior P[b] 25 sunt *add. vulgo* puero PΣ imperio *Pet.* imperio pueri *vulgo* 26 omnia P[1] *t.* B 28 aerarii PΣ (*cf. Hirschf., V.-B.*[2] *p. 307, adn. 3*) uestiarii *Cas.* bafii *Momms.* thesauri *Kell.*

clave red*u*ci praecepit, in quo post duas ⟨*h*⟩oras Diadumenus natus est. solent deinde pueri pilleo insigniri 2
naturali, quod obs⟨*t*⟩etrices rapiunt et advocatis credulis vendunt, si quidem causidici hoc iuvari dicantur.
5 a*t* iste puer pilleum non habuit sed diadema tenue, 3
sed ita forte ut rum⟨*pi*⟩ non potuerit, ⟨*ner*⟩v[ir]is intercedentibus specie nervi sagit⟨*t*⟩ari. ferunt denique 4
Diadematum puerum appellatum, sed ubi adolevit, avi sui nomine materni Diadumenum vocatum, quamvis
10 non multum abhorruerit ab illo sign*o*[m] Diademati[s] nomen Diadumeni. in agro[s] patris eius oves pur- 5
pureas duodecim ferunt natas, quarum una tantum varia fuerit. eadem die, qua hic natus est, aqu*i*lam ei 6
constat sensim palumbum regium parvulum attulisse
15 et posuisse in cunis dormienti ac recessisse sine noxa. pant[h]agathi in domo patris eius nidum posuerunt. 7
his diebus, quibus ille natus est, mathematici accepta 5
genitura eius exclamaverunt et ipsum filium imperatoris esse et imperatorem, ⟨*quasi*⟩ mater eius adulte-
20 rata esset, quod fama retinebat. huic eidem aquila 2
pilleum in agro ambulanti tulit et, cum comitum infantis clamor esset factus, in monumento regio, quod iuxta villam esse⟨*t*⟩, in qua tunc pater agebat, supra statuam regis posuisse ⟨*fertur*⟩, ita ut capiti eius ap-
25 taret. quod multi ominosum p⟨*u*⟩tar*u*nt et morti ad- 3
commodum, clarum autem eventus ostendit. natus est 4
pr⟨*a*⟩eterea natali Antonini et ea hora et signis prope

---

1 redici P[1] *t.* B reduci P *corr.*, Σ redigi *edd.* 3 obsetrices P[1] 4 dicantur P dicuntur *edd.* 5 ad P[1] *t.* B at P *corr.* (t *in ras.*) 6 utrũ P[1]Σ ut rumpi P *corr.* 6 7 uiris intersede*ntib; (d *ex* n *corr.* P[b]) P uiris intersedentibus R uiris intercedentibus V fibris intercedentibus *Cas. (Pet.)* uiris inter se tendentibus *Salm. (Jord.)* uenis intercedentibus *vulgo* neruis intercedentibus *He.* 10 signum diadematis P signo diadematis Σ *(i. e. omine def. He.)* signo Diademati *Salm., edd. (i. e. nomine)* 11 agros P agris Σ 13 aquulam P[1] *t.* B 19 quasi *add. vulgo* 24 posuisse P posuit Σ, *Pet.* posuit sed *Jord.* posuisse fertur *He.* 25 ptarent P putarent Σ

concinentibus, quibus et Antoninus Pius; quare dixe-
runt mathema⟨*ti*⟩ci et imperatoris illum filium futu-
5 rum et imperatorem, sed non diu. die, qua natus est,
quod Antonini esset natalis, mulier quaedam propin-
qua dicitur exclamasse 'Antoninus vocetur', sed Ma- 5
crinus timuisse, quod nullus ex eius genere hoc no-
mine censeretur, ⟨*et*⟩ abstinuisse nomine imperatorio,
simul quod iam rumor de vi *g*eniturae illius ȩmanasset.
6 haec atque alia om*in*a fuisse multi in litter*a*s rettule-
runt, sed illud praecipue quod, cum in cunis esset 10
Diadumenus et leo ruptis [ruptis] vinculis, ut quidam,
ferus effugisset atque ad incunabula eius venisset,
puerum delinxit et inviolatum reliquit, *c*um nutrix se
in leonem misisset atque eius morsu adfecta perisset;
atque sola forte in areola inventa erat, in qua infans 15
iacebat.

6 Haec sunt quae digna ⟨*m*⟩emoratu[i] in Antonino
Diad*u*meno esse videantur. cuius vitam iunxissem pa-
tris gestis, nisi Antoninorum nomen me ad edendam
2 puer*u*li specialem expositionem vitae coegisset. et fuit 20
quidem tam amabile illis temporibus nomen Antoni-
norum, *u*t qui eo nomine non niteretur, mereri non
3 vide⟨*re*⟩tur imperium. unde etiam quidam et Severum
et Pertinacem et Iulianum Antoninorum pr*a*⟨*e*⟩nomini-
bus honorandos putant, unde postea duos Gordianos, 25
4 patrem et filium, Antoninos cognominatos putant. sed
aliud est cum pr*a*⟨*e*⟩nomen adscitur, aliud cum ipsum
5 nomen inponitur. nam Pius verum nomen Antonini

---

2 mathemaci P 6 et *post* timuisse *add. Paucker, Petsch. (Pet.)* 7 et *add. He.* 8 geniturȩ P[1] *post* illius *sex litterae* (illius *ut videtur*) *erasae in* P 9 omnia P litteris PΣ 10 praecipuȩ P 11 ruptis ruptis P[1] *t.* B ruptis ruptis P *corr.* 13 Tum P cum Σ 14 atq; PΣ ut quae *Unger (Pet.)* 17 emerat ui P[1] *t.* B at memoratui *in marg. adnot.* memoratui P *corr.* memoratu Σ 18 diademeno P 20 puerili PA pueruli ChR (*cf. c.* 2, 2 puerulus Diadumenus Antoninus) puerilis *edd.* 22 & P ut *edd.* 23 uidetur P[1] *t.* B 24/25 pronominib; PΣ 26 antoninus P 27 pronomen PΣ

habuit, cognomen Pii, Marcus verum nomen Verissimi
habuit, sed hoc sublato atque abolito non pra⟨e⟩nomen
Antonini sed nomen accepit. Verus autem Commodi 6
nomen habuit, quo abolito Antonini non pra⟨e⟩nomen
5 sed nomen accepit. Commodum autem Marcus Anto- 7
ninum appellavit atque ita in publicas edidit die[m]
natalis sui. iam Caracallum Bassianum satis constat 8
vel somnii causa, quod Severus viderat, cum sibi An-
toninum successorem praedictum sensisset, an[toni]no
10 demum tertio decimo Antoninum dixis⟨se⟩, quando ei
etiam imperatoriam addidisse dicitur potestatem. Ge- 9
tam vero, quem multi Antoninum negant dictum, ea-
dem ratione qua Bassianum appellatum satis constat,
ut patri Severo succederet, quod minime factum est.
15 post hoc ipse Diadumenus ut commendaretur exer- 10
citui senatui populoque Romano, {cum} esset ingens
desiderium Bassiani Caracalli, Antoninum appellatum
satis constat. extat epistola[s] Opili Macrini, patris 7
Diadumeni, qua gloriatur non tam se ad imperium
20 pervenisse, qui esset secundus imperii, quam quod
Antoniniani nominis esset pater factus, quo clari*us* illis
temporibus non fuerat vel deorum. quam epistolam 2
priusquam intexam, libet ver⟨s⟩us inserere in Commo-
dum dictos, qui se Herculem appellaverat, ut intelle-
25 gant omnes tam clarum fuisse Antoninorum nomen, ut
illi ne [de] deorum nomen commode videretur adiungi.
versus in Commodum Antoninum dicti: 3

'Commodus Herculeum nomen habere cupit,
Antoninorum non putat esse bonum,

---

2 pronomen PΣ 4 pronomen P 6 publicas P publica acia *Hübner* publicas (*scil.* tabulas?) *Less.* diem PΣ 9 Antonino P Antoninos Σ anno *edd.* 10 dixit PΣ dixisse *edd.* 16 cum *om.* P, *non om.* Σ 18 epistolas P[1] *t.* B epistola* P *corr.* 20 secundum PΣ imperii P rem pub. Σ 21 clarior PΣ clarius *vulgo* clarior honor *Unger (Pet.)* 23 uerus P[1] 26 dedeorũ PΣ nec deorum *Jord.* (*sed* 'ne' *pro* 'ne — quidem'; *cf. CIA 5, 8; Less., lex. p. 375*[a])

expers humani iuris et imperii,
sperans quin etiam clarius esse deum,
quam si sit princeps nominis egregii.
non erit iste deus nec tamen ullus homo.'

4 hi versus a Graeco nescio quo compositi a malo poeta 5
in Latinum translati sunt, quos ego idcirco inserendos putavi, ut scirent omnes Antoninos plur*i*s fuisse quam deos, ac trium principum amore, quo[s] sapientia, bonitas, pietas consecrata sit, in Antonino pietas,
5 in Vero bonitas, in Marco sapientia. redeo nunc ad 10
epistolam Macrini Opilii:

'Opilius Macrinus Noniae Cels⟨*a*⟩e coniu[n]gi. quid boni adepti sumus, mi uxor, car*e*t aestimatione. et fortassis de imperio me putes dicere — non magnum est istud, quod etiam indignis fortuna concessit, —: 15
6 Antonini pater factus sum, Antonini mater es facta. o nos beatos, o fortunatam domum, praeclaram laudem
7 nunc demum felicis imperii. di faxint et bona Iuno, quam colis, ut et ille Antonini meritum effingat, et ego, qui sum pater Antonini, dignus omnibus videar.' 20
8 hac epistola indicatur, quantum gloriae adeptus sibi videretur, quod vocatus est filius Antoninus.

2 Hic tamen quarto decimo mense imperii ob incivilem patris atque asperum principatum interfectus est cum
3 patre, non suo nomine. quamvis etiam istum ultra 25
aetatem saevisse in plerosque repperiam, ut docent
4 litterae ab hoc eodem a⟨*d*⟩ patre⟨*m*⟩ missae. nam cum quidam defectionis suspicionem incurrissent et eos Macrinus saevissime punisset filio forte absente atque hic audisset auctores quidem defectionis occisos, ⟨*conscios*⟩ tamen, quorum dux Armeni⟨*a*⟩e erat et item 30

---

6 ergo P[a] e*go P[b] *t.* B 7 antoninus P[1] plures PACh pluris R 8 ac*trium P ac trium Σ (ac [*pro* 'et quidem'] *def. Less., lex. p. 3*[a]) ab trium *edd.* quos PΣ 13 carita ęstimatione P 27 a patre P[1] *t.* B ad patrē P *corr.*, Σ 30/31 conscios *add. Paucker (Pet.)*

legatus Asiae atque Arabiae, ob antiquam familia*ri*ta*t*e*m* dimissos, his litteris convenisse patrem dicitur, paribus missis etiam ad matrem, quarum exemplum historiae causa inserendum putavi: 'patri Augusto fi- 5
5 lius Augustus. non satis, mi pater, videris in amore nostro tenuisse tuos mores, qui tyrannidis adfectat⟨*a*⟩e conscios reservasti sperans eos vel amiciores tibi futuros, si his parceres, vel ob antiquam familiaritatem dimittendos: quod nec de*b*uit fieri nec p⟨*r*⟩o*d*erit. 6
10 nam primum omnium iam te exulcerati[s] suspicionibus amare non possunt. deinde crudeliores inimici sunt, qui obliti veteris familiaritatis se inimicissimis tuis iunxerunt. adde quod adhuc exercitus habent.

"si te nulla movet tantarum gloria rerum, 7
15 Ascanium surgentem et spes heredis Iuli[i]
respice, cui regnum Italiae Romanaque tellus
debetur."

feriendi sunt isti, si vis esse securus. nam vitio generis 8 humani alii non s*u*nt defuturi, cui isti servantur.' hanc 9
20 epistolam quidam ipsius, quidam magistri eius Caeliani ferunt, Afri quondam r⟨*h*⟩et[h]oris, ex qua apparet, quam asper futurus iuvenis, si vixisset.

Extat alia epistola ad matrem ab eodem destinata 9 talis: 'dominus noster et Augustus nec te amat nec
25 ipsum se, qui inimicos suos servat. age igitur, ut Arabianus et Tuscus et Gellius ad palum d*e*ligent*ur*, ne, si occasio fuerit, non praetermittant.' et, quantum Lol- 2 lius Urbicus in historia sui temporis dicit, istae litterae per notarium proditae illi puero multum apud
30 milites obfuisse dicuntur. nam, cum patrem occidis- 3

---

1 arabię P achaie (achaye) Σ (*at cf. v. 25 26* Arabianus) 1 2 familiam tamen PΣ familiaritatem *edd. (cf. v. 8; 12)* 9 defuit P[1] debuit Σ, P *corr.* poterit PΣ potuit *Jord.* proderit *Unger, Kell. (Pet.)* 14/17 *Verg. Aen. IV 272; 274 sqq.* 15 iulii P[1] *t.* B iuli* P *corr.* 19 sint P 19 cui PΣ (*i. e.* ei a quo *He.)* cum *vulgo* 23 ępistola P 26 diligenter P diligentur ACh deligentur R

sent, quidam hunc servare voluerunt, sed extitit cubicularius, qui has epistolas contioni militum legit.

4 Interfectis igitur ambobus et capitibus pilo circumlatis in Marcum Aurelium Antoninum caritate nominis inclinavit exercitus. is filius Bassiani Caracalli fere- 5
5 batur. erat autem templi Heliogabali[s] sacerdos, homo omnium inpurissimus et qui fato quodam Ro-
6 manum deformarit imperium. de quo quidem, quia multa sunt, loco suo disseram.

---

5 inclinabit P[1] 6 heliogabalis P heliogabali Σ 9 DIADUMENUS ANTONINUS AELII LAMPRIDII EXPLICIT P *(sequitur Opilius Macrinus)*

AELI LAMPRIDII

ANTONINUS HELIOGABALUS

Vitam Heliogabali Antonini, qui Varius etiam dictus 1
est, numquam in litteras misissem, ne quis fuisse Ro-
5 manorum principem sciret, nisi ante Caligulas et Ne-
rones et Vitellios hoc idem habuisset imperium. sed 2
cum eadem terra et venena ferat et frumentum atque
alia salutaria, eadem serpentes et cicures, conpensa-
tionem sibi lector diligens faciet, cum legerit Augustum,
10 Traianum, Vespasianum, Hadrianum, Pium, Titum,
Marcum contra hos prodigiosos tyrannos. simul in- 3
telleg[er]et Romanorum iudicia, quod illi et diu im-
perarunt et exitu naturali functi sunt, hi vero inter-
fecti, tracti, tyranni etiam appellati, quorum nec no-
15 mina libet dicere.

Igitur occiso Macrino eiusque filio Diadumeno, qui 4
pari potestate imperii Antonini etiam nomen accepe-
ra[n]t, in Varium Heliogabalum imperium conlatum
est, idcirco quod Bassiani filius diceretur. fuit autem 5
20 Heliogabali vel Iovis vel Solis sacerdos atque Anto-
nini sibi nomen adsciverat vel in argumentum gene-
ris vel quod id nomen usque adeo carum esse cogno-
verat gentibus, ut etiam parricida Bassianus causa
nominis amaretur. et hic quidem prius dictus est Va- 6
25 rius, post Heliogabalus a sacerdotio dei Heliogabali,
cui templum Romae in eo loco constituit, in quo prius

---

1 INCIPIT AELI LAMPRIDII ANTONINUS HELIOGABALUS FELICITER P (ad constāntinū augustū. *add. a. m.*) 3 *post* antonini *add.* ipurissimā *in* P *eadem manus quae dedicationem adnotavit* 8 salutaria] alii contraria Σ cicures P ciconias Σ 11/12 intelleger& P intelligent A R (-ens Ch) 17/18 acceperant P Σ

7 aedes Orci fuit, quem e Suria secum advexit. postremo cum accepit imperium, Antoninus appellatus est atque ipse in Romano imperio *u*lti[ssi]mus Antoninorum
2 fuit. hic tantum Symiamirae matri deditus fuit, ut sine illius voluntate nihil in re p. faceret, cum ipsa mere- 5 tricio more vivens in aula omnia turpia exerceret, Antonino autem Caracallo stupro cognita, ita ut hic vel
2 Varius vel Heliogabalus vulgo conceptus putaretur; et aiunt quid*am* Varii etiam nomen idcirco e*i*dem inditum a condiscipulis, quod vario semine, de meretrice 10
3 utpote, conceptus videretur. hic fertur occiso Macrini factione patre, ut dicebatur, Antonino in templum dei Heliogabali confugisse, velut in asylum, ne interficeretur a Macrino, qui saevissime cum filio luxurioso et
4 crudeli exercuit imperium. sed de nomine hactenus, 15 quamvis sanctum illud Antoninorum nomen polluerit, quod tu, Constantine sacratissime, ita veneraris, ut Marcum et Pium inter Constantios Claudiosque, velut maiores tuos, aureos formaveris adoptans virtutes veterum tuis moribus congruentes et tibi amicas caras. 20

3 Sed ut ad Antoninum Varium revertamur, nanctus imperium Romam nuntios misit; excitatisque omnibus ordinibus, omni etiam populo ad nomen Antoninum, quod non solum titulo, ut in Diadumeno fuerat, sed etiam in sanguine redditum videbatur, cum se Anto- 25 nini Bassiani filium scripsisset, ingens eius desiderium
2 factum est. erat praeterea etiam rumor, qui no*v*is post tyrannos solet donari principibus, qui nisi ex summis virtutibus non permanet et quem multi mediocres prin-
3 cipes amiserunt. denique ubi in senatu lectae sunt lit- 30 terae Heliogabali, statim [in]fausta in Antoninum et dira in Macrinum eiusque filium dicta sunt, appellatusque

---

3 altissimus PΣ ultimus *vulgo* 7 hic PΣ hinc *edd.* 9 quidem P quidam Σ eodem P eidem Σ 20 caras *del. Jord. et Petsch., def. Less. (cf. Ti. p. 40)* 21 nanctus P[1] *t.* B nanctus P *corr.* (n *exp.*) 27 rumor] *scil.* secundus *cf. Tac. hist. II 91* nobis PΣ 28 danari P[1] dānari P *corr.* donari Σ 31 infausta PΣ

Antoninus princeps volentibus cunctis et studiose credentibus, ut sese habent vota hominum ad credulitatem festinantium, cum, quod optant, verum esse desiderant. sed ubi primum ingressus est urbem, omis- 4
5 sis, quae in provincia gerebantur, Heliogabalum in Palatino monte iuxta ⟨*a*⟩edes imperatorias consecravit eique templum fecit, studens et Matris typum et Vest⟨*a*⟩e ignem et Palladium et anc[h]ilia et omnia Romanis veneranda in illud transferre templum et id
10 agens, ne quis Romae deus nisi Heliogabalus coleretur. dicebat praeterea Iudaeorum et Samaritanorum 5 religiones et Christianam devotionem illuc transferendam, ut omnium culturarum secretum Heliogabali sacerdotium teneret.

15 Deinde ubi primum diem senatus habuit, matrem 4 suam in senatum rogari iussit. quae cum venisset, vo- 2 cata ad consul*um* subsellia[m] [a]scribendo adfuit, id est senatus consulti conficiendi testis, solusque omnium imperatorum fuit, sub quo mulier quasi claris-
20 sima loco viri senatum ingressa est. fecit et in colle 3 Quirinali senaculum, id est mulierum senatum, in quo ante fuerat conventus matronalis, solemnibus dumtaxat diebus et si umquam aliqua matrona consularis coniugii ornamentis esset donata, quod veteres impera-
25 tores adfinibus detulerunt et his maxime, quae nobilitatos maritos non habuerant, ne innobilitat⟨*a*⟩e remanerent. s*ub* Symiamira facta sunt senatus consulta 4 ridicula de legibus matronalibus: quae quo vestitu incederet, quae cui cederet, quae ad cuius osculum ve-
30 niret, quae pilento, quae ⟨*e*⟩quo, qu⟨*a*⟩e sagmario, quae asino veheretur, quae carpento mulari, quae bo-

---

13 secreta ? *Pet.* 17 ad consulem subselliam ascribendo P a consule subsellium scribendo Σ 21 mulierem P^a, *corr.* P^b 27 Sedsymiamira P sub Symiamira *Da.* 30 quo P equo Σ 31 sino P^a asino P^b signo Σ 31 sq. quae bouum P, *om.* Σ quae boum *Pet.*

vum, quae sella veheretur et utrum pellicia ⟨*a*⟩n os-
se⟨*a*⟩ an eborata an argentata, et quae aurum vel gem-
mas in calciamentis haberent.

5 Ergo cum hibernasset Nicomediae atque omnia sor-
dide ageret inireturque a viris et subaret, statim mi- 5
lites facti sui paenituit, quod in Macrinum conspira-
verant, ut hunc principem facerent, atque in consobri-
num eiusdem Heliogabali Alexandrum, quem Caesarem
senatus Macrino interempto appellaverat, inclinavere
2 animos. quis enim ferre posset principem [qui] per 10
cuncta cava corporis libidinem recipientem, cum ne
3 beluam quid⟨*em*⟩ talem quisquam ferat? Romae deni-
que nihil egit aliud, nisi ut emissarios haberet, qui
ei bene vasatos perquirerent eosque ad aulam perdu-
4 cerent, ut eorum conditionibus frui posset. agebat prae- 15
terea domi fabulam Paridis ipse Veneris personam
subiens, ita ut subito vestes ad pedes defluerent, nu-
dusque una manu ad mammam altera pudendis ad-
hibita ingenicularet posterioribus eminentibus in sub-
5 actorem reiectis et oppositis. vultum praeterea eodem, 20
quo Venus pingitur, schemate figurabat corpore toto
expolitus eum fructum vitae praecipuum existimans,
si dignus atque aptus libidini plurimorum videretur.
6 vendidit et honores et dignitates et potestates tam
per se quam per omnes servos ac libidinum ministros. 25
2 in senatum legit sine discrimine aetatis, census, gene-
ris pecuniae merito, militaribus etiam praeposituris et
tribunatibus et legationibus et ducatibus venditis, etiam
3 procurationibus et Palatinis officiis. aurigas Proto-
genen et Cordium primo in certamine curruli socios, 30

1/2 pellicianosse aneborata P pellicianis se aneborata Σ 5 subar& P[a]MΣ subiger& P[b](B) subaret *def. Klebs, quoniam in vita Heliogabalus pathicus semper, non pedicator describitur* subigitaret *?He.* 10 qui *om.* Σ, *del. edd.* 12 quis P quidem Σ, *edd.* 17 subiciens P[a] subiens (ci *exp.*) P[b] *t.* B subiens Σ suscipiens *Cornelissen* 30 cordium PΣ *cf. PIR I p. 437 nr. 1039* Gordium *vulgo* curruli P curuli *Pet. perperam*

post in omni vita et actu participes habuit. multos, 4
quorum corpora placuerant, de scena et circo et harena
in aulam traduxit. H⟨*i*⟩eroclen vero sic amavit, ut 5
eidem inguina oscularetur, quod dictu etiam inverecun-
5 dum est, Floralia sacra se adserens celebrare. in vir-
ginem Vestalem incestum admisit. sacra p. R. subla- 6
tis penetralibus profanavit. ignem perpetuum extin- 7
guere voluit. nec Romanas tantum extinguere voluit
religiones, sed per orbem terrae, unum studens, ut
10 Heliogabalus deus ubique coleretur, et in penum Ve-
stae, quod solae virgines solique pontifices adeunt,
inrupit pollutus ipse omni contagione morum cum his,
qui se polluerant. et penetrale sacrum est auferre co- 8
natus cumque seriam quasi veram rapuisset, quam[q]
15 vi*r*go maxima falso[m] monstraverat atque in ea nihil
repperisset, adpl[a]osam ⟨*f*⟩regit; nec tamen quic-
quam religioni dempsit, quia plures similes factae di-
cuntur esse, ne quis veram umquam possit auferre.
haec cum ita essent, signum tamen, quod Palladium 9
20 esse credebat, abstulit et auro vinctum in sui dei tem-
plo locavit. Matris etiam deum sacra accepit et tauro- 7
boliatus est, ut ty*p*um eriperet et alia sacra, quae peni-
tus habentur condita. iactavit autem caput inter prae- 2
cisos fanaticos et genitalia sibi devi⟨*n*⟩xit et omnia
25 fecit, quae Galli facere solent, ablatumque sanctum
in penetrale dei sui transtulit. Salambonem etiam 3
omni planctu et iactatione Syriaci cultus exhibuit omen
sibi faciens inminentis exitii. omnes sane deos sui dei 4

---

3 heroclen P 4 dictum P *(puncto superposito)* dictu Σ 6 ueselem P[a] uestalem P[b] 10 heliogalus P[a], *corr.* P[b] pę-nũ P 14/15 quã quisgo maxima P[1] quã quis uirgo maxima P *corr.* quoniam quis Gomaxima Σ quamque uirgo maxima *Petsch. (Pet.)* quam ei uirgo maxima *Cas. (Jord.)* 15 falsam PΣ, *del. Jord.* falso *Pet.* 16 adplaosam P[1] *t.* B adpla-osam P *corr.* (a *exp.*) (*cf. G 3, 3* adplosum) regit P[1] fregit P *corr.* 20 uincium PΣ *(Tibull. I 9, 69 sq. cfrt. He.)* tinctum *Hirschf. (Pet.)* 22 tyfum P 24 deuixit P deuinxit Σ, *edd.* defixit *Gru., Salm.* 27 omne *(ut videtur)* P[a] omen P[b]

ministros esse aiebat, cum alios eius cubicularios appellaret, alios servos, alios diversarum rerum ministros. lapides, qui divi[di] dicuntur, ex proprio templo, ⟨*simulacrum*⟩ Dianae Laodiciae ex adyto suo, in quo
6 id Orestes posuerat, adferre voluit. et Orestem quidem ferunt non unum simulacrum Dianae nec uno
7 in loco posuisse, sed multa in multis; posteaquam se apud Tria flumina circa Hebrum ex responso purificavit, etiam Orestam condidit civitatem, quam saepe
8 cruentari hominum sanguine necesse est. — et Orestam quidem urbem Hadrianus suo nomin*i* vindicari iussit eo tempore, quo furore coeperat laborare, ex responso, cum ei dictum esset, ut in *fu*riosi alicuius domum vel
9 nomen inreperet; nam ex eo emollitam insaniam ferunt, per quam multos senatores occidi iusserat, qui-
10 bus servatis Antoninus Pii nomen meruit, quod eos post ad senatum adduxit, quos omnes iussu principis
8 interfectos credebant. — caedit et humanas hostias lectis ad hoc pueris nobilibus et decoris per omnem Italiam patrimis et matrimis, credo ut maior esset utri-
2 que parenti dolor. omne denique magorum genus aderat illi operabaturque cottidie hortante illo et gratias dis agente, quos amicos eorum invenisset, cum inspiceret exta puerilia et excruciaret hostias ad ritum gentilem suum.

3 Cum con⟨*su*⟩latum inisset, in populum non nummos vel argenteos vel aureos ⟨*vel*⟩ bellaria vel minuta animalia, sed boves op[t]imos et camelos et asinos et

---

1 agebat P^a aiebat P^b 3 diuidi P^1 *t.* B, Σ diui** P *corr.* uiui *Salm. (Jord.)* 4 simulacrum *add. Obr. (Pet.)* 11 nomine PΣ nomini *Cas*, *edd.* 13 feriosi P^1 furiosi P *corr.* 16 antonininus P *ante corr.* 18 caedit P *estne perfect. ?He. coll. Th l. L. III 55, 75* cedit Σ cecidit *Cas., edd.* 23 quos PΣ quod *vulgo* 24 excrutiar& PCh excruciaret AR scrutaretur *Jord.* excoriaret *Rös.* exenteraret *Golisch* 26 conlatū P collatum Σ consulatum *Turnebus, edd.* misit *post* inisset *add. Cas. (Jord.)* 27 uel *add. vulgo* 28 optimos PΣ

cervos populo dirip⟨*i*⟩endos abiecit, imperatorium id esse dictitans.

4 Insecutus es⟨*t*⟩ famam Macrini crudeliter, sed multo magis Diadumeni, quod Antoninus dictus est, Pseudo-5 antoninum ut Pseudophilippum eum appellans, simul quod ex lux*u*riosissimo extitisse vir fortissimus, optimus, gravissimus, severissimus diceretur. 5 coegit denique scriptores nonnullos nefanda, immo potius *im*p⟨*i*⟩a[ce] de eiusdem *v*ictu *et* luxuria disputare, ut in 10 vita eius. . . .

6 Lavacrum publicum in aedibus aulicis fecit, simul et Plauti⟨*a*⟩ni populo exhibuit, ut ex eo condiciones bene *v*asatorum hominum colligeret. 7 idque diligenter curatum est, ut ex tota penitus urbe atque ex nauticis 15 [m]onobel*i*[s] quaererentur; sic eos appellabant, qui viriliores videbantur. 9 cum Marcomannis bellum inferre vellet, quod Antoninus pulcherrime proflig*a*rat, dictum est a quibusdam per Chald⟨*a*⟩eos et magos Antoninum Marcum id egisse, ut Marcomanni p. R. semper devoti 20 essent atque amici, idque factu*m* carminibus et consecratione[m]. cum quaereret, quae illa esset vel ubi esset, suppressum est. 2 constabat enim illum o*b* hoc consecrationem quaerere, ut eam dissiparet spe belli concitandi, et idcirco maxime quod audierat responsum 25 fuisse ab Antonino bellum Marcomannicum finiendum, cum hic Varius et Heliogabalus et ludibrium publicum

---

1 ceruos PΣ seruos *Pet. per errorem* 3 es P[1] *t.* B 5 & P[a] ut P[b] ut Pseudophilippum *del. Pet. cum Salm.* 6 luxoriosissimo P 8/9 mi pace P impia Σ inepta *Pet.* 9 dictum P dictu Σ Diadumeni *Pet.* dictum *post* in uita eius *ubi Pet. significavit lacunam, transposuit Jord.* uictu et *Ho.* 12 plautini P palam Σ Plautiani *Hirschf.* 13 basatorum P 15 monobiles P monoboles Σ monobelis *Salm. (Jord.)* onobeli *Lipsius (Pet.)* (*cf. C 10, 9* onon) quaererent *Salm. (Jord.)* appellabat Σ *nescio an rectius* 17 profligerat P profligauerat Σ 20 factus P factos A factis ChR sacris *Petsch. (Pet.*[2]*)* factum *Pet.*[1] 20/21 consecrationē PΣ 21 cum P cumque *edd.* 22 olchoç P (c *exp.*) olcho B ob hoc Σ

diceretur, nomen autem Antonini pollueret, in quod
3 invaserat. prodebatur autem per eos maxime, qu*i* do-
lebant sibi homines ad exercendas libidines bene vasatos
et maioris peculii opponi. unde etiam de nece eius co-
gitari coepit. et haec quidem domi. 5

10 Sed milites pestem illam imperatoris velari nomine
pati nequierunt ac primum inter sese dein per coro-
nas iecere sermones, in Alexandrum omnes inclinantes,
qui iam Caesar erat a senatu eo tempore, *consob*rinus
huius Antonini, nam Varia una is erat avia, unde He- 10
liogabalus Varius dicebatur.

2 Zoticus sub eo tantum valuit, ut ab omnibus officio-
rum principibus sic haberetur quasi domini maritus.
3 erat praeterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis ge-
nere abutens omnia Heliogabali dicta et facta venderet 15
f*u*mis quam maxime divitias enormes p*a*rans, cum aliis
minaretur, aliis polliceretur, omnes falleret egrediens-
que ab illo singulos a[u]diret dicens: 'de te hoc locutus
4 sum, de te hoc audivi, de te hoc futurum est.' ut
sunt homines huius modi, qui, si admissi fuerint ad 20
nimiam familiaritatem principum, famam non solum
malorum sed et bonorum principum vendunt et qui
stulti⟨*ti*⟩a vel innocentia imperatorum, qui hoc non
5 perspiciunt, infami rumigeratione pascuntur. nubsit et
coit ⟨*cum illo it*⟩a, ut et pronubam haberet clamaretque 25
'concide Magire', et eo quidem tempore quo Zoticus ae-
6 grotabat. quaerebat deinde a philosophis et gravissimis
viris, an et ipsi in adul*e*scentia perpessi essent, quae ipse
7 pateretur, ⟨*et*⟩ quidem inpudentissime; neque enim

---

2 quo P qui *edd.* 7 dein P deinde P[1] *falso testatur Pet.* 9 quomacrinus PΣ consobrinus *Salm., edd.* 16 famis PΣ enorme sperans PΣ enormes parans *Gemoll (Pet.)* 18 audir& PΣ adiret *vulgo* 21/22 famā — principum *om.* P[a], *add.* P[b] *in marg. inf.* 25 coit aut P coit ut Σ *Jord.* coit ita ut *Kell. (Pet.)* coit cum illo ita ut *He.* 26 Magire] *cf. de hoc Zotici cognomine Cass. Dion. LXXIX 16, 1* 28 aduliscentia P 29 et *add. vulgo*

umquam verbis pepercit infamibus, cum et digitis in-
pudicitiam ostentaret, nec ullus in conventu et audiente
populo esset pudor. fecit libertos praesides, legatos, 11
consules, duces omnesque dignitates polluit ignobili-
5 tate hominum perditorum. cum ad vindemias vocas- 2
set amicos nobiles et ad corbes sedisset, gravissimum
quemque percontari coepit, an promtus esset in ve-
nerem, erubescentibusque senibus exclamabat: 'erubuit,
salva res est' ⟨*Terent. Adelph. 643*⟩, silentium ac ru-
10 borem pro consensu ducens. addidit praeterea ipse, 3
quae faceret, sine ullius pudoris velamento. post- 4
quam senes vidit erubescere ac tacere, vel quia aetas
vel quia dignitas talia refutabat, contulit se ad iuvenes
et ab his coepit omnia exquirere. a quibus cum audi- 5
15 ret aetati congrua, gaudere coepit, dice*ns* vere liberam
vindemiam esse, quam sic celebraret. ferunt multi ab 6
ipso primum repertum, ut in vindemiarum festivo
multa in dominos iocularia et audientibus dominis
dicere⟨*n*⟩tur, quae ipse conposuerat, et Graeca ma-
20 xime. horum pleraque Marius Maximus dicit in vita
ipsius Heliogabali. erant amici inprobi et senes qui- 7
dam et specie philosophi, qui caput reticulo compone-
rent, qui inproba quaedam pati se dicerent, qui maritos
se habere iactarent. quos quidam finxisse dicunt, ut illi
25 fierent vitiorum imitatione cariores. ad praefecturam 12
praetorii saltatorem, qui histrionicam Romae fecerat,
⟨*ad*⟩scivit, praefectum vigilum Cordium aurigam fe-
cit, praefectum annonae Claudium *t*onsorem. ad hono- 2
res reliquos promovit commendatos sibi pudibilium

8/9 *ad vocem Heliogabali Petrarca in cod. Paris. 5816 notavit:* 'et est Terentii in Adelphis' *(cf. P. de Nolhac, Mélanges G. B. de Rossi 1892, p. 106)* 15 dicere PΣ dicens *Pet.* et dicere *Jord.* 19 dicer&ur P dicerentur Σ 26 qui histrionicam R. fecerat] *scil.* Valerius Comazon Eutychianus, *cf. PIR III p. 355 nr. 42* 27 sciuit P et sciuit Ch asciuit P *corr.*, AV 28 censorem PΣ tonsorem *Cuiacius, Gru., Salm. (Pet.)* cursorem *?Jord.*

inormitate membrorum. ad vicensim*a*m hereditatium mulionem curare iussit, iussit et cursorem, iussit et
3 cocum et claustrarium artificem. cum ingressus est vel castra vel curiam aviam suam Variam nomine, de qua superius dictum est, secum induxit, ut eius auctoritate 5 honestior fieret, quia per se non poterat; nec ante eum, quod iam diximus, senatu*m* mulier ingressa est ita, ut ad scribendum rogaretur et sententiam diceret.
4 in conviviis exsoletos maxime iuxta se ponebat eorumque adtrectatione[s] et tactu praecipue gaudebat, 10 nec quisquam ei magis poculum, cum bibisset, dabat.

13 Inter haec mala vitae inpudicissim⟨*a*⟩e Alexandrum, quem sibi adoptaverat, a se amoveri iussit, dicens se p⟨*a*⟩enitere adoptionis, mandavitque ad senatum, ut
2 Caesaris ei nomen abrogaretur. sed in senatu hoc pro- 15 ditô ingens silentium fuit; si quidem erat optimus iuvenis Alexand⟨*e*⟩r, u*t* postea conprobatum genere imperii eius, cum ideo displiceret patri, quod inpu*d*[l]i-
3 *cu*s non esset. erat autem eidem consobrinus, ut quidam dicunt; a militibus et⟨*iam*⟩ amabatur et senatui 20
4 acceptus erat et equestri ordini. nec defuit tamen furor usque ad exitium voti pessimi. nam ei percussores
5 inmisit, et hoc quidem modo: ipse secessit ad hortos Spei veteris, quasi contra ⟨*in*⟩*no*c*en*⟨*te*⟩m iuvenem vota concipiens, relicta in Palatio matre et avia et consobrino 25 suo iussitque, ut trucidaretur iuvenis optimus et rei p.
6 necessarius; misit et ad milites litteras, quibus iussit, ut
7 abrogaretur nomen Caesaris Alexandro; misit qui et in castris statuarum eius titulos luto tegeret, ut fieri
8 solet de tyrannis; misit et ad nutritores eius, quibus 30 imperavit sub pr⟨*a*⟩emiorum spe atque ho⟨*no*⟩rum, ut

---

1 uicensimũ PΣ 3 est] e&̃ P[a] ẽ P[b] *t.* B 4/5 *c. 10, 1* 7 *c. 4, 2* senatus P 17 alexandrum postea PΣ Alexander, ut postea *Salm., edd.* 18/19 in publicos P[1] *t.* B, A[1]R inpudicus P *corr.*, A *corr.* 20 & P[1] *t.* B &̄ (*i. e.* etiam) P *corr.* 22 exitium P exitum Σ, *edd.* 24 nouum PΣ nociuum *Bae.* innocentem *He.* 29 teger& P tegerent A 31 horum P[1] honorum Σ, P *corr.*

eum occiderent quo vellent modo, vel in balneis vel
veneno vel ferro. sed nihil agunt improbi contra inno- 14
centes. nam nulla vi quis adduci potuit, ut tantum fa-
cinus impleret, cum in ipsum magis conversa sint tela,
5 quae parabat aliis, ab hisque ⟨*sit*⟩ interfectus, quibus
alios adpetebat.

Sed ubi primum lutati sunt tituli statuarum, milites 2
omnes exarserunt, et pars in Palatium, pars in hortos,
in quibus erat Varius, ire tendunt, ut Alexandrum vin-
10 dicare⟨*n*⟩t hominemque inpurum eundemque parrici-
dalis animi tandem a re p. depellerent. et cum in 3
Palatium venissent, Alexandrum cum matre atque avia
custoditum diligentissime postea in castra duxerunt.
secuta autem erat illos Symiamira mater Heliogabali 4
15 pedibus, sollicita filio. inde itum est in hortos, ubi 5
Varius invenitur certamen au*rig*andi parans, exspec-
tans tamen intentissime, quando eidem nuntiaretur con-
sobrinus occisus. qui subito militum strepitu exterritus 6
in angulum se condit obiectúque veli cubicularis, quod
20 in introitu erat cubiculi, se texit, mis⟨*s*⟩is praefectis 7
alio ad conpescendos milites in castra, alio vero ad
eos placandos, qui iam in hortos venissent. Ant[h]io- 8
chianus igitur e praefectis unus milites, qui in hortos
venerant, sacramenti admonitione exoravit, ne illum
25 occiderent, quia nec multi venerant et plerique cum
⟨*v*⟩exillo, quod Aristomac⟨*h*⟩us tribunus retinuerat, re-
manserant. haec in hortis. in castris vero milites pre- 15
canti praefecto dixerunt se parsuros esse Heliogabalo,
si et inpuros homines et aurigas et histriones a se di-
30 moveret atque ad bonam frugem rediret his maxime

2/3 innocentes P innocentem Σ 5 sit *add. edd.* 9/10 uin-
dicar& P[1] *t.* B uindicarent Σ, P *corr.* 16 augurandi P auri-
gandi Σ 19 condidit *Jord.* 20 misit PΣ, *edd.* missis *Lenze*
20/21 praefectis alio P praefectos alios Σ praefectos alium
Momms. 21 alio P alios Σ alium *Momms.* 24 et *ante*
sacramenti *perperam add. Pet.* 26 exillo P uexillo Σ
28 passuros P parsuros Σ

summotis, qui cum omnium dolore apud eum plurimum poterant et qui omnia eius vendebant vel veritate vel fumis. 2 remoti sunt denique ab eo H<*i*>erocles, Cord<*i*>us et Myris[si]mus et duo improbi familiares, qui eum ex stulto stultiorem faciebant. 3 mandatum praeterea a militi<*bu*>s praefectis, ne paterentur illum ita diutius vivere et ut Alexander custodiretur nevel illi aliqua vis adferretur, simul ne Caesar quempiam amicum Augusti videret, ne ulla fieret imitatio turpitudinis. 4 sed Heliogabalus et ingenti pr[a]ece Hieroclem reposcebat inpudicissimum hominem et insidias in dies Caesaris propagabat. 5 denique kal. Ianuariis, (*a. p. Chr. n. 222*) cum simul tum designati essent consules, noluit cum consobrino procedere. 6 ad extremum cum ei avia et mater dicerent inminere milites ad eius exitium, nisi concordiam viderent inter se consobrinorum, sumpta praetexta hora diei sexta processit ad senatum avia sua ad senatum vocata et ad sellam perducta. 7 deinde in Capitolium ad vo[ca]ta concipienda et perficienda solemnia ire noluit, omniaque per pr(aetorem) urbanum facta sunt, quasi consules illic non essent.

16 Nec distulit caedem consobrini, sed timens, {ne} se<*na*>tus ad ali<*um*> qu<*empi*>am se inclinaret, si ille consobrinum occidisset, iussit subito senatum urbe decedere. omnesque, quibus aut vehicula aut servi deerant, subito proficisci iussi[t] sunt, cum alii per baiulos, alii per fortuita animalia et mercede conducta veherentur. 2 Sabinum consularem virum, ad quem li-

---

1 qui eum P[1] *t.* B 4 myrissimus P Mirissimus *Cas., edd.* Myrismus *PIR II p. 395 nr. 563 (nomen exstat ILS 4551)* 6 militis P militibus Σ 7 ne uel PΣ neue *Bae. (Pet.)* 12 Caesari *vulgo* 18 producta P[a] perducta P[b] *t.* B 19 uocata P uota Σ 20 per pr̃. urbanum P per pretorem urbanum R per praefectum urbanum *perperam edd. (cf. Momms. Ges. Schr. VII, 360)* 22 ne *om.* P[1], *non om.* Σ, *add.* P *corr.* 22/23 setus P[1] 23 aliquam PΣ aliquem *Jord.* alium quem *Pet.* aliquem alium *Lenze* alium quempiam *He.* 25/26 aderant *Da.* 26 iussit P[1] *t.* B 28sq. ad quem libros Ulpi[ci]anus scripsit] *de his ineptiis cf.*

bros Ulpi[ci]anus scripsit, quod in urbe remansisset, vocato centurione mollioribus verbis iussit occidi. sed 3 centurio aure surdiori imperari sibi credidit, ut urbe pelleretur, itaque fecit. sic vitium centurionis Sabino
5 saluti fuit. removit et Ulpi[ci]anum iuris consultum 4 ut bonum virum et Silvinum r⟨*h*⟩et[h]orem, quem magistrum Caesaris fecerat. et Silvinus quidem occisus est, Ulpi[ci]anus vero reservatus. sed milites et maxime 5 praetorianus, vel scientes, quo⟨*d*⟩ mala in ⟨*Alexan-*
10 *drum*⟩ Heliogabalus parara[n]t, vel quod sibi viderent invidiam ⟨*fore ex Alexandri amore, inter se congressi sunt*⟩ factaque conspiratione ad liberandam rem p. primum conscii ⟨*libidinum eius occisi sunt vario*⟩ genere mortis, cum alios vitalibus exemptis necarent, alios
15 ab ima parte perfoderent, ut mors esset vitae consentiens; post hoc in eum impetus factus est atque in 17 latrina, ad quam confugerat, occisus. tractus deinde per publicum. addita iniuria cadaveri est, ut id in cloacam milites mitterent. sed cum non c[a]episset cloaca 2
20 fortuito, per pontem Aemilium adnexo pondere, ne fluitaret, in Tiberim abiectum est, ne umquam sepeliri posset. tractum est cadaver eius etiam per circi spatia, 3 priusquam in Tiberim praecipitaretur. nomen eius, id 4 est Antonini, erasum est senatu iubente remansitque
25 Varii Heliogabali, si quidem illud adfectato retinuerat,

Dessau, Herm. 27, p. 578 1 ulpicianus P[1] *t.* B ulpi**anus P *corr.* 3 surdiori P[1] *t.* B, Σ surdior* P *corr.* 5 ulpicianum P[1] *t.* B ulpi**anum P *corr.* 8 ulpicianus P[1] *t.* B ulpi**anus P *corr.* uero *om.* P[a], *add.* P[b] 9 qui P quae Σ quod *He.*
10 heliogabalum PΣ Alexandrum Heliogabalus *Ho. coll. Cass. Dione LXXIX 19, 2; 20, 1 et Herodiano V 8, 2* pararant P parauerant Σ pararat *Ho.* 11/12 fore ex Alexandri amore, inter se congressi sunt *add. He.* 12 factaq; P facta Σ, *Salm., Jord.*
13/14 conscii genere mortis PΣ consciuere mortem his *Salm.* 'his' *de corruptoribus* 'qui malum Heliogabalum pararant' *(cf. v. 9/10) intellegens* in conscios saeuierunt uario genere mortis *Cas.* conscii libidinum eius occisi sunt uario genere mortis *He.*
14 uitalibus] genitalibus *Vonck, Gemoll* 19 mitter& P[a], *corr.* P[b] non *om.* P[a]

5 cum vult videri filius Antonini. appellatus est post mortem Tiberinus et Tractatitius et Inpurus et multa, si quando ea erant designanda, quae sub eo facta 6 videbantur. solusque omnium principum et tractus est 7 et in cloacam missus et in Tiberim praecipitatus. quod (5) odio communi omnium contigit, a quo speciatim cavere debent imperatores, si quidem nec sepulchra mereantur, qui amorem senatus populi ac militum non merentur.

8 Opera publica ipsius praeter aedem Heliogabali dei, (10) quem Solem alii, alii Iovem dicunt, et amphitheatri instauratio⟨*nem*⟩ post exustionem et lavacrum in vico Sulpicio, quod Antoninus Severi filius coeperat, nulla 9 extant. et lavacrum quidem Antonin*u*⟨*s*⟩ Caracallus dedicaverat et lavando et populum admittendo, sed (15) porticus defuerant, quae postea *a*b hoc subd*iti*⟨*v*⟩o Antonino extructae sunt, ab Alexandro perfectae.

18 Hic ultimus Antoninorum fuit (quamvis cognomine postea Gordianos multi Antoninos putent, qui Antonii dicti sunt, non Antonini) vita, moribus, improbitate ita (20) 2 odibilis, ut eius senatus et nomen eraserit. quem nec ego Antoninum vocassem nisi causa cognitionis, quae cogit plerumque dici ea etiam nomina, quae sunt abolita.

Occisa est cum eo et mater Symiamira, probrosis- (25) 3 sima mulier et digna filio. cautumque ante omnia post Antoninum Heliogabalum, ne umquam mulier senatum ingrederetur utique inferis eius caput dicaretur devovereturque, per quem id esset factum.

4 De huius vita multa in litteras missa sunt obscaena, (30) quae quia digna memoratu non sunt, ea prodenda cen-

---

2 Tractaticius] Tractitius *Epit. de Caes.* 23,7 multa PΣ malta *Brocks, Petsch.* matula *Unger* mulier *Loisel* 3 sub eo] ludibrio *Pet. in app.* 12 instauratio PΣ instaurationem *Cas., Salm., edd.* 14 antonini P, *del. Jord.* Antoninus *Pet.* 16 ob P ab Σ, *edd.* sub decio P sub dicto Σ subdititio *Salm.* subditicio *Jord.* subditiuo *Opitz (Pet.) (cf. AS 5,3)*

sui, quae ad luxuriam pertinebant, quorum aliqua privatus, aliqua iam imperator fecisse perhibetur, cum ipse privatus diceret se Apicium, imperatorem vero ⟨*Neronem*⟩, Othonem et Vitellium imitari. nam primus **19**
5 omnium privatorum t[h]oros aureis toralibus texit, quia tunc ex Antonini Marci auctoritate id fieri licebat, qui omnem apparatum imperatorium publice vendiderat. deinde aestiva convivia coloribus exhibuit, ut hodie 2 prasinum, vitreum alia, ⟨*alia*⟩ die venetum et deinceps
10 exhiberet, semper vari[a]e per dies omnes aestivos. primus deinde aut⟨*h*⟩epsas argenteas habuit, primus 3 etiam caccabos, vasa deinde centenaria argentea scalpta et nonnulla schematibus libidinosissimis inquinata. et mastichatum et puleiatum et omnia haec, quae nunc 4
15 luxuria retinet, primus invenit. nam rosatum ab aliis 5 acceptum pinearum etiam adtritione [m]odoratius reddidit. denique haec genera poculorum ante Heliogabalum non leguntur. nec erat ei ulla vita nisi exquirere 6 novas voluptates. primus fecit de piscibus isicia, pri-
20 mus de ostreis et lithostreis et aliis huiusmodi marinis conc⟨*h*⟩is et lucustis et cammaris et sc*i*llis. stravit 7 et triclinia de rosa et lectos et porticus ac sic ea de⟨*a*⟩mbulavit, idque omni florum genere, li*li*is, violis, h*y*ac*i*nthis et narcissis. hic non nisi unguento nobili 8
25 aut croco piscinis infectis natavit. nec cubuit in accubi- 9 tis facile nisi his, quae pilum leporinum haberent aut plumas perdicum subalares, saepe culcitas mutans.

3/4 imperatorem uero othonem P[1] Σ imperator uero neronem othonem P *corr., uulgo (cf. de Neronis imitatione c. 31, 5)* imperator uero Othonem *Jord.* e priuatis — imperatorum uero Othonem *Petsch. (Pet.)* 9 alia *add. He.* et *ante* deinceps *del. Pet.* et sic deinceps Σ, *Jord.* 11 autepsas P mensas et capsas *superscr. a. m.* 12/13 scalpta P sculp^ta Σ (at sculpta P *corr.*) 16 moderatius P odoratius Ch V 19 nouas *om. edd. per errorem* 20 lithostreis P licostreis Σ leiostreis *uulgo (Pet.)* 21 lucustis P locustis Σ, *edd.* scyllis P 22/23 eadembulauit P[1] ea deambulauit Σ, P *corr.* 23 liuis P[1] *t.* B liliis Σ, P *corr.* 24 hiacynthis P

20 Senatum nonnumquam ita contempsit, ut mancipia togata appellaret, p. R. unius fundi cultorem, [s]eque-
2 strem ordinem in nullo loco habens. praefectum urbicum saepe post c[a]enam ad potandum vocabat adhibitis et praefectis praetorio, ita ut, si recusarent, ma- 5
3 gistri [h]⟨*offici*⟩orum eos cogerent. voluit et per singulas urb*is* *regi*ones praefectos urbi facere [et], ut essent in urbe quattuordecim. et fecisset, si vixisset, promoturus omnes turpissimos et ultim⟨*a*⟩e professionis homines. 10
4 Hic solido argento factos habuit lectos et tricliniares
5 et cubiculares. comedit saepius ad imitationem Apicii calcanea camelorum et cristas vivis gallinaceis demptas, linguas pavonum et lusciniarum, quod qui ederet
6 *a* pestilentia tutus diceretur. exhibuit et Palatinis ⟨*patinas*⟩ ingentes extis mullorum refertas et cerebellis 15 foenicopterum et perdicum ovis et cerebellis turdorum et capitibus psittacorum et fasianorum et
7 pavonum. barbas sane mullorum tantas iubebat exhiberi, ut pro nas*turti*⟨*i*⟩s, apiasteris et faselaribus et 20 f[o]eno Graeco exhiberet plenis fabatariis et discis. quod
21 praecipue stupendum est. canes iecineribus anserum pavit. habuit leones et leopardos exarmatos in deliciis, quos edoctos per mansuetarios subito ad secundam et tertiam mensam iubebat accumbere ignorantibus 25 cunctis, quod exarmati essent, ad pavorem ridiculum
2 excitandum. misit et uvas Apamenas in praesepia equis suis et psittacis atque fasianis leones pavit et alia
3 animalia. exhibuit et sumina apruna per dies decem

---

1 contemsit P^{a}, *corr.* P^{b} 5/6 magistri horum PΣ magistri officiorum *Salm.* *(Pet.)* magistri scriniorum *Petsch* magistri morum *?Jord.* 7 urbes lęnones P urbeṡ lenones Σ urbis regiones lenones *Cas.* *(Jord.)* urbi *del. Jord.* et *del. edd.* 15 ę pestilentia P a pestilentia *edd.* 15/16 ingentes P^{1}Σ ingentes dapes P *corr.* ingentes lances *Salm.* magides (*pro* ingentes) *Pet.* patinas ingentes *Da.* 20 pronascentis P *(in Σ hiat lacuna)* pro nasturtiis *vulgo (Pet.)* facelaribus P 22 iecinerib; P *(cf. Neue-Wagener I^{3} p. 838)* 23 exarmatis P^{1}

tricena cottidie cum suis *v*ul*v*is, pisum cum aureis, lentem cum cerauniis, fabam cum electris, orizam cum albis exhibens. albas praeterea in vicem piperis pis- 4 cibus et tuberibus conspersit. oppressit in tricliniis 5
5 versatilibus parasitos suos violis et floribus, sic ut animam aliqui efflaverint, cum e*r*epere ad summum non possent. condito piscinas et solia temperavit et 6 rosato atque absentato. vulgum ad bibendum invitavit et ipse cum populo tantum *bib*it, ut in piscina eum
10 bibisse intellegeretur, viso quod unus bibisset. eunu- 7 chos pro ap⟨*op*⟩*hore*[i]tis dedit, dedit quadrigas, equos stratos, mulos, basternas et redas, dedit et aureos millenos et centena pondo argenti. sortes sane convivales 22 scriptas in coclearibus habuit tales, ut alius exiret 'de-
15 cem camelos', alius 'decem muscas', alius 'decem libr*a*s auri', alius 'decem plumbi', alius 'decem strutiones', alius 'decem ova pullina', ut vere sortes essent et fata temptarentur.

Quod quidem et ludis suis exhibuit, cum et ursos 2
20 decem et decem *gl*ires et decem lactucas et decem auri libras in sorte habuit. primusque hunc morem sortis 3 instituit, quem nunc videmus. sed vere ad sortem scaenicos vocavit, cum et canes mortuos et libram bub*u*lae carnis haberet in sorte et item centum aureos et
25 mille argenteos et centum folles aeris et alia talia. quae populus tam libenter accepit, ut eum postea im- 4 perare gratularentur. fertur in euripis vino plenis na- 23 vales circenses exhibuisse, pallia de oenanthio fudisse et elefantorum quattuor quadrigas in Vaticano agitasse
30 dirutis sepulchris, quae obsistebant, iunxisse etiam ca-

---

1 bulbis PΣ 3 albis — albas] *cf. Max. 27,8* 4 inspersit *Petsch.* 6 eripere PΣ 9 uiuit P bibit Σ 11 aphroditis P apro pharetras (far-) AR apophoretis *vulgo* 14 alius] *est genetivus; cf. Th. l. L. I 1623,8* exir& P exierit *Pet. sine adnotatione* 15/16 libris P libras Σ 20 griles PΣ, *em. Cas., Gru., Salm.* 23/24 bubalę P bubale Σ 28 pallia] balnea *Jos. Sca.* deo enanthio P

melos quaternos ad currus in circo privato spectaculo.
2 serpentes per Marsicae gentis sacerdotes collegisse fertur eosque subito ante lucem, ut solet populus ad ludos celebres convenire, effudisse, multosque adflictos
3 morsu et fuga. usus est aurea omni tunica, usus et 5 purpurea, usus et de gemmis Persica, cum gravari
4 se diceret onere voluptatis. habuit et in calciamentis gemmas, et quidem scalptas. quod risum omnibus movit, quasi possent scalpturae nobilium artificum vi-
5 deri in gemmis, quae pedibus adhaerebant. voluit uti 10 et diademate gemmato, qui pulchrior fieret et magis ad feminarum vultum aptus. quo et usus est domi.
6 fertur et promi⟨*si*⟩sse foenice*m* convivi[i]s vel pro e*o* libras auri mille, ut *im*p⟨*e*⟩ra[e]tori*e* eos dim*i*tteret.
7 marinae aquae colymbos exhibuit, in mediterraneis lo- 15 cis maxime, eosdemque singulis amicis natantibus di-
8 misit et iterum cum piscibus implevit. montem nivium in virdiario domus aestate fecit advectis ⟨*ni*⟩vibus. ad mare piscem numquam comedit, in longissimis a mari locis omnia marina semper exhibuit. mu- 20 renarum lactibus et luporum in locis mediterraneis rusticos pavit.

24 Pisces semper quasi in marina aqua cum col*o*re suo coctos conditura veneta comedit. momentarias de rosato et rosis piscinas exhibuit et *la*vit cum omnibus 25 suis caldarias de nardo exhibens. idem in lucernis bal-
2 samum exhibuit. idem mulieres numquam iteravit praeter uxorem. lupanaria domi amicis, clientibus et
3 servis exhibuit. idem numquam minus centum sestertiis c[a]enavit, hoc est argenti libris triginta; aliquando 30 autem tribus milibus sesterti*um* c[a]enavit omnibus

7 caltiamentis P 11 qui P quo *Σ*, *edd.* 12 qua P quo *Σ* 13 promisse P foenicen P ea P eo *Jord.* 14 in praetorio eos demitter& P in praetorio eas dimitteret *Σ* imperatorie se redimeret *Brocks* imperatorie (*cf. Cl. 6, 2*) eos dimitteret (*scil. creditores debitor*) *Ho.* 18/19 uib; P[1] niuib; P *corr.* 23 colere P 25 uiuit P bibit *Σ* lauit *Pet.* 31 sestertiis P

supputatis, quae inpendit. c[a]enas vero et Vitellii 4
et Apicii vicit. pisces [s]e vivar*iis* suis bubus traxit.
per macellum transiens mendicitatem publicam flevit.
parasitos ad rotam aquariam ligabat et cum vertigine 5
5 sub aquas mittebat rursusque in summum revolvebat
eosque Ixionios amicos vocavit. stravit et saxis Lace- 6
d⟨*a*⟩emoniis ac porphyreticis plateas in Palatio, quas
Antoninianas vocavit. quae saxa usque ad nostram
memoriam manserunt, sed nuper eru[di]t*a* ⟨*et*⟩ exsecta
10 sunt. constituerat et columnam unam c⟨*ol*⟩l⟨*oc*⟩are 7
ingentem, ad quam ascenderetur intrinsecus, ita ut in
summo Heliogabalum deum collocaret, sed tantum sa-
xum non invenit, cum id de Thebaide adferre cogitaret.
Ebrios amicos plerumque claudebat et subito nocte **25**
15 leones et leopardos et ursos exarmatos immittebat,
ita ut expergefacti in cubiculo eodem leones, ursos,
pardos cum luce vel, quod est gravius, nocte inveni-
rent, ex quo plerique exanimati sunt. multi⟨*s*⟩ vilio- 2
ribus amicis folles pro accubitis sternebat eosque re-
20 fla*b*at prandentibus illis, ita ut plerumque subito sub
mensis invenirentur prandentes; primus denique in- 3
venit simma in terra sternere, non in lectulis, ut a
pedibus utres per pueros ad reflandum spiritum sol-
verentur. in ⟨*m*⟩imicis adulteriis ea, quae solent si- 4
25 mulato[s] fieri, effici ad verum iussit. meretrices a 5
l[a]enonibus cunctis redemit saepe et manumisit. cum 6
inter fabulas privatas sermo esset ortus, quanti h*er*-
n*i*osi esse possent in urbe Roma, iussit omnes no-
tari eosque ad balneas suas exhiber*i* et cum [h]isdem

---

sestertium *edd.* (*cf. Pet., Die ShA, p. 28 sq.*) 2 uiuit P uicit Σ seuiuariti P ex uiuariis R 6 ixionios amicos P Ixiones amnicos *Hirschf.* (*Pet.*) 9 erudite* P[1] *t.* B eru**te* P *corr.* erute ChR eruta A et *add. vulgo* 10 clare P dare Σ collocare *Pet.* 18 multi P[1] 19 follos P[a] folles P[b] 19/20 reflauat P reflabat Σ 24 Inimicis P in nimiis Σ mimicis *vulgo* in mimicis *Sca., edd.* 24/25 simulatos P simulate Σ simulato *vulgo* 27/28 hirneosi PR 28/29 notari *corr.* P[b] *ex* nomari *ut videtur* 29 exhibere PΣ exhiberi *Petsch.*

7 lavit, nonnullis etiam honestis. gladiatores ante convivium pugnantes sibi et *py*ctas frequenter {exhibuit}.
8 stravit sibi triclinium in summo lusorio et, dum pran-
9 deret, noxios et venationes sibi exhibuit. parasitis in secunda mensa saepe ceream c[a]enam, saepe ligneam, 5
saepe eburneam, aliquando fictilem, nonnumquam vel marmoream vel lapideam exhibuit, ita ut omnia illis exhiberentur videnda de diversa materia, quae ipse c[a]enabat, cum tantum biberent per singula fercula et manus, quasi comedissent, lavarent. 10

26 Primus Romanorum holoserica veste usus fertur, cum iam subsericae in usu essent. linteamen lotum numquam attigit, mendicos dicens qui lineis lotis ute-
2 rentur. dalmaticatus in publico post c[a]enam saepe visus est, Gurgitem Fabium et Scipionem se appellans, 15
quod cum [cum] ea veste esset, cum qua Fabius et Cornelius a parentibus ad corrigendos mores adulescentes in publicum essent producti.

3 Omnes de circo, de theatro, de stadio et omnibus locis et balneis meretrices collegit in aedes publicas 20
et apud eas contionem habuit qu*a*si militarem, dicens eas commilitones, disputavitque de generibus schema-
4 tum et voluptatum. adhibuit in tali contione postea lenones, exsoletos undique collectos et luxuriosissimos
5 puerulos et iuvenes. et cum ad meretrices muliebri 25
ornatu processisset papilla eiecta, ⟨*ad*⟩ exole[c]tos habitu puerorum, qui prostituuntur, post contionem pronuntiavit his quasi militibus ternos aureos donativum petitque ab his, ut a dis peterent, ut alios haberet ipsis commendandos. 30

6 Iocabatur sane ita cum servis, ut eos iuberet millena

---

2 sibi PΣ uidit *Pet.* exhibuit *Jord.* pictas PΣ exhibuit *om.* P, *edd.; non om.* Σ 9 caenebat P[a] caenabat P[b] 13 lineis P linteis Σ, *edd.* 15 Gurgitem] *cf. Münzer, P.-W. VI 1798, 29 sqq.* 17 aduliscentes P 21 quisi P[1] *t.* B 24 le(n)ones P 26 ad *add. Gru., Salm., edd.* exolectos P 29 haberent ipsi *Petsch.*

pondo sibi aranearum deferre proposito praemio, colle-
gisseque dicitur decem milia pondo aranearum, dicens
et hinc intellegendum, quam magna esset Roma. mitte- 7
bat parasitis pro cellario[s] salari*a* annua vasa cum
5 ranis et scorpiis et cum serpentibus et huiusmodi mon-
stris. claudebat in cuiuscemodi vasis infinitum musca- 8
rum, apes mansuetas eas appellans. quadrigas circen- 27
sium in tricliniis et in porticibus sibi semper exhibuit
pransitans et c[a]enitans, convivas senes agitare co-
10 gens, nonnullos honoratos. iam imperator[i] iubebat 2
sibi et decem milia murum exhiberi, mille mustelas,
mille sorices. dulciarios et lactarios tales habuit, ut, 3
quaecumque coqui de diversis edulibus exhibuissent
vel structores vel pomarii, illi modo de dulciis modo
15 de lactariis exhiberent. exhibuit parasitis c[a]enas et 4
de vitreis et nonnumquam tot picta mantelia in men-
sam mittebat, his [s]edulibus picta quae adponerentur,
quo*t* mis⟨*s*⟩us esset habiturus, ita ut de acu aut de
textili pictura exhiberentur. nonnumquam tamen et 5
20 tabulae illis pictae exhibebantur, ita ut quasi omnia
illis exhiberentur et tamen fame macerarentur. miscuit 6
gemmas pomis ac floribus. iecit et per fenestram ci-
bos totidem, quo*t* exhibuit amicis. iusserat et canonem 7
p. R. unius anni meretricibus, lenonibus, exoletis intra-
25 muranis dari, extramuranis alio promisso, cum eo tem-
pore iuxta provisionem Severi et *Bass*iani septem an-
norum canon frumentarius Romae esset.

Canes quaternos ingentes iunxit ad currum et sic 28
est vectatus intra domum regiam, idque privatus in

---

4 pro cellarios salarii annua P pro cellario salarii annua *(an annui vel* annuo *?) Pet.* per cellarios salaria annua *vulgo, Jord.* pro salario annuo cellaria *Bae.* 6 cuiuscemodi P *(He. cfrt. v. d. Vliet, Arch. f. lat. Lex. X 386)* huiusce modi R *(coni. Less.)* eiuscemodi *edd.* • 6 7 infinitum muscarum] *cf. Eutr. VI 16* auri atque argenti infinitum; *Eutr. IX 15,1* infinitum auri gemmarumque 10 imperatori P imperator Σ, *sed ante* honoratos 11 murum P murium Σ, *edd.* 18 quod misus P 21 famę P 23 quod P 26 traiani PΣ Bassiani *Hirschf.* 29 idq. PΣ idemque *Pet.*

2 agris suis fecit. processit in publicum et quattuor cervis iunctis ingentibus. iun[c]xit sibi et leones, Matrem magnam se appellans. iun[c]xit et tigres, Liberum sese vocans eodemque habitu agens, quo dii pinguntur,
3 quos imitaba[n]tur. Aegyptios dracunculos Romae habuit, quos illi agathodaemonas vocant. habuit et h*i*ppopotamos et crocodillum et rhinocero[n]tem et omnia Aegyptia, quae per naturam sui exhiberi poterant.
4 struthocamelos exhibuit in c[a]enis aliquotiens, dicens praeceptum Iudaeis, ut ederent.

5 Illud sane mirum videtur, quod dicitur ab eo factum, ut de croco sigma straverit, cum summos viros rogasset ad prandium, pro eorum dignitate se dicens
6 fenum exhibere. transe*g*it et dierum actus noctibus et nocturnos diebus, aestimans hoc inter instrumenta luxuriae, ita ut sero de som*n*o surgeret et salutari inciperet, mane autem dormire inceptaret. amicis cottidie ⟨*largiebatur*⟩ nec quemquam facile indonatum relinquebat, nisi quem frugi quasi perditum repperisset.

29 Habuit gemmata vehicula et aurata contemptis ar-
2 gentatis et eboratis et aeratis. iun[c]xit et quaternas mulieres pulcherrimas et binas ad pa[m]*b*illum vel ternas et amplius et sic vectatus est, sed plerumque nudus, cum illum nud⟨*a*⟩e traherent.

3 Habuit et hanc consuetudinem, ut octo calvos rogaret ad c[a]enam et item octo luscos et item octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo longos et octo pingues, cum capi non possent uno sigmate, ut
4 de his omnibus risus citaret. donavit et argentum omne convivi[i]s, quod habuit in convivio, et omnem appa-

---

6/7 hyppopotamos P 7 crocodillum *corr. ex* crododillum *ut videtur* P 10 praecepum P[a], *corr.* P[b] 14 transerit P[1] transigerit P *corr.* transiecit Σ transegit *Salm., edd.* 16 sommo P 18 largiebatur] *add. He.* aliquid dabat *add. Cas. (Pet.)*
21/22 iuncxit[et]qu⟨e⟩ a⟨l⟩terna⟨n⟩s mulieres pulcherrimas uel binas *?He.* 22 pampillum P pimpillum Σ papillam *vulgo* pabillum *Obr. (Pet.)* 22/23 uel ternas et amplius *del. Jord.*
27 nigros] macros *Cornelissen*

ratum poculorum, idque saepius. ⟨*h*⟩ydrogarum Ro- 5
manorum ducum primus publice exhibuit, cum antea
militaris mensa esset, quam postea statim Alexander
reddidit. proponebat praeterea his quasi themata, ut 6
5 iura nova dapibus condiendis invenirent, et cuius pla-
cuisset commentum, ei dabat maximum praemium, ita
ut sericam vestem donaret, quae tunc et in raritate
videbatur et in honore; si cu⟨*iu*⟩s autem displicuisset, 7
iubebat, ut semper id comesset, quamdiu tamen me-
10 lius inveniret. semper sane aut inter flores sedit aut 8
inter odores pr[a]etiosos. amabat sibi pr[a]etia [rerum] 9
maiora dici earum rerum, quae mensae parabantur,
orexin convivio hanc esse adserens. pinxit se ut coppe- 30
dinarium, ut seplasiarium, ut popinarium, ut taberna-
15 rium, ut lenonem, idque totum domi semper et exer-
cuit. sescentorum strutionum capita una c[a]ena mul- 2
tis mensis exhibuit ad edenda cerebella. exhibuit ali- 3
quando et tale convivium, ut haberet viginti et duo
fercula ingentium epularum, sed per singula lavarent
20 et mulieribus uterentur et ipse et amici cum iure iu-
rando, quod efficerent voluptatem. celebravit item tale 4
convivium, ut apud amicos singulos singuli missus
appararentur et, cum alter maneret in Capitolio, alter
in Palatio, alter super aggerem, alter in Caelio, alter
25 trans Tiberim et ut quisque mansisset, tamen per or-
dinem in eorum domibus singula fercula ederentur
ireturque ad omnium domos. sic unum convivium vix 5
toto die finitu*m* est, cum et lavarent per singula fer-
cula et mulieribus uterentur. Sybariticum missum sem- 6
30 per exhibuit ex oleo et garo, quem quo anno Sybari-
tae repp*e*rerunt, et peri[ec]erunt. dicitur et balneas fe- 7
cisse multis locis ac semel lavisse atque statim de-
struxisse, ne ex usu balneas haberet. hoc idem de

---

8 Sicus P si cui Σ si ius *Salm. (Pet.)* si cuius *Jord. (scil.* commentum) 10 inuenir& P[1] *t.* B, Σ inueniss& P *corr.* 28 finitus P[1] finitū P *corr.*, Σ 31 periecerunt P perierunt Σ

8 domibus, de praetoriis, de zetis fecisse dicitur. sed
et haec ⟨*et alia*⟩ nonnulla fidem transeuntia credo
esse[t] ficta ab his, qui in gratiam Alexandri Helioga-
balum deformare voluerunt.

31 Fertur et meretricem notissimam et pulcherrimam 5
redemisse centum sestertiis eamque intactam velut vir-
2 ginem coluisse. huic ⟨*e*⟩idem privato cum qui*da*m di-
ceret 'non times pauper fieri?', dixisse dicitur: 'quid
melius quam ut ipse mihi heres sim et uxori meae?'
3 habuerat praeterea facultates a multis dimissas gratia 10
patris. idem filios se no*ll*e dicebat, ne quis ei frugi
4 contingeret. odores Indicos sine carbonibus ad vapo-
randas zetas iubebat incendi. i*t*⟨*er*⟩ privatus numquam
minus sexaginta vehiculis fecit avia sua Varia rȩcla-
5 mante, quod omnia perditurus esset; imperator vero 15
etiam sescenta vehicula dicitur duxisse, adserens de-
cem mili*b*⟨*us*⟩ camelorum Persarum regem iter facere
6 et Neronem quingentis carrucis iter inisse. causa vehi-
culorum erat lenonum, lenarum, meretricum, exoleto-
rum, subactorum etiam bene vas⟨*a*⟩torum multitudo. 20
7 in balneis semper cum mulieribus fuit, ita ut eas ipse
psilot⟨*h*⟩ro curaret, ipse quoque barbam psilot⟨*h*⟩ro
accurans, quodque pudendum dictu sit, eodem quo
mulieres accurabantur et eadem hora; rasit et vi⟨*ri*⟩lia
subactoribus suis ad⟨*hibens*⟩ novaclum manu sua, qu*o* 25
8 postea barbam fecit. scobe auri porticum stravit et
argenti dolens, quod non posset et electri, idque fre-
quenter quacumque fecit i[n]ter pedibus usque ad
equum vel carpentum, ut fit hodie de aurosa harena.

32 Calciamentum numquam iteravit, anulos etiam ne- 30

---

2 et alia *add. Pet.* 7 idem P eidem Σ quidem P^{1} qui-
dam Σ, P *corr.* 11 senotie P senone Σ se nolle *vulgo*
12 odore P^{a} odores P^{b} 13 in P iter *vulgo* 17 milia PΣ
18 Neronem — inisse] *cf. Suet. Nero 30, 3:* mille carrucis
20 uastorum P uasatorum Σ 23 dictu* P (m *eras., ut vide-
tur*) 24 loco *post* accurabantur *add. Cas. (Pet.)* uilia PΣ
uirilia A *corr.* 25 adhibens *He.* ad PΣ quo *He.* qua PΣ
26 scobȩ P 28 inter P iter Σ

gatur iterasse; pr[a]etiosas vestes saepe conscidit. *bal-*
*le*nam cepit et appendit atque ad eius aestimationem
ponderis pisces amicis exhibuit. naves onustas mer- 2
sit in portum, magnanimitatis hoc esse dicens. onus
5 ventris auro excepit, in myrrinis et onychis minxit.
idem dixisse fertur: 'si habuero heredem, dabo illi 3
tutorem, qui illum haec facere cogat, quae ipse feci
facturusque sum.' habuit etiam istam consuetudinem, 4
ut c[a]enas sibi exhiberet tales, ut una die nonnisi
10 {de} fasianis totum ederet omnesque miss*us* sola fasia-
norum carne strueret, item alia die de pu[pi]llis, alia
de pisce illo et item illo, alia de porcis, alia
de strutionibus, alia de holeribus, alia de pomis,
alia de dulciis, alia de opere lactario. saepe ami- 5
15 cos suos cum Aethiopibus aniculis inclusit noctur-
nis mansionibus et usque ad lucem detinuit, cum pul-
cherrimas his diceret apparatas. fecit hoc idem etiam 6
de pueris et tunc, ante Philippum utpote, licebat. ride- 7
bat autem sic nonnumquam, ut publice in theatro so-
20 lus audiretur. ipse cantavit, saltavit, ad tibias dixit, 8
tuba cecinit, pandurizavit, organo modulatus est. fer- 9
tur et una die ad omnes circi et theatri et amphitheatri
et omnium urbis locorum meretrices tectus cucullione
mulionico, ne agnosceretur, ingressus, cum tamen om-
25 nibus meretricibus sine effectu libidinis aureos donaret
addens: 'nemo sciat, Antoninus haec donat.' libidi- 33
num genera quaedam invenit, ut spinthrias veterum
⟨*i*⟩m⟨*per*⟩a*t*orum vinceret, et omnis apparatus Tiberii
et Caligulae et Neronis norat.

1/2 uellanã cepit PΣ uel lacerauit *Momms.* uel lancem cepit *Rös.* balaenam (ballenam *He. conferens Corp. gloss. Lat. II 521,46* bellana) cepit *Ma. (balaenam anno p. Chr. n. 200 ad Portum Augusti captam memorat Cass. Dio LXXV 16, 5)* 5 onichinis Σ onychinis *uulgo (Jord.)* 7 face P^a facere P^b 9 ut *om.* P^a, *add.* P^b 10 de *om.* P, *non om.* Σ missos PΣ 11 pupillis P^1 *t.* B pullis Σ, P *corr.* 18 ante Philippum] *cf. AS 24, 4* 21 cęcinit P 28 malorum PΣ (malorũ B *quod del. Eyssenh.*) imperatorum *Oberdick, Bae. (Pet.)*

2 Et praedictum eidem erat a sacerdotibus Syris bio-
3 thanatum se futurum. paraverat igitur funes blatta
et serico et cocco intortos, quibus, si necesse esset
4 laqueo, vitam finiret. paraverat et gladios aureos, qui-
5 bus se occideret, si aliqua vis urgeret. paraverat et 5
in cerauneis et in ⟨*h*⟩yacinthis et in smaragdis venena,
6 quibus se interimeret, si quid gravius immineret. fe-
cerat et altissimam turrem substratis aureis gemmatis-
que ante se tabulis, ex qua se pr⟨*a*⟩ecipitaret, dicens
etiam mortem suam pretiosam esse debere et ad spe- 10
ciem luxuriae, ut diceretur nemo sic perisse. sed nihil
7 ista valuerunt. nam, ut diximus, et occisus est per
scu⟨*ta*⟩r*i*os et per plateas tractus e[s]t sordidissime per
cloacas ductus et in Tiberim submissus est.
8 Hic finis Antoninorum nomini in re p. fuit, scienti- 15
bus cunctis istum Antoninum tam vita falsum fuisse
quam nomine.

34 Mirum fortasse cuipiam videatur, Constantine ve-
nerabilis, quod haec clades, quam rettuli, loco prin-
cipum fuerit, et quidem prope triennio: ita nemo *in* 20
re p. tum fuit, qui istum a gubernaculis Roman⟨*a*⟩e
maiestatis abduceret, cum Neroni, Vitellio, Caligulae
ceterisque huius modi numquam tyrannicida defuerit.
2 sed primum omnium ipse veniam peto, quod haec,
quae apud diversos repperi, litteris tradidi, cum multa 25
improba reticuerim et quae ne dici quidem sine maximo
3 pudore possunt; ea vero, quae dixi, praetextu verbo-
4 rum adhibito, quantum potui, texi. deinde illud, quod
clementia tua solet dicere, credidi, ⟨*e*⟩sse res⟨*p*⟩icien-

---

1 syris P[1] *t.* B syriis Σ, P *corr.* 6 in *ante* hyacinthis *om. Pet.* 9 tabulis] tapetis *Gemoll* 10 pręciosam P 12 *c. 17*
12/13 est per scurras PΣ et per circos *Hirschf. (conferens c. 17, 3* 'per circi spatia') est per scutarios *Ho. (de scutariis i. e. corporis custodibus cf. Seeck, P.-W. II*[A] *621)* 13 tractus est P tractus et *Momms.* 20/21 nemo uir ep̄. tum P nemo uir emptū Σ nemo in re p. tum *Bernh., edd.* 29sq. credidisse reficiendum PΣ credidi esse respiciendum *Pet. cum Lectio*

dum: 'imperatorem esse fortunae est.' nam et minus 5
boni reges fuerunt et pessimi. agendum vero, quod
pietas tua solet dicere, ut sint imperio digni, quo⟨*s*⟩
⟨*a*⟩d regendi necessitatem vis fatalis adduxerit. et 6
5 quoniam hic ultimus Antoninorum fuit neque postea
hoc nomen in re p. loco principum frequentatum est,
etiam illud addendum est, ne quis error oriatur, cum
duos Gordianos narrare coepero, patrem et filium, qui
se de Antoninorum genere dici volebant: non nomen
10 in illis primum fuit sed pr*a*⟨*e*⟩nomen; deinde, ut in 7
plerisque libris invenio, Antoni dicti sunt, non Antonini.

Haec sunt de Heliogabalo, cuius vitam me invitum 35
et retractantem ex Graecis Latinisque collectam scri-
15 bere ac tibi offerre voluisti, cum iam aliorum ante tulerimus. scribere autem ordiar, qui post sequentur. quo- 2
rum Alexander optimus et cum *cu*ra dicendus e⟨*s*⟩t
annorum tredec*i*m princeps, semestres alii et vix annui
et bimi, Aurelianus praecipuus et horum omnium de-
20 cus auctor tui generis Claudius. de quo[d] vereor ad 3
clementiam tuam scribens vera dicere[nt], ne malivolis ad*u*lator videar esse, sed absolvar contra livorem
inproborum, cum et apud alios clarum esse perspexe-
ri*nt*. hi⟨*s*⟩ iungendi sunt Diocletianus, aurei parens 4
25 saeculi, et Maximianus, ut vulgo dicitur, ferrei, ceterique ad pietatem tuam. te vero, Auguste venerabilis, 5
multis pag*i*nis [h]isdemque disertio*r*ibus illi prosequentur, quibus id felicior natura detulerit. his addendi 6

3/4 quod regendi necessitatem P[1] quos ad reg. nec. P *corr.*, *Flor. Vat.*, Σ, *Jord.* quos reg. in nec. *Bae. (Pet.)* 10 primum *om.* P[a], *add.* P[b] pronomen PΣ 17 uera PΣ cura *Gru.*, *edd.* *post* dicendus *add.* assertione P *corr.* (cum cura dicendus *est vox Sallustiana, Sallust. hist. II 72* ed. Maurenbr.*) dicendus & P dicendus est *edd.* 18 tredecem P 21 dicerent P dicere Σ, *edd.* 22 adolator P 23/24 perspexerim PΣ, *edd.* perspexerint *Cas.* 24 hi P his Σ 27 paganis P[1] *t.* B paginis Σ, P *corr.* disertionib; PΣ

sunt Licinius, Severus, Alexander atque Maxentius, quorum omnium *ius* in dicionem tuam venit, sed ita 7 ut nihil eorum virtut*i* derogetur. non enim ego id faciam, quod plerique scriptores solent, ut de his detraham, qui victi sunt, cum intellegam gloriae tuae accedere, si omnia de illis, quae bona in se habuerint, vera praedicaro. 5

---

1 Licinius, Seuerus, Alexander *distinxit Closs (cf. Ho., Klio XIV, p. 383; intelleguntur Flavius Severus et L. Domitius Alexander)* Alexander *falso del. Cas., recte Flavium Severum intellegens* Seuerus Alexander *del. Momms., edd.* 2 uis PΣ ius *edd.* 3 eorum uirtute P eorum uirtuti Σ de eorum uirtute *Pet.* 7 AELI LAMPRIDII VARIUS HELIOGABALUS EXPLICIT P *(sequitur in P Diadumenus Antoninus)*

ALEXANDER SEVERUS

AELI LAMPRIDII

1 Interfecto Vario Heliogabalo (sic enim malumus dicere quam Antoninus, quia et nihil Antoninorum
5 pestis illa ostendit et hoc nomen ex annalibus sena- 2 tus auctoritate erasum est) ad remedium generis humani Aurelius Alexander, urbe Arcena genitus, Varii filius, Variae nepos et consobrinus ipsius Gabali, accepit imperium, cum ante Caesar a senatu[s] esset
10 appellatus, mortuo scilicet Macrino, Augustumque no- 3 men idem recepit addito eo, ut et patris patriae nomen et ius proconsulare et tribuniciam potestatem et ius quintae relationis deferente[s] sena[u]tu uno die adsumeret. et ne praeceps ista honorum continuatio 4
15 videatur, exponam causas, quibus id et senatus coactus est facere et ille perpeti. non enim aut gravi- 5 tati senatus congruebat omnia simul deferre aut bono principi raptum ire tot simul dignitates. milites iam 6 insueverant sibi imperatores et tumultuario iudicio fa-
20 cere et item facile mutare, adserentes nonnumquam ad defensionem se idcirco fecisse, quod nescissent

---

1 INCIPIT ALEXANDER SEVERUS AELI LAMPRIDII P ad Constantinū aug̃. *add. a. m.; in marg. multo vetustior manus adscr.:* Hec istoria incorrecta multa et sollerti em̃datione indiget *(turbato scil. in* P *ordine; cf. ad c. 43, 7)* 4 antoninus P 7 Arcena] *cf. c. 5, 1;* Arca *c. 13, 5* Arce *Aur. Vict. Caes. 24, 1 ed. Pichlmayr* 8 gabali P[1] Σ eliogabali P *corr.* Heliogabali *Pet.* (*at cf. OM 11, 6* gabalus) 9 senatus P[1] *t.* B senatu* P *corr.* 10 appellatum P[1] *t.* B appellatus P *corr.*, Σ 13 deferentessenautu P[1] *t.* B deferente* senatu P *corr.* 15 etponam *in* P *exstare falso testatur Pet.* 20 adferentes P[1] asserentes P *corr.*

7 senatum principem appellasse. nam et Pescennium Nigrum et Clodium [Nigrum] Albinum et Avidium Cassium et antea Lucium Vindicem et L. Antoni[n]um et ipsum Severum, cum senatus iam Iulianum dixisset principem, imperatores fecerant, atque ista res bella 5 civilia severat, quibus necesse fuit militem contra ho-
2 stem paratum parricidaliter perire. hac igitur causa festinatum est, ut omnia simul Alexander quasi iam
2 vetus imp(erator) acciperet. huc accessit nimia et senatus et populi inclinatio post illam cladem, quae non 10 solum Antoninorum nomen decoloravit, sed etiam Ro-
3 manum dehonestavit imperium. certatim denique omnia decreta sunt et nominum genera et potestatum.
4 primus denique et omnium cuncta insignia et honorificentiae genera simul recepit suffrag*a*nte sibimet Cae- 15 saris nomine, quod iam ante aliquo*t* annos meruerat, et magis suffrag*a*nte vita et moribus, cum illi magnum conciliasset favorem, quod Heliogabalus occidere conatus est nec potuit et militibus repugnantibus et senatu
5 refragante. atque haec parva sunt, nisi quod dignum 20 se exhibuit, quem senatus servaret, quem salvum milites cuperent, quem omnium bonorum sententia principem diceret.

3 Alexander igitur, cui Mam⟨*a*⟩ea mater fuit — nam et ita dicitur a plerisque — a prima pueritia artibus 25 bonis inbutus tam civilibus quam militaribus ne unum quidem diem sponte sua transire passus est, quo se
2 non et ad litteras et ad militiam exerceret. nam in prima pueritia litteratores habuit Valerium Cordum et Titum Veturium et Aurelium Philippum libertum pa- 30

---

2 clodium nigrum albinum P[1] *t.* B nigrum *exp.* P *corr.* 3 lucium uindicem P *C. Iulius Vindex recte appellatur* 6 ciuia P[a] ciuilia P[b] militum P 7 parricidialiter *Pet. per errorem* 8/9 iam uetus] uerus iam *Jord. per errorem* 9 imp̃ P 15 suffragente P[1] *t.* B sibim& & P[a] sibim& ** P[b] *t.* B 16 aliquod P 17 fragente P[a] suffragente P[b] suffragante P *corr.* 26 tam militarib; P[a] quam militarib; P[b]

tris, qui vitam eius postea in litteras misit, grammaticum in patria Gr⟨*a*⟩ecum Nehonem, rhetorem Serapionem, filosophum Stilionem, Romae g⟨*r*⟩ammaticos Sca⟨*u*⟩rinum Scaurini filium, doctorem celeberrimum, rhetores Iulium Frontinum et B⟨*a*⟩ebium Macrianum et Iulium Granianum, cuius hodieque declamatae feruntur. sed in Latinis non multum profecit, ut ex eiusdem orationibus apparet, qua⟨*s in*⟩ senatu habuit, vel contionibus, quas apud milites vel apud populum. nec valde amavit Latinam facundiam, sed amavit litteratos homines vehementer, eos etiam reformidans, ne quid de se asperum scriberent. denique eos, ⟨*quos*⟩ digno⟨*s*⟩ ad d*i*sce⟨*ndum*⟩ videbat, singula quaeque, quae public[a]e privatim agebat, se ipso docente volebat addiscere, si forte ipsi non adfuissent, e*a*que petebat ut, si vera essent, in litteras mitterent.

Dominum se appellari vetuit. epistolas ad se quasi ad privatum scribi iussit servato tantum nomine imperatoris. gemmas de calciamentis et vestibus tulit, quibus usus fuerat Heliogabalus. veste, ut et pingitur, alba usus est nec aurata, p⟨*a*⟩enulis togisque communibus. cum amicis tam familiariter vixit, ut communis esset ei saepe consessus, iret ad convivi⟨*a*⟩ eorum, aliquos autem haberet coti⟨*di*⟩anos etiam non vocat*o*s, salutaretur vero quasi unus e senatoribus patente velo admissionalibus remotis aut solis his, qui

2 Nehonem] *i. e.* Νέωνα 3 gammaticos P[1] grammaticos P *corr.* 6 orationes *ante* declamatę *add.* P *corr.* 8 qua senatu P[1] quas ad senatum Σ quas in senatu P *corr.*, *edd.* 9 e *ante* contionibus *add. Pet.* 12/13 eos digno ad desce uidebat P eos dignos adesse iubebat Σ quos dignos ad id esse uidebat *Obr.*, *edd.* eos quos dignos ad discendum uidebat *He. reiciens* esse uidebat *propter clausulam heroicam* 14 publicae priuatim P *(asyndeton tutatur Ti. p. 46 Petsch. secutus)* publice priuatimque Σ, *Jord.* publ. et priu. *Pet.* 15 eoq. P eaque Σ, *edd.* 23 ei] eis *Eyssenh. (Jord.)* cenuiui P[1] *t.* B conuiuia P *corr.* 24 conuiuas *ante* cotidianos *add. Pet. in app.; sed cf. c. 39, 1* cotianos P[1] cotidianos Σ, P *corr.* 25 uocatus P uocatos Σ a senatorib: P[a] e senatorib: P[b]

ministri ad fores fuerant, ⟨*relictis, cum ante*⟩ salutare principes non liceret, quod eos videre non potera⟨*n*⟩t.
4 Et erat eius corporis, ut praeter venustatem ac v⟨*iri*⟩lem, quem hodieque et in pictura et in statuis videmus, decore*m* *in*esse⟨*t*⟩ staturae militaris robur 5
[militis], valitudo eius, qui vim sui corporis sciret ac
5 semper curaret. erat praeterea cunctis hominibus amabilis et ab aliis pius appellabatur, ab omnibus certe
6 sanctus et utilis rei p. huic sors in tem⟨*plo*⟩ Praenestinae talis extitit, cum illi Heliogabalus insidiaretur: 10

'si qua fa[c]ta aspera rumpas,
tu[m] Marcellus eris.'

5 Alexandri nomen accepit, quod in templo dicato apud Arcenam urbem Alexandro Magno natus esset, 15 cum casu illuc die festo Alexandri cum uxore pat⟨*e*⟩r
2 is⟨*set*⟩ sollemnitatis implendae causa. cui rei argumentum est, quod eadem die natalem habet hic Mamm⟨*a*⟩eae Alexander, qua ille Magnus excessit e vita.
3 delatum sibi Antonini nomen a senatu recusavit, ⟨*cum*⟩ 20 hic magis adfinitate Caracalli iungeretur quam ille
4 subditivus, si quidem, ut Marius Maximus dixit in vita Severi, nobilem orientis mulierem Severus, cuius hanc genituram esse conpererat, ut uxor imperatoris esset,

---

1 fuerant] fuere cum ante *Jord.* relictis, cum ante *add. He.* remanentibus, cum antea *suppl. Pet. in app.* 2 principem PΣ principes *Ho.; post* principem *suppl. He.* nisi uelo discretum poterat PΣ poterant *Ho. (cf. Friedländer-Wissowa, Sittengesch. I*[10] *p. 94)* 3/4 aculem P ac uirilem *Eyssenh., edd.* 5 decoreum esse P (rubrū *add. interpolator*) decorem inesset *Salm. (Jord.)* decorem ei inesset *Pet.* 6 militis *del. Bae.* 8 certę P 9 tem P^1 templo P *corr.* 9/10 praenestinae P^1 praenesstinae P *corr.; post* praen. *add. sciolus* ueste 12 *Verg. Aen. VI 882 sq.* facta P^1 *t.* B 13 tum P^1 *t.* B tu* P *corr.* ṁarcellum P^1 *t.* B marcellus P *corr.* 16 *post* festo *add.* mater P *corr.* patris PΣ pater isset *Petsch. (Pet.)* 18/19 mammeę P 20 cum *add. vulgo* 21 iungeretur] tangeretur *Less. coll. OM 5, 7*

adhuc privatus et non magni satis loci duxit uxorem, ex qua adfinitate hic Alexander fuit, cui vere per matrem suam consobrinus Varius Heliogabalus fuit. **5** recusavit et Magni nomen, ⟨*quod*⟩ ei quasi Alexandro 5 est oblatum senatus iudicio.

6 Interest relegere orationem, qua nomen Antonini et Magni delatum sibi a senatu recusavit. quam priusquam prae⟨*beam*, *pro*⟩feram etiam adclamationes senatus, quibus id decretum est. **2** ex actis urbis: a. d. 10 pridie nonas Martias cum senatus frequens in curiam (hoc est in aedem Concordiae templumque inaug*u*ratum) convenisset rogatusque esset Aurelius Alexander Caesar Augustus, ut con*sid*eret, ac primo recusasset, quod sciret de honoribus suis agendum, deinde postea 15 venisset, adclamatum: **3** 'Auguste innocens, di te servent. Alexander imperator, di te servent. di te nobis dederunt, di conservent. di te ex manibus impuri eripuerunt, di te perpetuent. **4** impurum tyrannum et tu perpessus es, impurum et opscaenum et tu vivere do- 20 luisti. di illum eradicarunt, di te servarunt. infamis imperator rite damnatus. **5** felices nos imperio tuo, felicem rem p. infamis ⟨*imperator*⟩ [i]unco tractus est ad exemplum timoris, lux*u*riosus imperator iure punitus est, contaminator honorum iure punitus est. di 25 inmortales Alexandro vitam. iudicia deorum hinc apparent.' **7** et cum egisset gratias Alexander, adclamatum est: 'Antonine Alexander, di te servent. Antonine Aureli, di te servent. Antonine Pie, di te servent. Antonini nomen suscipias rogamus. **2** praesta bonis im- 30 peratoribus, ut Antoninus dicaris. nomen Antonino-

---

4 ei P quod Σ quod ei *He.* 8 praeferam &iam P proferam inseram *Jord.* praeferam, innectam *Kell. (Pet.)* praebeam, proferam etiam *He.* 10 pridie P 11/12 inaugoratum P 13 conciner& P contineret Σ conueniret *Cas.* eo ueniret *Pet.* consideret *Momms.* 22 imperator *add. Kell. (Pet.) quod ante* infamis *add. Bra.* iunto P[1] *t.* B[1] 23 luxoriosus P 29 suscipias PΣ, *exc. Seduli Scotti* accipias *falso Jord. cum* B

rum tu purifica. quod ille infamavit, tu purifica. redde
3 in integrum nomen Antoninorum. sanguis Antonino-
rum se cognoscat. iniuriam Marci tu vindica. iniuriam
4 Veri tu vindica. iniuriam Bassiani tu vindica. pe*i*or
Commodo solus Heliogabalus, nec im(perator) nec An- 5
toninus nec civis nec senator nec nobilis nec Romanus.
5 in te salus, in te vita. ut vivere delectet, Antoninorum
Alexandro vitam. ut vivere delectet, et Antoninus vo-
6 cetur. Antoninorum templa Antoninus dedicet. Par-
thos et Persas Antoninus vincat. sacrum nomen sa- 10
cratus accipiat. sacrum nomen castus accipiat. An-
tonini nomen *di* cognoscant, Antoninorum honorem di
conservent. in te omnia, per te omni⟨*a*⟩. Antonine,
8 ha*v*eas.' et post adclamationes Aurelius Alexander
Caesar Augustus: 'gratias vobis, p. c., non nunc pri- 15
mum sed et de Caes*a*reano nomine et de vita servata
et Augusti nomine addito et de pontificatu maximo
et de tribunicia potestate et proconsulari imperio, quae
2 omnia novo exemplo uno die in me contulistis.' et
cum diceret, adclamatum: 'haec suscepisti, Antonini 20
nomen suscip*e*. mereatur senatus, Antonini mereantur.
3 Antonine Auguste, di te servent, di te Antoninum con-
servent. monetae nomen Antonini reddatur. templa
4 Antoninorum Antoninus consecret.' Aurelius Alexan-
der Augustus: 'ne, quaeso, p. c., ne me ad hanc certa- 25
minis necessitatem vocetis, ut ego cogar tant*o* *no*-
m⟨*i*⟩ni satis facere, cum etiam hoc ipsum no[n]me⟨*n*⟩,

---

3 se] te *? Ho.* *Pii mentionem desiderat Pet. conferens c. 9, 1* 4 petor P peior Σ 5 imp̄ P 8 et *del. Jord.* 12 ut cognoscant P, *om.* Σ di cognoscant *edd.* 13 per (par P[a], *corr.* P[b]) te omne P, *Jord.* et per te omnia Σ per te omnia *Pet. sine adnot.* 14 habeas P, *Jord.* habemus Σ haueas *Salm. (Pet.) (cf. Cl. 18, 2* Claudi, dux fortissime, habeas *quod non potest non emendari)* 16 caesereano P 21 suscipi P tu suscipe Σ suscipe *Pet. cum Lipsio* 24 antonin' | antoninus *(in confinio paginarum)* P[a], *prius nomen del.* P[b] *t.* B 25 ne mi P[1] ne me Σ, P *corr.* 26/27 tantū omni P[1] tanto nomini P *corr. in marg.* tantum oneri Σ 27 non me PΣ nomen *vulgo*

licet peregrinum, tamen gravare videatur. haec enim
nomina insignia onerosa sunt. quis enim Ciceronem 5
dic[er]at mutum? quis indoctum Varronem? quis im-
pium Metellum? et, ut hoc di avertant, quis non
5 ⟨*a*⟩equi⟨*per*⟩antem nomina ferat deg[er]entem in cla-
rissima specie dignitatum?' item adclamata, quae su-
pra. item imp(erator) dixit: 'Antoninorum ⟨*nomen*⟩ 9
vel iam numen potius quantum fuerit, meminit vestra
clementia: si pietatem, quid Pio sanctius? si doctri-
10 nam, quid Marco prudentius? si innocentiam, quid
Vero simplicius? si fortitudinem, quid Bassiano for-
tius? nam Commodi meminisse nolo, si ⟨*quidem*⟩ hoc 2
ipso deterior [si] fuit, quod cum illis moribus Anto-
nini nomen obtinuit. Diadumenus autem nec tempus 3
15 habuit nec aetatem et arte patris hoc nomen in-
currit.' item adclamatum ut supra. item imp(erator) 4
dixit. 'nuper certe, p. c., meministis, cum ille omnium
non solum bipedum sed etiam quadrupedum spur-
cissimus Antonini nomen praeferret et in turpitudine
20 atque luxurie Nerones, Vitellios, Commodos vinceret,
qui gemitus omnium fuerit, cum per populi et ho-
nestorum coronas una vox esset hunc in⟨*ep*⟩te An-
toninum dici, per hanc pestem tantum violari nomen.'
et cum diceret, adclamatum est: 'di mala prohibeant. 5
25 haec te imperante non timemus. de his te duce securi
sumus. vicisti vitia, vicisti crimina, ⟨*vicisti*⟩ dedecora.

---

3 dicerat P[1] *t.* B diceræt P *corr.* dicat Σ *(coni. Bae.)* 5 equi antem P[1] *t.* B (i *exp.* P *corr.*) equitatem Σ aequantem *edd.* aequiperantem *Ho.* digerentem PΣ degentem *Gru. (Pet.)* aut degenerantem *Jord.* 7 nomen *add. vulgo* 12 si PΣ qui *Pet.* is *Jord.* si quidem *He.* 13 ipse P ipso *vulgo* ditę-rior P si fuit P[1] *t.* B, Σ si *exp.* P *corr.* 17/18 *cf. Cic. de domo 18, 48* omnium non bipedum solum, sed etiam quadrupedum inpurissimo 20 luxurię P[1] *t.* B luxuria P *corr.* 21 fuerit P[1] *t.* B fuerīt P *corr.* 22 inte P rite Σ inpie *Petsch.* inepte *Pet.* 23 *super* pestem P *corr. adn.* heliog. tactum P[1] tantum Σ, P *corr. (cf. c. 8, 4)* sanctum *Salm. (Pet.)* intactum *Bae.* 26 vicisti *om.* P[1], *add.* P *corr.*

6 Antonini nomen orna*b*is. ti⟨*bi*⟩ certe sum⟨*im*⟩us, bene
praesumimus. nos te et a pueritia probavimus et nunc
7 probamus.' item imp(erator): 'neque ego, p. c., id-
circo timeo istud venerabile omnibus nomen accipere,
quod verear, ⟨*ne*⟩ in ha⟨*e*⟩c vitia delabatur vita, aut 5
nos nominis pudeat, sed primum displicet alienae fa-
miliae nomen adsumere, deinde quod gravari me
10 credo.' et cum diceret, adclamatum est ut supra. item
2 dixit: 'si enim Antonini nomen accipio, possum et
3 Traiani, possum et Titi, possum et Vespasiani.' et cum 10
diceret, adclamatum est: 'quomodo Augustus, sic
et Antoninus.' et imp(erator): 'video, patres conscripti,
quid vos ⟨*moveat*⟩ ad hoc nobis nomen addendum.
4 Augustus primus primus est huius auctor imperii, et
in eius {nomen} omnes velut quadam adoptione aut iure 15
hereditario succedimus; Antonini ipsi Augusti sunt
5 dicti. *sic* Antoninus id e[m]s*t* Pius Marcum et item
Verum iure adoptionis vocavit, Commodo autem here-
ditarium fuit, susceptum Diadumeno, adfectatum in
6 Bassiano, ridiculum in *Va*r[el]io.' et cum diceret, ad- 20
clamatum est: 'Alexander Auguste, di te servent. *d*i
⟨*faveant*⟩ verecundiae tuae, prudentiae tuae, innocen-
tiae tuae, castitati tuae. hinc intellegimus, qualis fu-
7 turus sis, hinc probamus. tu facies, ut senatus bene
principes el*i*gat. tu facies optimum esse iudicium sena- 25
tus. Alexander Auguste, di te servent. templa Anto-

---

1 ornauisti P ornasti Σ ornabis *Pet.* ornabis. tibi *He.* certe sumus P certi sumus Σ certe sumimus *Jord.* certe praesumimus *Pet.* 5 uerear P *(Pet.)* uerear ut Σ uerear ne *Jord.* aut P aut quod Σ ut *edd.* 6 uos *Jord.* 12 et imp(erator)] item imperator *Pet.* uideo] non uideo *vel* uidete *Momms.* patris P[1] *t.* B 13 moueat *add. vulgo* 15 nomen *om.* P, *non om.* Σ 16/17 sunt dicti sunt P sunt dicti. sic *He.* 17 antoninus idem sepius PΣ Antoninus item primus *Pet.* Antoninos de se Pius *Momms. (Jord.)* Antoninus id est Pius *He.* 18 commodi P[1] 20 Vario Σ *(coni. Hirschf.)* aurelio P 21 si PΣ dii immortales faueant *Sedulius Scottus in exc.* di faueant *He.* 25 elegat P

ninorum Alexander Augustus dedicet. Caesar noster, 8
Augustus noster, imperator noster, di te servent. vi-
v[c]as, valeas, multis annis imperes.' Alexander im- 11
p(erator) dixit: 'intellego, p. c., me optinuisse, quod
5 volui, et in acceptum refero, plurimas ⟨*gratia*⟩s *et*
agens et habens [s]enis*urus*, ut et hoc nomen, quod
in imperium detulimus, tal*e*[s] sit, ut et ab aliis desi-
deretur et bonis vestrae pietatis iudiciis offeratur.' post 2
haec adclamatum est: Magne Alexander, di te ser-
10 vent. si Antonini nomen repudiasti, Magni pr*a*⟨*e*⟩no-
men suscipe. Magne Alexander, di te servent.' et cum 3
saepius dicerent, Alexander August*u*⟨*s*⟩: 'facilius fuit,
p. c., ut Antoninorum nomen acciperem, aliquid enim
vel adfinitati deferrem vel consortioni nominis im-
15 perialis. Magni vero nomen cur acc*i*pi⟨*am*⟩? quid 4
enim iam magnum feci? cum id Alexander post magna
gesta, Pompeius vero {post} magnos triumphos accepe-
rit. quiescite igitur, venerandi patres, et vos ipsi
magnifici unum me de vobis esse censete, quam Magni
20 nomen ingerite.' post haec adclamatum est: 'Aureli 12
Alexander Auguste, di te servent.' et reliqua ex more.

Dimisso senatu, cum et alia multa eo die essent 2
acta, quasi triumphans domum se recepit. multo cla- 3
rior visus est alienis nominibus non receptis quam
25 si recepisset; atque ex eo constantiae ac plenae gra-
vitatis famam obtinuit, si quidem uni ⟨*iuveni*⟩ vel
adul*e*scenti potius senatus totus persuadere non potuit.
sed quamvis senatu rogante non potuerit persuaderi, 4

---

2 3 uincas PΣ uiuas *Kell. (Pet.)* 4 me *om.* P[a], *add.* P[b]
5 refero plurimas sed P[1] refero plurimas gratias sed P *corr.*
plurimas refero gratias sed Σ 6 senisorę P .... ore Σ eni-
surus *vulgo* 7 talis P *t.* B tale Σ, P *corr.* 10/11 pro-
nomen P nomen Σ 12 auguste P[1] augustus ait Σ, P *corr.*
14 consortioni P[1] *t.* B (ni *exp.* P *corr.*) consortii Σ 15 ac-
cepi P accipio Σ accipiam *edd* 17 uero magnos P[1] uero
post magnos Σ, P *corr.* uero magnos post *Pet.* 23 multos P[a]
multo* P[b] *t.* B 26 uni PΣ iuueni *Jord.* uni uiro *Pet.* uni
iuueni *Bae.* 27 aduliscenti P

ut vel Antonini vel Magni nomina susciperet, tamen
ob ingentem vigorem animi et mirandam singularem-
que constantiam contra militum insolentiam Severi no-
5 men a militibus eidem inditum est. quod illi ingentem
in praesentia reverentiam, magnam apud posteros glo- 5
riam peperit, cum eo accessisset, ut de animi virtute
nomen acceperit, si quidem solus inventus sit, qui
tumultuantes legiones exauctoraverit, ut suo loco
ostendetur, in milites autem gravissime animadverterit,
qui forte ⟨*in*⟩currerunt aliquid, ⟨*quod*⟩ videretur in- 10
iustum, ut et ipsum locis suis declarabimus.

13 Om*in*a imperii haec habuit: primum quod ea die
natus est, qua defunctus vita Magnus Alexander dici-
tur, deinde quod in templo eius mater enixa est, ter-
tio quod ipsius nomen accepit, tum praeterea quod 15
o*v*[i]um purpure*i*[e] color*is* eadem die natum, qua ille
natus est, palum*b*inum anicula quaedam matri eius ob-
2 tulit; ex quo quidem haruspices dixerunt imperatorem
quidem illum, sed non diu futurum et cito ad im-
perium perventurum. tum praeterea, quod tabula Tra- 20
iani imperatoris, quae geniali lecto patris imminebat,
3 dum ill*a* in templo pareret, in lectum eius decidit. his
accessit [quo] quod nutrix ei Olympias data est, quo
4 nomine mater Alexandri appellata est. nutritor Phi-
lippus provenit casu unus ex rusticis, quod nomen 25
5 patri Alexandri Magni fuit. fertur die prima natalis
toto die apud Arcam Caesaream stella primae magni-
tudinis visa et sol circa domum patris eius fulgido
6 ambit*u* coronatus. cum eius natalem aruspices com-

8/9 *c. 52, 3; 59, 4* 10 currerunt P cucurrerunt Σ incurrerunt *Pet. (cf. He., Arch. f. lat. Lex. XI 73)* cupierunt *Momms. (Jord.)* quod *add. edd.* 11 *c. 52, 1* 12 omnia P^1 *t.* B 16 obium P^1 *t.* B ouum P *corr.*, Σ purpureae P^1 *t.* B colores P^1 *t.* B 17 palumuinum P^1 *t.* B 22 ille — parer& P mater eum — pareret Σ illa — pareret *Jord.* ille — pareretur *Pet.* 23 quo quod P^1 *t.* B 29 ambito P 29sq. commentarent *He. conferens Th. i. L. III 1863, 65sqq.* commendarent PΣ, *edd.*

men*t*arent, dixerunt eum summam rerum te*n*turum, idcirco quod hostiae de ea villa, quae esset Severi imperatoris, adductae essent et quas in illius honorem coloni parassent. nata in domo laurus iuxta persi⟨*ci*⟩ 7
5 arborem intra unum annum persici arborem vicit. unde etiam con*i*ectores dixerunt Persas ab eo esse vincendos. mater eius pridie quam pareret somniavit se pur- 14 pureum dracunculum parere. pater eadem nocte in 2 somnis vidit [t]alis se Romanae Victoriae, quae in
10 senatu, ad c⟨*a*⟩elum vehi. ipse cum vatem consuleret 3 de futuris, hos accepisse dicitur versus adhuc parvulus et primum quidem sortibus: 'te manet imperium caeli 4 terraeque' intellectum est, quod inter divos etiam referetur. 'te manet imperium, quod tenet imperium,' ex
15 quo intellectum est Romani illum imperii principem futurum; nam ubi est imperium nisi apud Romanos, quod tenet imperium? et haec quidem de Gr⟨*a*⟩ecis versibus sunt prodita. ipse autem, cum parentis hor- 5 tatu animum a filosophia et musicaqu[a]e ⟨*ad*⟩ alias
20 artes traduceret[ur], Vergilii sortibus huius modi inlustratus est:

'excudent alii spirantia mollius aera,
credo ⟨*e*⟩quidem, et vivos ducent de marmore vultus,
orabunt causas melius caelique meatus
25 describent radio[res] et surgentia sidera dicent:
tu regere imperio populos, Romane, memento.
hae tibi erunt artes pacique inponere morem,
parcere subiectis et de*b*ellare superbos.'

---

1 temturum P[1] *t.* B   4 persi P[1] *t.* B persici Σ, P *corr.* 6 coniectores P[1] *t.* B   9 talis PΣ   19 filosophia P[1] *t.* B filosofia P *corr.*   & musica quae alias P musicaque ad alias *edd.* 20 traducer&ur P traduceret Σ   22 *Verg. Aen. VI 847—853* 23 quidem P[1] equidem P *corr.*   & uiuos P[1] *t.* B &, *quod non exhibent Vergili codd., exp.* P *corr.*   24 Orabant P[a], *corr.* P[b] *t.* B   25 radiores P[1] *t.* B radiores (*i. e.* radios) P *corr.* 28 deuellare P[1] *t.* B

6 fuerunt multa alia signa, quibus principem humani generis esse constaret.

Nimius ardor oculorum et diutius intuentibus gravis, divinatio mentis frequentissima, rerum memoria singularis quam ⟨*m*⟩nemonico Acholius ferebat adiu- 5
7 tam. et cum puer ad imperium pervenisset, fecit cuncta cum matre, ut et ill*a* videretur pariter imperare, mulier sancta sed avara et auri atque argenti cupida.

15 Ubi ergo Augustum agere coepit, primum removit omnes iudices a re[i] p. et a ministeriis atque mune- 10
ribus, quos inpurus ille ex genere hominum turpissimo provexerat; deinde senatum et equestrem ordinem pur-
2 gavit. ipsas deinde tribus et eos, qui militaribus nituntur pr*a*⟨*e*⟩rogativis, purgavit et Palatium suum comitatumque omnem abiectis ex aulico ministerio cunctis 15
obscenis et infamibus nec quemquam passus est esse
3 in Palatinis {non} necessarium hominem. iure ⟨*iu*⟩rando deinde se con⟨*s*⟩trinxit, ne quem adscriptum, id est vacantivum, haberet, ne annonis rem p. gravaret, dicens malum pu*bli*cum esse imperatorem, qui ex vi- 20
sceribus provincialium homines non necessarios nec
4 rei p. utiles pasceret. fures iudic⟨*i*⟩*a*l*e*⟨*s*⟩ iussit in civitatibus ullis numquam videri et, si essent visi,
5 deportari per rectores provinciarum. annonam militum diligenter inspexit. tribunos, qui ⟨*per*⟩ stellaturas 25
6 militibus aliquid tulissent, capitali poena adfecit. ne-

---

5 nemo nico P nemo .... Σ mnemonico *Obr., edd.* 7 illi P, *Jord.* illa Σ, *Pet.* 10 rei p̃. P[1] *t.* B i *eras.* P *corr.* 14 prorogatiuis PΣ 17 non *om.* P[1], *non om.* Σ ñ (superscript i) (*i. e.* nisi) *add.* P *corr.* (*sed cf. v. 21* non necessarios) 17/18 iurerando P 18 adscriptitium *Cas.* adscripticium *Jord.* 19 uagantiuũ P uacantiuum *Gru., Salm. (Pet.)* uacantem *Cas. (Jord.)* 20 pupillum PΣ, *Flor. Vat.* publicum *Cas. (Jord.)* publicum dispensatorem *?Ho.* (*coll. c. 32, 4* 'dispensator publicus') populi uilicum *Salm. (Pet.)* populi illum *Hudemann, Kell.* 22 parcer& P pasceret Σ iudicare P, *edd.* iudicari R iudiciales *Cas.* iudiciarios *Thörnell in 'Strena philol. Upsal.', 1922, p. 388 sq.* 23 numquam numquã P[a] 25 per *add. vulgo*

gotia et causas prius a scriniorum principibus et doctissimis iuris peritis et sibi fidelibus, quorum primus tunc Ulpianus fuit, tractari ordinarique atque ita referri ad se praecepit. leg*e*s de iure populi et fisci moderatas **16**
5 et infinitas sanxit neque ullam constitutionem sacravit sine viginti iuris peritis et doctissimis ac *sa*pientibus viris isdemque disertissimis non minus quinquaginta, ut non minus in consilio essent sententiae, quam senatus consultum conficere⟨*n*⟩t, et id quidem ita ut ire- **2**
10 tur per sententias singulorum ac scriberetur, quid quisque dixisset, dato tamen spatio ad disquirendum cogitandum⟨*que*⟩, priusquam dicerent, ne incogitati dicere cogerentur de rebus ingentibus. fuit praeterea **3** illi consuetudo, ut, si de iure aut de negotiis tractaret,
15 solos doctos et disertos adhiberet, si vero de re militari, militares veteres et senes bene meritos et locorum peritos ac bellorum et castrorum et omnes litteratos et maxime eos, qui historiam norant, requirens, qui*d* in talibus causis, quales in disceptatione versabantur,
20 veteres imperatores vel Romani vel exterarum gentium fecissent.

Referebat Encolpius, quo ille familiarissimo usus est, **17** illum, si umquam furem iudicem vidisset, paratum habuisse digitum, ut illi oculum erueret: tantum odium
25 eum tenebat eorum, de quibus apud se probatum, quod fures fuissent. addit Septiminus, qui vitam eius non **2** mediocriter exsequutus est, tanti st[h]omac⟨*h*⟩i fuisse Alexandrum in eos iudices, qui f*ur*torum fama laborassent, etiamsi damnati non essent, ut, si eos casu ali-
30 quo videret, commotione animi stomachi cholera⟨*m*⟩

---

4 legis P^1 *t.* B   6 accipientib: $P^1\Sigma$ ac sapientib: P *corr.* 9 conficer& $P\Sigma$ cum fieret *Salm.* conficerent *vulgo*   9/10 uter&ur P^a ut ir&ur P^b *t.* B   12 et *ante* cogitandum *add.* P *corr.*, Σ cogitandumque *vulgo* cogitandum *del. Jord.*   18 quin P^1 26 Additsep timinus P^1 *t.* B Addit &p timinus P *corr.* addit Septimius *Pet.*   27 sthomaci P^1 sthoma$\overset{h}{c}$i P *corr.*   28 fertorum P^1 *t.* B   30 colera P^a $\overset{h}{c}$olera P^b *t.* B $\overset{h}{c}$olerā P *corr.*

evomeret toto vultu in[on]ardescente, ita ut nihil lo-
3 qui posset. nam cum quidam Septimius Arabi⟨*a*⟩nus,
famosus crimine furtorum et sub Heliogabalo iam libe-
ratus, inter senatores princip*em* salutatum venisset, ex-
4 clamavit: 'o Marna, o Iuppiter, {o} di inmortales, Ara- 5
bianus non solum vivit, verum etiam in senatum venit,
fortassis etiam de me sperat: tam fatuum, tam stul-
tum esse me iudicat'.

Salutabatur autem nomine, hoc est 'have, Alexander'.
18 si quis caput flexisset aut blandius aliquid dixisset, 10
ut adulator vel abiciebatur, si loci eius qualitas patere-
tur, vel ridebatur ingenti cachinno, si eius dignitas
2 graviori subiacere non posset iniuriae. salutatus con-
sessum obtulit omnibus senatoribus atque adeo nisi
honestos et bonae famae homines ad salutationem non 15
admisit iussitque (quem ad modum in Eleusinis sacris
dicitur, ut nemo ingrediatur, nisi qui se innocentem no-
vit) per praeconem ⟨*e*⟩dici[t], ut nemo salutaret princi-
pem, qui se furem esse nosset, ⟨*ne*⟩ aliquando detectus
3 capitali supplicio subderetur. idem adorari se vetuit, 20
cum iam coepisset Heliogabalus adorari regum more
4 Persarum. erat praeterea haec illius sententia solos
fures de paupertate conqueri, dum volunt scelera vitae
5 suae tegere. idem addebat sententiam de furibus no-
tam et Gr⟨*a*⟩ece quidem, quae Latine hoc significat: 25
'qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, sal-
vus erit', quae Graece talis est:

Ὁ πολλὰ κλέψας ὀλίγα δοὺς ἐκφεύξε[ν]ται.

19 Praef. praet. sibi ex senatus auctoritate constituit.

---

1 uultui non ardescente P[1] *t.* B uultu ** inardescente P *corr.* uultu tunc ardescente Σ, *sed* uultu inardescente Ch 2 arabinus P arabianus Σ 4 principes PΣ 5 o *ante* di (dii P *corr.*) *om.* P, *non om.* Σ 6 uiuit — uenit] *imitatur Cic. in Cat. I 1,2:* 'uiuit? immo uero etiam in senatum uenit' 13/14 consensũ P consessum Σ, *edd.* 18 dicit P[1] *t.* B dici* P *corr.* edici *edd.* 19 ne *add. vulgo* 28 opolla clepsas oliga dus ecfeuxente P

praef. u⟨*r*⟩bi a senatu accepit. alterum praef. praet.
fecit. qui ne fieret, etiam fugerat, dicens invitos, non
ambientes in re p. conlocandos. senatorem numquam 2
sine omnium senatorum, qui aderant, consilio fecit, ita
5 ut per sententias omnium *cr*earetur, testimonia dicerent
summi viri ac, si fefellissent vel testes vel hi, ⟨*qui*⟩
sententias dicebant, postea in ultimum reicerentur lo-
cum civium [in] condemnatione adhibita, quasi falsi
rei adprobati sine ullius indulgentiae proposito. idem 3
10 senatores non nisi ad summorum in Palatio virorum
suffragium fecit, dicens magnum virum esse oportere,
qui faceret senatorem. idem libertinos numquam in 4
equestrem locum redegit adserens seminarium senato-
rum equestrem locum esse.

15 Moderationis tantae fuit, ut nemo umquam ab eius **20**
latere summoveretur, ut omnibus se blandum adfa*b*i-
lemque pr⟨*a*⟩eb[u]ere⟨*t*⟩, ut amicos non solum primi
aut secundi loci[s] sed etiam inferiores ⟨*a*⟩e[r]g⟨*r*⟩o-
tantes viseret, ut sibi ab omnibus libere, ⟨*q*⟩*uod* sen-
20 tiebant, dici cuperet et, cum dictum esset, audiret et,
cum audisset, ita ut res poscebat, emendare⟨*t*⟩ atque
corrigere⟨*t*⟩, sin minus bene factum esset aliquid, 2
etiam ipse convinceret, idque ⟨*s*⟩in⟨*e*⟩ fa*s*tu[m] et sine
amaritudine pectoris, conse*s*su⟨*m*⟩ omnibus semper of-
25 ferret praeter eos, quos furtorum densior fama per-
strinxerat, de absentibus semper requireret. denique 3
cum ei {ob} nimiam civilitatem et Mamm⟨*a*⟩ea mater

---

5 curar&ur $P\Sigma$ crearetur *Vat. 5301, Momms. St.-R. II*^{3} *p. 945, adn. 3* circumiretur *Pet.* cum iretur *Da.* 6 his P^a hi* P^b *t.* B qui *add.* P *corr.* 8 in *om.* Σ, *edd.* 13/14 senatorem P^1 16/17 ad-faullemq. P^1 *t.* B affabilemq· P *corr.* 17 prebuere P^1 *t.* B preb*eret P *corr.* 18 locis P^1 *t.* B loci* P *corr.* 18/19 ergo tantes P^1 egrotantes P *corr.* 19/20 consentiebant P^1 *t.* B consentiebat Σ, P *corr.* quod sentiebant *edd.* 23 infactum P infectum Σ sine fastu *vulgo* 24 peccatoris P^a pec**toris P^b *t.* B consensu P consensum Σ 27 ob *om.* P, *non om.* Σ obiceret *Jord. cum vulg.* 27 sq. mater — catuli *om.* P^a, *add.* P^b *in marg. sup.*

et uxor Memmia, Sulpicii consularis viri filia, Catuli neptis, saepe dicere⟨*n*⟩t: 'molliorem tibi potestatem et contemptibiliorem imperii fecisti', ille respondit: 4 'sed securiorem atque diuturniorem.' dies denique numquam transiit, quando non aliquid mansuetum, civile[m], pium fecit, sed ita ut ⟨*a*⟩erarium non everteret. 5

21 condemnationes e*t* raras esse iussit et, quae factae fuerant, non indulsit. vectigalia civitatibus ad proprias 2 fabricas deputavit. fenus publicum trientarium exercuit, ita ut pauperibus plerisque sine usuris pecunias 10 dederit ad agros emendos, reddendas de fructibus.

3 Praef. praetorii suis senatoriam addidit dignitatem, 4 ut viri clarissimi et essent et dicerentur; quod antea vel raro fuerat vel omnino nond*um*[on] fuerat, eo usque ut, si quis imperator*um* successorem praef. praet. 15 dare vellet, laticlaviam eidem per libertum summitteret, ut in multorum vita Marius Maximus 5 dixit. Alexander autem idcirco senatores esse voluit praef. praet., ne quis non senator de Romano sena-6 tore iudicaret. milites suos sic ubique scivit, ut in 20 cubiculo habe*re*⟨*t*⟩ breves et numerum et tempora militantum semperque, cum solı s esset, et rationes eorum et numerum et dignitates et s*t*ipendia recenseret, 7 ut esse⟨*t*⟩ ad omnia instructissim*us*. denique ⟨*cum*⟩ inter militares aliquid ageretur, multorum dicebat et 25 8 nomina. de prov⟨*eh*⟩endis etiam sibi adnotabat et

---

1 *haec Memmiae progenies et ipsa Memmia sunt fictae imitando Suet. Galb. 3, 4; cf. Groag, P.-W. III 1796, 63 sqq.* 2 dicer& P dicerent Σ obicerent et dicerent (*scil.* nimiam ciuilitatem) *Pet.* 5/6 ciuilem P[1] *t.* B m *exp.* P *corr.* 7 erraras P[1] *t.* B ẹṛraras (er *exp.*) P *corr.* et raras Σ, *Jord.* atque P[a] etquę P[b] *t.* B at, quae *Pet.* 10 pecunia P[a], *corr.* P[b] 14 non diu non P non diu Σ diu non *Momms., edd.* nondum *Hirschf., Kl. Schr. p. 649, adn. 3* 15 imperatorem P 21/22 *post* militantum *add.* indicantes *Cas.* continentes *Kell. (Pet.)* 23 spipendia P[1] *t.* B 24 ẽẽ (*i. e.* esse) P[1] instructissimos P[1] cum *add.* P *corr., edd.* si *post* militares *(v. 25) add. Petsch.* *cum* A(R) 26 prouendis PΣ promouendis *edd.* prouehendis *Momms.*

pe⟨r⟩legebat cuncta pittacia et sic faciebat diebus
etiam pariter adnotatis et quis quo esset insinuante
promotus.
Commeatum populi Romani sic adiuvit, ut, cum fru- 9
5 ment*a* Heliogabalus evertisset, *h*ic emp*t*a de propria
pecunia loco suo reponeret. negotiatoribus, ut Romam **22**
volentes concurrerent, maximam inmunitatem dedit.
oleum, quod Severus populo dederat quo⟨*d*⟩que He- 2
liogabalus inminuerat turpissimis hominibus praefec-
10 turam annonae tribuendo, integrum restituit. ius co*n*- 3
f*a*rre[r]ation*i*s, quod inpurus ille sustulerat, hic omni-
bus reddi⟨*di*⟩t. mechanica opera Romae plurima in- 4
stituit. Iudaeis privilegia reservavit. Christianos esse
passus est. pontificibus tantum detulit et quindecim 5
15 viris atque auguribus, ut quasdam causas sacrorum
a se finitas iterari et aliter discingi pateretur. prae- 6
sides provinciarum, quos vere, non factionibus lau-
dari comperit, et itineribus secum semper in vehiculo
habuit et muneribus adiuvit, dicens et fures a re pu-
20 blica pellendos ac pauperandos et integros esse re*ti*-
*n*endos atque ditandos. cum vilitatem popul*u*⟨*s*⟩ Ro- 7
ma*nu*⟨*s*⟩ ab eo peteret, interrogavit per curionem,
quam speciem *c*aram putarent. illi continuo exclama-
verunt carnem bubulam atque porcinam. tunc ille non 8
25 quidem vilitatem proposuit, se⟨*d*⟩ iussit, ne quis sumi-
natam occideret, ne quis lactantem, ne quis vaccam,
ne quis damalionem, tantumque intra biennium vel
prope annum porcinae carnis fuit et bubulae, ut, cum

---

1 pelegebat P^1 *t.* B sic faciebat PΣ subscribebat *Pet.* 4/5 frumento P 5 uicem pia P uicem Σ hic empta *Salm., edd.* 10/11 ius comferre rationes P iussitque conferre rationes Σ ius confarreationis *Ma. cf. Baynes p. 133 sq.* 12 reddit P reddidit Σ, *Jord.* 15 quadam P^a, *corr.* P^b 16 discingi P, *quod def. Thiele p. 16, adn. 5* distingui Σ, *vulgo* 20 paupauperandos P *ante ras.* 20/21 redimendos PΣ retinendos *Cornelissen (Pet.)* 21/22 populi romani P^1 *t.* B 23 curam P^1 25 sed iussit *om.* P^a seiussit *add.* P^b

fuisset octominutalis libra, ad duos unum[quem]que utri⟨*us*⟩que carnis libra redigeretur.

23 Causas militum contra tribunos sic audivit, ut, si aliquem repperisset tribunorum in crimine, pro facti
2 qualitate sine indulgentiae proposito puniret. de omni- 5 bus hominibus per fideles homines suos semper quaesivit et per eos, quos nemo nosset hoc agere[t], cum
3 diceret omnes praeda corrumpi posse. servos suos semper cum servili veste habuit, libertos cum ingenuo-
4 rum. eunuchos de ministerio suo abiecit et uxori ut 10
5 servos servire iussit. et cum Heliogabalus mancipium eunuchorum fuisset, ad certum numerum eos redegit nec quicquam in Palatio curare fecit nisi balneas femina-
6 rum. cum plerosque eunuchos rationibus et procurationibus praeposuisset Heliogabalus, hic illis et veteres 15
7 sustulit dignitates. idem tertium genus hominum eunuchos esse dicebat nec videndum nec in usu haben-
8 dum a viris, sed vix a feminis nobilibus. qui de eo fum*o*s vendiderat et a quodam milit*a*r*i* centum aureos acceperat, in crucem tolli iussit per eam viam, qua 20 esset servis suis ad suburbana imperatoria i[n]ter frequentissimum.

24 Provincia⟨*s*⟩ leg*a*torias praesidales plurimas fecit, proconsulares ex senatus voluntate ordinavit.
2 Balnea mixta Romae exhiberi prohibuit, quod qui- 25 dem iam ante prohibitum Heliogabalus fieri permise-
3 rat. le⟨*n*⟩onum vectigal et meretricum et exsoletorum in sacrum aerarium i*n*ferri vetuit, sed sumptibus pu-

---

1 octo minutulis *Momms. (cf. Menadier p. 52 sqq.)* unum quemq· P unumque *Σ, edd.* 2 utriq· P[1] *t.* B 5/6 de omnibus hominibus] de omnibus comitibus *Bae. an* de amicis et comitibus *? Ho.* 7 ager& P agere *Σ, edd.* 15 ueteris P[a], *corr.* P[b] 19 fumus P[1] *t.* B fumos *Σ,* P *corr., Jord.* fumum *Pet.* militare P[1] *t.* B 21 inter P[1] *t.* B, *om.* AR iter Ch 23 prouincialegetorias P[1] prouinciales pretorias P *corr.* prouinciale Getorias *Σ* prouincias legatorias *Salm., edd.; cf. Herzog, Röm. St.-Verf. II 1, 493, 1* praesid*ales P (i *eras.*) *(cf. Less., lex. p. 469[b])* praesidiales *edd.* 27 leonum P[1] 28 imferri P

blicis ad instaurationem theatri, circi, amphitheatri,
stadii deputa*v*it. habuit in animo, ut exsoletos vetaret, 4
quod postea Filippus fecit, sed veritus est, ne pro-
hibens publicum dedecus in privatas cupiditates con-
5 verteret, cum homines inlicita magis prohibita poscant
furore iacta*ti*. brac[h]ariorum, linteonum, vitrariorum, 5
pellionum, claustrariorum, argentariorum, aurificum et
ceterarum artium vectigal pulcherrimum instituit ex
eoque iussit thermas et quas ipse fundaverat et su-
10 periores populi usibus exhiberi; silv*a*s etiam thermis
publicis deputavit. addidit et oleum luminibus ther- 6
marum, cum antea et an{te auroram} non[am] paterent
et ante solis occasum clauderentur.

Huius imperium incruentum quidam litteris tradide- 25
15 runt, quod contra est. nam et Severus est appellatus 2
a militibus ob austeritatem et in animadversibus aspe-
rior in quibusdam fuit.

Opera veterum principum inst[r]auravit, ipse nova 3
multa constituit, in his thermas nominis sui iuxta eas,
20 quae Neronianae fuerunt, aqua inducta, quae Alexan-
driana nunc dicitur. nemus thermis suis de privatis 4
aedibus suis, quas emerat, dirutis aedificiis fecit.
Oceani solium primus imper⟨*ator*⟩ appellavit, cum 5
Traianus id non fecisset, sed diebus solia deputasset.
25 Antonini Caracalli thermas additis *p*orti[o]*c*ibus per- 6
fecit et ornavit. Alexandrinum opus marmoris de duo- 7

---

2 & adii P^1 & atrii R & stadii P *corr.* stadii *edd.* deputabit P^1 5 prohibita PΣ, *edd.* prohibiti ... furore (*i. e.* furibunda cupidine) *?Ho.* 6 iactant P iactati *Salm., edd.* 7 pellionum P *t.* B (*utrum* pellionum *an* pollionum *exstet in* P, *vix discernas*) 10 siluis P siluas Σ 12 & annonam P^1 & ad nonam P *corr.* ad aurorā *a. m. in marg.* et non ante auroram Σ (*cf. Ho., Klio XIII, p. 406 sq.*) et ad nonam (*ut* P *corr.*) *Salm.* (*Jord.*) et ante nonam non *Pet.* et ante auroram non (*cf.* Σ) *He.* 16 animaduersib; P^1 animaduersionib; P *corr.*, Σ (*fortasse recte*) 19 nomini P^a, *corr.* P^b 23 inter P^1 inter principes P *corr.* iter A ter ChR imperator *Pet.* in thermis *Jord.* 25 sortionib: PΣ porticibus *Cas., edd.* 26 marmoris *del. Jord.* enormius *Golisch*

bus marmoribus, hoc est porfyretico et Laced⟨*a*⟩emonio, primus instituit in Palatio ⟨*plateis*⟩ exornatis hoc
8 genere marmorandi. statuas colossas in urbe multas
9 locavit artificibus undique conquisitis. Alexandri habitu nummos plurimos figuravit, et quidem electros 5
10 aliquantos, sed plurimos tamen aureos. a mulieribus
11 famosis matrem et uxorem suam salutari vetuit. contiones in urbe multas habuit more veterum tribunorum
26 et consulum. congiarium populo ter dedit, donativum
2 {militibus} ter, carnem populo addidit. usuras feneratorum contraxit ad trientes pensiones, etiam pauperibus 10
3 consulens. senatores, si fenerarentur, usuras accipere primo vetuit, nisi aliquid muneris causa acciperent; postea tamen iussit, ut semisses acciperent, donum mu-
4 nus tamen sustulit. statuas summorum virorum in foro 15
5 Traiani conlocavit undique translatas. Paulum et Ulpianum in magno honore habuit, quos praefectos ab
6 Heliogabalo alii dicunt factos, alii ab ipso — nam et consiliarius Alexandri et magister scrinii Ulpianus fuisse perhibetur —, qui tamen ambo assessores Papi- 20
7 niani fuisse dicuntur. basilicam Alexandrinam instituerat inter campum Martium et s⟨*a*⟩epta Agrippiana in lato pedum centum in longo pedum mille, ita ut tota columnis penderet. quam efficere non potuit morte
8 praeventus. Isium et Serapium decenter ornavit additis 25
9 signis et Deliacis et omni⟨*mo*⟩*d*is mysticis. in matrem Mamm⟨*a*⟩eam unice pius fuit, ita ut Romae in Palatio faceret di⟨*a*⟩etas nominis Mamm⟨*a*⟩eae, quas inperitum vulgus hodie 'ad Mammam' vocat, et in Baiano palatium cum stagno, quod Mamm⟨*a*⟩eae nomine ho- 30
10 dieque censetur. fecit et ali*a* in Baiano opera magnifica in honorem adfinium suorum et stagna stupenda

---

2 plateis *add. Pet. quod coniecerat Jord., sed post* exornatis *ponendum* 5 electos P[a], *corr.* P[b] 10 militibus *om.* P, *edd.; non om.* Σ 13 nisi] neue *Momms., St.-R. III, p 899, adn. 5* 14 tamen iussit] admisit *Momms. l. l.* donum *del. Momms. (Jord.); def. Ti. p. 31 sq.* 26 omnimodis *He.* omnib; PΣ, *edd.* 31 alio P alia Σ

admisso mari. pontes, quos Traianus fecerat, instaura- 11
vit paene in omnibus locis, aliquos etiam novos fecit,
sed instaura*tis* nomen Traiani reservavit.

In animo habuit omnibus officiis genus vestium pro- **27**
5 prium dare et omnibus dignitatibus, ut a vestitu dino-
scerentur. et omnibus servis, ut in populo possent
agnosci, ne qui⟨*s*⟩ seditiosus esset, simul ne servi in-
genuis miscerentur. sed hoc Ulpiano Pauloque displi- 2
cuit dicentibus plurimum rixarum fore, si ⟨*quidem*⟩
10 facile⟨*s*⟩ essent homines ad iniurias. tum satis esse 3
constituit, ut equites Romani a senatoribus clavi quali-
tate discernerentur. p⟨*a*⟩enulis intra urbem frigoris 4
causa ut senes uterentur, permisit, cum id vestimenti
genus semper itinerarium aut pluviale fuisset. matro-
15 nas tamen intra urbem p⟨*a*⟩enulis uti vetuit, itinere
permisit.

Facundiae Gr⟨*a*⟩ecae magis quam Latin⟨*a*⟩e nec 5
versu invenustus et ad musicam pronus, matheseos
peritus, et ita quidem ut ex eius iussu mathematici
20 publice proposuerint Romae ac sint professi, ut doce-
rent. haruspicinae quoque peritissimus fuit, orneosco- 6
pos ma⟨*g*⟩nus, ut et Vascones Hispan[n]orum et Pan-
noniorum augures vicerit. geometriam fecit. pinxit 7
mire, cantavit nobiliter, sed n*u*⟨*m*⟩*q*uam alio con⟨*s*⟩*c*io
25 nisi pueris suis testibus. vitas principum bonorum ver- 8
sibus scripsit. lyra, tibia, organo cecinit, tuba etiam, 9
quod quidem imperator numquam ostendit. palaestes
primus fuit. in armis magnus, adeo ut multa bella 10
et gloriose gess⟨*er*⟩it.

30 Consulatum ter iniit tantum ordinarium ac primo **28**
nundinio sibi alio⟨*s*⟩ semper suffecit. severissimus iu- 2
dex contra fures appellans eosdem cottidianorum sce-

---

3 instaurauit PΣ instauratis *vulgo* 7 qui P quis Σ 9 quidem *add. He.* 20/21 ut docerent *del. putat Less.* 22 manus P magnus Σ 24 nocuam P^{1} *t.* B nōquam P *corr.* non Σ contio P^{1} *t.* B conscio Σ, P *corr.* 25 pueris suis] paucissimis *Cornelissen* 29 gessit P gesserit Σ

lerum reos et damnans acerrime ac solos hostes ini-
3 micosque rei p. vocans. eum notarium, qui falsum cau-
s⟨*a*⟩e brevem in consilio imperatorio ret⟨*t*⟩ulisse[n]t,
incisis digitorum nervis, ita ut numquam posset scribere,
4 deportavit. cum quidam ex honoratis vitae sordidae et 5
aliquando furtorum reus per ambitionem nimiam ad
militiam adspirasset, idcirco quod per reges amicos
ambierat, admissus statim in furto praesentibus patro-
nis detectus est iussusque a regibus audiri damnatus
5 est re probata. et cum quaereretur a regibus, quid 10
apud eos paterentur fures, illi responderunt: 'crucem'.
ad eorum responsum in crucem sublatus est. ita et
patronis auctoribus damnatus ambitor est et Alexan-
dri, quam praecipue tuebatur, servata clementia est.
6 Statuas co*l*ossas vel pedestres nudas vel equestres 15
divis imperatoribus in foro divi *N*erv⟨*a*⟩e, quod Trans-
itorium dicitur, loca*v*it[ur] omnibus cum titulis et co-
lumnis aereis, quae gestorum ordinem continerent, ex-
emplo Augusti, qui summorum virorum statuas in foro
7 suo e marmore collocavit additis gestis. volebat vi- 20
deri originem de Romanorum gente trahere, qu*i*⟨*a*⟩
eum pudebat Syrum dici, maxime quod quodam tem-
pore frust⟨*r*⟩a, ut solent Ant[h]ioc⟨*h*⟩enses, Aegyptii,
Alexandrini, lacessi[t] v[s]era⟨*n*⟩t convi[n]ciolis, et Sy-
rum archisynagogum eum vocantes ⟨*et*⟩ archiereum. 25

29 Antequam de bellis eius et expeditionibus et victoriis
loquar, de vita cottidiana et domestica pauca disseram.
2 usus vivendi eidem hic fuit: primum ut, si facultas es-
set, id est *si* non cum uxore cubuisset, matutinis horis

---

1 solus P solos Σ 3 r&ulissent P 15 locossas P[1] *t.* B lacosas Σ (*in* P *a. m. in marg. adnot.* ał lacosas) colossas P *corr.* 16 cerue P[1] *t.* B nerue P *corr.*, Σ 17 locabitur P[1] *t.* B locauit P *corr.* locabat Σ 19 augustiq· uisum morū P[1] 21 qui P[1] quia P *corr.*, Σ 23 frusta P frustra Σ festo *Pet.* a scurra — uocante *(v. 25) Salm. (Jord.)* 24 lacessitus erat P lacessitus Σ lacessiuerant *Pet.* 25 et *add. vulgo* 28 ut *del. Pet.; anacoluthon recte notavit Less.* 29 se P

in lar⟨*ar*⟩io suo, in quo et divos principes sed optimos
electos et animas sanctiores, in quis Apollonium et,
quantum scriptor suorum temporum dicit, Christum,
Abraham et Orfeum et huius⟨*modi*⟩ ceteros habebat
5 ac maiorum effigies, rem divinam faciebat. si id 3
non poterat, pro loci qualitate vel vectabatur vel
piscabatur vel deambulabat vel ven*a*batur. dehinc 4
si hora permitteret, actibus publicis post ⟨. . . *non*⟩
multam operam dabat, idcirco quod et res bel-
10 licae et res civiles, ut superius dictum est, per amicos
tractabantur, sed sanctos et fidelis et numquam vena-
les, et tractat⟨*a*⟩e firmabantur, nisi quid no*v*i[s] etiam
ipsi placeret. sane si necessitas cogeret, ante lucem 5
actibus operam dabat et in longam horam producebat
15 neque unquam taediavit aut morosus aut iratus res*e*dit,
fronte semper pari et laetus ad omnia. erat enim in- 6
gentis prudentiae et cui nemo posset inponere et quem
si aliquis urbane temptare voluit, intellect*u*s tulit
poenas.

20 Post actus publicos seu bellicos seu civiles lectioni **30**
Graecae operam maiorem dabat de re p(ublica) li-
bros Platonis legens. Latina cum legeret, non alia ma- 2
gis legebat quam de officiis Ciceronis et de re p(ublica),
nonnumquam et orationes et poetas, *in* quis Serenum
25 ⟨*S*⟩ammonicum, quem ipse noverat et di⟨*le*⟩xerat, et
⟨*H*⟩oratium. legit et vitam Alexandri, quem praeci- 3
pue imitatus est, etsi in eo condemnabat ebrietatem et

---

1 lario P Σ 4 huius ceteros P Ch huiusmodi ceteros A R huiuscemodi ceteros *edd.* 7 uenebatur P 8/9 post multam operam P post multam horam operam Σ permultam operam *Krauss (Pet.)* post multa operam *Sca. (Jord.)* postulatam operam *Momms.* non multam operam *Ho.* post ... non multam operam *He.* 10 res *ante* ciuiles *om. Pet. per errorem* 10 *c. 16, 3* 11 sanctus P[1] fidelis P[1] *t.* B fideles P *corr.* 12 nobis P 15 residit P[1] *t.* B resedit P *corr.*, Σ 16 fronte P (f *a. m. posuit in ras.; sed antea quoque eadem littera exstabat, ut videtur*) 18 intellectos P[1] *t.* B intellectas P *corr.* 24 si quis P si quidem Σ in quis *edd.* 25 dixerat P[1] A R dilexerat P *corr.*, Ch 26/27 praecipuę P

crudelitatem in amicos, quamvis utrum⟨*que*⟩ defenda-
tur a bonis scriptoribus, quibus saepius ille credebat.
4 post lectionem operam pal⟨*a*⟩estrae au⟨*t*⟩ sf⟨*a*⟩eriste-
rio aut cursui aut luctaminibus mollioribus dabat atque
inde unctus lavabatur, ita ut caldaria vel numquam 5
vel raro, piscina semper uteretur in eaque una hora
prope maneret, biberet etiam f⟨*r*⟩igidam Claudiam
5 ieiunus ad unum prope sextarium. egressus balneas
multum lactis et panis sumebat, ova, deinde mulsum
atque his refectus aliquando prandium inibat, ali- 10
quando cibum usque ad cenam differebat, prandit ta-
6 men saepius. ususque est Hadriani tetrafarmaco fre-
quenter, de quo in libris suis Marius Maximus loqui-
tur, cum Hadriani disserit vitam.

31 Postmeridianas horas subscriptioni et lectioni epistu- 15
larum semper dedit, ita ut ab epistolis, ⟨*a*⟩ libellis
et a memoria semper adsisterent, nonnumquam etiam
si stare per valetudinem non possent, sederent rele-
gentibus cuncta librariis et his, qui scrinium gerebant,
ita ut Alexander sua manu adderet, si qu*i*d esset ad- 20
dendum, sed ex eius sententia, qui[d] dis[s]ertior habe-
2 batur. post epistolas omnes amicos simul admisit, cum
omnibus pariter est locutus neque numquam solum
quemquam nisi praefectum suum vidit, et quidem Ul-
pianum, ex assessore[s] semper suo, causa iustitiae 25
3 singularis. cum autem alterum adhibuit, et Ulpianum
4 rogari iussit. Vergilium autem Platonem poetarum vo-
cabat eiusque imaginem cum Ciceronis simulacro in
secundo larario habuit, ubi et Achillis et magnorum
5 virorum. Alexandrum vero Magnum inter optimos et 30
divos in larario maiore consecravit.

---

1 utrum $P^1\Sigma$ 3/4 ausferisterio P^1 *t.* B aut feristerio P *corr.* 7 figidam P^1 9 multum] haud multum *Sca.* pultem *Momms.* 16 *post* dedit *add.* operam P *corr.* a *add. edd.* 20 quod P quid Σ, *edd.* 21 quid P^1 *t.* B (d *exp.* P *corr.*) 23 numquam P umquam Σ 25 assessores P assessore Σ suo P^1 suos P *corr.*

Iniuriam nulli umquam amicorum comitumve fecit **32**
nec magistris quidem aut principibus officiorum. prae- 2
fectis autem semper detulit adserens eum, qui merea-
tur iniuriam pati ab imperatore, damnandum esse, non
5 dimittendum. si umquam alicui praesentium succes- 3
sorem dedit, semper illud addidit: 'gratias tibi agit
res p.'; eumque muneratus est, ita ut privatus pro
loco suo posset honest[a]e vivere, his quidem mune-
ribus: agris, bubus, equis, frumento, ferro, inpendiis
10 ad faciendam domum, marmoribus ad ornandam et
operis, quas ratio fabrica⟨*e*⟩ requirebat. aurum et ar- 4
gentum raro cuiquam nisi militi divisi⟨*t*⟩, nefas esse
dicens, ut dispensator publicus in delectationes suas
et suorum converteret id, quod provinciales dedissent.
15 aurum negotiatorium et coronarium Romae remisit. 5

Fecit Romae curatores urbis quattuordecim, sed ex **33**
consulibus viros, quos audire negotia urbana cum prae-
fecto ⟨*ur*⟩bis iussit, ita ut omnes aut[em] magna pars
adessent, cum acta fierent. corpora omnium constituit 2
20 vinariorum, lupinariorum, caligariorum et omnino om-
nium artium ⟨*h*⟩isque ex ses[s]e defensores dedit et
iussit, qui ad quos iudices pertinere⟨*n*⟩t.

Scenicis numquam aurum, numquam argentum, vix 3
pecuniam donavit. pr[a]etiosas vestes, quas Heliogaba-
25 lus dederat, [et] sustulit⟨*et*⟩ milites, quos ostensionales
vocant, non pr[a]etiosis sed speciosis claris vestibus
ornabat nec multum in signa aut ad apparatum regium

---

5 praesentium PA (*i. e.* eorum, qui praeerant, *ut explicat Less.)* presidentium R 11 fabrica P fabrice Σ 12 diuisi P^1 17 ueros quos P quos Σ uiros, quos *Salm. (Pet.)* plerosque . hos *Jord. in app.* 18 bis PΣ urbis *edd.* autem P^1 *t.* B em *exp.* P *corr.* aut Σ 20 uinariorum] ultrariorum *Kell.* lupinariorum] popinariorum *Cas.* 21 idq· P hisque Σ idemque *Pet.* iisque *Jord.* ex sesse P adesse Σ ex senatu *Ma.* ex sese *edd.* defensores] *cf. Kornemann, P.-W. IV, 424, 3 sqq.; 451, 26 sqq.*
22 pertiner& P pertinerent Σ, *Jord.* 25 & sustulit milites P, *corr. Momms., edd.* 26 spetiosis P claris *del. Jord., Petsch., def. Ti. p. 40*

auri et serici deputabat dicens imperium in virtute esse,
4 non in decore. clamides hirtas Severi et *t*unicas asemas
vel macrocheras et ⟨*pallia coccina*⟩ purpureaque non
34 magna ad usum revocavit suum. in convivio aurum
nesci⟨*vi*⟩t, pocula mediocria sed nitida semper habuit. 5
ducentarum librarum argenti pondus ministerium eius
2 numquam transit. nanos et nanas et moriones et vocales exsoletos et omnia acroamata et pantomimos populo[s] donavit; qui autem usui non erant, singulis civitatibus putavit alendos singulos, ne gravarentur 10
3 specie mendicorum. eunuchos, quos Heliogabalus et in consiliis turpibus habebat et promovebat, donavit amicis addito el[i]ogio, ut, si non redissent ad bonos mores, eosdem liceret occidi sine auctoritate iudicii.
4 mulieres infames, quarum ⟨*in*⟩finitum numerum de- 15
pr[a]ehenderat, publicari iussit, exsoletis omnibus deportatis, aliquibus etiam naufragio mersis, cum quibus
5 illa clades consuetudinem habuerat funestissimam. auratam vestem ministrorum vel in publico convivio nul-
6 lus habuit. cum inter suos convivaretur, ⟨*a*⟩ut Ulpia- 20
num aut doctos homines adhibebat, ut haberet fabulas
7 litteratas, quibus se ⟨*re*⟩creari dicebat et pasci. habebat, cum privatim convivaretur, et librum in mensa et legebat, sed Gr⟨*a*⟩ece magis. Latinos autem poetas
8 lectitabat. public*a* convivia ea simplicitate eg*i*t, qua 25
privata, nisi quod numerus accu*b*⟨*i*⟩tionum crescebat

---

2 clamides hirtas Seueri] *cf. S 19, 7* tonicas P[1] *t.* B 3 4 & purpureaq: non magna P et purpureas non magna Σ e purpura quae non magna *Salm. (Jord.)* sed purpura acuue non uariatas *Unger* et pallia coccina purpureaque non magna *He.* 5 nescit P nesciuit R 7 transit P[1] transiit P *corr.* 8 pantamimos P 8/9 populos P[1] *t.* B populo* P *corr.* 13 eliogio P elogio Σ 15 finitum numerum P[1] numerum magnum Σ infinitum numerum P *corr.* 20 ut P aut Σ 22 creari P[1] recreari Σ, P *corr.* 24 grecę P 24/25 Latinos — lectitabat *del. Jord.* 25 publico PΣ conuiuiae asimplicitate P eg& P 26 accumtionum P accubantium Σ accubitionum *Salm., edd.*

et multitudo convivarum, qua ille offendebatur, dicens se in theatro et circo manducare.

35 Oratores et poetas non sibi panegyricos dicentes, quod exemplo Nigri Pescennii stultum ducebat, sed 5 aut orationes recitantes aut facta veterum *ca*[m]ne⟨*n*⟩*tes* li*b*en[i]ter audivit, libentius tamen, si quis ei recitavit Alexandri Magni laudes aut [h]i⟨*t*⟩e⟨*m*⟩ bo⟨*no*⟩rum retro principum aut magnorum urbis Romae virorum. 2 ad Athen⟨*a*⟩eum audiendorum et Gr⟨*a*⟩eco-10 rum et Latinorum [p]r*h*etorum vel poetarum causa frequenter processit. 3 audivit autem etiam forenses oratores causas recitantes, quas vel apud ipsum vel apud praefectos urbis egerant. 4 agoni praesedit et maxime Herculeo in honorem Magni Alexandri. 5 solos post me-15 ridiem vel matutinis horis idcirco numquam aliquos videbat, quod ementitos de se multa cognoverat, speciatim Verconium Turinum. 6 quem cum familiarem habuisset, ille omnia vel fingendo sic vendiderat, ut Alexandri, quasi stulti hominis et quem ille in potestate 20 haberet et cui multa persuaderet, infamaret imperium; sicque omnibus persuaserat, quod ad nutum suum omnia faceret. 36 denique ha[n]c illum arte deprehendit, ut quendam inmitteret, qui a se quiddam publice peteret, ab illo autem occulte quasi praesidium postu-25 laret, ut pro eo Alexandro secreto suggereret; 2 quod cum factum esset, *a*c Turinus suffragium promisisset dixis⟨*s*⟩etque se quaedam imperatori dixisse, cum nihil dixisset, sed in eo pendere[t], ut adhuc inpetraret,

---

5/6 quamnetuli ueniter (beniter P *corr.*) P que libenter Σ canentes libenter *Salm., edd.* 7/8 hieborũ P[1] *t.* B meliorũ P *corr.* heroum Σ item bonorum *He.* 10 praetorum P, Σ (praeteritorum A) 14 solos P[1], A Ch solum R solus P *corr.*, *Pet.* solos *servat Jord. coll. c. 31, 2 (c. 67, 2 insuper confert Less.)* 16 multos *ante* multa *add. Less.* 19 potestate * P 22 facerat P[a] faceret P[b] *t.* B hanc P[1] *t.* B n *exp.* P *corr.* deprẹhendit P 24/25 postolar& P 26 tecturinus P[1] *t.* B et turinus P *corr.* et T. *edd.* ac T. *Ho.* 28 pender& P Σ

eventum vendens, cumque iterum iussisset Alexander
interpellari et Turinus quasi aliud agens nutibus ad-
nuisset neque tamen intus quicquam dixisset, impe-
tratum autem esse⟨*t*⟩, quod petebatur, Turinusque ab
illo, qui meruerat, fumis venditis ingentia praemia 5
percepisset; accusari eum Alexander iussit proba-
tisque per testes omnibus, et quibus praesentibus quid
accepisset et quibus audientibus quid promisisset, in
foro Transitorio ad stipitem ill⟨*um*⟩ *a*dl*i*gari praecepit
et fumo adposito, quem ex stipulis atque umidis lignis 10
fieri iusserat, neca*v*it praecone dicente: 'fumo punitur,
3 qui vendidit fumum.' ac ne in una tantum causa vi-
deretur crudelior fuisse, quaesivit diligentissime, ante-
quam eum damnaret, et invenit Tur[r]inum saepe et
in causis ab utraque parte accepisse, cum eventus ven- 15
deret, et ab omnibus, qui aut praeposituras aut provin-
cias acceperant.

37 Spectacula frequentavit cum summa donandi parsi-
monia, dicens et scenicos et venatores et aurigas sic
alendos quasi servos nostros aut venatores aut mu- 20
2 liones aut voluptarios. convivium neque opi*p*arum ne-
que nimis parcum sed nitoris summi fuit, ita tamen, ut
pura mantelia mitterentur, saepius cocco clavata, au-
rata vero numquam, cum haec habere[nt] Heliogabalus
iam coepisset, et ante, ut quidam praedicant, Ha- 25
3 drianus habuisset. usus con*v*i*v*ii diurnus hic fuit: vini
ad totum diem sextarii triginta, panis mundi pondo
triginta, panis sequentis ad donandum pondo quin-
4 quaginta. nam semper de manu sua ministris con-
vivii[s] et panem et partes aut holerum aut carnis aut 30

---

4 esse P esset Σ 9 illud legari P^1 *t.* B illū* ligari P *corr.* illum ligari A illum ạlligari (al *exp.*) Ch illum adligari *Jord. in app., Pet.* 10 tipulis P^a stipulis P^b 11 necabit P^1 necauit P *corr.*, Σ 21 opinarum P^1 opinatum P *corr.* opimum Σ opiparum *Gru., Salm., edd.* 24 haberent P^1 *t.* B habere P *corr.* (nt *exp.*), Σ 26 concubii PΣ 29/30 conuiuiis P^1 *t.* B (s *exp.* P *corr.*)

leguminum dabat, senili pro*r*sus maturitate patrem fa-
milias agens. erant decreta et carnis diversae pondo 5
triginta, erant et gallinaci *d*uo. a*d*hi⟨*be*⟩batur anser 6
diebus festis, kalendis autem Ianuariis et Hilariis ma-
5 tri[i]s deum et ludis Ap[p]ollinaribus et Iovis epulo et
Saturnalibus et huius modi festis diebus fasianus, ita
ut aliquando et duo ponerentur additis gallinaciis duo-
bus. leporem cottidie habuit, venationem frequentem, 7
sed eam cum amicis dividebat et his maxime, quos
10 sciebat per se non habere. nec divitibus quicquam ta- 8
lium munerum misit, sed ab his semper accepit. ha- 9
buit cottidie et muls*i* sine pipere sextarios quat-
tuor, cum pipere duo, et, ne longum sit omnia in-
serere, quae Gargilius eius temporis scriptor singil-
15 latim persecutus est, omnia et ad modum ⟨*e*⟩t *ad* ra-
tionem illi su*nt* prae*b*ita. pomis vehementer indulsit, 10
ita ut secund*a*[m] mensa illi[s] saepius ponerentur.
unde etiam iocus extitit non secundam mensam Ale-
xandrum habere se⟨*d*⟩ *f*ecund*a*m. ipse cibo plurimo 11
20 referciebatur, vino neque parce neque copiose, adfa-
t⟨*im*⟩ tamen. frig⟨*id*⟩a semper pura usus, et aestate 12
cum vino rosa condito; quod quidem solum ex diverso
genere condito Heliogabali tenuerat.

Et quoniam de lepusculis facta est mentio, quod ille 38

---

1 prossus P[1] *t.* B partem P[a] patrem P[b] 1/2 familiam P familias Σ 3 gallinaci P[1] (*i. e.* gallinacii) gallinae P *corr.* gallinacii Σ gallinacei *edd. (sed cf. v. 7)* ouo P duo Σ abhibatur P[1] adibebatur P *corr. in marg.* adhibebatur et Σ 7 gallinaciis P *(cf. v. 3; Georges, Lexik. der lat. Wortform.)* gallinaceis *edd.* 8 cottidię P *t.* B cottidie P *corr.* 12 & mulis P[1] & mullis P *corr. (lacuna hiat in Σ)* amyli *Sca.* amuli *Salm. (Pet.)* et mulsi *Momms. (Jord.)* 14 marcialis *post* gargilius *add.* P *corr.* 15/16 tarrationem P et ad rationem Σ 16 sum praeuita P sunt prebita Σ 17 secundum P[1] *t.* B secunda P *corr.* illis P[1] *t.* B illi* P *corr.* 19 se secundum P sed secundam A sed fecundam Ch *(coni. Petsch.)* 20 referciebatur P reficiebatur Σ 20/21 adfat tamenfriga P[1] *t.* B adfatim tamenfriga P *corr.* ad facta menfriga Σ 23 condito P Σ conditorum *Pet.*

leporem cottidie haberet, iocus poeticus ⟨*e*⟩mersit, idcirco quod multi septem diebus pulchros esse dicunt eos, qui leporem comederint, ut Martialis etiam epigramma significat, quod contra quandam Gelliam scripsit *h*uius modi: 5

2 'cum leporem mittis, semper mihi, Gellia, mandas:
"septem formosus, Ma⟨*r*⟩ce, diebus eris."
si verum dicis, si verum, Gellia, mandas,
edisti numquam, Gellia, tu leporem.'

3 sed hos versus Martialis in eam, quae deformis esset, 10
composuit, poeta vero temporum Alexandri haec in eum dixit:

4 'pulchrum quod vides esse nostrum regem,
qu*em* Syrum *t*etulit propago, . . .
venatus f*a*cit et lepus comesus, 15
de[de] quo continuum capit leporem.'

5 hos versus cum ad eum quidam ex amicis detulisset, respondisse ille dicitur Gr⟨*a*⟩ecis versibus in hanc sententiam:

6 'pulchrum quod putas *e*sse ⟨*vestrum*⟩ regem 20
vulgari, miserande, de fabella,
si verum puta*s* esse, non irascor.
tantum ⟨*tu*⟩ comedas veli*m* lepusc[u]los,
ut fias animi malis repulsis
pulchri[s], *n*e invid*e*as livore[m] mentis.' 25

---

1 mersit PΣ emersit *vulgo* 3 *Martial. V 29* 5 cuiusmodi P[1] *t*. B huiusmodi P *corr.* 6/7 si quando leporem mittis mihi, Gellia, dicis: ‖ formosus septem *Martial. codd.* 7 mace P[1] macre P *corr.* 8 si non derides, si uerum lux mea narras *Martial.* 14 quod PΣ quem *vulgo* detulit PΣ tetulit *Pet.* *post* propago, *Pet. add.* pulchrum *Bae. add.* semper 15 fecit PΣ facit *vulgo* 20 putasse se regê P putas esse regem Σ putas esse uestrum regem *Egn., edd.* 22 putat PΣ 23 tu *add. Egn., edd.* uelin P 25 ,pulchri *He.* inuidias P liuorem P liuore Σ

39 Cum amicos militares habuisset, ut usum Traiani, quem ille post secundam mensam potandi, usque ad quinque pocula, inst*i*tuerat, reservaret, unum tantum poculum amicis exhibebat in honorem Alexandri Ma- (5) gni, i⟨*d*⟩ da⟨*n*⟩s brevius, nisi si quis, quod licebat, maius libere post*u*lasse⟨*t*⟩. **2** usus Veneris in eo moderatus fuit, exsoletorum ita expers, ut, quemadmodum supra diximus, legem de his auferendis ferre voluerit.

3 Horrea in omnibus regionibus publica fecit, a*d* (10) qu⟨*a*⟩e conferrent bona hi, qui privatas custodias non haberent. **4** balnea omnibus regionibus addidit, quae forte non habebant. nam ⟨*ho*⟩dieque multa dicuntur Alexandri. **5** fecit et domos pulcherrimas easdemque amicis suis maxime integris viris donavit. **6** vectigalia (15) publica in id contraxit, ut qui decem aureos sub Heliogabalo praestitera⟨*n*⟩t, tertiam partem aurei praestarent, hoc est tricensimam partem. **7** tuncque primum semisses aureorum formati sunt, tunc etiam, cum ad tertiam aurei partem vectigal desidisset, tremisses, di- (20) cente Alexandro etiam quartarios futuros, quod minus non posset. **8** quos quidem iam formatos in moneta detinuit expectans, ut, si vectigal contrahere potuisset, et eosdem ederet, sed cum non potuisset per publicas necessitates, conflari eos iussit et tremisses tantum so- (25) lidosque formari. **9** formas binarias, ternarias et quaternarias et denarias etiam atque amplius usque ad libriles quoque et centenarias, quas Heliogabalus invenerat, resolvi praecepit neque in usu cuiusquam ver-

---

1 amicos militares habuiss& PΣ, *edd.* (*scil.* conuiuas; *cf. c.* 4, 3) amicus militaris suasisset *Momms.* 3 instatuerat P^1 *t.* B 5 idas P et bis Σ idque *edd.* dans *Momms.* id dans *He.* quid PΣ 6 postolasse P^1 *t.* B postulasse P *corr.* postulasset A Ch 7/8 *c.* 24, 4 9/10 atq: P^1 ad quae P *corr.* 12 dieq; P B^1 et hodie Σ hodieq; B *corr.* 16 pręstiterat PΣ 16/17 praetarent P^a, *corr.* P^b 21 quos] quod PΣ 27 libriles P (*cf. Menadier p. 9, adn. 24*) librales Σ bilibres *vulgo* 28 praeciplt *Pet. per errorem*

10 sari; atque ex eo his materiae nomen inditum est,
cum diceret plus largiendi hanc esse imperatori[s] cau-
sam, si, cum multos solidos minores dare possit dans
decem vel amplius una forma, triginta et quinqua-
ginta et centum dare cogeretur. 5

40 Vestes sericas ipse raras habuit; olosericam num-
2 quam induit, subsericam numquam donavit. divitiis
nullius invidit. pauperes iuvit. honoratos, quos pau-
peres vere, non per luxuriam aut simulationem vidit,
semper multis commodis auxit, agris, servis, anima- 10
3 libus, gregibus, ferramentis rusticis. in thesauris ve-
stem numquam nisi annum esse passus est eamque[m]
statim expendi iussit. omnem vestem, quam donavit,
4 ipse perspexit. omne aurum, omne argentum idque
5 frequenter adpendit. donavit et ocreas et bracas et 15
6 calciamenta inter vestimenta militaria. purpurae cla-
rissim⟨*a*⟩e non ad usum suum sed ad matronarum,
si quae aut possent aut vellent, certe ad vendendum
gravissimus exactor fuit, ita ut Alexandriana purpura
hodieque dicatur, quae vulgo Probiana dicitur, idcirco 20
quod Aurelius Probus bafiis pr⟨*a*⟩epositus id genus
muricis repperisset. usus est ipse clamide saepe cocci-
7 nea. in urbe tamen semper togatus fuit et in It⟨*ali*⟩ae
8 urbibus. praetextam et pictam togam numquam nisi
consul accepit, et ea⟨*m*⟩ quidem, quam de Iovis templo 25
sumptam alii quoque accipiebant aut praetores aut
9 consules. accepit praetextam etiam, cum sacra faceret,
10 sed loco pontificis maximi, non imperatoris. boni lin-
teaminis adpetitor fuit, et quidem puri, dicens: 'si li-
n⟨*e*⟩ae idcirco sunt, ⟨*ut*⟩ nihil asperum habeant, quid 30
11 opus est purpura in linea?' aurum autem ⟨*im*⟩mitti et

---

1 his] *scil. a Severo Alexandro editis* materiae nomen] *i. e.* aureorum *(cf. Menadier p. 11 sq.)* 12 eam quam P eamque Σ 21 bafiis P[1] pafiis P *corr.* 23 initae P[1] *t.* B *(lacuna hiat in Σ)* in italiae P *corr.* 29/30 linae P[1] *t.* B linaei P *corr.* lineae *Salm., edd.* 30 ut *add. vulgo* 31 mitti P Σ *(def. Löfstedt, Beitr. p. 82 sq.)* immitti *Pet. in app.*

dementiam iudica⟨*ba*⟩t, cum ⟨*ad*⟩ asperitatem adderetur rigor. fasceis semper usus est. bracas albas habuit, non coccineas, ut prius solebant.

Gemmarum quod fuit, vendidit et aurum in aerarium 41
5 contulit dicens gemmas viris usui non esse, matronas autem regias contentas esse debere uno reticulo atque inauribus et *b*acato monili et corona, cum qua sacrificium facerent, et [t]unico pallio auro sparso et cyclade, quae sex un[i]cias auri plus non haberet. pror- 2
10 sus censuram suis temporibus de propriis moribus gessit. imitati sunt eum magni viri et uxorem eius matronae pernobiles. aulicum ministerium in id contra- 3 xit, ut essent tot homines in singulis officiis, quot necessitas post*u*laret, ita ut annonas, non dignitatem
15 acciperent fullones et vestitores et pi*s*tores et pincernae ⟨*et*⟩ omnes castrenses ministri, quemammodum pestis illa inst*i*tuerat, sed annonas singulas, vix binas. et cum argentum in ministerio plus ducentis libris non 4 haberet *n*[a]ec plures ministros, argentum et mini-
20 stro⟨*s*⟩ {et} mante⟨*li*⟩a quando pascebat, accipiebat ab amicis; quod hodieque fit, si p[r]a[e]scatur a praefectis absente imperatore. voluptates scaenicas in con- 5 vivio numquam habuit, sed summa illi oblectatio fuit, ⟨*ut*⟩ aut catuli cum porcellulis luderent aut perdices
25 inter se pugnarent aut g⟨*r*⟩ac*u*lae parvolae sursum et deorsum volitarent. habuit sane in Pala*t*io unum genus 6

1 iudicat P iudicabat Σ (indicabat A) ad *add. Salm., edd.* 7 uacato P[1] *t.* B, Σ bacato P *corr.* 8 facer& P[a], *corr.* P[b] & tunico P unico Σ 9 unicias P uncias Σ 9/10 prossus P[a], *corr.* P[b] 14 postolar& P dignitatum PΣ 15 pictores PΣ pistores *Loisel (Pet.)* 16 et *add. Salm.* 17 instatuerat P[1] *t.* B 19 haec P hec ChV nec *vulgo* 19/20 ministro mantea P ministros et mantea Σ ministeria mutua *Pet.* ministros antea *Jord.* ministros et mantelia *Ho.* 21 p̃scatur P[1] p̃statur (*i. e.* praestatur) P *corr.* pascatur Σ 24 aut PΣ ut *vulgo (Pet.)* si aut *Jord.* ut aut *Petsch.* catuli *om.* P[a], *add.* P[b] 25 gacplae P glapte (glaepte) Σ galbeae *Salm. (Jord.)* graculae *Heraeus ad Martial. XIII 68* aulcolae *Ma. (Pet.)* paruolae P[1] *t.* B paruulae P *corr.* 26 palacio P

voluptatis, quo maxime delec⟨*ta*⟩tus est et quo sol-
7 ⟨*lic*⟩itudines publicas sublevabat. nam av⟨*i*⟩aria in-
stituerat pavonum, fasianorum, gallinaceorum, ⟨*a*⟩na-
tum, perdicum etiam, hisque vehementer oblectabatur,
maxime palumborum, quos habuisse us⟨*que*⟩ ad XX 5
milia dicitur, et ne eorum pastus gravaret annonam,
servos habuit vectigales, qui eos ex ovis ac pullicenis
ac pipionibus alerent.

42 Thermis et suis et veterum frequenter cum populo
usus est et aestate maxime, balneari veste ad Palatium 10
revertens, hoc solum imperatorium habens, quod la-
2 cernam cocceam accipiebat. cursorem numquam nisi
servum suum, dicens ingenuum currere nisi in sacro
certamine non de⟨*be*⟩re, cocos, pis[a]tores, fullones et
balneatores non nisi servos suos habuit, ita ut, si quis 15
3 deesset, emeret. medicus sub eo unus palatinus salarium
accepit, ceterique omnes, ⟨*qui*⟩ usque ad sex fuerunt,
[qui] annonas binas aut ternas accipiebant, ita ut mun-
4 das singulas consequerentur, alias al⟨*i*⟩ter. iudices
cum promovere⟨*t*⟩, exemplo veterum, ut et Cicero do- 20
cet, et argento et necessariis instruebat, ita ut prae-
sides provinciarum acciperent argenti pondo vicena,
mulas senas, mulos binos, equos binos, vestes foren-
ses binas, domesticas binas, balneares singulas, aureos

---

1 delectus P[1] *t.* B delectatus Σ, P *corr.* 1/2 solitudines P[1] Ch sollicitudines P *corr.*, A sollicitudines R 2 subleuarat P subleuaret ChR, *vulgo* subleuauit A subleuabat *Pet.* auaria P[1]R auiaria P *corr.*, ACh 3/4 natum P[1] anatum Σ, P *corr.* 5 ut P usque Σ *(coni. Gemoll)* uel *Petsch.* 8 alarent P[a], *corr.* P[b] 11/12 laternam P alternam Σ *sed* lacernam V *in ras.* 14 dere P[1] debere P *corr.*, Σ picatores P spicatores Σ piscatores *vulgo (Jord.)* pistores *Pet.* 17/18 omnes usq· ad sex fuerunt qui PΣ omnes qui usque ad sex fuerunt *vulgo* 18 aut ternas *iteravit* P[a], *prius del.* P[b] *t.* B 18/19 mundas] *cf. c. 37, 3* 19 alter P autem Σ aliter *Cas., edd.* 20 promouere P[1] *Verrin. IV 5, 9* 22/23 uicenam filas P[1] uicenam fialas P *corr.* uicenam silas Σ uicena, mulas *Salm., edd.* 23/24 forcises P forenses Σ

centenos, cocos singul[i]os, muliones singulos et, si
uxores non haberent, singulas concubinas, quod sine
his esse non possent, reddituri deposita administra-
tione mulas, mulos, equos, muliones et cocos, cetera
5 sibi habituri, si bene egissent, in quadruplum reddituri,
si male, praeter condemnationem aut peculatus aut
repetundarum.

Leges innumeras sanxit. carruc[h]as Romae et re- **43**
das senatoribus omnibus ut argentatas haberent, p[r]*er*-
10 misit, interesse Romanae dignitati⟨*s*⟩ putans, ut his
tantae urbis senatores uterentur. consules quoscumque **2**
vel ordinarios vel suffectos creavit, ex senatus sen-
tentia nominavit, sumptum eorum contrahens, et nun-
dinia veter*e* ⟨*e*⟩*x* ordine instituit [vel dies vel tem-
15 pora]. quaestores candidatos ex sua pecunia iussit **3**
munera populo dare, sed i[c]ta ut post quaesturam
praeturas acciperent et deinde provincias regerent. ar- **4**
carios vero instituit, qu*i* de arca fisci [s]ederent munera
eademque parciora. habuit in animo, ut munera per
20 totum annum dispergeret, ut per XXX dies munus po-
pulo daretur, sed cur id non fecer*it* in occulto habetur.
Capitolium septimo quoque die, cum in urbe esset, **5**
ascendit, templa frequentavit. Christo templum facere **6**
voluit eumque inter deos recipere. quod et Hadrianus
25 cogitasse fertur, qui templa in omnibus civitatibus sine
simulacris iusserat fieri, quae hodieque idcirco, quia
non habent numina, dicuntur Hadriani, quae ille ad
hoc parasse dicebatur; sed prohibitus est ab his, qui **7**

---

1 singulios P[1] *t.* B *alteram litteram* i *exp.* P *corr.* 2 quot *Pet.* 3 non *om.* P[a], *add.* P[b] 6 *post* male *add.* et P *corr.* 9/10 prẹmisit P permisit Σ 10 dignitati P[1] *t.* B 13/14 nundina *Jord. sed cf. Momms., St.-R. II*[3] *p. 84, adn. 3* 14 uetera serdine P uetera ex ordine Σ ueteri ex ordine *Cas. (Pet.)* uetere ordine *Momms. l. l.* 14/15 uel dies uel tempora *del. Cas., edd. (estne glossema ad* nundinia *per-tinens ?Ho.)* 16 icta P[1] *t.* B c *exp.* P *corr.* ita Σ 17 pro-uintias P 18 quẹ P qui Σ sederent P ederent Σ 21 fe-cer& P

consulentes sacra reppererant omnes Christianos futuros, si id fecisset, et templa re[re]liqua deserenda.

44 In iocis dulcissimus fuit, in fabulis amabilis, in con-2 vi⟨*vi*⟩is comis, ita ut quisque posceret quod vellet. ad aurum colligendum attentus, ad servandum cautus, ad 5 inveniendum sollicitus, sed sine cuiusquam excidio. 3 Syrum se dici nolebat, sed a maioribus Romanum et stemma generis depinxerat, quo ostendebatur genus eius a Metellis descendere.

4 R⟨*h*⟩et[h]oribus, grammaticis, medicis, haruspicibus, 10 mathematicis, mechanicis, architectis salaria instituit et auditoria decrevit et discipulos cum annonis pau-5 perum filios modo ingenuos dari iussit. etiam in provinciis oratoribus forensibus multum detulit, plerisque etiam annonas dedit, quos consti⟨*ti*⟩sset gratis agere. 15 6 leges ⟨*antiquas*⟩ ac no⟨*va*⟩s firmavit easque etiam 7 ipse diligentissime servavit. theatralia spectacula saepe 8 obiit. theatrum Marcelli reficere voluit. multis civitatibus, quae post terrae motus deformes erant, sumptus ad instaurationem operum et publicorum et privatorum 20 9 [pecuniam] ex vectigalibus dedit. in templis sane numquam praeter quattuor aut quinque argenti libras, auri ne guttulam quidem aut bratteolam posuit, susurrans versum Flacci Persi: 'in sanctis quid facit aurum?'

45 Expeditiones bellicas habuit, de quibus ordine suo 25 edisseram. primum tamen eius consuetudinem dicam

---

1/2 *post* futuros si id *pergit* P *(fol. 115ᵛ)* optatae ueniss& *i. e. c. 58, 1; quae desunt* fecisset et templa — de Isauria *(c. 43, 7 —58, 1) in* P *(fol. 120ʳ) inserta sunt post* Occiso heliogabalo ubi primum *i. e. v. Max. 5, 3; ordinem omnino non turbatum praebet* Σ 2 rereliqua P reliqua Σ 3/4 conuiis P[1] *t.* B conuiuiis Σ, P *corr.* 11 mathematicis P[1] *t.* B, Σ mathematis** P *corr.*[1] mathematicis P *corr.*[2] 13/14 prouintiis P 15 constiss& P *t.* B constitiss& P *corr.*, Σ 16 agnos P[1] agnoscens P *corr.* in annos Σ *(i. e.* annarias *Cas.)* annales *Bra.* agonis *Momms. an* abolitas *? Pet.* antiquas ac nouas *He.* 21 pecuniam *del. Salm., edd.* 23 gutulā P[a] guttulā P[b] 24 persii P *corr.* *Pers. II 69* sancto *Persius*

de rebus vel tacendis vel prodendis. tacebantur secreta 2
bellorum, itinerum autem dies publice proponebantur,
ita ut edictum penderet ante menses duos, in quo
scriptum esset: 'illa die, illa hora ab urbe sum exiturus
5 et, si di voluerint, in prima mansione mansurus',
deinde per ordinem mansiones, deinde stativae, deinde
ubi annona esset accipienda, et id quidem eo usque
quamdiu ad fines barbaricos veniretur. [et]iam enim 3
inde tacebatur, et omnes ambulabant ⟨*incerti*⟩, ne dis-
10 positionem Romanam barbari scirent. certum est au- 4
tem eum numquam id, quod proposuerat, fefellisse,
cum diceret nolle ab aulicis suas vendi dispositiones,
quod factum fuerat sub Heliogabalo, cum ab eunuchis
omnia venderentur. quod genus hominum idcirco se- 5
15 creta omnia in aula esse cupiunt, ut soli aliquid scire
videantur et habeant, unde vel gratiam vel pecuniam
requirant.

Et quia de publicandis dispositionibus mentio con- 6
tigit: ubi aliquos voluisset vel rectores provinciis dare
20 vel praepositos facere vel procuratores, id est ratio-
nales, ordinare, nomina eorum proponebat hortans po-
pulum, ut si quis quid haberet criminis, probaret mani-
festis rebus, si non probasset, subiret poenam capitis;
dicebatque grave esse, cum id Christiani et Iudaei 7
25 facerent in praedicandis sacerdotibus, qui ordinandi
sunt, non fieri in provinciarum rectoribus, quibus et
fortunae hominum committerentur et capita. adsessori- 46
bus salaria instituit, quamvis saepe dixerit eos esse
promovendos, qui per se rem p. gerere possent, non
30 per assessores, addens militares habere suas admini-
strationes, habere litteratos, et ideo unumquemque hoc
agere debere, quod nosset. thesauros reppertos his, qui 2

---

8 & iam PΣ iam *edd.* 9 ambulabant PΣ ambigebant *Cornelissen* ambulabant taciti *Cas.* ambulabant nescii *Bae.* ambulabant incerti *He.* et omnes ambulabant *del. Jord.* 15 esse] nosse *Jord.* 19 prouintiis P 20 propositos *Pet. per errorem* 26 quib: *om.* P^a, *add.* P^b

reppererant, donavit et, si multi essent, addidit his eos [in suis], quos in suis habebat officiis. cogitabat secum et descriptum habebat, cui quid praestitisset, et si quos sciret vel nihil petisse vel non multum, unde sumpt*us* suos augerent, vocabat eos et dicebat: 'quid est, cur nihil petis? an me tibi vis fieri debitorem? pete, ne privatus de me queraris.' dabat autem haec in beneficiis, quae famam eius non l⟨*a*⟩ederent, bona punitorum, sed numqum cum auro, argento vel gemmis — nam id om⟨*ne*⟩ in aerarium reponebat —, dabat praeposituras locorum civilium, non militum, dabat eas administrationes, quae ad procurationes pertinerent. 5 rationales cito mutabat, ita ut nemo nisi annum conplerent, eosque, ⟨*et*⟩si boni essent, odera[n]t, malum necessarium vocans. praesides vero proconsules et legatos numquam fecit ad beneficium, sed ad iudicium vel suum vel senatus.

47 Milites expeditionis tempore sic disposuit, ut in mansionibus annonas acciperent nec portarent cibaria decem et septem, ut solent, dierum nisi in barbarico, quamvis et ill[umh]ic mulis eosdem atque camelis adiuverit dicens milites se magis servare quam se ipsum, 2 quod salus publica in his esset. aegrotantes ipse visitavit per tentoria[m] milites etiam ultimos et carpentis 3 vexit {et} omnibus necessariis adiuvit. et si forte gravius laborarent, per civitates et agros patribus familias ho*nes*⟨*tior*⟩ibus et sanctioribus matronis eos distribuebat

---

1/2 his eos in suis quos in suis habebat P his eos quos in suis habebat Σ, *edd.* 5 sumptos P[1] *t.* B 6 petitis P[a] *ut videtur* petis ** P[b] 7 queraris P 10 om P[1] omne Σ, P *corr.* 14 conplerent P[1] *t.* B; *alteram litteram* n *exp.* P *corr.* et *add. Salm., edd.* 14/15 malum necessarium] *i. e.* *ἀναγκαῖον κακὸν Menandri; cf. Otto, Sprichwörter der Röm. p. 208* 21 illum hic P hic Σ illic *edd.* 24 tentoriam P[1] *t.* B tentoria P *corr.* (m *eras.*), Σ 25 et *om.* P, *non om.* Σ 26 laborassent *Pet. per errorem* 26/27 hominib; PΣ, *del. Jord.* honestioribus *Salm. (Pet.)*

reddens inpendia quae fecissent, sive convaluissent
illi seu perissent.

48 Cum quidam Ovinius Camillus senator antiquae fa-
miliae delicatissimus rebellare voluisset tyrannidem ad-
5 fectans eique nuntiatum esset ac statim probatum, ad
Palatium eum rogavit eique gratias egit, quod curam
rei p., quae recusantibus bonis inponere[n]tur, sponte
reciperet; deinde ad senatum processit et timentem **2**
ac tantae conscientiae tabe confectum participem im-
10 perii appellavit, in Palatium recepit, convivio adhibuit,
ornamentis imperialibus et melioribus, quam ipse ute-
batur, adfecit. et cum expeditio barbarica esset nun- **3**
tiata, vel ipsum, si vellet, ire vel ut secum proficiscere-
tur, hortatus est. et cum ipse pedes iter faceret, illum **4**
15 invitavit ad ⟨*la*⟩borem; quem post quinque milia cunc-
tantem equo sedere iussit, cumque post du*a*s mansio-
nes equo etiam fatigatus esset, carpento inposuit. hoc **5**
quoque seu timore seu vere respuentem, abdicantem
quin etiam imperium et mori paratum d*i*misit commen-
20 datumque militibus, a quibus Alexander unice ama-
batur, tutum ad villas suas ir[a]e praecepit, in quibus
diu vixit. sed post iussu imperatoris ⟨*Maximini*⟩ occi- **6**
sus est, quod et ille militaris esset et ⟨*Alexander*⟩ a
militibus occisus esset. scio vulgum hanc rem, quam
25 contexui[t], Traiani putare, sed neque in vita eius id
Marius Maximus ita exposuit neque Fabius Marcelli-
nus neque Aurelius Ve*r*us neque Statius Valens, qui
omnem eius vitam in litteras miserunt. contra autem **7**
et Septimi⟨*n*⟩us et Acholius et Encolpius vitae scripto-

---

8 reciperent P^a recipere*t P^b *t.* B recessit P^a processit P^b
9 tabe] labe *Oberdick, Golisch* 15 borem P^1, *om.* Σ laborem P *corr.* 16 duos P^1 *t.* B 19 demisit P 21 iræ P
22 iussu PΣ iniussu *Salm. delens v. 23/24* quod et ille — occisus esset Maximini *add. He.* 23 Alexander *add. He.*
25 contexuit P^1 *t.* B, *finalem litt.* t *exp.* P *corr.* 27 uenus PR uerus ACh 29 septimius PΣ Septiminus *Ho. cfs. c. 17, 2* 29sq. uitae scriptores *uncis inclusit Pet.*

8 res ceterique de hoc talia praedicarunt. quod ideo addidi, ne quis vulgi magis famam sequeretur quam historiam, quae rumore utique vulgi verior repperitur.

49 Honores iuris gladii numquam vendi passus est dicens: 'necesse est, ut qui emit et vendat. ego non 5 patior mercatores potestatum et eos, quos, si pariant, damnare non possim. erubesco enim punire illum ho-
2 minem, qui emit et vendidit.' pontificatus et quindecimviratus et auguratus codicillares fecit, ita ut in senatu allegarentur. 10

3 Dexippus dixit uxorem eum cuiusdam Macriani filiam duxisse eundemque ab eo Caesarem nuncupatum.
4 verum cum vellet insidiis occidere Alexandrum Macri⟨*a*⟩nus, detecta factione et ipsum interemptum et
5 uxorem abiectam. idem dicit patruum fuisse Antoni- 15 num Heliogabalum Alexandri, non [uxoris] sororis eius-
6 dem ⟨*matris*⟩ filium. cum Christiani[s] quendam locum, {qui} publicus fuerat, occupassent, contra popinarii dicerent sibi eum deberi, rescripsit melius esse, ut quemammodumcumque illi[hi]c deus colatur, quam 20 popinariis dedatur.

50 Cum igitur tantus ac talis imperator domi ac foris esset, iniit Parthicam expeditionem, quam tanta disciplina, tanta rev⟨*er*⟩entia sui egit, ut non milites sed
2 senatores transire diceres. quacumque iter legiones fa- 25 ciebant, tribuni ⟨*t*⟩aciti, centuriones verecundi, milites

1 prędicarunt PΣ praedicauerunt *Pet. per errorem* 6 pariant P ('pariare' *dici de mercaturam facientibus docuit Salm.*) patiar Σ rapiant *Ma.* 9 et *ante* auguratus *om. Pet.* 10 allegarentur P, *edd.* allegerentur Σ 11 dixit P dicit Σ macriani PΣ Macrini *edd.* (*cf. PIR II p. 314 nr. 22; Stein, s. v. Sallustius, P.-W. I*^{A} *1910 sqq.*) Macriniani *?Ho.* 13/14 macrinus P^{1} macrianus P *corr.*, Σ Macrinianus *?Ho.* 16/17 uxoris sororis eiusdem PΣ sororis eiusdem matris *Cas.* (*Jord.*) 17 christianis P^{1} *t.* B christiani* P *corr.* 18 qui *om.* P^{1}, *non om.* Σ, *add.* P *corr.* 20 illi hic P illic Σ 24 reuentia P^{1} *t.* B reuerentia Σ, P *corr.* 25 dicer& P^{1} *t.* B dicerent Σ, P *corr.* diceres *Momms.* (*Pet.*) inter P^{a}, *corr.* P^{b} *t.* B 26 aciti P acciti Σ taciti *Salm., edd.*

amabiles erant, ipsum vero ob haec tot et tanta bona
provinciales ut d⟨*e*⟩um sus*pic*iebant. iam vero ipsi 3
milites iuvenem imperatorem sic amabant ut fratrem
ut [de]filium ut parentem, vestiti honeste, calciati etiam
5 ad decorem, armati nobiliter, equis etiam instructi et
efippiis ac frenis decentibus, prorsus ut Romanam rem
p. intellegerent, quicumque Alexandri vidisset exer-
citum. elaborabat denique, ut dignus illo nomine 4
videret⟨*ur*⟩, immo ut Macedonem illum vinceret, dice-
10 batque inter Romanum Alexandrum et Macedonem
*m*ultum interesse debere. fecerat denique sibi argyroas- 5
pidas et chrysoaspidas, fecerat et falangem triginta mi-
lium hominum, quos falangarios vocari iusserat et cum
quibus multum fecit in ter⟨*ra*⟩ Perside; quae quid*e*m
15 erat ex sex legionibus similium armorum, stipendio-
rum vero post bellum Persicum maiorum.

Dona regia in templis posuit; gemmas sibi oblatas 51
vendidit muliebre[s] esse aestimans gemmas possidere,
quae neque militi dari possint neque a viro haberi.
20 cum quidam legatus uniones duos uxori eius per ip- 2
sum obtulisset magni ponderis et inusitat⟨*a*⟩e mensu-
rae, vendi eos iussit. cum pr[a]e*t*ium non invenirent, 3
ne exemplum malum a regin*a* nasceretur, si eo utere-
tur, quod emi non posset, inauribus Veneris eos dica-
25 vit. Ulpianum pro tutore habuit, primum repugnante 4
matre, deinde gratias agente, quem saepe a militum
ira obiectu purpurae su*a*[m]e defendit, atque ideo sum-
mus imperator fuit, quod eius praecipue consiliis rem

---

2 prouintiales P dum P^1 deum Σ, P *corr.* suscipiebant PΣ suspiciebant *Cas., edd.* 4 defilium P^1 dei filium Σ filium P *corr., edd.* 8/9 uider& P^1 uideretur Σ, P *corr.* 11 uultum P^1 multum Σ, P *corr.* 12 falangen *Pet.* 14 inter PΣ in *Jord.* in terra *Petsch. (Pet.)* quidam P quidem Σ 18 muliebres P^1 *t.* B muliebre Σ, P *corr.* 22 praecium P 23 regine P^1 *t.* B 27 summe (*non* summae *ut test. edd.*) PΣ (summe *pro* summae *coni. Petsch.*) suae *Jord. (Pet.)* summae *del. Nov.* 28 consiliis praecipue P^a; *transposuit* P^b *t.* B

5 p. rexit. in procinctu atque in expeditionibus apertis papilionibus prandit atque cena*v*it, cum militarem cibum cunctis videntibus atque gaudentibus sumeret, circumiret prope tota tentoria, a signis abesse neminem 6 pateretur. si quis de via in alicuius possessionem de- 5 flexisset, pro qualitate loci aut fustibus subiciebatur in conspectu eius aut vir*g*is aut condemnationi aut, si haec omnia transiret dignitas hominis, gravissimis contumeliis, cum diceret: 'visne hoc in agro tuo fieri 7 quod tu alteri facis?' clamabatque saepius, quod a 10 quibusdam sive Iudaeis sive Christianis audierat et tenebat, idque per praeconem, cum aliquem emen- 8 daret, dic*i* *i*ubebat: 'quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.' quam sententiam usque adeo dilexit, ut et in 52 Palatio et in publicis operibus perscribi iuberet. idem 15 cum quandam aniculam adfectam iniuriis a milite audisset, exauctoratum eum militia servum ei dedit, quod artifex carpentarius esset, ut eam pasceret; et cum dolerent hoc milites factum, persuasit omnibus, ut mo- 2 deste ferrent, et eos terruit. *ἀναίματον* imperium eius, 20 cum fuerit durus et tetricus, idcirco vocatu*m* est, quod senatorem nullum occiderit, ut Herodianus Graecus 3 scriptor refert in libris temporum suorum. severitatis autem tantae fuit in milites, ut saepe legiones integras exauctoraverit ex militibus Quirites appellans nec exer- 25 citum umquam timuerit, idcirco quod in vitam suam dici nihil posset, quod umquam tribuni vel duces de stipendiis militum quicquam accepissent, dicens: 'mi-

---

2 cenabit P^1 *t.* B cenauit Σ, P *corr.* 7 uirsis P^1 *t.* B u*rsis P *corr.*[1] uirgis Σ, P *corr.*[2] 10 tu *om. edd.* 13 dic nubebat P^1 *t.* B 13/14 quod — feceris] *cf. Otto, Sprichwörter ... der Römer p. 16; Bihlmeyer, Die „syrischen" Kaiser, 1916, p. 112 sqq.; Holl, Augustins innere Entwicklung, Abh. Berl. Ak. 1922, 4, p. 28, 6: Augustin. de ord. II 25 (Migne 32, 1006)* 'uulgare prouerbium: nemini faciant quod pati nolunt' 15 perscribi PΣ praescribi *Pet.* 19 militum P^a *ut uidetur* milites P^b *t.* B 20 anematum PΣ *ἀναιμωτί Herodian.* 21 tretricus P^a, *corr.* P^b *t.* B uocatus PΣ 22 *VI 1, 7; 9, 8*

les non time*tur*, si vestitus, armatus, calciatus e⟨*t*⟩
satur et habens aliquid in zonula', idcirco quod mendi-
citas militaris ad omnem desperationem vocaret arma-
tum. apparitores denique nullos esse passus est tri- 4
5 bunis aut ducibus ⟨*nisi*⟩ milites iussitque, ut ante
tribunum quattuor milites ambularent, ante ducem sex,
ante legatum decem, hique ad domos suos reciperent.

Et ut severitas eius agnosci posset, unam contio- **53**
nem militarem indendam putavi, quae illius in re⟨*m*⟩
10 militarem mores ostenderet. nam cum Ant[h]ioc⟨*h*⟩iam 2
venisset ac milites lavacris, mulieribus et deliciis vaca-
rent eique nuntiatum esset, omnes eos conprehendi
iussit et in vincla conici. quod ubi conpertum est, 3
mota seditio est a legione, cuius so*c*ii e⟨*r*⟩ant in vincla
15 coniecti. tum ille tribunal ascendit vinctisque omnibus 4
ad tribunal adductis, circumstantibus etiam militibus
et quidem armatis ita coepit: 'commilitones, si tamen 5
ista vobis, quae a vestris facta sunt, displicent, disci-
plina maiorum rem p. tenet; quae si dilabitur, et no-
20 men Romanum et imperium amittemus; neque enim 6
sub nobis i⟨*s*⟩ta facienda sunt, quae sub inpura illa
bestia nuper facta sunt. milites Romani, vestri socii, 7
mei contubernales et commilitones amant, potant, la-
*v*ant Graecorum more[m] et ⟨*ad luxuriam*⟩ quidem se

---

1 tim& nisi P timendus *Pet. in app.* timetur, si *He.* 1/2 esa-
tur P[1] et satur Σ, P *corr.* 5 milites *del. Jord.* inutiles *Golisch*
nisi milites *Salm.* 7 suos P *(Pet.)* suas Σ *(Jord.)* 9/10 in
remilitarem P in rem militarem Σ *(Jord.)* in re militari *Salm.*
(Pet.) 10 moris P 11 mulierib; PChR *(Jord.)* muliebri-
bus A, *vulgo (Pet.)* delitiis P 12 eos *om.* P[a], *add.* P[b]
14 muta P[1] *t.* B (multa B *corr.*) mota Σ, P *corr.* 14 sodi-
eant P[1] *t.* B socii erant P *corr.* socii essent Σ 21 ita P
ista Σ, *edd.* 23/24 labant P[1] 24 sq. graecorum morem (morem
P *corr. t.* B) & quidem se instituunt P more grecorum se in-
stituunt A et more gr. se instituunt ChR Graecorum in morem.
equidem si insistunt, *Salm. (Pet.)* (*sed cf. H 5, 1* ad priscum se
. . . morem instituit) Graecorum more et ad luxuriam quidem
se instituunt *He.*

instituunt. hoc ego diutius feram? et non eos capitali
8 dedam supplicio?' tumultus post hoc ortus est. atque
iterum: 'quin contin*ui*stis vocem, in bello contra ho-
stem, non contra imperatorem vestrum necessariam?
9 certe campidoctores vestri hanc vos docuerunt contra 5
Sarmat*a*s et Germanos ac Persas emittere, non contra
eum, qui acceptam a provincialibus annonam, qui
10 vestem, qui stipendia vobis adtribuit. continete igitur
vocem truculentam et campo ac bellis necessariam, ne
vos hodie omnes uno ore atque una voce Quirites di- 10
11 mittam, et incertum an Quirites. non enim digni estis,
qui vel Romanae plebis sitis, si ius Romanum non
54 agnoscitis.' et cum vehementius fremerent ac ferro
quoque minarentur: 'deponite', inqui*t*, 'dexteras contra
hostem erigendas, si fortes sitis, me enim ista non 15
2 terrent. si enim unum hominem occideritis, non vobis
deerit res p[o]., non senatus, non p. R., qui me de
3 vobis vindicet.' cum nihilo minus post ista fremerent,
exclamavit: 'Quirites, discedite atque arma deponite.
4 mirando exemplo depositis armis, depositis etiam sa- 20
gulis militaribus omnes non *ad* castra, sed ad devor-
5 soria vari⟨*a*⟩ recesserunt. tuncque pri*m*[at]um intellec-
6 tum est, quantum eius severitas posset. denique etiam
signa stipatores et hi, qui imperatorem circumdederant
in castra rettulerunt, arma collecta populus ad Pala- 25
7 tium tulit. eam tamen legionem, quam exauctoravit,
rogatus post dies XXX, priusquam ad expeditionem
Persicam proficisceretur, loco suo restituit eaque pu-
gnante maxime vicit, cum tamen tribunos eius capitali
adfecit supplicio, quod per neglegentiam illorum mi- 30

---

3 contionestis P contionastis ChV continuistis A *quod probat Petsch.* continetis *edd.* 4 necessarium P[a], *corr.* P[b] *t.* B 6 sarmatis P[1] *t.* B 14 inquid P 17 respō. P 21 de castra P[1] ad castra Σ, P *corr.* 22 uari P[1] uarie Σ uaria P *corr.* priuatū P primum Σ *(Jord.)* priuatim *Pet.* 30 adfecit P *(Pet.) (cf. Schmalz, Syntax § 320)* affecerit Σ adfecerit *Jord.*

lites apud Dafnem luxuriati essent vel per coni*v*en-
tiam seditionem fecisset exercitus.

Magno igitur apparatu inde {in} Persas profectus Ar- 55
taxerxen regem potentissimum vicit, cum ipse cornua
5 obiret, milites admoneret, subiectus [tu]teli⟨*s*⟩ versare-
tur, manu plurimum faceret, singulos quosque mi-
lites a[u]*d* laudem verbis adduceret. fuso denique fu- 2
gatoque tanto rege, qui cum septingentis elefantis
falcatisque mille et oc*t*in*g*entis curribus ad bellum ve-
10 nerat, equitum multis milibùs, statim Ant[h]ioc⟨*h*⟩iam
redit et de praeda, quam Persis diripuit, suum ditavit
exercitum, cum et tribunos ea, quae per vicos diri-
puerant, et duces et ipsos milites habere iussisset.
tun⟨*c*⟩que primum servi Persae apud Romanos fue- 3
15 runt, quos quidem, quia indigne ferunt Persarum reges
quempiam suorum alicubi servire, acceptis pr[a]etiis
reddidit pretiumque vel his, qui manu cepera⟨*n*⟩t ser-
vos, dedit vel in aerarium contulit. post hoc Romam 56
venit triumphoque pulcherrimo acto apud senatum pri-
20 mum haec verba habuit.

Ex actis senatus die VII. kl. Octob.: 'Persas, p. c., 2
vicimus. longae ⟨*e*⟩loquentiae opus non est, tantum
scire debetis, quae illorum arma fuerint, qui apparatus.
iam primum elefanti septingenti idemque turriti ⟨*c*⟩um 3
25 sagittariis et onere sagittarum. e*x* his triginta cepi-
mus, ducenti interfecti iacent, decem et octo perduxi-
mus. falcati currus mille *DC*⟨*CC*⟩. adducere interfec- 4
torum animalium currus ducentos potuimus, sed id,

1/2 conibentiam P   3 in *om.* P, *non om.* Σ   4 ipse} *in* P *a. m. superscr.* alexander   5 subiectus tuteli P subiectus tum tela Σ sub iactu teli *Salm. (Jord.)* subiectus telis *Petsch. (Pet.)*   7 aut PChR ad A   9 ocgintentis P   14 cumq· P tumque Σ, *edd.; sed* tuncque A (tuncque *commendatur usu, cf. Less., lex. p. 682 sq.*)   17 prętiumq· P   uel**his P   ceperat P ceperant ACh   22 loquentiae P^{1} 24/25 turritiũ sag. P   25 & his P ex his Σ   27 mille se P MDC R mille sed A MDCCC *Salm. coll. c. 55, 2*   27/28 interfectorum P^{a} interfecturum P^{b} *t* B   28 animaliũ P^{b} (*quid praebuerit* P^{a}, *iam non cognosci potest*)

5 quia et fingi poterat, facere supersedimus. centum et
viginti milia equitum eorum fudimus, catafractarios,
quos illi clibanarios vocant, decem milia in bello in-
teremimus, eorum armis nostros armavimus. multos
6 Persarum cepimus eosdemque vendidimus. terras in- 5
teramnanas [Mesopotamiae scilicet] neclectas ab in-
7 pura illa belua recepimus. Artaxerxen, potentissimum
regem tam iure quam nomine, fusum fugavimus, ita
ut eum terra Persarum fugientem videre[n]t, et qu*a*[e]
ducta fuerant quondam signa nostrorum, ea rex ipse 10
8 signis effugit relictis. haec sunt, p. c., gesta. eloquen-
tia opus non est: milites divites redeunt, laborem in
9 victoria nemo sentit. vestrum est supplicationem de-
cernere, ne dis videamur ingrati.' adclamatio senatus:
'Alexander Auguste, di te servent. Persice maxime, 15
di te servent. vere Parthicus, vere Persicus. tro-
ph⟨*a*⟩ea tua et nos videmus, victorias et nos videmus.
10 iuveni imperatori, patri patriae, pontifici maximo. per
te victoriam {de Germanis speramus. per te victoriam}
undique praesumimus. ille vincit, qui militem regit. 20
57 dives senatus, dives miles, dives p. R.' dimisso senatu
Capitolium ascendit atque inde re divina facta et tu-
nicis Persicis in templo locatis contionem huius modi
habuit: 'Quirites, vicimus Persas. milites divites re-
duximus. vobis congiarium pollicemur, cras ludos cir- 25
2 censes Persicos dabimus.' haec nos et in annalibus et
apud multos repperimus. sed quidam dicunt a servo
suo eum proditum non vicisse regem, sed, ne vincere-
3 tur, fugisse. quod contra multorum opinionem dici non

---

3 illic libanarios P[1] *t.* B 6 Mesopotamiae scilicet *del. Cas., edd.* neclectas P[1] *t.* B neglectas P *corr.* 8 iure PΣ in re *Pet.* 9 uiderent P *quod def. W. A. Bae.* uideret Σ 9/10 quę ducta P que ducta Σ qua educta *Jord.* qua ducta *Pet.* 11 p͡c *om.* P[a], *add.* P[b] 11/12 eloquentia PΣ eloquentiae *Pet.* (B) 13 sensit *Salm. (Jord.)* 19 de Germanis speramus. per te uictoriam *om.* P, *non om.* Σ *(inseri iusserat frustra Cas.)* 24 uicimus P deuicimus Σ

dubium est his, qui plurimos legeri⟨*n*⟩t. nam et amisisse illum exercitum dicunt fame, frigore ac morbo, ut Herodianus auctor es⟨*t*⟩ contra multorum opinionem. post hoc cum ingenti gloria comitante senatu (4) equestri ordine atque omni populo circumfusisque undique mulieribus et infantibus, maxime militum coniugibus, pedes Palatium conscendit, cum retro currus triumphalis a quattuor elefantis traheretur. lev*a*batur (5) manibus hominum Alexander, vixque illi[s] per horas quattuor ambulare permissum est, undique omnibus clamantibus: 'salva Roma, {salva res p.}, quia salvus est Alexander.' alia die actis circensibus et item ludis (6) scenicis deinceps congiarium populo Romano dedit. puellas et pueros, quemammodum Antoninus Fausti- (7) nianas ⟨*in*⟩stituerat, Mamm⟨*a*⟩eanas et Mamm⟨*a*⟩eanos instituit.

(58) Actae sunt res feliciter et in Mauretania Tingi[n]tana per Furium Celsum et in Illyrico per Varium Macrinum adfinem eius et in Armenia per Iunium Palmatum, atque ex omnibus locis ei tabellae laureatae sunt delatae. quibus in senatu et apud populum lectis vario tempore, cum etiam de Isauria optatae venisse⟨*n*⟩t, omnibus nominibus est ornatus. his vero, qui rem p. (2) bene gesserant, consularia ornamenta decreta sunt, ad-

---

1 legerit P legerint Σ 2 fame, frigore ac morbo] *Herodian. VI 6,3 νόσῳ, πολέμῳ, κρύει; vitae auctor pro πολέμῳ legisse videtur λιμῷ* 3 *VI 6,3* auctores P[1] auctor est Σ, P *corr.* 8 leuebatur P leuabatur Σ 9 illis P illi Σ 11 *post* Roma *add.* salua res publica *Sedulius Scottus in exc. Cusanis et Parisinis, quod tutatur Dessau, Herm. 29, p. 415 afferens Suet. Calig. 6, 1:* 'salua Roma, salua patria, saluus est Germanicus' 14/15 faustianas P[a], *corr.* P[b] 15 stituerat P statuerat Σ 17 tingintana PΣ 18/19 macrianum ChR 19/20 palmatium P *corr.* 21/22 uario tempore] *del. Nov.* pari tempore *Pet. in app.* pari eodemque tempore *Walter* 22 *post* de isauria P *pergit* sentiunt & gordianos *(Max. 18,2); in Σ ordo non est turbatus; cf. ad c. 43,7* _ optatae ueniss& P[1] optate uenisset BΣ, *edd.* optatae ueniss& (*i. e.* uenissent, *scil.* tabellae) P *corr.*, *cf. Ho., Klio XIII, p. 287* 24sq. additiis P *ante corr.*

diti[i]s etiam sacerdotiis et agrorum possessionibus his,
3 qui erant pauperes et aevo iam graves. captivos diversarum nationum amicis donavit, si aetas puerilis aut iuvenalis permisit, si qui tamen regii aut nobiliores fuerunt, eos militiae, non tamen magnae deputavit. 5
4 sola, quae de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus et militibus donavit, ita ut eorum essent, [militarent] si heredes eorum militarent, nec umquam ad privatos pertinerent, dicens attentius eos militaturos, si etiam
5 sua rura defenderent. addidit sane his et animalia 10 et servos, ut possent colere, quod acceperant, ne per inopiam hominum vel per senectutem possidentium desererentur rura vicina barbariae, quod turpissimum ille ducebat.

59 Post haec cum ingenti amore apud populum et sena- 15 tum viveret, et sperantibus victoriam cunctis et invitis eum dimittentibus ad Germanicum bellum profectus est, deducentibus cunctis per centum et cen-
2 tum quinquaginta milia. erat autem gravissimum rei p. atque ipsi, quod Germanorum vastationibus Gallia 20
3 diripiebatur. pudoremque augebat, quod victis iam Parthis ea natio inminebat rei publicae cervicibus, quae semper etiam minusculis imperatoribus subiecta vide-
4 batur. magnis igitur itineribus, laetis militibus contendit. sed cum ibi quoque seditiosas legiones conperis- 25
5 set, abici eas praecepit. verum Gallicanae mentes, ut sese habent durae ac retorridae et saepe imperatoribus graves, severitatem hominis nimiam, et longe maiorem
6 post Heliogabalum non tulerunt. denique agentem eum cum paucis in Brittannia, ut alii volunt in Gallia, in 30

---

7 donabit P^a^, *corr.* P^b^ 13 uicin*a P (i *eras.*) 22 in*minebat P (*corr. per ras. ex* imminebat) 24 ign P^a^ igi*(t) (*i. e.* igitur) P^b^ 30sq. Brittannia — Sicilia] *Aur. Vict. Caes. 24, 4* uico Britanniae, cui uocabulum Sicilia; *Severus Alexander non in Brittannia neque in Gallia, sed in Germania (scil. Mogontiaci, Hieron. chron. 216c He.) interfectus est eumque in vico*

vico cui Sicilia nomen es*t*[e], non ex omnium senten-
tia, sed latrocinantium modo quidam milites et hi prae-
cipue, qui Heliogabali praemiis e*f*floruerunt, cum
severum principem pati non possent, occiderunt. multi 7
5 dicunt a Maximino inmissos tirones, qui ei ad exercen-
dum dati[s] fuerant, eum occidisse, multi aliter; a mi- 8
litibus tamen constat, cum iniuriose quasi in puerum
eundem et matrem eius avaram et cupidam multa
dixissent.

10 Imperavit annis XIII diebus VIIII. vixit annis XXVIIII **60**
mensibus III diebus VII. egit omnia ex consilio ma- 2
tris, cum qua occisus est.

Om*in*a mortis haec fuerunt: cum natalem diem com- 3
mendaret, ⟨*h*⟩ostia cruenta effugit et, ut se ci⟨*vi*⟩liter
15 ge[ne]*r*ebat ac permixtus populo erat, albam eius ve-
stem, cum qua constiterat, cruenta*v*it. laurus in pa- 4
latio *e*ius civitatis, a qua proficiscebatur ad bellum,
ingens et antiqua tota subito decidit. arbores f*i*ci tres 5
quae ficus eas ferrent, quibus Alexandrianarum nomen
20 est, subito ante illius tentorium deciderunt, cum ten-
toria imperatoria his adnexa essent. mulier Dryas 6
eunti exclamavit Gallico sermone: 'vadas nec victo-
riam speres ne⟨*c*⟩ te militi tuo credas.' ⟨*ut*⟩ tribunal 7
ascendit, ⟨*ut*⟩ contionaretur et faustum aliquid dice-
25 ret, ita coepit: 'occiso imperatore Heliogabalo.' hoc 8
tamen [n]omini fuit, quod iturus ad bellum milites ad-
loqui minus fausta oratione coeptaverat.

Brittonum obisse suspicatur de Dom., S.-B. Heidelbg. Ak. 1917, 1, p. 7 1 esse P^1 est Σ, P *corr.* 3 & floruerunt P^1 *t.* B 6 datis P^1 *t.* B dati Σ, P *corr. per ras.* 7 *post* constat *add.* eum occisum esse *He., brachylogiam def. Ti., Strena Upsal. p. 156* 8 eundem] crudum *Da.* 13 Omnia P^1 *t.* B 14 se ciliter P^1 *t.* B *lacuna hiat in* Σ 15 generabat P^1 *t.* B gerebat P *corr.* grauabat Σ 16 cruentabit P^1 *t.* B 17 cuius P^1A cuiusdam P *corr.* eius ChR 18 feci P^1 23 ne P nec Σ 23 ut *ante* tribunal *add. He.* 24 ut *ante* contionaretur *om.* P^1, *add.* P *corr.* cum Σ 25 ita] et ita *Jord. (Pet.) non inserentes* ⟨ut⟩ *v. 23* set ita *Bra.* 26 nomini P^1 *t.* B *omini P *corr.*

61 Sed haec omnia vehementissime contempsit profectusque ad bellum in loco supra dicto ita occisus
2 est: pranderat forte publico, ut solebat, convivio, id est apertis papilionibus cibo militari accepto, neque enim aliud a discutientibus militibus in tentoriis est 5
3 repertum. et cum quiesceret post convivium, hora diei ferme septima unus ex Germanis, qui scu*tari*um officium sustinebat, ingressus dormientibus cunctis, solo
4 tamen imperatore intervigilante visus est; cui Alexander 'quid *i*st[h]ic', inquit, 'contubernal*i*s? num aliquid 10
5 de hostibus nuntias?' at ille metu perterritus et sperans non posse se ⟨*ev*⟩adere, quod in tentorium principis inruisset, ad contubernales suos venit eosque ad
6 durum principem interimendum cohortatus est. qui subito plures armatique ingressi inermes et obsistentes contruncarunt, ipsum plurimis ictibus confoderunt. 15
7 aliqui dicunt omnino nihil dictum, sed tantum a militibus clamatum 'exi, recede'; atque ita obtruncatum iu-
8 venem optimum ..... sed omnis apparatus militaris, qui postea est ductus in Germaniam a Maximino, 20 Alexandri fuit et potentissimus quidem per Armenios et Osdroenos et Parthos et omnis generis homin*e*s.

62 Contempsisse Alexandrum mortem cum ferocitas mentis, qua militem semper adtrivit, *t*um etiam illa
2 declarant: Thrasybulus mathematicus illi amicissimus 25 fuit; qui cum ei dixisset necessitatem esse, ut gladio barbarico periret, primo laetatus est, quod sibi mor-

---

2 *c. 59, 6* 7 scurrarum PΣ, *edd.* scutariorum *Ho.* scutarium *(i. e. gen. plur.) He.* (*cf. ILS 2344:* aquiliferu(m); *1915:* ferrarium; *7068:* hastiferum *et alia, quae Dessau ILS III p. 846 attulit, exempla*) 10 est hic P est Σ est hoc *Petsch.* istic *Jord. (Pet.)* contubernales P[1] *t.* B 12 adere P[1] abdere A euadere P *corr.* 16 ipsum P ipsum autem Σ ipsumque *vulgo* et ipsum *edd.* confuderunt P[1] *t.* B 18 atq. ita *add.* P[b] 19 *post* optimum Σ *et* P *corr. add.* dimiserunt *(plura intercidisse suspicatur Cas. cum sequentibus verbis cohaerentia)* 21 alexandri P[1] alexander P *corr.* 22 hominum PΣ homines *He.* 24 cum P[1] *t.* B tum Σ

tem bellicam et imperatoriam crederet inminere; deinde disputavit ostenditque optimos quosque violenta morte consumptos, cum diceret ipsum Alexandrum, cuius nomen teneret, Pompeium, Caesarem, Demosthen⟨*em*⟩,
5 Tullium et ceteros insignes viros, qui non quieta morte oppetissent; tantumque animi habuit, ut putaret se diis conparandum, si in bello periret. sed res eum fefellit: nam et gladio barbarico et scu*tari* barbari manu, verum non in bello sed belli tempore, perit.
10 Mortem eius milites et qui exauctorati ab eo quondam fuerant, gravissime tulerunt atque auctores caedis trucidarunt. populus vero Romanus senatusque omnis cum provincialibus cunctis neque tristius umquam neque asperius acceperunt, simul quod successoris
15 asperitas atque rusticitas Maximini, utpote hominis militaris, cui cum filio post eum imperium delatum est, graviorem fati necessitatem videbatur ostendere. senatus eum in deos rettulit. cenotafium in Gallia, Romae sepulchrum amplissimum meruit. dati sunt et so-
20 dales, qui Alexandriani appellati sunt; addita et festivitas matris nomine atque ipsius, quae hodieque Romae religiosissime celebratur nata⟨*li*⟩ eius die.

Causa occidendi eius ab aliis haec fuisse perhibetur, quod mater eius relicto bello Germanico orientem ad
25 iactantiam sui vellet redire atque ob hoc esset iratus exercitus. sed haec a*b* amatoribus Maximini ficta sunt, qui videri noluerunt imperatorem optimum ab amico suo interfectum contra iura *hu*mana atque divina.

Hactenus imperium p. R. eum principem habuit, qui
30 diutius imperaret, post eum certatim inruentibus et

---

4 demosthen P[1] demosthenen P *corr.* 5 quietam mortem *Jord.* 8 scurrae PΣ, *edd.* scutari *Ho. (cf. p. 300, 7); an* scurrae *delendum?* 8/9 uero P[a] uerū P[b] *t.* B 10/11 quandam P[1] quondam Σ, P *corr.* 13 prouintialib; P 13/14 unquam quicquam *Cas.* 15 rusticicas P[a] rusticitas P[b] 22 Nata PΣ 26 ali P[1] *t.* B[1] ab Σ, P *corr.* 28 romana P humana Σ

aliis semen⟨*s*⟩tribus, ⟨*aliis*⟩ annuis, plerisque per biennium, ad summum per triennium imperantibus ⟨*us*⟩que ad eos principes, qui latius imperium tetenderunt,
2 Aurelianum dico et deinceps. de quibus, si vita subpeditaverit, ea, qu⟨*a*⟩e conperta fuerint, publicabimus. 5
3 Reprehensa sunt in Alexandro haec: quod Syrus esse nolebat, quod aurum amabat, quod suspiciosissimus erat, quod vectigalia multa inveniebat, quod se Magnum Alexandrum videri volebat, quod nimis severus in milites erat, quod curas ⟨*de*⟩ privatis agebat. quae 10 omnia in re p. instituerat.
4 Scio sane plerosque negare hunc a senatu Caesarem appellatum esse, sed a militibus — qui verum prorsus ignora⟨*n*⟩t —, dicere praeterea non hunc fuisse conso-
5 brinum Heliogabali. qui, ut nos sequantur, historicos 15 eius temporis legant et maxime Acholium, qui et itinera huius principis scripsit.

65 Soles quaerere, Constantine maxime, quid sit, quod hominem Syrum et alienigenam talem principem fecerit, cum tot Romani generis, tot aliarum provincia- 20 rum repperiantur improbi, impuri, crudeles, abiecti,
2 iniusti, libidinosi. iam primum possum de bonorum virorum respondere sententia potuisse natura, quae ubique una mater est, bonum principem nasci, deinde timore, quod pessimus esset occisus, hunc optimum 25
3 factum. sed quia ver*um e*st suggerendum clementiae
4 ac pietati tuae, lecta reser[v]abo. notum est illud pietati tuae, quod in Mario Maximo legisti, meliorem esse rem p. et prope tutiorem, in qua princeps malus est, ea, in qua sunt amici principis mali, si quidem unus 30

---

1 sementrib; P[1] *t.* B semestrib; P *corr.* 2 3 imperantib;q· ad PΣ 6 Reprehensa P 7 suspiciosimus P[a], *corr.* P[b] 10 curas priuatis P curas priuatas Σ curas de priuatis *Salm. (Pet.) (cf. c. 23, 2)* 14 ignorat P[1] *t.* B ignorant Σ, P *corr.* 16 17 itinera] interiora *Pet. in app.* 18 maxime] piissime Σ 20 21 prouintiarum P 23 potuitse P[1] 26 ueranust P uerum Σ uerum est *edd.* 27 reseruabo PΣ reserabo *edd.*

malus potest a plurimi⟨*s*⟩ bonis corrigi, multi autem
mali non possunt ab uno quamvis bono ulla ratione
superari. et id quidem ab Homul*l*o ipsi Traiano dic- 5
tum est, cum ille diceret Domitianum pessimum fuisse,
5 amicos autem bonos habuisse, atque ideo Cl⟨*aud*⟩*i*um
magis odio fuisse, qu*i* rem p. temper*an*⟨*dam*⟩ vit*io*-
⟨*sissimis libertis concesserit*⟩, ill*o*, quia melius est
unum malum pati quam multos. ⟨*s*⟩et ut ad rem red- 66
eam, Alexander quidem et ipse optimus fuit ... —
10 nam hoc nemo vult nisi bonus — et optimae matris
consiliis usus est. at tamen amicos sanctos et vene- 2
rabiles habuit, non malitiosos, non furaces, {non} fac-
tiosos, non callidos, non ad malum consentientes, non
bonorum inimicos, non libidinosos, {non} crudeles, non
15 circumventores sui, non inrisores, non qui [si] *i*llum
quasi fatuum circumducerent, sed sanctos, venerabi-
les, continentes, religiosos, amantes principis sui et
qui de illo nec [in] ipsi riderent nec risui esse vellent,
qui nihil venderent, nihil mentirentur, nihil fingerent,
20 numquam deciperent existimationem principis sui,
se⟨*d*⟩ amarent. huc accedit quod eunuchos nec in con- 3
siliis nec in ministeriis habuit, qui soli principes per-
dunt, dum eos more gentium aut regum Persarum vo-

---

1 plurimi P^1 3 homulio P omulio Σ Homullo *Salm., edd.*
5 Claudium *Salm.* illum PΣ 6/7 quę remp̄ temporis uitę. ille P quam rem (res) publ. patris uite. Il'e Σ in re p. temporis sui quam ille *Salm.* quam rem p. temporis sui laesisse *Ma.* qui rem p. temerari siuerit a libertis *Unger* qui rem p. temperandam uitiosissimis libertis concesserit illo *Ho.; cf. H 21, 2*
8 multos & PΣ multa. sed *Pet.* 9 *post* fuit *intercidisse qualia* quod in matrem unice pius fuit *putat He. coll. Hieron. chron. 215, 1* 9/11 *transponit Salm.:* optimus fuit et optimae matris consiliis usus est, nam hoc nemo uult nisi bonus; *Jord. et Pet. del.* nam hoc — bonus 12 non *ante* factiosos *om.* P^{1}Ch, *add.* P *corr.; non om.* A, *Sed. Scott. in exc.* 14 non *ante* crudeles *om.* P^1, *Sed. Scott., add.* P *corr., non om.* Σ 15 qui si ullum P^1 *t.* B qui illum P *corr.* qui principem Σ 18 nec in ipsi P^1 *t.* B nec ipsi Σ, P *corr.* 21 se PChR sed A eunuchis P^1 *t.* B^1 23 gentium] regentium *Bae.*

lunt vivere, qui eos a populo et amicis s[im]ummovent; qui internuntii sunt aliud quam respondetur saepe referentes, claudentes principem suum et agentes ante omnia, ne quid sciat. qui cum empti sint et p⟨*ueri s*⟩ervi fueri⟨*n*⟩t, quid tandem possunt boni 5
4 sapere? erat denique eius ipsius sententia: 'ego de praefectorum et consulum et senatorum capitibus man-
67 cipia aere empta iudicare non patior.' scio, imperator, quo[d] periculo ista dicantur apud imperatorem, qui talibus serviit, sed salva re p. posteaquam intellegisti, 10 quid mali clades istae habeant et quemammodum principes circumveniant, et tu eos eo loci habes, ut nec clamide uti iusseris, sed de necessitatibus domesticis
2 delegaris. iam illud insigne, quod solum intra Palatium praeter praefectum, et Ulpianum quidem, neminem 15 vidit nec dedit alicui facultatem vel fumor*um* vendendorum de se vel sibi de aliis male loquendi maxime occiso T[hr]urino, qui illum quasi fatuum et vecordem
3 saepe vendiderat. his accessit, quod amicos et parentes Alexander si malos repperit, aut punivit aut, si vetus 20 vel amicitia vel necessitudo non sivit puniri, dimisit
68 a se dicens: 'his carior est mihi tota res p.' et ut scias, qui viri in eius consilio fuerint: Fabius Sabinus, Sabini insignis viri filius, Cato temporis sui, Domitius Ulpianus, iuris peritissimus, Aelius Gordianus, Gor- 25

---

1 & P^1 *t.* B &̄ (*i. e.* etiam) P *corr.* 1/2 amicissimum mouent P^1A^1Ch amicissimum principem mouent P *corr.* amicis summouent *Flor. Vat.*, A^2 4/5 & peruifuerit P et perui *om. Flor. Vat. lacunam significans* perui *om.* Σ *lacuna partim indicata partim neglecta* et euirati (*vel* eneruati) *Salm.* et serui euirati *Pet.* et serui fuerint *Petsch.* et pueri serui fuerint *He.* 8 epta P^a, *corr.* P^b *post* imperator *add.* constantine P *corr.* 9 quod PΣ *(Pet.)* quo *Jord.* 10 intellexisti Σ, *edd.* 13 clamide P^1 *t.* B clamyde P *corr.* de *ante* necess. *om.* P^a, *add.* P^b 14 illud *bis scripsit* P^a, *corr.* P^b *t.* B 16 fumorem P^1 *t.* B 18 thrurino P^1 *t.* B (hr *exp.* P *corr.*) 19 accensit P^1 *t.* B 22 totis *Pet.* tuta *Eyssenh.* *(Jord.)*

diani imperatoris . . . ipsa res, vir[i] insignis; Iulius Paulus, iuris peritissimus; Claudius Venacus, orator amplissimus; Catilius Severus, cognatus eius, vir omnium doctissimus; Aelius Serenianus, omnium vir
5 sanctissimus; Quintilius Marcell[i]us, quo meliorem ne historiae quidem continent. his tot atque aliis talibus 2 viris quid mali potuit cogitari vel fieri, cum ad bonum consentirent? et hos quidem malorum cohors depu- 3 lerat, quae circumvenerat Alexandrum primis diebus,
10 sed prudentia iuvenis occisis atque depulsis et amicitia ista sancta convaluit. hi sunt, qui bonum principem 4 Su⟨*r*⟩um fecer*u*nt, et item amici mali, qui Romanos pessimos etiam posteris tradiderunt suis vitiis laborantes.

---

1 ipsa res uiri P ipsa Re uiri A Ch ipsa re uere R filius et ipse imperator uir *Salm., p. 304, 25 pro* 'Aelius' 'Antoninus' (*potius* Antoninus) *scribens* filius scientia iuris *Pet. coll. Gd. 18, 5* parens. uir *Momms.* ⟨cognatus, ut docet⟩ ipsa res, uir *He.* 3 *post* amplissimus *inculcavit editio Veneta anni 1489 haec quae vulgo recepta, sed partim iam Casaubono suspecta recte eiecerunt Pet. et Jord.; desunt enim cum in* P *tum in* Σ; *cf. Ho., Klio XIII p. 420, adn. 4:* Pomponius legum peritissimus, Alphenus, Aphricanus, Florentinus, Martianus, Callistratus, Hermogenes. Venuleius, Triphonius, Metianus, Celsus, Proculus, Modestinus: hi omnes iuris professores discipuli fuere splendidissimi Papiniani, et Alexandri imperatoris familiares et socii, ut scribunt Acholius et Marius Maximus 4 serenianus] *in* P *prior littera* e *in ras.* 5 marcellius P[1] *t.* B marcell*us P *corr.* marcellus Σ *an* Marcellinus *? Ho.* 8 sentirent P[a], *corr.* P[b] *t.* B 10 *ante* occisis P *corr. add.* hiis malis amiciti P[a], *corr.* P[b] 12 suum PΣ Syrum *Salm. (Jord.)* Surum *Pet.* fecerent P[1] fecerunt Σ fecerant P *corr.* 14 ALEXANDER SEVERUS · L AELII LAMPRIDII EXPLICIT P

ADDENDA ET CORRIGENDA

p. 3 in adnot. ad v. **12** ante „*Hieronym.*" adde „*Eutrop. 8, 6, 1*"

*p. 7 in adnot. ad. v. **8** post „*in ras.*" adde „loqueretur *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 290*"

p. 14 in adnot. ad v. **14** post „muralis **PΣ**" adde „*cf. Norden p. 90, 5*"; post „*Ohl*". adde „**20** Philippique" Philopappique *Oliver*"

*p. 16 in adnot. ad v. **11** post „*clausulam*" adde „nihil *restituit Zernial propter cursum, p. 129 sqq.*"

p. 17 in adnot. ad v. **14** post „*Rös.*" adde „latitare per Sabaeos *Clausen, Am. Journal of Philol. 76, 60 sq.*"

*p. 21 in adnot ad v. **29** post „**PΣ**" adde „*def. Pasoli, Convivium N. S. 6, 729*"

*p. 22 in adnot. ad v. **4** post „*om. Σ*" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 275*"
in adnot. ad v. **17** post „*adn. 5)*" adde „seuere *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 298*"

p. 23 in adnot. ad v. **9** post „*in ras.*" adde „-*duplex accusativus* (Mesopotamenos-tributum) *non est mutandus*"

*p. 25 in adnot. adde „**8** perdidimus quater *Ho.* perdidimusque ter *Klotz, Rh. Mus. 78, 299*"

p. 33, 21/24 locum corruptum Klotz, Rh. Mus. 78, 313 sic restituere conatus est: „atque idem Ovidii libros Amorum ad verbum memoriter scisse fertur, idem Apicii, ut ab aliis relatum, in lecto semper habuisse, idem Martialem epigrammaticum poetam, Vergilium suum dixisse."

p. 53 in adnot. ad v. **21** adde „publice *edd.* publici

Schwendemann p. 133"
p. 54 in adnot. ad v. **27** inter ,,uolens" et ,,*Da.*" insere ,,*Walter*"
*p. 56 in adnot. ad v. **3** post ,,*ord. mut. Σ*" adde ,,*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 283*"
*p. 67 in adnot. ad v. **14/15** post ,,*(Jord.)*" adde ,,*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 293*"
p 76 in adnot. adde ,,**24** proconsulatos **P**¹*t.* **B** proconsulatus **P** *corr.*, *Σ* post consulatus *Pet. (ceterum iam Petrarca in cod. Parisino 5816. ut testatur Ballou p. 87, 1)*"
*p. 79 in adnot. v. 4 incertum est, an ,,uindicaret" alterum scriptum sit pro ,,vindicarent"
*p. 82 in adnot. ad v. **13** post ,,*(Jord.)*" adde ,,quadam *Armini, Eranos 28. 37*"
in adnot. ad v. **14** post ,,*Pet.*" adde ,,quadam *Armini ibidem*"
*p. 86 in adnot. ad v. **5** post ,,*Σ*" adde ,,*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 294*"
p. 98 in adnot. ad v. **7/8** post ,,commodum **P**¹**ACh**" adde ,,*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 300* Commodo *vulgo*"
p. 114 in adnot. adde ,,**12** Laurensis **P** Larensis *Σ cf ILS 2932*"
*in adnot. ad v. **18** post ,,*Bae.*" adde ,,*litt.* m *del. Klotz, Rh. Mus. 78, 290*"
*p. 117, **25/26** scr. ,,vaticinationibus canum"
in adnot. ad v. **25/26** post ,,*He.*" adde ,,canum *Picard, Rev. Hist. d. Rel. 155, 41 sqq.*"
p. 120 in adnot. adde ,,**6** praetorios *Mommsen, Staatsrecht III 972, 1*"
p. 123 in adnot. ad v. **5** post ,,*He.*" adde ,,Fabiae Plautique filius *Stein, PIR II² C nr. 612*"
p. 128 in adnot. ad v. **18** post ,,*Σ*" adde ,,albim *edd.* Albam *Klotz, Rh. Mus. 78, 280*; *cf. Pr. 13, 7 (II 213, 22), ubi non iam montem, sed fluvium intellego;*
**sed cf. W. Enßlin, Wiss. Ztschr. Univ. Lpz., 1953/4. Ges. Spw. R., 259—63*"

*p. 136 in adnot. ad v. **7** post „Σ“ adde „*def.* ***Klotz, Rh.*** *Mus. 78, 310. Cf. PIR² F nr. 552, F nr. 563*“

*p. 137 in adnot. ad v. **16** post „Σ“ adde „Lepcitanus *Klotz, Rh. Mus. 78, 299*“

p. 138 in adnot. ad v. **10** post „Massiliam]“ adde „Massyam *Thomsen*“

p. 139 in adnot. ad v. **4/5** post „*Ho.*“ adde „unum fundum Veientanum (*vel* Veientem) *Hammond*“

p. 141 in adnot. ad v. **1/2** post „*Lenze*“ adde „Caesarianum decretum iam a Commodo uidebatur imperium *Pet.*“

p. 152 in adnot. adde „**13** helium **P** Aelium *Jord.*“ in adnot. ad v. **14** inter „libertum“ et „*Lécrivain*“ insere „*Salm.*“

*p. 155 in adnot. ad v. **22** post „*vulgo*“ adde „exercitus *add. J. Carcopino p. 215*“

*p. 170, 15/16 scr. „me praesente et ad me“ in adnot. ad v. **15/16** post „**P** *corr.*“ adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 278*“

*p. 195 in adnot. ad v. **8/9** post „*f i l i u s*“ adde „quem patrem suum fuisse dicebat *Klotz, Rh. Mus. 78, 311*“

*p. 197 in adnot. ad v. **10/11** post „*He.*“ adde „habere complures, 'ergo in civitate ait plures erunt tristes' *Klotz, Rh. Mus. 78, 284*“

*p. 202 in adnot. ad v. **15** post „*He.*“ adde „*om. Pasoli*“

*p. 203 in adnot. ad v. **8** post „**P**“ adde „*def. Pasoli (Klotz, Rh. Mus. 78, 289)* Antoninum *Ho.*“ in adnot. ad v. **9** post „**PΣ**“ adde „*def. Pasoli, L'Ant. Class. 28, 235*“ in adnot. ad v. **11** post „*(Pet.)*“ adde „*Ho.* quam *Pasoli (Klotz, Rh. Mus. 78, 303)*“

*p. 204 in adnot. ad v. **3** post „*edd.*“ adde „*et Pasoli*“

p. 207, 22 dele „⟨*bello*⟩“ et in adnot. ad v. **22** adde „*Löfst. in Coniectan. p. 36 sq. et insuper per benignam tabellam alia exempla usus absoluti afferentem mihi persuasit*“

*p. 209 in adnot. ad v. **20** post „*Peiper*" adde „inlautum *recepit Pasoli (Klotz, Rh. Mus. 78, 273 A. 1)*"

p. 212 in adnot. ad v. **5** post „**P**[1]" adde „*cf. de hoc quartae declinationis genetivo Hallén p. 145*"

p. 217, 16 pant[h]agathi]: W. M. Lindsay comiter editori scripsit: „the Corpus Glossary (edited by me, 1921, Cambridge) has P 183 Pantigatum: *uudu-hona*, i. e. English 'wood-cock'". Quae vox antea non erat explicata.

*in adnot. ad v. **3** post „**P**[1]" adde „*ut lect. vulg. def. Klotz, Rh. Mus. 78, 298*"

*p. 219, 10 scr. „dixit"
in adnot. ad v. **10** post „*edd.*" adde „dixit *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 306*"

*p. 228 in adnot. ad v. **23** post „*vulgo*" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 279 A. 1*"

*p. 232, 24 scr. „nocuum"
in adnot. ad v. **24** post „*He*" adde „nocuum *Walter, Wiener Studien 48, 183*"

p. 234 in adnot. ad v. **7** post „*(Pet.)*" adde „neuel *tuentur W. A. Bae., Mnemosyne 38, 414 et Klotz, Rh. Mus. 78, 300*"

p. 237 in adnot. ad v. **3/4** post „*Jord.*" adde „imperator Neronem, Othonem *malim*
* imperatorem *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 286*"

*p. 251 in adnot. ad v. **4** post „**P**" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 289 et Pasoli, L'Ant. Class. 28, 235* Antoninum *Ho.*"

*p. 257 in adnot. ad v. **5** post „*Ho.*" adde „aequantem *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 284*"

*p. 261 in adnot. ad v. **19** post „*edd.*" adde „*et Ho.*, et *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 299*"

*p. 269. 12 scr. „et ad nonam"
in adnot. ad v. **12** post „*He.*" adde „*Ad rem cf. Daremberg-Saglio I p. 663*"

p. 272 in adnot. ad v. **23** post „frustra Σ" adde „*quod tuetur Hallén idem valere atque 'temere' docens*"
in adnot. ad v. **24** post „lacessitus erat P" adde „*textum traditum confirmat Hallén statuens anacoluthon*"

*p. 274 in adnot. ad v. **23** post „P" adde „*def. Pasoli, Convivium N. S. 6, 730 (cf. Klotz, Rh. Mus. 78, 302)*"

*p. 276 in adnot. ad v. **3/4** post „*He.*" adde „*lectionem* P *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 299 A. 2*"

p. 283 in adnot. ad v. **1** post „*edd.*" adde „*ellipsin def. W. A. Bae. p. 333*"

p. 288 in adnot. ad v. **14** post „**B**" adde „*pluralem def. W. A. Bae. p. 460*"
*post „*edd.*" adde „*reiec. Pasoli, Convivium N. S. 6, 732*"

*p. 291 in adnot. adde „**7** intellegerent] *def. Pasoli, Convivium N. S. 6, 732 (cf. Klotz, Rh. Mus. 78, 301)* intellegeret *Ho* "